Această carte este protejată prin Copyright. Reproducerea integrală sau parţială, multiplicarea prin orice mijloace şi sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziţia publică, inclusiv prin internet sau prin reţele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informaţiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum şi alte fapte similare săvârşite fără permisiunea scrisă a deţinătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislaţiei cu privire la protecţia proprietăţii intelectuale şi se pedepsesc penal şi/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Ilustraţia copertei şi foto autor: e Laurenţiu Midvichi
www.polirom.ro
Editura POLIROM
Iaşi, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506 Bucureşti, Splaiul Unirii nr. 6, al. B3A, sc. 1, el. 1, sector 4, 040031, O.P. 53
Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României:
ERNU, VASILE
Bandiţii / Vasile Emu; desene de Laurenţiu Midvichi.
— Iaşi:
Polirom, 2016
ISBN prinţ: 978 – 973 – 46 – 6309 – 5 ISBN ePub: 978 – 973 – 46 – 6452 – 8 ISBN PDF: 978 – 973 – 46 – 6453 – 5
I. Midvichi, Laurenţiu (il.)
821.135.1 – 94
Printed in ROMÂNIA

Vasile Ernu
Mică trilogie a marginalilor
BANDIŢII
Desene de Laurenţiu Midvichi
fi
POLIROM
2016

VASILE ERNU este născut în URSS în 1971. Este absolvent al Facultăţii de Filosofie (Universitatea „Al. I.

Cuza", Iaşi, 1996) şi al unui master de filosofie (Universitatea „Babeş-Bolyai", Cluj-Napoca, 1997). A fost redactor fondator al revistei *Philosophy & Stuff* şi redactor asociat al revistei *Ideea artă + societate.* A activat în cadrul fundaţiilor Ideea şi Tranzit şi al editurilor Ideea şi Polirom. În ultimii ani a avut rubrici de opinie în *România liberă, Hot. News, Timpul* şi *Adevărul,* precum şi rubrici permanente în revistele *Noua literatură, Suplimentul de cultură* şi *Observator cultural.* A debutat cu volumul *Născut în URSS* (Polirom, 2006, 2007, 2010, 2013), tradus în rusă, bulgară, spaniolă, italiană, maghiară, poloneză şi georgiană. Cartea a fost nominalizată la Premiul de debut al revistei *Cuvântul,* Premiul pentru roman şi memorialistică al revistei *Observator cultural* şi Premiul Opera Prima al Fundaţiei Anonimul şi a fost distinsă cu Premiul pentru debut al *României literare* şi cu Premiul pentru debut al Uniunii Scriitorilor din România. A mai publicat: *Ultimii eretici ai Imperiului* (2009, Polirom; nominalizată la Premiul pentru eseu al revistei *Observator cultural* şi distinsă cu Premiul *Tiukl –,* tradusă în Italia şi în curs de publicare în Rusia); *Ceea ce ne desparte. Epistolarul de la Hanul lui Manuc* (împreună cu Bogdan-Alexandru Stănescu, 2010, Polirom); *Inteligheņţia rusă azi*2012, Cartier); *Sânturi om de stânga (2013,* Cartier); *Mică trilogie a marginalilor. Sectanţii* (2015, Polirom; distinsă cu Premiul Matei Brâncoveanu pentru Literatură, 2015); *Inteligheņţia basarabeană azi. Interviuri, discuţii, polemici despre Basarabia de ieri şi de azi* (2016, Cartier). A coordonat: *Iluzia anticomunismului. Lecturi critice ale Raportului Tismăneanu* (împreună cu Costi Rogozanu, Ciprian Şiulea şi Ovidiu Ţichindeleanu, 2008, Cartier); *Ucraina live. Criza din Ucraina: de la Maidan la război civil* (împreună cu Florin Poenaru, 2014, Tact); *Republica Moldova la 25 de ani. O încercare de bilanţ* (împreună cu Petru Negură şi Vitalie Sprânceană, 2016, Cartier). Este unul dintre fondatorii şi coordonatorii proiectului www.criticatac.ro.

Mai multe detalii pe www.ernu.ro.

Dumnezeu nu-i fraier! Proverb banditesc

„Pedeapsa mea e prea mare ca s-o pot suferi. Iată că Tu mă izgoneşti azi de pe faţa pământului; eu va trebui să mă ascund de faţa Ta şi să fiu pribeag şi fugar pe pământ; şi oricine mă va găsi mă va omorî. „Domnul i-a zis: „Nicidecum; ci dacă va omorî cineva pe Cain, Cain să fie răzbunat de şapte ori”.

Facerea 4: 13 – 15

Dicţionar minimal al bandiţilor pentru fraieri

Autoritet, hoţi cinstiţi – denumiri ale celor din casta hoţilor în lege.

Bandit – nume dat de putere şi de oamenii de rând celor care încalcă sistematic legea. De obicei, bandiţii îşi spun hoţi. Câteodată folosesc şi termenul „bandit”, dar fără conotaţia negativă atribuită de „putere”, ci doar ca o modalitate de autoidentificare.

Bazar – în argoul banditesc, termenul înseamnă „discuţie serioasă”. În orice bandă era câte un individ cu discursuri foarte bune, care îi „făcea din vorbe” pe ceilalţi. Există un întreg ritual al bătăliilor retorice *po bazaru,* care presupune o adevărată artă a comunicării. Şi bandiţii în lege trebuiau să stăpânească la un nivel ridicat această artă, însă nu acesta era atuul lor principal.

Bespredel – termen rusesc care înseamnă „fără limită”, „haos”, „dezordine”, „lipsa legii şi a ierarhiei”, „fărădelege”. În povestea noastră, el desemnează starea de haos şi război care apare când nimeni nu mai respectă legile şi ierarhiile lumii bandiţilor.

*Blatari*termen derivat din rusescul *blatnoi,* care la rândul sau provine din talmudicul *blanam,* însemnând „în linişte”. Se ştie că bandiţilor le place să lucreze „în linişte”. Este folosit adesea pentru a-i numi pe cei din casta superioară, hoţii în lege.

*Cifir*termen rusesc, o infuzie foarte concentrată din ceai pe care o beau bandiţii cu diverse ocazii, dar mai ales în puşcărie, după un anumit ritual: se bea foarte fierbinte, cu înghiţituri mici, pe stomacul gol şi fără zahăr. Are un efect energizant şi halucinogen.

Fenea – este argoul bandiţilor, limba „care nu este pentru urechi străine” şi are multe cuvinte-cheie din idiş, însă majoritatea termenilor provin din rusă. Cuprinde peste 15.000 de cuvinte. Cunoaşterea *fenea* este un indiciu al apartenenţei la această lume şi un mod de a te proteja de putere şi *fraieri.*

Fraieri – cei care nu se supun lumii *blatarilor,* hoţilor în lege. *Fraier* provine din termenul idiş „frei”, care înseamnă „liber”. Evreii îi numeau aşa pe cei care erau liberi de practicile şi legile religiei. În cazul nostru, *fraierii* sunt toţi cei din afara lumii hoţilor, care trăiesc în afara *Legii hoţilor.*

*Hoţi în lege*un fel de aristocraţie în lumea bandiţilor, care are putere de lege, de judecată şi decizii ultime, face dreptate şi are putere de viaţă şi de moarte asupra celorlalţi hoţi. Hoţii în lege nu au voie să muncească pentru nimeni, nu au familii, nu au acte şi nici proprietăţi, respectă cu sfinţenie *Legea hoţilor şi* păstrează tradiţia acestei lumi. Tot ei sunt cei care ţin *obşiakul,* banca comună, şi decid cum se chekuie banii. Un hoţ în lege nu poate fi judecat de cineva de rang inferior, ci doar de *zborka,* un comitet al hoţilor în lege.

Komuneara, komuneaga – termeni ruseşti care îi desemnează peiorativ pe reprezentanţii puterii comuniste.

Krişa – termen rusesc care înseamnă „acoperiş”, adică un serviciu de protecţie pe care bandiţii îl oferă unei afaceri legale sau ilegale, în schimbul unui procent din venituri sau al unei taxe.

Legea hoţilor – cod compus dintr-o serie de reguli pe care orice hoţ, dar mai ales castele superioare *(măşti)* trebuie să le respecte. Cele mai importante sunt: să nu munceşti pentru nimeni, să nu ai proprietate, să nu ai acte, să nu te supui nici unei puteri politice (şi nu numai) şi să nu colaborezi cu puterea, să nu faci politică, să nu ai familie, să ţii doar la lumea bandiţilor. Încălcarea oricăreia dintre aceste legi, indiferent de „culoarea” hoţului, duce, în funcţie de gravitatea faptei, de la retrogradarea ierarhică până la pedeapsa cu moartea.

Legea puşcăriei – legea pe care hoţii trebuie să o respecte când sunt în puşcărie, puţin diferită de *Legea hoţilor.* Ea reglementează anumite probleme din spaţiul de detenţie: să nu furi de la ai tăi, să nu te atingi de *paika,* raţia zilnică a unui condamnat, indiferent dacă e hoţ sau *fraier,* să nu aduci învinuiri nefondate, să nu joci cărţi fără acoperire şi altele.

Măşti – termen rusesc ce desemnează culoarea cărţilor de joc, dar este folosit şi cu sensul de „ierarhie" în castele din lumea hoţilor. Pentru că acestea se împart în patru *culori* sau *măşti/caste.* Casta superioară, formată din *hoţii în lege, blatarii,* are culoarea neagră. Următorii sunt *mujicii* şi au culoarea gri (pot munci pentru stat, dar nu în funcţii de conducere). Ei sunt un soi de „clasă de mijloc" a acestei lumi. Pe treapta a treia a ierarhiei se află *kaziolii,* adică „ţapii", care au culoarea roşie (au încălcat multe legi ale hoţilor şi colaborează cu puterea). Ultimii sunt *otpuşcennâie,* adică „decăzuţii", albaştri. În această categorie se regăsesc cei care au încălcat legi importante ale hoţilor, trădătorii, turnătorii şi homosexualii. Este cea mai năpăstuită castă, de care cei din casta superioară nu au voie să se atingă decât în anumite condiţii. Ei sunt sclavii castelor superioare.

*Musor*termen rusesc care înseamnă „gunoi". Este numele dat miliţianului. Tradiţia spune că *musor vine* de la *moser,* ceea ce în limbajul talmudic înseamnă „cel care i-a trădat pe evrei". Talmudul îi declară pe *moseri*în afara legii iudaice, aşa că pot fi condamnaţi la moarte. Acest tip de relaţie există şi în cazul cuplului *blatari-musor.*

Obşiak – termen rusesc, desemnând banca comună a bandiţilor. *Obşiakul* este păstrat şi distribuit de *hoţii în lege,* iar la colectarea banilor participă toate categoriile din *măşti,* dar mai ales *mujicii. Obşiakul* este creat pentru a ajuta financiar castele superioare şi pe cei care ajung în puşcărie, pentru a finanţa diverse activităţi şi afaceri specifice lumii hoţilor.

Pafani, basota, baistruk, şpana – termeni ruseşti care îi desemnează pe tinerii delincvenţi, baza de selecţie

pentru viitorii bandiţi. Ei trăiesc după legile străzii, dar imită lumea şi modelele hoţilor.

Porneatie – termen rusesc pentru a desemna *Legea hoţilor.*

Sucia voina – „războiul curvelor”, este confruntarea de după al Doilea Război Mondial dintre „hoţii cinstiţi”, „legalişti” şi *suciara, „hofii-curve”,* hoţii în lege, care au făcut pact cu puterea sovietelor şi au luptat pentru eliberarea ţării. Hoţii cinstiţi, devotaţi legii hoţilor, care nu s-au supus puterii şi au rămas în spatele frontului, în puşcăriile din Siberia, i-au declarat pe colaboraţionişti „curve” şi i-au declasat din *măşti,* casta neagră. După război s-a iscat această luptă între cele două categorii, care a durat mai mulţi ani.

Suka, suceava – în rusă înseamnă şi „căţea”, şi „curvă” şi este folosit în cazul trădătorilor. Când este atribuit hoţilor, mai ales celor din casta neagră, hoţilor în lege, este vorba despre cei care au trădat legea hoţilor şi au început să colaboreze cu statul, cu puterea.

Sanson, blatnaia, blatneak – gen muzical foarte popular în lumea bandiţilor, dar şi printre oamenii de rând. Este poate cel mai popular gen muzical în spaţiul ex-sovietic. Foarte multe piese au ca temă lumea bandiţilor, a puşcăriilor şi a puşcăriaşilor, iar unele chiar folosesc argoul *fenea.*

Zek – puşcăriaş.

Zona – puşcărie.

Io

Începutul

Toate îşi au vremea lor şi fiecare lucru de sub ceruri îşi are ceasul lui.

Eclesiastul 3: 1

Toată noaptea m-am foit în pat. Nu puteam dormi. Ba îmi era cald şi aruncam *iorganul* gros, care vara, pe căldură, ţinea răcoare, ba mă înveleam şi speram să adorm. Ba transpiram, ba mă apucau frigurile. Nu reuşeam nicicum să adorm.

— Dormi liniştit, odihneşte-te, căci n-o să te las acasă, mă linişti tata, simţind că nu voi pune geană pe geană toată noaptea.

Era un ritual care se repeta ori decâte ori trebuia să fac o călătorie lungă. Pe atunci, călătoriile lungi erau cele care depăşeau aria mea de cunoaştere. Eram obişnuit să merg la Cahul, Vulcăneşti, Reni, Ismail, Akkerman sau Bolgrad. Mergeam des în aceste orăşele. De la 11 ani deja mergeam singur, fără părinţi. Acum îmi este greu să înţeleg cum părinţii pe care îi cunosc îşi controlează copiii până la o vârstă mult mai mare. Li se dau mult mai puţine sarcini şi, până la o vârstă destul de înaintată, nu sunt lăsaţi nesupravegheaţi aproape niciodată. Nu ştiu de ce se întâmplă asta. Să fie lipsă da încredere, nesiguranţă? Ceva s-a întâmplat cu noi toţi. Dar pe atunci, la vârsta de 11 ani, mergeam singur în orăşelele din regiune, până la 20 – 30 de kilometri depărtare, pentru diverse lucruri. Iar la 14 ani deja mergeam la Chişinău ca să le duc pachete fraţilor mei. Nici azi nu îmi dau seama cum de eram lăsat să merg singur la o distanţă de 200 de kilometri, într-un oraş „imens”.

După noaptea aceea mă aştepta însă cea mai lungă călătorie de până atunci, căci mergeam pentru prima dată la Odessa. Ai mei îmi povestiseră multe despre acest oraş, văzusem filme şi fotografii frumoase cu clădiri impresionante şi scări care curgeau în mare.

Era un oraş de vis pe care nu-l văzusem, dar mi se promisese că, dacă voi fi cuminte şi voi învăţa bine, voi fi dus cândva la Odessa. Mai târziu aveam să stau ceva mai mult pe-acolo.

Era vara lui 1979. Şi, cum pe 31 mai am terminat clasa întâi cu diplomă de merit, tata mi-a promis că voi merge la Odessa cu prima ocazie, când el va pleca „în deplasare de serviciu”.

Când am primit vestea că voi merge la Odessa, am şi anunţat toată „uliţa şi mahalaua”. Şi nu numai la Odessa, ci şi la fabrica de ciocolată, căci tatăl meu are de adus un transport important cu dulciuri şi eu îl voi însoţi. Ce putea

fi mai frumos pentru un copil!?

O vară călduroasă, ca de obicei. Mama îmi pregătise sandalele cele bune, o pereche de pantaloni scurţi până la genunchi şi o cămaşă pe care mi-o dădea numai la ocazii speciale.

— Nu trebuie să-l găteşti prea frumos, că oricum mergem cu *gruzovaia* (camionul reţelei de magazine din zonă) şi o să se murdărească, îi şuşotea tata mamei.

— Lasă, că se spală, dădu ea din mână. Nu poate merge la oraş oricum.

Când mă îmbrăca, îi plăcea să se uite atent şi din faţă, şi din spate, ca să fie sigură că totul era bine aranjat. Mai făcea un gest care mă enerva puţin, iar după ce am crescut mă irita de-a dreptul: îi plăcea să-mi aranjeze insistent *ciupcikul,* bretonul pe care-l purtam noi pe atunci. Când eram copii, asta era frizura noastră: un soi de tunsoare zero, cu un breton în faţă. Acum pare o frizură hilară, dar atunci toţi băieţii purtau breton, asta dacă nu erau de-a dreptul chei. Cred că am făcut parte din ultima generaţie care a purtat breton. După aceea nu-mi mai amintesc să fi văzut frizura aia. Iar mama insista de fiecare dată la despărţire să-mi aranjeze acel breton, iar uneori îl mai uda cu ceva „ca să stea cumva”! Dar în dimineaţa aceea acceptam fără să comentez orice tachinare sau intervenţie din partea părinţilor, pentru că mergeam pentru prima dată în viaţă la Odessa.

Dimineţile de iunie erau reci, chiar şi pentru Bugeac. De fiecare dată când mergeam mai departe, adică peste 200 de kilometri, plecarea era cu mult înainte de răsăritul soarelui. Tata prefera ora 4 dimineaţa. De obicei, la noi în familie, se pleacă la drum lung între patru şi cinci dimineaţa. Regula era că răsăritul trebuia să te prindă pe drum, cât mai departe de casă. Cum la începutul lunii iunie soarele răsare pe la cinci şi jumătate, noi trebuia să avem un avans de minimum o oră. Nu ştiu ce calcule se ascund în spatele acestor ritualuri, dar asta mi-a rămas impregnat profund în memorie.

Maşina cu care trebuia să mergem la Odessa a oprit

în faţa porţii. Am auzit cum întoarce în faţa morii de lângă casă, căci trebuia să mergem în „jos”, de unde venea maşina, spre direcţia Reni sau Bolgrad, şi nu în „sus”, spre Cahul. Ştiam aceste direcţii deja foarte bine la vârsta aceea de 7 – 8 ani. Cunoşteam şi sunetul motorului de GAZ-51, poate cele mai cunoscute camioane ale anilor ’70 în spaţiul sovietic. Se mişcau agale, cu un zgomot al motorului nu foarte puternic, dar ritmat, şi le recunoşteai de la o poştă, cu farurile lor ca nişte „ochi de broască” ieşiţi din orbite, pe care mă aşezam când maşina era oprită în faţa porţii. Îmi plăcea foarte mult în cabina nu foarte încăpătoare şi nu foarte comodă, aş spune astăzi, dar pe atunci mi se părea un templu pe roţi al tehnologiei. Cel mai impresionant mi se părea mirosul de benzină, care era destul de puternic, dar care era pentru mine cel mai frumos miros posibil, căci îl asociam cu „marea călătorie”.

Tata mă aşeză la mijloc, între el, care stătea în partea dreaptă, la uşă, şi schimbătorul de viteze. În partea stângă stătea badea Vasea, şoferul mereu vesel şi bine dispus, care avea să conducă această maşină spre o lume fascinantă. Tata mă înveli cu ceva, fiindcă afară, cum spuneam, era încă rece, şi maşina porni agale spre ieşirea din sat.

Părăseam satul, ne mişcăm ritmic pe câmpiile Bugeacului. Cerul anunţa că în curând se va lumina, dar încă era destul de întuneric. La acea oră, totul era adormit. Când eram aproape de Vulcăneşti încă nu se făcuse lumină. Doar câţiva câini treceau agale strada. A urmat Bolgradul, pe care l-am găsit încă în noapte. După Bolgrad, un număr nesfârşit de comune pe care nu le ştiam.

Încet, încet, afară se lumina şi eu îmi săltăm capul ca un iepure de câmp care iese din ascunzătoare, se ridică în două labe şi îşi întinde gâtul pentru a adulmeca zarea. Eram atent la fiecare detaliu. Tata anunţa numele fiecărui sat sau al fiecărui loc mai important, pentru a mă informa unde suntem şi ce însemnătate are locul respectiv. Când am crescut mai mare, mă punea să-mi iau notiţe de călătorie. Îmi plăcea la nebunie să le fac.

— Urmează Tatarbunar, „fântâna tătarului”, îmi zicea tata. Aici a fost o mare răscoală: răscoala de la

Tatarbunar, din ’24. Mulţi au murit atunci. O să vezi imediat pe dreapta monumentul revoluţionarilor.

Îmi aduc aminte foarte bine şi azi monumentul, pe care l-am văzut pentru prima dată în zorii acelei zile de iunie şi care m-a impresionat foarte mult. Pe soclul negru se înălţau trei figuri neînfricate: un *matros,* un ţăran cu furca şi un alt soldat sau muncitor. Tata mai avea un obicei. Avea locurile lui preferate unde oprea şi fie se odihnea puţin, fie mânca frugal. În acele vremuri ne luam mereu merinde de drum la drumuri lungi. Vara, roşiile şi brânza de oaie proaspătă erau aproape obligatorii. Dar aveam mereu şi un pui fiert pe care-l mâncam la unul dintre popasuri.

Pe drumul spre Odessa, tata oprea undeva înspre Limanul Nistrului, unde Nistrul se vărsa în Marea Neagră. Dacă mergeam pe partea de sus a limanului, ne opream la Maiaki, iar dacă mergeam pe partea de jos, ne opream pe la Şabo. Ambele locuri erau frumoase, căci uneau câmpia Bugeacului cu „câmpia apelor”, Marea Neagră, care se deschidea în faţă.

Aceste două locuri erau cumva şi hotarul sau mai degrabă stâlpii de hotar ai „patriei noastre11 imaginare.

— De aici începe altceva. De aici începe Ucraina. De aici ne despărţim de casă.

Nu prea înţelegeam eu atunci mare lucru. Pentru mine, casa avea să fie mulţi ani la rând Imperiul. Nu aveam încă sentimentul acesta de spaţiu limitat. Casa mea era fie ograda curţii părinteşti cu extensia spre curtea morii, unde mă jucam ore în şir cu toţi copiii din mahala, fie, în sens larg, întregul spaţiu sovietic, pentru că aşa fusesem învăţat la şcoală. Dar lucrurile aveau să capete sens mult mai târziu. Tata avea însă grijă să puncteze diverse locuri din acestea prin tot soiul de alte ritualuri de călătorie.

Am făcut o scurtă oprire. Dar eu nu prea aveam chef să mănânc. După ce soarele începuse să se ridice, pe când

ceaţa părăsea încet câmpul şi apele din jur, am pornit pe ultima parte a traseului spre Odessa.

Odessa – acest oraş e o minune. Nimic din călătoria pe care o faci până aici nu prevesteşte asta. Drumurile au fost mereu proaste în această zonă. Doar cele care uneau Odessa de Chişinău şi de Kiev erau pe vremea aceea mult mai bune. În rest, dinspre Bugeac, mergeam mereu spre Odessa pe nişte drumuri destul de proaste. O vreme au fost ceva mai bune, dar, în general, totul îţi lăsa impresia unei lumi uitate, rămase în afara istoriei şi a traseelor importante. Satele erau şi ele cumva uitate în timp. La fel şi orăşelele, care, chiar dacă cunoscuseră cândva o relativă prosperitate, acum lăsau o impresie de patriarhalitate şi provincialism.

Dar pe atunci eu nu ştiam acest lucru. Mie mi se păreau adevărate metropole, în toată splendoarea lor. Asta până să văd Odessa! După, niciun oraş din lume nu. avea să mă mai impresioneze. Odessa avea să rămână pentru mine Oraşul.

Atâtea clădiri şi atâta lume nu mai văzusem niciodată. Toţi alergau în toate direcţiile. Maşinile stăteau supărate şi nervoase, mârâind la fiecare clipocit al semaforului. Când se aprindea culoarea verde, toate porneau ca nebunele, în toate direcţiile, scoţând sunete ca fiarele junglei.

Toată lumea se grăbea în jurul nostru. Badea Vasea conducea atent, ca orice provincial ajuns la capitală, iar eu admiram cu gura căscată fiecare detaliu şi savuram fiecare clipă. Tata era însă călăuza. El ştia pe de rost oraşul.

Acum dreapta şi prima la stânga! Vezi să fii bine încadrat, să nu ne trezim cu o amendă, dădea tata comenzile de la „timonă”, ţinându-mă pe mine de mână. La a doua facem iarăşi dreapta şi ajungem la fabrica de dulciuri.

Stânga, dreapta, dreapta şi maşina se opinti în faţa unor porţi imense de metal. Porţile mari se deschiseră, un domn mai în vârstă, îmbrăcat în halat albastru, ieşi dintr-o gheretă mică şi făcu din mână. Tata sări din mers cu nişte

hârtii în mână şi trânti uşa, atent să nu mă lovească.

— Poftim *nakladnaia*, aici aveţi toate actele de la *selipo,* îi zise tata domnului.

El verifică toate actele şi ne arătă cu mâna direcţia pe care trebuia să o ţinem.

După aceasta parcă am intrat într-o poveste. Am văzut cu ochii mei de copil o fabrică de ciocolată. Am văzut acel tărâm fermecat care scotea pe tot soiul de canale magice ciocolata ce ne făcea atât de fericiţi. Dacă fericirea poate fi imaginată şi descrisă cumva, este exact clipa aceea, când stăteam lângă un cazan imens, în care un braţ metalic uriaş amesteca ciocolata! Iar o tanti masivă, cu un şorţ alb şi o bonetă asortată, scotea cu o lingură imensă ciocolată moale pe care mi-o întindea mai apoi cu un zâmbet până la urechi, strigând tare ca să se audă în acel vacarm:

— Vasea, acum poţi mânca ciocolată cât doreşti tu!

Atunci am mâncat multă ciocolată, pe săturate!

După câteva ore, maşina fu încărcată cu felurite cutii de dulciuri pentru tot raionul, iar eu, obosit de atâtea lucruri văzute şi trăite în doar o jumătate de zi, mă trântisem aproape adormit pe bancheta maşinii. La plecare, tata mai primi un calup împachetat în acea hârtie maro în care se împachetau cam toate mărfurile alimentare sovietice.

— E un calup de ciocolată, îmi explică el. Trebuie să-l punem undeva la rece, că până acasă se topeşte.

Ăsta era cadoul cel mai frumos pe care-l aducea tata de la Odessa: un calup de ciocolată oferit de unul dintre şefii de la fabrică. De fapt, noi îi ziceam ciocolată, dar era mai degrabă o cremă de ciocolată. Avea culoarea cafelei cu lapte şi consistenţa untului, era dulce şi noi o mâncam şi o iubeam ca pe ciocolată. O ungeam pe pâine şi o mâncam încet, savurând fiecare înghiţitură. Cam o dată pe an primeam un asemenea cadou şi ne bucuram cu toţii, mici şi mari, de această delicatesă minunată.

Maşina porni spre ieşirea din oraş. Tatăl-navigator trecu iar la comandă şi ne dirija pe tot felul de străzi, uliţe

şi mahalale. Stânga, dreapta, înainte, prima la dreapta după giratoriu, apoi tot înainte şi tot aşa. Eu, obosit, rezistam eroic să nu adorm, căci nu voiam să pierd nimic din farmecul oraşului şi al călătoriei.

La un moment dat am ajuns într-un cartier care arăta ca un sat. Erau doar case şi curţi mari, înşiruite de-a lungul unui drum prăfos ce dădea spre mare. Nu ştiu unde eram, dar nu părea că ieşiserăm din oraş. Eram undeva la periferia oraşului, într-una dintre zonele de mahala, care cu timpul au devenit parte a oraşului.

În faţă era o poartă mare, de metal, verde, cu nişte ozoare tot metalice, albe. Era o poartă ca toate celelalte de prin satele din Basarabia, Bugeac şi Ucraina, care şi astăzi au aceleaşi modele şi culori.

— Aşteptaţi aici puţin. Am o treabă şi vin repede, spuse tata, încercând să coboare. Ai grijă de el, îi mai zise lui badea Vasea…

— Nu vreau să rămân aici, e cald. Vreau să merg cu tine, începusem eu să miorlăi.

Eram curios, voiam să văd ce se află înăuntru. Şi oricum e plicticos să rămâi în maşină într-o astfel de situaţie.

Tata mă privi cam nemulţumit de atitudinea mea, dar eu ştiam că pe mine nu mă refuza aproape niciodată. Cine poate specula sentimental mai bine astfel de situaţii decât copiii? Părinţii nu ştiu aproape nimic despre copiii lor, copiii însă ştiu aproape totul despre părinţi, doar că după adolescenţă uită aceste cunoştinţe, pentru că se maturizează şi devin nişte ignoranţi. Ignoranţa e cea mai puternică armă a celor maturi.

Dar să nu divagăm. Am coborât din maşină, tata m-a luat de mână şi am traversat strada prăfuită. Sandalele mele se afundau într-un strat gros, nisipos şi fierbinte, care-mi era atât de familiar atunci şi care acum îmi lipseşte atât de mult. Unul dintre cele mai puternice vise pe care le am ştiţi care e? Se face că mă trezesc dimineaţa în tren, după o călătorie lungă, şi nu-mi găsesc încălţările. Unde mi-au dispărut? Ştiu că mi-au fost furate. Trebuie să

cobor din tren cu picioarele goale. Mă simt atât de jenat şi frustrat! Am impresia că toată lumea se uită la mine pentru că sunt singurul copil sau om mare, ce-oi fi în vis, desculţ. Cobor ruşinat, păşesc pe peron, dar acolo nu este beton sau asfalt, ci doar ţărâna mea din Bugeac, pufoasă şi fierbinte, care îmi îmbrăţişează tălpile.

Închid ochii de plăcere şi aproape zbor ca pe nişte nori… Devin un soi de înger al colbului, al ţărânei fierbinţi şi retrăiesc cele mai puternice amintiri şi senzaţii ale copilăriei. Doar că visul ţine foarte puţin şi apoi… mă trezesc.

Tata bătu de câteva ori în poartă cu inelul metalic care bălăngănea cumva în sus şi în jos. Se auzi lătratul înfundat al unui câine, care se anunţa a fi un dulău din cei care latră rar, dar puternic şi ameninţător. Am auzit un strigăt în rusă şi peste câteva clipe poarta s-a deschis…

Poarta s-a deschis nu doar spre o curte şi o casă, ci spre o lume pe care în mod normal nu aveam cum să o cunosc şi cu care nu ar fi trebuit să mă intersectez niciodată. Era o deschidere pe care nu o voi uita niciodată şi care mi-a schimbat viaţa definitiv. Aici aveam să descopăr paradisul îngerilor căzuţi şi să aflu cum arată purgatoriul şi infernul damnaţilor şi năpăstuiţilor. Aici aveam să mă întâlnesc cu unul dintre eroii vieţii mele, un înger negru cu un suflet prins între rai şi iad, care pentru mine urma să fie un înger păzitor, dar care mi-a deschis calea spre o lume monstruoasă.

Dragi cititori, în paginile ce urmează voi încerca să povestesc această lume decăzută prin ochii eroului meu, aşa' cum e ea văzută şi înţeleasă de un copil. Eu voi povesti ceea ce am văzut şi auzit. Dacă aveţi curiozitatea şi curajul, urmaţi-mă, căci voi intra pe această poartă şi nu ştiu dacă voi mai ieşi…

Cum l-am cunoscut pe Profesor

Când eram copil, vorbeam ca un copil, simţeam ca un copil, gândeam ca un copil; când m-am făcut om mare, am lepădat ce era copilăresc.[1]

1 Corinteni 13:11

Când s-a deschis poarta, tata mă ţinea de mână. Se auzi mai întâi un zăvor metalic, imensa poartă metalică scoase un scrâşnet care voia parcă să ne avertizeze în legătură cu ce aveam să vedem înăuntru şi, încet-încet, se trase spre interior.

Ce am văzut aici m-a lăsat cu gura căscată. Aşa ceva nu mai văzusem în viaţa mea şi nici nu aveam să mai văd decât în împrejurări asemănătoare. În faţa mea stătea un uriaş. Da! în acel moment am înţeles ce înseamnă un uriaş. Mai târziu, când aveam să citesc *Călătoriile lui Gulliver,* cu aventurile lui în ţara piticilor, am ştiut că despre acest uriaş era vorba şi că eu eram piticul.

Un om imens stătea în faţa mea, iar eu nu-i vedeam bine nici măcar faţa, aşa era de mare. Fiindcă eram prea aproape de el, trebuia să mă uit în sus, sus de tot, cu ochii aţintiţi spre cer, cu capul dat aproape pe spate. Mă uitam spre faţa şi ochii lui de parcă aş fi privit printr-un monoclu întors invers. Capul lui mi se părea că se află undeva în nori. Până şi tata, care mie mi se părea un om mare, chiar dacă de o înălţime modestă, arăta ca un liliputan prin comparaţie. Aveam impresia că acuş-acuş mă va lua pe sus şi că voi încăpea fără probleme în palma lui imensă, care fără îndoială că devenea un adevărat baros sau un imens buzdugan când se strângea; eram sigur că ar fi doborât toţi zmeii acestei lumi. Nu mai văzusem şi nici nu-mi imaginasem aşa ceva!

Pe cap avea o şapcă marinărească veche, cu partea de sus albă, dar roasă şi arsă de soare, cu bine-cunoscutele şireturi aurii împletite, dar care de mult îşi pierduseră strălucirea. Purta un maiou, tot marinăresc, cu dungi alb-albastre, din care îi ieşeau umerii imenşi, ca două stânci, iar în jos curgeau braţele ca nişte buşteni de stejar. Peste tot pe unde i se vedea pielea, era ceva desenat şi scris. Nu mai văzusem niciodată aşa ceva! Desene pe corp? Parcă zărisem ceva asemănător în nişte cărţi cu „pieile roşii” ale fraţilor mei mai mari, pe care le mai răsfoiam când rămâneam singur. Când mergea, se legăna de parcă ar fi avut un mic defect la picior. Dar foarte puţin vizibil.

Totul părea un vis.

— Ooo, Andrei Ivanovici, bine aţi venit pe la noi! zise uriaşul monstruos cu o voce blândă, dar puternică.

Avea ceva înfricoşător, dar şi liniştitor în acelaşi timp.

— Bună, răspunse tata şi-i spuse pe nume, dar nu l-am reţinut.

Vorbeau în rusă. A mai întrebat ceva de cineva şi ne-am îndreptat spre interiorul curţii.

Era o curte mare, întinsă, care dădea spre o căsuţă veche, cu o prispă în faţă şi cu o grădină nu foarte mare, despărţită de un gard cum nu mai văzusem până atunci, făcut din nuiele şi beţe, pe care atârnau, ici şi colo, nişte oale. De-a lungul curţii erau întinse plase de pescuit, cum vezi adesea în zonele noastre. După ce se pescuieşte cu ele, una dintre preocupările obişnuite ale locuitorilor din zonă, sunt descâlcite şi puse la uscat. De-a lungul curţii mai atârnau peşti de diverse dimensiuni, întinşi pe aţă la uscat. Era faimoasa *tarankă,* peştele uscat, pe care localnicii îl consumau împreună cu mâncarea de bază a săracului, „cartofii în *mundir",* adică nişte banali cartofi fierţi în coajă, şi cu mujdei de usturoi. Odată, bunicul mi-a explicat de ce le zice „cartofi în *mundir11.*

— Uite, vezi cartoful ăsta fiert? Arată ca un soldat din armata imperială rusă. Vezi cum poartă pe el uniforma militară, *mundir-uYi* Uite, încă frige. Îi dăm jos *mundir*-ul şi îl mâncăm. Dar nu uita să-l ungi cu usturoi şi sare. E delicios.

Şi aşa ne războiam noi cu soldaţii armatei ruse când eram mici, dându-le jos *mundir*-ul, coaja, şi mâncându-i. *Taranka* se găsea peste tot în zona noastră, îi vedeai atârnând ca nişte ghirlande în curte, în grădină, în bucătărie, în podul casei. Chiar peste tot. Cum începea să ardă soarele de vară mai puternic, cum apăreau şi ghirlandele de peşte uscat. Se curăţau un pic, li se scoteau maţele, se spălau şi se tăvăleau bine în sare. Treceai prin capul lor un fir de sârmă sau o aţă, îi înşirai la o distanţă de câteva degete, ca să-i prindă soarele, şi îi agăţai pe unde apucai. Totul era să nu-i ajungă pisica sau cei mici,

care oricum nu prea se dădeau la ei de săraţi ce erau. Nici măcar muştele nu îndrăzneau să se aşeze pe ei, cu toate că cei din „lumea bună” obişnuiau să-i acopere cu un tifon ca să-i protejeze. La început miroseau puţin, dar după ce prindeau câteva raze de soare mirosul de peşte pe care îl emanau dispărea şi rămânea doar în ei.

Taranka era iubită în mod special de băutorii de bere. Un băutor de bere din zona noastră nu mergea la bere fără o *tarankă.* Şi chiar dacă nu aveai tu un peşte în buzunar, orice vecin de masă avea şi te servea cu o bucată. Când plecai la bere, îl înveleai frumos într-o bucată de ziar şi-l puneai în buzunar. Nu se cădea să mergi cu el în văzul lumii, deşi toată lumea ştia cine ce are în buzunare. La berărie îţi luai halba sau borcanul cu bere, te aşezai şi desfăceai frumos *Pravda* sau *Odessa de seară.* Rupeai peştele în câteva bucăţi. Dar, înainte de a-l rupe – scuzaţi, era să omit –, îl loveai de mai multe ori de marginea mesei. E un ritual. Ca şi cum ai fi vrut să-l omori sau să alungi duhurile rele. În realitate, aceste lovituri fac să sară stratul gros de sare şi să se „moaie” cumva peştele uscat. După ce-l rupi, dai jos de pe el crusta de sare sau pielea cu solzii. Apoi rupi bucăţi şi mai mici şi sugi puţin, până se înmoaie carnea dintre oase şi o poţi mânca. În acest timp, totul trebuie uns cu bere. Pe căldură şi cu gustul acela de peşte uscat şi sărat, berea trebuia să curgă valuri. *Taranka* este pentru noi, oamenii de la gurile Dunării şi Mării Negre, ceea ce pentru anumite culturi mediteraneene sunt alunele sau tot soiul de nuci şi minuni care se mănâncă la băutură.

Dar să revenim la curtea noastră.

În faţa casei era un nuc mare ce făcea multă umbră şi aducea răcoare. Sub nuc era o masă joasă, din aia moldovenească sau turcească, nu mai înaltă de genunchi, cu câteva scaune la fel de mici. Eu am prins puţin aceste mese care pe vremuri se găseau în fiecare casă ţărănească. Când m-am născut eu, ai mei erau deja modernizaţi şi aveau aerul de orăşeni, însă în casele vecinilor mei încă se mai foloseau. Mă fascinau. Când

mergeam la vecinul şi prietenul meu şi nimeream când mâncau, stăteam cu ei la această masă rotundă – forma obligatorie –, cu trei picioare şi foarte joasă, aproape de pământ. Celor mari le ajungea sub nivelul genunchilor. Scaunele aveau trei picioare sau două scânduri lungi pe post de picioare. Toţi se aşezau în jurul mesei. Diametrul era suficient de mare încât o familie de cinci-şase persoane să aibă loc în jurul ei. Toţi stăteau foarte înghesuiţi şi aplecaţi, parcă erau la rugăciune. Aveau exact poziţia de rugăciune în genunchi. Întotdeauna mă minunam cum pot să mănânce oamenii la astfel de mese care păreau foarte incomode. Dar probabil e vorba de exerciţiu. Vecinii găgăuzi îi ziceau *sofra.* Cred că de la turci am împrumutat acest obicei. Oricum, *sofraua* ne ridica puţin de la pământ. Mai târziu, când tata avea să ajungă la uzbeci şi la alte popoare mai puţin cunoscute nouă, îmi spunea că ei se urcă pe astfel de mese cu picioarele, se aşază „turceşte" şi mănâncă toţi dintr-o singură oală cu mâinile. Nu-mi venea să cred, dar aveam să fac eu însumi mult mai târziu acest exerciţiu. Parcă *topcian* îi spuneau prietenii mei uzbeci.

Ei bine, sub acest nuc şi la această masă stătea un om pe care însoţitorul nostru uriaş l-a numit Profesor.

— Profesore, uite cine a venit în vizită la noi! Poftim, Andrei Ivanovici, staţi la umbră… şi începu să facă ordine pe măsuţă şi să pună nişte scaune în jurul ei.

— Ooo, Andriuşa, ce surpriză! Şi văd că nu eşti singur. Să nu-mi spui că ăsta e Vasika! Nu l-am văzut de când a făcut ochi. Ce mare a crescut!

Întinse mâna dreaptă să mă salute, cum fac adulţii şi cum dau moldovenii noroc, iar cu mâna stângă mă mângâie pe cap.

În faţa mea se afla un domn ceva mai în vârstă decât tata, cam slăbănog, dar cu genul acela de fibră întinsă bine pe oase. Tipul care nu pune un gram de grăsime pe el. Doar os şi fibră. Dar mai era ceva ce nu voi uita niciodată. Pielea aceea! O piele arsă de soare, puţin îmbătrânită, dar încă bine întinsă pe corp. De o culoare greu de descris în cuvinte, pentru că nu e clar ce cromatică are. E culoarea

pe care o capeţi când stai la soare din primele zile ale primăverii până în ultimele zile ale toamnei târzii. Acea piele care nu se teme niciodată de soare, care e îndrăgostită de el, pe care soarele nu are curajul s-o ardă, să o desfigureze, ci doar o netezeşte cu razele lui. E acea piele cum numai pe malurile mării, râurilor şi oceanelor vezi. Care se formează în timp şi după băi de soare îndelungate. Pentru a avea o astfel de culoare şi catifelare e nevoie de ani şi ani de zile, de veri nesfârşite petrecute fără frică în bătaia soarelui năprasnic din sud.

Însă ce m-a uimit cel mai mult erau desenele de pe corpul lui. Profesorul purta doar o pereche de pantaloni gri cu nişte dungi subţiri decolorate. Pantalonii erau prinşi cu o curea de piele maro cu cataramă metalică, iar partea de jos era suflecată de o palmă sau două deasupra gleznei. Stătea întins pe un soi de pat, cu tălpile acoperite de un praf alb, care le făcea mult mai deschise la culoare decât restul corpului. Când s-a ridicat din pat, am văzut acele picturi despre care aveam să aflu mai târziu că se numesc tatuaje şi că fiecare are rostul lui. Mai ales pentru cine le purta. Dar atunci, pe moment, am rămas cu gura căscată şi nu mai puteam să-mi iau ochii de la ele: litere, stele, balauri, biserici, chipuri şi tot soiul de desene stranii erau încrustate pe corpul lui. Imagini pe care nu le mai văzusem niciodată. Şi nici nu aveam să le mai văd decât la o „specie” aparte de oameni, care fac parte dintr-o altă „sectă” decât a mea şi a părinţilor mei.

— Maki, adu repede o cămaşă, strigă Profesorul spre uriaş.

Sună ca un ordin, însă nu ca unul milităresc, ci ca unul părintesc, sever, dar îngăduitor.

Maki? Ce nume o mai fi şi astă? mă gândeam eu cu mintea mea de copil.

Uriaşul veni repede cu o cămaşă. Profesorul o luă fără să se uite, o aruncă pe el cu o mişcare foarte iute. Avea mânecile suflecate până puţin sub cot şi gulerul ridicat neglijent, dar parcă aranjat special ca să-ţi sară în ochi şi să te irite. Stătea exact „cum nu trebuie”, arogant şi

anarhic. Iar dinspre gulerul „destrăbălat”, cum spunea bunica, pornea un V mare, care se termina cu un nod aproape perfect ce unea cele două capete de jos ale cămăşii. Mai târziu, când aveam şi eu să încerc această formă de V înnodat, tata avea să-mi spună cu o voce foarte severă, cum rar mi-a fost dat să aud de la el: Să nu te mai văd niciodată îmbrăcat aşa! Am înţeles că faţă de el nu voi mai purta niciodată cămaşa aşa cum o poartă Profesorul. Aşa poartă cămaşa numai bandiţii, iar noi nu suntem bandiţi şi nu e cazul să ne dăm drept ceea ce nu suntem. „Nu e cazul să ne dăm drept ceea ce nu suntem” era o frază pe care aveam s-o aud mai târziu şi din gura Profesorului, dar vom ajunge şi acolo. Pe atunci nu ştiam însă ce vrea să spună tata.

Profesorul se aşează pe vine, mă trase spre el şi mă privi în ochi. Avea ochi vii, jucăuşi, scânteietori şi negri. Ai mei erau de un albastru spălăcit. Când oboseam, deveneau puţin verzi. Culori…

— Vasika, ce mare te-ai făcut şi cât de mult semeni cu tatăl tău când era mic! Ca două picături. Am multe să-ţi povestesc. Poveşti pe care nu ai de unde să le afli.

Şi spre tatăl meu:

— Andriuşa, mă bucur să te văd, dar ce dor te aduce pe la mine? Nu am ştiut că vii. Ce bine că l-ai adus şi pe ăsta mic!

Cu tata începu să vorbească romârâeşte, cu Maki vorbea ruseşte şi din când în când mai spunea cuvinte pe care nu le înţelegeam deloc.

Tata mă trase spre el şi mă aşeză la masă, la câţiva metri de ei. Maki îmi aduse un fel de suc căruia îi zicea *kvas,* despre care vă voi povesti altă dată, şi nişte fructe. Beam încet din *kvas* şi trăgeam cu urechea.

— Sper că nu eşti implicat în jaful despre care vorbeşte tot oraşul…

— Andriuşa, dacă aş fi implicat, aş fi de mult ridicat. Eu sunt păzit şi urmărit mai ceva decât Brejnev. Despre ce vorbeşti?! M-am lăsat de prostii din astea.

— Nu te cred. Voi nu vă lăsaţi niciodată. Cred că la voi e

mai rău, sunteţi mai dependenţi de furt decât sunt beţivii de alcool şi drogaţii de drog. Ai ajuns la o vârstă, Vanea! Nu mai eşti copil sau adolescent. Fără familie, fără viitor. Nu te-ai săturat de câţi ani ai stat în puşcării? N-ai învăţat nimic din asta? Mâine, poimâine vine bătrâneţea. Putem să ne întâlnim în orice clipă cu Dumnezeu şi să-i dăm socoteală. Cum vei sta tu în faţa lui? Nu oricărui tâlhar i se oferă acea şansă unică de pe cruce. Tu nu te gândeşti la astea?

Ai mei îşi luau credinţa foarte în serios. Totul era bine cântărit. Orice vorbă, orice faptă. Nu se jucau cu viaţa lor şi a celor din jur. Erau foarte convinşi că fiecare gest, fiecare cuvânt sunt legate de mântuirea sufletelor lor şi a celor din jur. De mici eram crescuţi în acest spirit. Ai mei ne explicau simplu: noi suntem din altă lume, noi suntem radical diferiţi pentru că nu aparţinem acestei lumi. Pentru noi contează ce haină purtăm, cum traversăm strada, cum facem curăţenie, tot. Orice gest banal spune totul despre noi. Cuvintele şi faptele noastre trebuie să arate că suntem diferiţi, că suntem lumină în acest întuneric. Mama era convinsă că salvarea noastră depinde până şi de cum ştergem geamurile şi cum spălăm oalele. Fiecare iotă contează.

Ai mei îşi dojeneau însă foarte rar vecinii sau le ofereau lecţii de creştinism. Ei erau nişte „sectanţi” mai deosebiţi şi erau convinşi că viaţa lor simplă, faptele lor cotidiene trebuiau să le ofere vecinilor noştri, unii mai buni, alţii mai căzuţi, un motiv pentru ca aceştia să caute să se salveze. Ei se credeau acea „lumină în întuneric”, „sarea pământului”. Aproape niciodată nu am auzit de la ei îndemnuri ca acelea pe care acum tatăl meu i le adresa atât de răspicat Profesorului, acest om straniu şi diferit.

Soarele începea să apună. Îşi pierdea din putere. Briza mării adia domol, cu un amestec de aer cald şi, din când în când, mai rece. Era semn că se apropie seara, chiar dacă lumina era încă puternică. Nucul fremăta în ritmul vântului, în stânga şi în dreapta. Însă era valsul lin care nu prevesteşte nicio furtună, ci doar faptul că a mai

trecut o zi.

Tata era cu pălăria lui nelipsită pe cap, cu cămaşa deschisă la culoare pe care o încheia până la nasturele de sus. De data asta, primul nasture era descheiat.

Profesorul, aşezat într-o poziţie stranie, pe vine, cu cămaşa răvăşită, îl asculta şi, din când în când, răspundea printr-o rafală de fraze şi gesturi. Discutau aprins. Se contraziceau. Fiecare voia să demonstreze ceva şi să convingă. Era ca un meci de box, fiecare având runde câştigate şi pierdute. Dădeau şi încasau cu demnitate, se ridicau sau aşteptau să se ridice celălalt, se ştergeau, făceau câţiva paşi de dezmorţire şi porneau năvalnic la o nouă rundă.

Eu ascultam şi încercam să pătrund tainele discuţiei lor. Vorbeau amestecat în rusă şi română, pe alocuri într-un dialect pe care încă nu-l cunoşteam. Când voia să fie mai convingător, tata începea în română, era mai în apele lui. Rusa lui era foarte marcată de anii moscoviţi de armată, cu acele prelungiri ale vocalelor şi ondulaţii deloc specifice sudului. Dar vorbea foarte bine. Profesorul, în schimb, vorbea mai mult ruseşte şi doar când voia să întărească ceva spunea şi în română, parcă pentru a fi sigur că tata înţelege exact la ce se referă. Dar nu cred că era o chestiune de înţelegere, mai degrabă era un truc de luptă, o bătălie de retorică, de putere a cuvintelor şi a sunetelor acestor cuvinte. Din când în când însă folosea nişte fraze şi cuvinte stranii, pe care aveam să le înţeleg mult mai târziu şi ale căror sensuri aveau să mi le lămurească Profesorul, prietenii lui sau cărţile pe care le voi fi citit.

Şi acum îmi sună în urechi argumentul ultim al Profesorului când a vrut să termine discuţia.

— *Bog ne fraier,* Andriuşa. Şi asta să ştii de la mine…

Dumnezeu nu efraier! Şi acum îl aud. Această propoziţie rostită cu convingere, ca un amin în predicile şi rugăciunile noastre „pocăite”. E aşa şi numai aşa. Ce-o fi însemnând oare? mă întrebam atunci.

Şi Profesorul continuă.

— Şi nu uita, Andriuşa, că Hristos a fost răstignit între doi tâlhari, adică între doi bandiţi ca noi, nu între cărturari şi farisei, pentru că şi el era unul ca noi, care nu se supunea nimănui, nu muncea ca voi, nu avea familie ca voi şi nu respecta nicio lege. A ales să moară alături de noi, căci era unul de-al nostru. Şi unul dintre noi s-a mântuit. A fost primul în rai. Aşa că să nu uiţi asta niciodată…

Profesorul îşi aprinse o ţigară şi începu să pufăie.

— Nu fuma în faţa copilului, zise tata.

— Lasă-l să se obişnuiască cu răul, dacă vrei să cunoască binele. Negrul e făcut ca să scoată în evidenţă albul, replică Profesorul şi continuă să pufăie din papiroasele lui.

Asta mi-a rămas adânc în memorie. Nu ştiu de ce.

— Makintoş! strigă Profesorul, adu-mi nişte stuf, că se plictiseşte copilul. Noi, cu discuţiile noastre, am uitat cu totul de el.

Şi spre mine:

— Vasika, uite, acum o să te învăţ ceva simplu şi uşor. Niciodată nu trebuie să te plictiseşti, chiar dacă eşti singur. Mai ales atunci. În viaţă trebuie să ştii să fii mult timp singur şi pentru asta trebuie să ştii să faci multe lucruri din nimic. Tot ce e în jurul nostru ne oferă suficient de mult ca să ne bucurăm şi să ne facem viaţa fericită. Vezi în depărtare marea? Acolo se află totul pentru a trăi frumos şi decent. Vezi câmpul? Aici ai totul. Dar noi nu ne mulţumim cu asta, de aceea suntem nefericiţi. Cine nu poate să se bucure de lucrurile mici şi puţine poate avea toată lumea şi tot nefericit va fi. Pentru jucării, Vasika, nu trebuie să mergi la *Deciski Mir,* magazinul pentru copii, ci trebuie să ai, uite, câteva frunze de stuf. Vrei să vezi cum se fac bărcile? Cele mai frumoase bărci şi cele mai sigure. O să organizăm imediat bătălia de la Salamina.

Profesorul luă atent trestia verde cu frunze. Scoase o frunză, păstrându-i însă o parte din capătul care se prinde de tulpină. Îndoi partea din faţă astfel încât partea cu tulpina să arate ca un horn de vapor. Rupse atent partea din faţă în trei, iar părţile laterale le băgă una în alta ca o

încuietoare. Aşa făcu şi cu partea din spate, care nu mai avea hornul. În câteva clipe, frunza de stui se transformă într-o corabie autentică în miniatură. În câteva minute îmi făcu câteva corăbii pe care mi le dădu.

— Hai, Andriuşa, să-l ducem în jos până la apă să se joace. Să le verificăm, Vasika! Ce crezi, o să plutească? Uite, ai o întreagă flotă. Hai, fii Vasco da Gama!

Eu, bucuros şi exaltat de noua descoperire, am dat din cap şi am luat-o în jos. Ajuns la apă, le-am pus să plutească, să văd minunea. Corăbiile mele noi chiar pluteau pe apă. În faţa ochilor mi s-a deschis o lume nouă. Flota mea mică s-a împărţit în două şi a început o luptă adevărată. Marinarii invizibili luptau pe viaţă şi pe moarte, iar eu, comandantul suprem, sufeream pentru fiecare pierdere şi mă bucuram pentru fiecare victorie.

— E timpul să mergem acasă, m-a trezit din reverii tata.

— Pot să mai iau nişte stuf ca să fac corăbii acasă? am întrebat eu sfios.

Amândoi au încuviinţat din cap.

Am luat un braţ de stuf cu frunze magice, care îmi păreau deja sursa unei fericiri inepuizabile. Acea frunză transformată de Profesor într-o barcă m-a făcut atunci fericit pentru mult timp. Ce minuni poate face o frunză, dacă ai un magician precum Profesorul! A doua zi, acea frunză avea să fericească toţi copiii de pe uliţa noastră.

Un sectant printre leandri şi bandiţi

Adei ural îţi spun că astăzi yeifi cu Mine în rai.

Luca 23: 43

Dacă-mi amintesc bine, povestea s-a repetat aproape identic în aceeaşi vară. A fost tot atunci sau altă dată? Amintirile mele curg cumva asemănător. Să încerc să-mi reamintesc mai nuanţat. Memoria ne joacă feste. Să încerc totuşi să povestesc întâlnirea de peste cinci ani cu Profesorul.

În curtea aceea în care am intrat atunci, în copilărie, şi din care nu mai aveam să ies niciodată cu adevărat am văzut pentru prima dată o tufă imensă de leandri. Mama, nu ştiu de ce, le zicea „uleandri” şi aşa au rămas botezaţi

în capul meu. Fireşte că nu era prima dată când vedeam aceste flori. Ele existau de când mă ştiam şi de când se ştiau ai mei. Au fost dintotdeauna pe la noi. Nimeni nu ştie când au apărut şi cum. Însă sunt florile cu cea mai lungă tradiţie prin sud, un loc unde florile de curte nu au avut niciodată o soartă prea blândă. Şi nu neapărat din cauză că oamenii nu le îndrăgeau, ci pentru că natura nu este atât de darnică cu ele. Aici soarele arde tot, iar ca să ţii vii florile de casă sau de curte e nevoie de eforturi imense. Ele aveau nevoie de multă migală şi mai ales de multă apă, lucru foarte de preţ aici, în Bugeac, această pustă basarabeană. Apa de care dispuneau oamenii de pe-aici trebuia mai întâi să potolească setea copiilor, a bătrânilor, a femeilor, a celor în putere, a animalelor de povară şi abia în ultimă instanţă se ducea spre hobby-ul unora, care era văzut de majoritatea populaţiei drept un consum nechibzuit de energie şi apă.

În vechime, ne povesteau părinţii şi bunicii, se spune că oamenii se descurcau numai cu apa din fântâni. Iar fântânile erau puţine, pentru că apa era la o adâncime foarte mare, la care era greu de ajuns; pe atunci nu existau tehnicile sofisticate de săpare de astăzi. Fântânile erau atât de puţine, încât aveau nume, ca oamenii. Ba chiar aş spune că erau mai importante decât numele oamenilor. Pentru că numele oamenilor se mai repetau de la o generaţie la alta, pe când fântânile noastre aveau nume unice în toată zona şi în toate timpurile istorice. Pe atunci, apa era doar pentru oameni şi animale. Câmpurile erau lăsate în plata Domnului.

Pe lângă casele oamenilor, săpate pe la colţuri, existau bazine nu foarte adânci în care se strângea apa de ploaie de pe acoperiş prin burlane. Apa de ploaie nu era de băut, ci doar de făcut baie şi spălat haine. Era o apă pe care noi o consideram moale şi numai ea putea spăla părul.

Mai târziu, comuniştii au venit cu reţele de irigare, au tras apă şi au instalat şi în casele oamenilor apă curentă şi robinete. Oamenii s-au apucat să-şi planteze în propria grădină legume şi copaci. Apa începuse să nu mai

fie un lux, chiar dacă în verile încinse nici aceste sisteme nu făceau faţă. Pentru noi, copiii, însă, canalele de apă pentru irigat, aceste râuri artificiale, aveau să devină în vremurile toride de vară un soi de rai acvatic. Stăteam ca şopârlele pe plăcile de beton şi ne bronzam la soare, ne aruncam în apă, ne scăldam şi stăteam tolăniţi şi priveam avioanele care brăzdau cerul.

Pentru mama însă, cu siguranţă a fost mâna Domnului! Căci aceasta i-a permis să-şi facă cea mai frumoasă curte din toată regiunea. Şi nu exagerez. I-am vizitat cele câteva concurente din alte „secte" şi nu cred că există curte mai bogată în flori decât a mamei! Toate florile care au trecut prin zona noastră au prins rădăcini şi la mama în curte. Chiar şi la 84 de ani are o curte de invidiat. Visul ei şi acum este să moară vara, când curtea va fi plină de flori. Se pare că restul visurilor i s-au îndeplinit. Sau asta lasă ea de înţeles, dacă nu aş fi şi eu prin preajmă.

Dar să revenim la florile noastre.

Totul a început de la leandri pe când apa era un mare lux. De ce aceste tufe şi flori de leandru, *Nenum oleander,* cum le zic specialiştii în limba lor pretenţioasă, au o viaţă aşa de lungă la noi, într-o zonă atât de neprietenoasă cu florile? Eu cred că asta ţine în primul rând de rezistenţa lor. Leandrul în Bugeac şi în tot arealul nostru sterp, uscat şi prăfos, dar atât de drag nouă este egalul cactusului de prin pustietăţile Texasului sau mai ştiu eu ce zone uscate ale lumii. Leandrul rabdă tot, suferă tot, iartă tot. El ne iartă şi când nu îi aducem apă. Leandrii sunt de o rezistenţă ieşită din comun. Pe-aici numai oamenii şi măgarii mai rezistă atât. Ah, era să uit! Asta nu e tot. Leandrul este una dintre puţinele plante pe care nu le mănâncă nici măcar măgarul. Şi măgarii noştri, animale dragi ale zonei, chiar mănâncă tot: de la gardul de lemn şi trestie la ciulini şi mărăcini. De leandru însă nu se ating, şi nu din simţ estetic, fiţi siguri, căci cunosc bine aceste animale.

În curtea Profesorului stătea însă semeţ şi înalt cam cât uriaşul Maki, cu florile lui alb-gălbui şi roz-roşiatice,

care împodobeau crengile lungi, acoperite cu frunzele lui plastifiate, de un verde închis. Ne obişnuiserăm cu ele şi le îngrijeam cum puteam, iar ele erau cumva un soi de martori la tot ce se întâmpla pe aici. Totul se ofilea, se usca şi trecea, dar leandrul rămânea parcă veşnic acelaşi. Îşi schimba doar înfăţişarea: cu flori şi fără flori.

Dar avea o slăbiciune. Frigul. Iarnă de iarnă, fie era pus într-un ghiveci mare şi adus în casă, fie era învelit cu straturi groase de „hăragi" din trestie în formă de căpiţe. Această construcţie arăta ca un mic cort din trestie. Şi leandrul rezista, căci asta era haina lui, blana lui sau cojocul lui de iarnă. Şi când dădea căldura îl scoteam din casă sau îl dezbrăcăm de cojoc şi îşi relua cursul vieţii obişnuite şi se uita la noi şi noi la el. El era martorul istoriei noastre şi noi îl iubeam pentru asta.

În timp ce tata şi Profesorul polemizau, eu căscam ochii la acest leandru frumos, imens şi care mi-a atras în mod deosebit atenţia pentru prima dată.

Dumnezeu nu efraier m-a trezit brusc din această amorţeală meditativă. Oare ce-o fi vrut să spună? Ştiam multe despre Dumnezeu, ai mei mi-au povestit toate istoriile biblice care nu mai erau de mult un secret pentru mine. „Măreţia* lui Dumnezeu" îmi era familiară, însă ce căuta cuvântul *fraier* lângă Dumnezeu? Nu ştiam ce înseamnă, însă nu prevestea nimic bun. Şi eu în general ştiam ce este Dumnezeu, nu ce nu este el.

Din ceea ce discutau înţelegeam doar frânturi. Abia intram în tainele limbii ruse, iar amestecul dintre cele două limbi cântate parcă în duet, un soi de polifonie halucinantă, mă nedumerea şi mai tare. Pe lângă acest amestec ameţitor pentru mintea mea încă neformată bine, mai interveneau şi cuvinte cărora nu le cunoşteam sensul, mai ales unele de o sonoritate foarte stranie, care nu-mi spuneau nimic, ci mai degrabă mă nedumereau şi mai tare.

— Andrei Ivanovici, nu-mi spune mie de Dumnezeu şi nu-mi da lecţii de morală!

Se pare că de fiecare dată când lucrurile luau o întorsătură neaşteptată, pentru a da gravitate celor spuse

sau poate pentru a schimba ritmul şi formele retorice, Profesorul trecea brusc de la adresarea intimă, prietenească şi chiar părintească de Andriuşa, un diminutiv folosit pentru copii, la formula oficială, rece, distantă şi indirect respectuoasă ce marca clar poziţiile şi distanţele.

— Eu l-am văzut pe acest Dumnezeu, poate de mai multe ori decât tine, şi mai ales i-am simţit lipsa. Eu sunt mai rău decât Iacov şi, când mă voi întâlni cu el, iarăşi nu mă voi teme să mă iau la luptă cu el, pentru că are multe de explicat, iar eu am tare multe întrebări de pus. Da, am de dus o luptă cu el, mult mai mare decât lupta copiilor cuminţi care au stat ascultători în bancă şi şi-au făcut lecţiile, au mers în paturile lor calde şi şi-au băut ceaiul înainte de culcare, iar părinţii le-au citit poveşti, continuă Profesorul. Şi cu Iadul te rog să nu mă sperii. Noi suntem Iadul, noi suntem mult mai răi decât Iadul. Andrei Ivanovici, eu am văzut şi trăit lucruri de care Iadul se teme. Pentru oameni ca noi, iadul este prea liniştit şi cuminte. Nici flăcările şi pucioasa Iadului nu ne sperie, pentru că noi am trăit asta de mult. Aşa că hai să nu mai discutăm aceste lucruri.

Când vorbea lucruri serioase, fuma mai rar. Trăgea adânc în piept, scoţând un fum alb-albastru dens, pe care îl sufla cu o viteză mai mare decât de obicei. În momentul în care trăgea fumul în piept, avea gura uşor întredeschisă şi se auzea un mic şuierat, de parcă între buzele şi dinţii lui se forma un mic crivăţ. După care fumul poposea o clipă mai lungă în coşul pieptului şi curgea afară ca un vânt de primăvară sau început de vară, care împrăştia toată această ceaţă şi mirosul din jur.

— În viaţă, Andrei Ivanovici, eu nu am avut de ales altceva. Mie nu mi s-a oferit altă şansă. Viaţa sau soarta sau ce-o fi a făcut ca eu să fiu abandonat, ştii bine. Cine este vinovat pentru asta? Statul, comuniştii? Părinţii care au murit fără voia lor când eu nu ştiam nici să vorbesc bine? Rudele, voi, care mi-aţi pierdut urma fără să ştiţi de ce? Cine? Dumnezeu, care a uitat de noi sau nu i-a păsat,

fiind ocupat poate cu copiii îmbuibaţilor de pe Deribasovskaia, nu cu cei amărâţi, ca mine, de pe Moldovanka? Poate era ocupat cu cozonacul pe care avea să-l ducă acelor copii şi cu jucăriile de care le făcea rost ca să nu-i supere şi nu se gândea că pentru noi un colţ de mămăligă ar fi fost raiul pe pământ? Eu pe cine să învinuiesc? Am citit şi eu Iov, să nu crezi că am stat mai mult de jumătate de viaţă degeaba în puşcăriile Siberiei. Când stai zeci de ani în puşcărie, ai timp să te gândeşti la tare multe lucruri. Şi pe noi ne mai chinuie gândurile, mai avem şi noi întrebări şi căutăm răspunsuri. Nici măcar în puşcărie nu poţi fi atât de liber pe cât lăsăm noi să se înţeleagă. Omul nu scapă de sine niciodată. Asta e marea puşcărie. Puşcăria este în noi. În definitiv, când am crescut mai mare, eu şi cei ca mine, cei abandonaţi de toţi, am avut o singură şansă în viaţă. Una singură.

Una. Să nu mint totuşi. Da, am avut de ales între a fi cerşetor şi a fi bandit. Atât mi-a oferit această lume şi eu am ales să nu întind mâna după ajutor, să nu fac munca aceasta ingrată a omului neajutorat. Nu am vrut să cerşesc milă, să fac negoţ cu milă, ci am ales să fiu bandit. Am ales să fiu un hoţ cinstit. Şi asta sunt. Şi încă unul foarte bun, de care ştie şi se teme cea mai mare ţară din lume, tot continentul, peste 300.000.000 de oameni. De la cinovnici până la ultimul hoţ de buzunare au auzit de mine şi se tem. Ei se tem, iar dacă se tem înseamnă că mă respectă. Iar această autoritate se câştigă tare greu. Andrei Ivanovici, eu am ales să fiu bandit căci nu mi s-a oferit altă şansă, însă nu eu am făcut lumea asta, nu eu răspund de ea. Eu doar m-am folosit, am ales din ce mi s-a oferit. Fii înţelegător cu mine. Noi, Andriuşa, schimbă Profesorul iarăşi registrul retoric, suntem specii diferite. Iar sectanţii ca tine nu uita că sunt mai aproape de specia noastră. Şi voi trebuie să înţelegeţi mai bine, căci şi noi, şi voi suntem vânaţi. Noi suntem o specie de care ei se tem. Noi suntem născuţi să-i încolţim, să trezim în ei frica şi să-i facem să trăiască cu acea frică. Oricâte ziduri şi-ar ridica, oricâte sisteme de securitate ar construi, oricât de mulţi miliţieni

şi gărzi de corp ar avea, noi ştim să-i omorâm şi să le luăm tot ce au. Da, noi ştim să omorâm şi să furăm, iar ei ştiu al dracului de bine să construiască capcane şi închisori. Ei ştiu să ne vâneze. Ei s-au născut pentru a ne închide în cuşti, iar noi ne-am născut pentru a le inspira teamă şi nesiguranţă. Şi nimic din această luptă nu ne va opri. Suntem specii diferite. De fiecare dată le spun. Că noi suntem mereu o umbră a lor. Îi urmărim, îi analizăm, le căutăm punctele slabe aşa cum fac animalele de pradă şi, când îi vedem mai relaxaţi, le luăm tot. Dacă e cazul, inclusiv viaţa, chiar dacă acesta nu e lucrul cel mai plăcut. Viaţa lor nu ne aparţine, aşa cum cred ei, că viaţa noastră le aparţine lor. După cum vezi, noi suntem ceva mai etici şi mai morali decât ei. Aşa că, Andrei Ivanovici, speciile noastre sunt făcute să aibă drumuri diferite. De aceea, atunci când vă duceţi copiii la somn, când vă duceţi soţia sau iubita la film sau la îngheţată, când vă puneţi banii şi comorile la adăpost, nu uitaţi că noi suntem îngerii voştri păzitori. Îngerii răi care vă pot lua totul. Îngerii negri care vă pot transforma viaţa paradiziacă în coşmar. Şi noi facem toate acestea asumându-ne un mare risc, riscul de a ne pierde libertatea şi viaţa. Noi suntem lăsaţi de la Dumnezeu să facem această dreptate pentru că voi aţi construit o lume atât de nedreaptă, iar noi suntem singurii care vă aduc aminte de asta cu regularitate. Noi suntem visul vostru urât, noi suntem întruchiparea minciunii voastre. Şi când te întâlneşti cu un cerşetor, ai grijă să-i întinzi rubla cu milă şi respect, pentru că tu ai o mare vină că el e acolo, şi nu tu. Bucură-te de asta şi jertfeşte-te cu mână largă. Şi mai ales bucură-te că te-ai întâlnit cu îngerul neputinţei, şi nu cu mine, banditul, îngerul răzbunării. Căci ar fi putut fi ultima întâlnire sau cel puţin începutul calvarului tău. Amin, sfârşi Profesorul mica predică.

Mi se păreau atât de stranii toate aceste cuvinte, fraze, cu toate că Profesorul vorbea ca un pastor din „secta” mea. Lucrurile îmi sunau cumva familiar, dar parcă întoarse pe dos, parcă totul avea un înţeles răsturnat. În

mintea mea de copil, aceste vorbe încă nu aveau sens şi totul avea să-mi devină clar mult mai târziu, după ce aveam să cresc şi să cunosc şi lumea mea, a oamenilor de rând, şi, mai ales, lumea Profesorului, radical diferită de a mea.

În această curte şi cu acest om a început însă totul. Atunci am simţit pentru prima dată că lumea mea mică şi stabilă, aşezată într-o ordine aproape perfectă, cu ritualurile, faptele şi cuvintele bine orânduite, parcă era zdruncinată acum de un înger care ba era negru, ba era alb, ba te apăra şi te proteja, până la sacrificiu, ba devenea violent şi nemilos, cum numai în Apocalipsă mai citisem. Simţeam pentru prima dată că lumea mea nu mai era nici atât de sigură, nici atât de stabilă, ci era o altă lume, pe care eu nu o cunoşteam, dar care putea să facă praf lumea mea într-o clipită.

Şi pentru prima oară m-am temut. Mi s-a făcut frică. Cine erau aceşti oameni? De ce suntem aici? De ce are tata încredere în ei? Oare nu ni se va întâmpla nimic? Cuvintele Profesorului îmi stăruiau în minte şi în faţa ochilor îmi apăreau fragmente de imagini ale ororilor despre care vorbea. Dar când priveam mai atent la cei supranumiţi bandiţi, un cuvânt căruia nu-i ştiam sensul, vedeam că totuşi nu sunt răi cu mine şi cu tatăl meu.

— Maki, adu-mi, te rog, un nasture din ăla mare de *fufoaikă* şi o „macara11 de aţă neagră să-i arăt ceva lui Vasika. O să-i placă, zise Profesorul, făcându-mi ştrengăreşte cu ochiul.

— Aşa că, Andriuşa, să lăsăm astea pe altă dată, fiecare la vremea lor. Iar judecata, tu ştii mai bine, nu e treaba noastră. Ce-o fi în capul şi mintea lui Dumnezeu, numai el ştie. Noi, bandiţii, avem o vorbă bună: Dumnezeu nu-i fraier! Şi să ştii că aşa e.

— Da, Vanea, nu este fraier, cum zici tu. E chiar milos, cum spune în Ioan, că nu degeaba şi-a dat singurul Fiu pentru noi, însă gândeşte-te că viaţa trece, tu îmbătrâneşti şi lângă tine nu e nicio soţie, niciun copil. Îţi înţeleg trecutul, nu ai avut o şansă, dar oare acum nu poţi alege?

— Ah, Andriuşa, Andriuşa, nu înţelegi nimic. Sunt lumi în care, dacă ai intrat, nu mai există întoarcere. Noi am venit să aducem războiul, nu pacea. Suntem din alt aluat. Înţelege asta. Până şi voi sunteţi din alt aluat. Ştii bine asta. Vă vânează şi pe voi ca şi pe noi, doar că noi nu vrem să salvăm lumea, ca voi, ci să o prăpădim. Să ardă în pustiile ei. Asta ne desparte.

— Makintoş, vii odată cu aţa aia şi nasturele? se enervă Profesorul şi trecu pe o limbă necunoscută mie.

Rosti ceva scurt şi apăsat, plin de nervi. Şi-şi aprinse o ţigară.

— Te rog, nu mai fuma de faţă cu copilul, că noi nu suntem obişnuiţi.

De fiecare dată tata avea grijă să-l atenţioneze cu fumatul când eram eu de faţă.

— Bine, rosti el scurt, stingând ţigara de un ciot, dar trebuie să se obişnuiască cu de toate. În faţă are o viaţă nu prea blândă şi e mai bine să ştie toate viciile astea decât să i le ascunzi. Interdicţiile se răzbună mai târziu, ştii tu bine.

Uriaşul Maki, adică Makintoş, cum a rostit ultima dată Profesorul, a venit în fugă cu un mosor şi un nasture mare, care arătau ca nişte boabe de orez în mâna lui.

— Uite, Vasika, cum se face: se ia nasturele, se bagă aţa asta neagră aşa, îmi arătă el, puse aţa în două, ca să fie mai groasă, şi o trecu printr-un orificiu al nasturelui, după care o mişcă înapoi prin cealaltă gaură.

O lăsă aşa, întinsă, cred, de trei palme şi o legă la capăt. Trase nasturele în mijlocul sforii şi îmi băgă mie mâinile mici prin sfori, încât palmele să fie în interiorul sforii. Îmi arătă cum să rotesc nasturele ca să răsucească sfoara, care trăgea cumva mâinile spre interior. După ce nasturele, învârtindu-se şi răsucind sfoara, trase palmele spre interior, mi-a zis să le trag tare în direcţia opusă. Nasturele a început să se rotească ameţitor de iute şi, în momentul în care am ajuns cu mâinile la întinderea totală a sforii, nasturele începu brusc să se învârtă în altă direcţie şi să-mi tragă iar mâinile spre interior şi, din nou, spre exterior. Era ca şi cum aş fi aplaudat, interior-exterior,

interior-exterior şi tot aşa, iar nasturele vâjâia şi se rotea nebuneşte. Eu am început să ţip de bucurie.

— Tată, uite ce am, uite cum se roteşte singur nasturele şi uite ce face cu mâinile mele!

— Asta, Vasika, se numeşte *Jujjalocika.* Cu asta am crescut noi. Dar ce mai ştiţi voi astăzi? Las că te învăţ eu mai multe când mai vii pe-aici. Dar să vii la *deadea* Vanea neapărat. Data viitoare o să te învăţ să prinzi peşte. O să te fac pescar. O să prindem cei mai frumoşi peşti.

Era timpul să plecăm. Tata se ridică în picioare. Eu mă tot jucam cu *jujjalocika,* căreia aveam să aflu că la noi i se mai zice şi mosor, sfârlează sau nasture. La nasture noi îi mai zicem „bunghi”. Ne-am luat rămas-bun şi am traversat cu paşi grăbiţi strada spre maşina parcată undeva la umbră. *Deadea* Vasea, şoferul, dormea întins pe spate, cu şapca trasă peste ochi, ca să nu-l deranjeze soarele şi lumina, iar în jurul lui zburau tot soiul de muşte şi gângănii.

— Hai, *vstavai,* scularea, că trebuie să ne grăbim să ieşim din Ucraina până se întunecă. Dacă mai reuşim.

— Nu cred că mai reuşim, Andrei Ivanovici. Dar până la miezul nopţii tot ajungem noi acasă, că doar caii spre casă trag mai bine, nici nu mai trebuie hrăniţi.

Asta era vorba lor preferată când se întorceau acasă. Tata avea şi o teorie, că acelaşi drum se face mult mai uşor la întors decât la dus şi e nevoie chiar de mai puţin timp. Verificaseră această teorie în ani şi ani de experienţă pe drumuri. Caii merg mai repede spre casă, era cumva mottoul lui de viaţă. Totul în această viaţă e să ai o casă, să simţi că undeva, departe, e casa ta şi că cineva te aşteaptă acolo.

— Andrei Ivanovici, v-am reţinut aici ceva timp. Maria Vasilevna are să fie cam supărată dacă nu ajungem până la miezul nopţii, zise badea Vasea.

— Lasă, lasă poveştile şi hai să-i dăm drumul!

Maşina porni greoi lăsând în urmă un nor de praf.

Poarta Profesorului se închise. Şi noi o luarăm pe străduţe, căutând ieşirea din oraş. Ne aştepta un drum

lung de întoarcere acasă, la patul moale, la camera mea răcoroasă pe timp de vară, la curtea morii, unde aveam să mă văd cu prietenii a doua zi şi să le povestesc ce am văzut la Odessa. Şi aveam să le spun această istorie cu Profesorul şi, mai ales, să le arăt noul meu joc: *Jujjalocika.*

Mergeam pe drum întins cu fereastra deschisă. În dreapta lăsam în urmă malul mării, o mare întinsă şi lină ca un câmp de primăvară, doar că era albastră şi avea acel luciu de la apus, care se îndrepta spre mal ca o săgeată, iar în faţă aveam câmpiile încă verzi, viile întinse şi orizontul care se tot deschidea.

Oboseala îşi spunea cuvântul. Îmi dădusem jos de pe mână noua jucărie, acea aţă cu nasture, o pusesem atent în buzunar, ca să nu se încâlcească sfoara, şi îmi întinsesem capul pe braţele tatălui meu, braţe pe care le foloseam pe post de pernă când eram la drum lung. El mă îmbrăţişă protector cu o mână, ca să nu cad dacă maşina ar fi făcut o mişcare bruscă, şi continuarăm drumul spre casă.

— Tată, dar cine e *deadea* Vanea, Profesorul?

— Nu e treaba ta şi încă nu e timpul să ştii tu de toate. O să le afli pe toate la timpul lor. Hai, dormi, că eşti obosit şi mai avem mult de mers. Şi fii atent să nu calci pe punga cu calupul de ciocolată.

Mi-am tras atent picioarele, m-am ghemuit cât mai comod şi, chiar dacă mai aveam atâtea întrebări să-i pun tatii, simţeam că somnul vine şi mă copleşeşte mai repede decât curiozitatea.

Şi am adormit buştean…

Ah, şi, înainte de a adormi buştean, mi-am mai amintit ceva foarte bine. Cum am câştigat primul ban.

— Vasika, mergi şi cumpără-mi, te rog, seminţe prăjite de la *tiotea* Monea de peste drum, mă rugă Profesorul, dându-mi o mână de copeici.

Tiotea Monea era o femeie masivă care vindea seminţe prăjite. În curtea ei de vizavi de curtea Profesorului avea un primus ceva mai mare, pe care stătea un ceaun afumat în care prăjea mereu seminţe. Le prăjea

seara, când se întorcea de la piaţă. Avea

Şi

acolo un loc unde vindea permanent seminţe. Le vindea la pahar. Un pahar costa câteva copeici. Nu-mi mai amintesc câte, dar era foarte puţin. Avea pahare mici, de câte 100 de grame, şi din cele mari, de 200 de grame. Le turna direct în buzunarul de la sacou sau pantaloni, după cum dorea clientul. La Odessa şi la Chişinău se obişnuia să se toarne direct în buzunare. Însă cui nu dorea să şi le murdărească i le oferea în nişte cornete de hârtie făcute din ziare. *Pravda* sau *Izvestia,* faimoasele cotidiene comuniste, se transformau în zeci de cornete făcute de cu seară, în care se puneau seminţele prăjite ale *tiotei* Monea.

Aici mai toată lumea mânca seminţe, cu excepţia intelectualilor şi a lumii bune, care se credeau aristocraţi şi pe care omul simplu îi dispreţuia profund nu pentru ceea ce erau, ci pentru că nu mâncau seminţe De fapt, asta era una dintre diferenţe. Aici, lumea se împărţea în cei ce mănâncă şi cei ce nu mănâncă seminţe. De exemplu, miliţianul de la colţul pieţei spărgea seminţe. Şi încă cum! Gratis. Cum apărea *tiotea* Monea, el venea să-şi umple buzunarul de seminţe fără să plătească nimic. Însă pentru asta *tiotea* Monea primea protecţie. Nimeni nu o deranja. Bandiţii plăteau, chiar dacă pentru *blatari* totul era gratis. Ei puteau lua gratis orice, dar aveau şi momente în care aruncau cu banii în *tiotea* Monea şi plăteau pe un pahar de seminţe cât pentru tot anul. Asta se întâmpla când bandiţii aveau spargeri reuşite şi erau mână largă. Lionea, treci repede pe la Sava şi ia acul de primus, că iar s-a stins drăcia asta, urla *tiotea* Monea de se auzea în toată mahalaua.

Asta era una dintre problemele primusului. Primusul e o invenţie de nu se mai ştie când, şi toată lumea îl avea în gospodărie. Funcţiona pe bază de gaz de lampă şi scotea un fâsâit inconfundabil, sunet pe care l-am auzit toată copilăria. Într-o parte avea un soi de piston pe care trebuia să-l mai mişti, ca pe o pompă de umflat roata la bicicletă, şi primusul îşi lua avânt, scoţând un foc şi mai intens. Focul

avea o culoare violetă, cu vârfurile roşiatic-gălbui. Însă acul de primus era important, pentru că în momentul când capul prin care ţâşnea gazul se înfunda, împungeai cu el gaura mică până o desfundai, pompai iar şi se reaprindea. După anii ’80, primusul avea să dispară brusc.

— *Tiotea* Monea, m-a trimis Profesorul să cumpăr trei pahare de seminţe. Mi-a spus că vrea din cele negre moldoveneşti, şi să nu-i dai cumva din astea albe cu negru, că nu mai are dinţii din tinereţe, am încercat eu să repet frazele Profesorului.

— Of, da’ nu vrea să i le cojesc eu? Eu aici prăjesc şi ce am, aia dau. Dar dacă vrea negre moldoveneşti, din alea o să primească, dacă are răbdare, că la vârsta lui nu mai are unde se grăbi, începu să dondănească *tiotea* Monea.

Puse puţină sare pe fundul ceaunului şi adăugă seminţele pe care le vânturase cu câteva zile înainte în faţa porţii. Le vântura când era câte-o briză mai puternică. Punea o pătură jos, lua găleata cu seminţe şi le lăsa să curgă încet de la înălţime pe pătură. Vântul bătea şi ducea cu el toate gunoaiele, iar pe pătură rămâneau numai seminţele. Pe urmă le usca puţin la soare şi le pregătea pentru ceaun.

Oamenii de aici mâncau seminţele cu o dexteritate greu de imaginat. Erau adevărate maşini de spart seminţe. Aruncau în gură, de la o distanţă de vreo 20 de centimetri, câte-un pumn de seminţe şi întotdeauna nimereau la fix. Gura făcea o mişcare stranie într-o parte şi în alta şi, într-o clipită, începeau să curgă cojile. Viteza era aşa de mare, că pe partea dreaptă seminţele zburau spre gură, iar pe stânga cojile curgeau afară. În jurul fiecărui om era’ un strat gros alb-negru de coji de seminţe, pe care le ciuguleau după aceea găinile şi porumbeii.

— Poftim seminţele şi restul, am întins eu spre Profesor trei cornete de seminţe şi ceva copeici rămase rest.

— Mersi, copeicile păstrează-le şi ia-ţi ce vrei, mi-a zis Profesorul, făcându-mi şmechereşte cu ochiul.

Acela a fost primul meu câştig în bani. Mi-a ajuns de câteva îngheţate, pe care şi azi mi le amintesc. Chiar

foarte bine.

După această ultimă amintire, da, am adormit buştean…

Sfârşitul copilăriei

Bucură-te, tinere, în tinereţea ta, fii cu inima veselă cât eşti tânăr, umblă pe căile alese de inima ta şi plăcute ochilor tăi; dar să ştii că pentru toate acestea te va chema Dumnezeu la judecată.

Eclesiastul 11: 9

Nimeni nu ştie când se termină copilăria şi când începe adolescenţa. Cu siguranţă cel mai puţin ştiu părinţii, chiar dacă unii dintre ei sunt mult mai atenţi cu copiii. E cert faptul că fetele părăsesc mai devreme copilăria şi ne lasă pe noi cumva singuri în naivitatea, răutatea sau voioşia tipică copiilor mai mari. A copiilor înainte de a intra în adolescenţă. E greu să indic momentul în care noi, băieţii, părăsim copilăria. Însă pot să identific cu siguranţă momentul în care fetele din curtea şi clasa noastră au părăsit copilăria. A fost ziua în care nu au mai vrut să se joace cu noi, nu au mai vrut să fie la fel ca noi şi s-au retras în grupurile lor, unde şuşoteau mereu. Din acel moment, nu am mai putut să ne apropiem de ele. Când am început să ne dăm seama ce se întâmplă era deja prea târziu. Ele nu mai erau cu noi, căci ale noastre nu fuseseră oricum niciodată, chiar dacă mulţi dintre noi au simţit ceva deosebit pentru unele dintre ele.

Copilăria mea nici eu nu ştiu exact când s-a sfârşit. Dar ştiu bine că a fost într-o vară. A fost o vară ca multe altele. O vară caldă, cu acel soare dogoritor, cu acea ţărână înfierbântată şi cu toate tainele şi frumuseţea unei veri în Bugeac şi în sud.

Din copilărie îmi aduc aminte foarte clar sunetul şi vocea radioului. La un moment dat, cred că prin anii ’60, în toate satele din RSSM au instalat *radiotocika,* radioul public. Practic, în fiecare curte se auzea acelaşi post de radio. Toţi îi ştiam sunetele şi programele, pentru că-l auzeam zi de zi. îl auzeam pe stradă, în întreprinderi, prin curţi şi prin autobuze. Creşteam odată cu acea voce. Am

devenit matur pe acel *playlist.* Fără să ne dăm seama, sunetul, vocea şi melodiile acelea deveniseră parte din noi. Şi, după ani de zile, când le auzi întâmplător, o melancolie teribilă te cuprinde, pentru că e parte din „biologia" memoriei şi a istoriei tale.

În acea vreme, copil fiind, îmi plăcea la nebunie vocea lui Mark Bernes. Nu ştiu de ce, când eram copil un cântec al lui îmi crea o stare de melancolie şi deseori simţeam că voi izbucni în lacrimi. Mai târziu, Rabi avea să mi-l cânte în alte câteva limbi. Rabi, acest hoţ cu o abilitate lingvistică cum nu am mai întâlnit, traducea totul dintr-o limbă în alta. Vorbea amestecat, în patru-cinci limbi. El a fost cel care mi l-a cântat în moldoveneşte, mă rog, româneşte. Eu îl ştiam doar în rusă. În limba mea suna puţin altfel, mai duios, însă nu la fel de profund. Iar când a început să-l cânte în idiş, aproape că m-a pufnit râsul. Suna hazliu, cumva. Poate şi pentru că nu cunoşteam bine limba. Pentru mine, idiş a rămas mereu limba stranie cu mult umor şi ceva profund ironic. Dar despre Rabi o să vă povestesc mai târziu.

Cântecul se numea De unde începe Patria?

De unde începe Patria.

E primul tablou ori cuvânt.

E şcoala din sat, sunt prietenii Ce-alături i-avem noi oricând Sau poate începe în cântecul De mama în noapte cântat.

Acel ce prin toate-ncercările în inimi cu grijă-i păstrat.

De unde începe Patria.

E banca de lângă pervaz.

E plopul ce frunza îşi freamătă.

E boarea de vânt dinspre iaz.

Ea poate începe cu graurii Ce-aduc primăvara cântări cu drumul pornind de la baştină…

…şi mai departe nu-mi amintesc nimic. Doar în rusă, care sună puţin altfel.

În acea vară, ai mei au început să mă lase să mă duc singur prin orăşelele din zonă cu diverse sarcini pe care le

îndeplineam foarte sârguincios. Îmi plăcea să fac aceste munci. Oricum, la muncile agricole eram o catastrofă. Nu mi se încredinţa mai nimic în afară de udatul florilor şi mutatul furtunului la rândurile de roşii. Eram mezinul şi trebuia, nu se ştie de ce, să fiu cel mai protejat. Însă eram un adevărat maestru la făcut plăţi şi cumpărături. Mă descurcam foarte uşor în mai toate oraşele învecinate. Tot în acea vară am început să duc pachete la Chişinău, un megalopolis pentru mine pe atunci.

Nu cunoşteam oraşul. Ştiam bine doar cele câteva trasee pentru a ajunge la fraţii mei. După ce ajungeam, începeam să fac munca de partizan, în care luam cu asalt fiecare metru pătrat ca să mi-l însuşesc şi să-l trec pe harta mea mentală. Îmi plăcea la nebunie această cartografiere a oraşului. De obicei luam stradă cu stradă şi mergeam atât cât reţineam eu, după care mă întorceam. Încercam să merg pe anumite străzi şi să revin pe altele, ca să ajung la acelaşi punct. Luam autobuzul sau troleibuzul şi mergeam până la capăt şi înapoi ca să învăţ staţiile, cartierele, locurile. Uneori mă mai pierdeam, dar, cum încercam să fac totul sistematic şi pas cu pas, stradă cu stradă, cartier cu cartier, de fiecare dată găseam soluţii. Şi întrebam oamenii, chiar dacă eram un copil foarte timid. Ştiam foarte bine pe cine şi cum să întreb şi aveam mereu repere la care să ajung, de unde puteam să o iau pe cont propriu.

În acea vară însă aveam să merg la nişte verişori de-ai mei la Odessa, care aveau o căsuţă pe lângă oraş, pe malul unui lac. Aici prindeam peşte din belşug, îl puneam la uscat sau ne făcea mătuşa plachie de peşte ori peşte prăjit şi saramură. Ziua stăteam pe plajă. În faţă era un stufăriş mare de trestie care foşnea la fiecare adiere de vânt. Aveam un mic ponton unde erau agăţate cele câteva luntri şi de pe care noi mai pescuiam. Ne plimbam cu bărcile şi stăteam la soare toată ziulica.

Erau vremuri liniştite, când timpul încă nu făcea nicio presiune asupra noastră. Pe atunci trăiam în afara timpului său, mai degrabă, în aşteptarea lui. Eram încă la vârsta când credeam că timpul vine şi trebuie să-l

aşteptăm. Abia mult mai târziu am înţeles că timpul nu vine niciodată, ci doar pleacă.

La un moment dat am plecat în oraş, spunând că vreau să-mi cumpăr câteva lucruri şi să văd un film. Am mers împreună cu verişorul meu, dar după un timp ne-am despărţit. El şi-a luat bilet la film, iar eu am mers în treburile mele, căci voiam să-i fac o vizită-surpriză Profesorului, unchiul meu deosebit din Odessa.

Ştiam unde să-l găsesc. El îmi spusese:

— De câte ori vii pe-aici, caută-mă mai întâi la Ancora neagră. Întreabă de mine şi spune că eu te-am chemat. Sigur te vor ajuta să mă găseşti sau să iei legătura cu mine. Acolo sunt oamenii mei de încredere…

Am găsit locul destul de uşor. Era cunoscut printre localnici. O crâşmă de provincie, tipic sovietică, pe care o puteai găsi în orice orăşel amărât. Într-o parte a localului se aflau cunoscutele mese rotunde, înalte, care-ţi ajungeau până sub piept şi la care puteai mânca uşor, dar puteai şi să bei bere la fel de uşor. Fireşte că nu aveau scaune. Vii, mănânci repede, bei ceva şi fugi. Aceste mese nu te îndemnau să stai prea mult, pentru că aşa erau gândite. Din păcate, proiectantul, care probabil a preluat ideea din Statele Unite din perioada fordistă, nu-şi imagina că aceste mese comode doar pentru câteva minute vor deveni adevăraţi stâlpi de sprijin pentru cetăţenii noştri. Rezistenţa oamenilor era de neimaginat. Mesele respective nu doar că nu-i goneau de acolo după, hai să spunem, 30 de minute, ci deveneau adevărate puncte de atracţie. Aici vedeai persoane care puteau sta o zi întreagă bând bere sau vodcă fără să părăsească avanpostul decât strict pentru necesităţile fiziologice. Practic masa „bistro”, designul gândit de mintea inginerului american ca să favorizeze munca sau măcar schimbul cât mai des de clienţi, aici devenea un *axis mundi.*

Masa avea mai jos, pe acelaşi picior de metal, încă o suprafaţă rotundă, un fel de masă mai micuţă, ca pentru copii. Deseori era destul de comic: „la etaj”, pe masa de deasupra, tatăl bea vârtos berea cu *tarankă,* iar jos copilul

sorbea un cocktail de lapte, băutura care se găsea peste tot. Tată şi fiu, cam aşa arăta imaginea. E adevărat că asta se întâmpla în prima parte a zilei şi mai ales la prânz, după ore. În a doua parte erau doar băutorii autentici, cei care au întotdeauna un motiv pentru a bea. Iar masa asta îţi lăsa impresia că a fost făcută anume pentru ei. Altfel s-ar fi prăvălit şi, odată cu ei, s-ar fi năruit totul.

În cealaltă parte a localului erau mese metalice cu scaune, la care se aşeza clientela mai răsăritră. Mesele erau acoperite fie cu o muşama decolorată, fie cu nişte feţe de masă care cândva fuseseră albe. Chelnerii de aici, ori de câte ori plecau clienţii şi veneau alţii, luau faţa de masă, o scuturau şi o aşezau pe masă pe cealaltă parte. Nu se ştie când se spălau feţele astea de masă, dar oricum dădeau o impresie intimitate când mâncai pe ele. Încă din perioada ţaristă, în cele mai vitrege timpuri, la Odessa a existat obiceiul de a nu pune mâncarea direct pe masă, ci pe o faţă de masă. Făcea ca localul să pară mai select. Aceste mici maniere burgheze se respectau cu sfinţenie, indiferent de regim şi de situaţia în care se afla oraşul. Când lucrurile au luat-o cu totul razna şi nu se mai găsea nimic, se punea un ziar. Se zicea că *noblesse oblige.*

— Simplu şi respectabil, căci *Pravda* mereu ne va salva spiritul estetic burghez, spunea un amic din Odessa. Totul e să nu citeşti ziarul, căci dăunează grav sănătăţii, ştiinţa a demonstrat-o.

În faţă se afla barul, de fapt, o masă lungă, un frigider mare cu o carcasă de sticlă sau plastic transparent, în care vedeai câteva feluri de mâncare – câţiva peşti afumaţi aruncaţi la întâmplare, nişte cotlete, pârjoale, piure şi *fillets* –, câteva sticle cu băuturi populare – limonadă Buratino, sticle de vin ieftin şi vodcă. În mijlocul acestei mese-bar trona casieriţa, această regină a oricărui local din ţara noastră. O doamnă imensă, îmbrăcată într-un halat alb, strâns pe corp, cu mâneci scurte şi un decolteu generos, din care se iveau sânii imenşi.

Cum era o oră destul de liniştită, ea stătea pe un

scaun, cu coatele sprijinite pe bar şi cu palmele sub bărbie. Molfăia ceva şi din când în când mai lua câte-o îmbucătură de mâncare şi mesteca leneş cu ochii pe jumătate închişi. Buzele i se mişcau agale, iar obrajii aşezaţi comod pe maxilarul bine conturat dansau în ritmul mestecatului. Pe cap avea cunoscuta bonetă albă frumos dantelată, de parcă ar fi fost coroana regală a acestei prinţese din popor, pe care niciun cetăţean care a trăit acele vremuri şi a intrat cel puţin o dată într-un astfel de local nu o poate uita.

În timp ce mă apropiam de ea, mă gândeam în sinea mea: oare de ce toate femeile astea de la magazine şi restaurante sunt atât de mari şi dolofane? Parcă era făcută special pentru acest post. Îţi impunea respect şi încredere în localul acela prăpădit. Am salutat-o respectuos. Probabil prea respectuos pentru acel loc şi acel timp. Ea m-a privit flegmatic din cap până în picioare, m-a măsurat şi a clipit doar din ochi în semn de salut, muşcând încă o dată sănătos din *ceburekul* ei. Un fel de plăcintă cu carne, foarte unsuroasă. În timp ce încercam să formulez o întrebare, ea începuse să-şi lingă atent degetele, fără să ţină cont de prezenţa mea. Probabil nu o impresionasem deloc.

— Nu vă supăraţi, îl caut pe Profesor. Mi-a spus că-l pot găsi aici. Mă puteţi ajuta? am şoptit eu nu foarte tare, ca să nu fiu auzit de ceilalţi din local.

La auzul numelui se opri din lins şi molfăit şi căscă puţin ochii, făcând o mişcare în spate, uimită.

—Sigur pe Profesor îl cauţi? Tu cine eşti? întrebă ea puţin răstit.

Când eşti întrebat „tu cine eşti?” în astfel de locuri nu e chiar cel mai bun lucru care ţi se poate întâmpla. E semn de neîncredere, ca să nu spun că arată chiar lipsă de respect. Are mai degrabă sensul: tu „de unde-ai apărut?”, ai încurcat adresa, hai, valea de-aici. „Tu cine eşti?” deseori înseamnă că eşti un nimeni. Sigur nu prevesteşte nimic bun.

—îmi spuneţi ceva sau trebuie să vină Maki să vă

convingă? am întrebat eu mai apăsat.

La auzul numelui Maki, ochii i se căscară şi mai tare. Se ridică de pe scaun şi făcu semn pe deasupra mea unui tip care şedea trântit undeva la o masă, în fundul crâşmei. Pocni mai tare din degete ca acela să întoarcă capul şi-i făcu semn să vină spre noi. Tipul se ridică fără să se grăbească, cu ochii semiînchişi, parcă adormit. Avea pe el un tricou alb cu nişte figuri roşii neclare; tricoul era strâmt pe corp şi scotea în evidenţă o siluetă bine construită, atletică şi puternică, cu toate că faţa lui nu era deloc de sportiv. Purta o pereche de blugi de bună calitate, însă destul de jerpeliţi şi se vedea că-i avea de tare mulţi ani, pentru că ţesătura dădea semne că cedează în mai multe locuri. Avea o şapcă trasă mult peste ochi. Iar între dinţi avea un chibrit pe care-l trecea profesionist dintr-un colţ al gurii în altul, fără să folosească mâinile şi fără să mişte vizibil fălcile. Toate indiciile arătau că este unul din specia Profesorului pe care-l căutam.

— Ce treburi te-aduc pe-aici? Cu ce ocazie? rosti el leneş în timp ce privea spre rafturile cu sticle din spatele „reginei" locului.

— îl caut pe Profesor, am spus eu scurt.

Până atunci, tipul nu mă privea în ochi, mă ignora pur şi simplu. Era un fel de a-mi spune că nu sunt binevenit până nu-l conving că e vorba de ceva serios. Bandiţii au o mulţime de astfel de tehnici de intimidare, de retorică, de coregrafie, de mimică a întregului corp şi, mai ales, a mâinilor. Acesta mergea de parcă dansa vals. Păşea agale, iar când vorbea nu lăsa chibritul din gură, chiar dacă, din când în când, îl mai scotea cu mâna dreaptă pentru a-l pune repede la locul lui. Părea născut cu chibritul în gură. Mâinile lui dirijau când începea să vorbească. Aveam impresia că ar putea vorbi doar cu mâinile şi degetele. Avea nişte degete foarte lungi, asta am observat imediat. Aducea puţin cu tipa de la ştirile de seară, care mima limba surdo-mută în colţul televizorului. Mâinile lui chiar vorbeau ceva.

— Auzi, „îl caut pe Profesor". Alo, *baistruk,* aici e

universitatea ta? Ai greşit adresa. Cine-l caută de fapt pe Profesor? Eu stau liniştit şi beau o bere, iar unu' îmi strică ora de odihnă, încurcând crâşma cu universitatea, căutând un Profesor, continuă tipul cu chibrit în gură privind-o pe „regină".

Vorbea cu un accent tipic de Odessa, folosea o retorică puţin impersonală, ca şi cum eu nu eram de faţă, ci vorbea aşa, doar pentru el şi, poate, pentru „regină". Şi dădea de înţeles că a fost deranjat, nu se ştie de cine şi pentru ce.

— Eu nu-ţi sunt ţie *baistruk* şi mai bine mi-ai spune unde este Profesorul. Nu cred că vrei să-ţi explice el de ce-l caut, am rostit eu răspicat, de parcă voiam să mă conving pe mine că sunt curajos.

Profesorul mă învăţase câteva lucruri la întâlnirile noastre precedente. Ştiam că nu trebuie să fiu defensiv, mai ales atunci când nu mai am sprijin şi arme de luptă, când ştiu că nu mă mai pot ajuta decât atitudinea, vorbele şi retorica. Ştiam că trebuie să-l privesc în ochi şi să fiu convingător, să-i arăt că nu mă tem, indiferent de riscul la care mă expun. Lipsa fricii pune la îndoială şi taie elanul oricărui golan şi, mai ales, al oricărei autorităţi. Nu prea ai ce-i face omului care nu se teme. Dar nu e deloc simplu să nu te temi şi mai ales să transmiţi asta.

Tipul mă privi atent, cu un aer superior şi cumva cu o părere de rău care nu părea să prevestească nimic bun. Se pare că nu fusesem convingător. Cu siguranţă nu arătam şi nu vorbeam cum trebuie. Probabil se vedea că nu mă asortez deloc cu poza de grup, că nu sunt de pe-aici şi nu sunt cine vreau să par că sunt.

— Hai, ridică ancora, pânzele sus şi fă picioare, îmi spuse el, scoţându-şi iarăşi chibritul din gură şi scuipând jos, în dreapta lui.

Un scuipat iute, ţintit, bine controlat. Se auzi numai un sunet scurt şi un jet mic de scuipat zbură cu viteză direct pe podeaua nu foarte curată.

— Dacă ştii şi nu-mi spui unde-l pot găsi, tu o vei lua de la Profesor, care e unchiul meu, *deadea* Vanea. Înţelegi,

fraiere? am zis eu, vrând să par nervos.

Nu ştiu ce a fost în capul meu. Dar cred că aici am încurcat registrele. Sau eram doar un puştan care încă nu ieşise din copilărie şi se dădea mare cu cineva important, care era cumva şi alibiul meu.

În acel moment, chibritul partenerului meu de dialog căzu din colţul gurii, el scoase mâna stângă din buzunarul de la pantaloni, unde o ţinuse până atunci, şi, cu o mişcare de boxer, mă lovi fulgerător direct în faţă. Nu ştiu exact unde m-a lovit, în bărbie sau în nas, dar cert e că am zburat peste prima masă care se afla în spate. Totul a durat o clipă, dar parcă am gravitat în aer o veşnicie.

De teamă sau de durere, nu mai ştiu, am simţit pe moment că totul s-a oprit. Eu zburam încet şi mă gândeam. Oare de ce m-am băgat în rahatul ăsta? Ce caut eu aici? Ce se va întâmpla mai departe? Cum o să ies de-aici? Parcă pentru moment totul s-a stins, totul s-a oprit, eu fiind singurul care se mişca în tot localul. În timp ce pluteam încet prin aer, ceilalţi păreau doar nişte figurine de porţelan care stăteau nemişcate. Şi am căzut pe podea.

Nu ştiu cât am stat şi ce mi s-a întâmplat. Acesta a fost primul pumn adevărat primit în viaţa mea. Aveam vreo 14 ani pe-atunci. Un pumn puternic care avea să-mi dea nişte senzaţii şi dureri nemaiîntâlnite. O durere stranie, o teamă confuză, o situaţie aparent fără ieşire.

Primul lucru pe care l-am simţit când am încercat să deschid ochii a fost gustul de sânge din gură. Acelaşi ca atunci când ţi se scoate prima dată un dinte în copilărie. Este gustul sângelui tău. Însă când îţi scoţi prima oară dintele el este cumva mai diluat, pentru că gura ţi-e plină şi de salivă. Acum sângele curgea de undeva din nas, nu din interiorul gurii. O şuviţă groasă de sânge se prelingea direct spre buze şi gură. Din nas veni încă un jet puternic în gât, când am început să trag aer. Îmi sugeam buzele, încercam să şterg cu mâna şuvoiul de sânge, dar el venea necontenit şi gustul era şi mai plin şi puternic. Acel gust al propriului sânge cald. În astfel de momente ai senzaţia stranie că înghiţi, mănânci şi bei din tine.

Eram ameţit, încercam cu disperare să-mi şterg sângele. Vedeam vag nişte picioare, căci nu îndrăzneam încă să mă uit mai sus de brâu la oamenii care se învârteau în jurul meu. Mă apucă o jenă teribilă. Îmi era ruşine să ridic ochii, să văd oamenii. Şi deodată am auzit vocea cunoscută a Profesorului.

— Makintoş, ia-l pe Vasika şi bagă-l în spate, în birou, şi opreşte-i sângele. Keşa, ţie cine ţi-a dat voie să loveşti?! a urlat Profesorul la cel care mă lovise.

În timp ce părăseam încăperea, am auzit câteva fraze foarte dure ale Profesorului, după care am intrat într-o altă încăpere. Mâinile puternice ale uriaşului Makintoş mă purtau ca pe un bebeluş. M-a aşezat pe un scaun şi mi-a întins un prosop mare, ud şi rece, cu care mi-a strâns puternic nasul. A adus şi un lighean cu apă şi m-a pus să mă spăl.

— Hai, că nu te-a atins tare. Puţin aripa frântă, dar eşti tânăr şi-ţi revii repede. O să doară câteva zile, dar aşa s-a călit oţelul, Vasika! Trebuie că ai făcut o mare prostie dacă l-ai scos din ţâţâni pe Keşa. Ăsta nici măcar nu-i bătăuş. Las că rezolvăm imediat, e omul nostru, se mai întâmplă, tot vorbea Maki în timp ce mă îngrijea ca pe un copil care s-a fript pentru prima dată.

— Nu voia să-mi spună unde-l găsesc pe Profesor şi i-am zis că-i fraier, am bălmăjit eu ceva.

— L-ai făcut pe Keşa fraier?! se minună Maki. Ooo, atunci ai scăpat ieftin! Dar şi el, îşi pune mintea cu un copil…

Atunci intră Profesorul, vizibil nervos, aşa cum nu-l mai văzusem până atunci. îl cunoşteam mai degrabă aşa cum arăta în bârlogul lui, nu în mijlocul bandiţilor şi în oraş, la muncă şi în acţiune.

— Keşa, trebuie să te pedepsesc aspru pentru ce-ai făcut. Am spus că nimeni nu acţionează acum şi aici fără permisiune mea? Unde ţi-a fost capul? Dar pentru că e ziua mea bună şi copilul nu a păţit nimic, îţi ofer binecuvântarea mea. Ai de ales între mâna dreaptă şi stânga…

Stăteau în capătul celălalt al încăperii, lângă o masă. Nu-i vedeam faţa, ci doar spatele Profesorului şi o parte a mesei. Am văzut cum Keşa, omul cu chibritul şi pumnul, a întins mâna stângă pe masă. Profesorul i-a întins o bucată de lemn pe care acesta a băgat-o strâns între dinţi, iar Profesorul a luat o toporişcă de bucătărie de tăiat carnea.

În timp ce Makintoş îmi acoperea ochii cu mâna, ca să nu văd urmarea, am auzit o lovitură puternică în masă, ca un topor care se înfige în lemn, şi un geamăt surd care semăna mai degrabă cu un muget.

Când am deschis ochii, am văzut doar faţa căzută şi aşezată pe braţul drept, iar mâna stângă înfăşurată în ştergarul cu care în urmă cu câteva minute îmi strângeam eu nasul sângerând. Pe masă stătea degetul mic al mâinii stângi într-o baltă de sânge, iar mâna profesorului era pe creştetul lui Keşa. Imaginea avea ceva foarte religios: Keşa parcă se ruga, făcea o rugăciune de pocăinţă, iar Profesorul parcă era un mare preot care-i dădea binecuvântarea. Imaginea îmi aduse aminte brusc – nu ştiu de ce – de pictura lui Ilia Repin care-i înfăţişa pe Ivan cel Groaznic şi fiul său rănit, aproape muribund. Aici Keşa era doar suferind, iar Profesorul nu părea deloc tulburat, dar îi ţinea mâna pe creştet de parcă voia să-l mângâie.

Maki mă scoase afară, mă împinse în maşină pe bancheta din spate şi se urcă la volan. Lângă mine se aşează Profesorul. Maşina demară în viteză, lăsând un nor de colb în spate. Era un Jiguli roşu, o maşină cu care eram foarte obişnuit şi cu care am făcut mii de kilometri în copilărie. Tăceam toţi trei, iar mie îmi venea să plâng de ciudă, de supărare, de teamă şi de multă ruşine. Nu mai văzusem niciodată aşa ceva. Nu văzusem aşa ceva nici măcar în filme! Viaţa mea de până atunci părea ruptă din rai, dintr-o altă realitate, şi acum brusc sânge, degete tăiate, violenţă. Acum viaţa căpăta pentru mine brusc un alt gust şi avea un alt sens…

— De ce? Spune-mi de ce, că nu înţeleg, i-am zis Profesorului cu ochii în lacrimi şi cu vocea tremurândă…

— Vasika, tu nu înţelegi încă multe, dar e bine să vezi

lucrurile astea mai devreme decât mai târziu şi să pricepi că viaţa e o chestiune mult mai complicată şi că în această lume există şi altfel de oameni şi altfel de reguli… Noi suntem altă specie şi avem alte reguli. Noi suntem ca o haită de lupi neîmblânziţi şi aici legile funcţionează altfel. Autoritatea funcţionează altfel. Aici, eu sunt şeful haitei şi nu pot permite ca lucrurile să se întâmple oricum. În această haită, dacă dai dovadă de un singur moment de slăbiciune, eşti sfâşiat şi înlocuit. Autoritatea, respectul şi teama se câştigă foarte greu şi se pierd foarte uşor. Lupii tineri abia aşteaptă să-ţi ia locul, chiar dacă te respectă şi se tem de tine. Doar frica îl ţine pe fiecare la locul lui. Iar ca să le impui respect şi frică e nevoie de putere, de instincte puternice şi de inteligenţă, altfel vei fi sfâşiat cu prima ocazie. Iar frica se naşte de multe ori din durere. Puterea prin pedeapsă, prin durere este cea care instituie legea şi ordinea. Iar monopolul asupra durerii trebuie să-l aibă şeful bandei, şeful haitei de lupi. Te întrebi de ce i-am tăiat degetul? Pentru că durerea se uită, dar rana sau mai degrabă cicatricea, semnul de pe corp, nu se va uita niciodată. Pedepsele trebuie să fie marcate, căci altfel se uită. La noi, legile se scriu pe corp. Fericirea şi pedeapsa trebuie trecute în istoria noastră personală. E ca un dosar, e ca o biografie a noastră. Însă la noi totul se trece nu pe hârtie, ci direct pe piele. Este semnul de aducere aminte. Iar ce i-am făcut eu lui Keşa nu e o pedeapsă, ci mai degrabă o binecuvântare şi o iertare. I-am tăiat degetul pentru că l-am iertat, dar şi acest lucru trebuie marcat. Şi iertarea trebuie trecută şi marcată undeva pe corp. Şeful de haită este cel care poate pedepsi şi ierta, dar ca să nu se uite asta trebuie însemnat cu fierul roşu sau cu cuţitul. Iar Keşa e un bandit bun, nu a făcut din răutate ce-a făcut, ci pentru că trebuia să facă asta. Aici tu ai greşit, pentru că tu nu eşti dintre ai noştri.

Tăcu puţin, îmi puse mâna pe după umăr, de parcă voia să mă îmbrăţişeze şi să mă protejeze, şi rosti grav şi ferm – ţin bine minte cuvintele lui:

—Şi o să-ţi spun un lucru pe care trebuie să-l ţii minte

toată viaţa: niciodată, dar niciodată să nu te dai drept ceea ce nu eşti! Indiferent de situaţie, să nu te dai altceva şi altcineva! Iar pentru asta e nevoie să ştii cine eşti şi ce poţi şi să-ţi asumi, căci nimeni nu va răspunde pentru tine şi faptele tale. Nimeni! Nici măcar tatăl tău şi mama ta. Nici măcar eu, oricât aş vrea. Iar noi, bandiţii, îi mirosim pe oameni ca nimeni alţii. Ştim cine e bandit şi cine nu. Nimeni nu ne poate minţi, iar Keşa pentru asta te-a pedepsit, pentru că ai încercat să te dai drept ceea ce nu eşti şi să foloseşti numele meu ca pretext şi acoperire. Înţelegi? Tu eşti Vasile Andreevici şi poţi să stai şi să răspunzi pentru tine fără să ai nevoie să te dai drept altcineva. Aşa trebuie să faci, înţelegi? înţelegi, pentru că eşti prea deştept şi prea bun, dar nu poţi fi bandit. Asta nu e însă cea mai mare tragedie care ţi se poate întâmpla, încheie el lecţia zâmbind şi îmbrăţişându-mă.

— Mână, Maki, spre plajă, să facem o baie, că e încă zăpuşeală, şi să-l botezăm pe Vasika, că e primul pumn serios primit şi a gustat în sfârşit şi el din sângele lui…

În zare se vedea marea lucind puternic. Soarele apunea încet, iar în spate rămâneau Odessa şi copilăria. Mă dezbrăcam încet. Lângă mine stăteau Profesorul şi Makintoş, la bustul gol, cu corpurile lor tatuate, şi pentru prima dată am avut revelaţia că eu nu mai sunt copil şi că de acum, pentru tot ce fac, numai eu trebuie să răspund. Şi am intrat în mare alt om…

Vechea tradiţie a jocului are la bază penuria, lipsa. Trebuie să inventezi jocuri şi jucării din nimic. Sunt suficiente o frunză, o sfoară, o creangă, un bob de fasole.

Noua tradiţie a jocului şi jucăriilor este excesul. Peste tot sunt prea multe jucării, instrucţiuni şi oferte. Spaţiile şi locurile de joacă ale „lumii civilizate” încep să arate obscen: cu cât sunt mai puţini copii, cu atât sunt mai îngropaţi în ele.

Îmi aduc aminte cu exactitate primele mele jucării: ce erau, ce culori aveau, cum s-au stricat. Îmi este greu să cred că memoria unui copil de azi poate reţine astfel de

lucruri, când el se joacă cu atât de multe şi le schimbă cu o viteză atât de mare.

Nu spun că e bine sau că e rău, dar cred că asta formatează altfel memoria şi valoarea unor lucruri, un anumit tip de sensibilitate. Memoria funcţionează foarte diferit, cu viteze diferite de la o generaţie la alta.

Nu cred în reguli şi mai ales în formule exacte când e vorba de educaţie, dar cred că un anumit model produce un rezultat prestabilit. Acelaşi model poate da rezultate foarte diferite, de aceea e nevoie să se lucreze pe cât mai multe planuri simultan. Nu cred că penuria e ceva bun sau rău în sine, aşa cum nu cred că excesul seducător, dar pe alocuri uşor plictisitor este o soluţie universală. Ba din contră, sunt mult mai suspicios faţă de exces decât faţă de penurie. Dar poate şi pentru că aşa am fost educat şi aşa am trăit mai toată viaţa.

Cert este că unul dintre primii oameni din copilărie care m-au fascinat, cu felul în care transforma totul în joc şi jucărie fără a avea la dispoziţie mai nimic, nu a fost nimeni altul decât un bandit faimos de pe la noi.

Era o zi frumoasă de primăvară, călduroasă, dintre cele care anunţă o vară fierbinte. Stăteam plictisiţi în curtea morii şi ne gândeam cu ce să ne jucăm. Ofertele nu erau prea multe, dar noi tot inventam. Eram nevoiţi să inventăm jocuri şi jucării din nimic: de la frunză şi buburuze la spini, boabe sau pietre. Ştiu şi acum o mulţime de jocuri din nimic: din şase pietre, de exemplu, pot face un joc destul de complex care necesită nu doar multă ingeniozitate, ci şi multă dexteritate.

Dar în acea zi călduroasă de primăvară altceva ne preocupa: prin localitate se zvonea că se întorsese din puşcărie Sârghi, spaima Bugeacului. Eu nu-l cunoşteam, dar ştiam nişte poveşti straşnice despre el. Cei mari ne speriau cu acest nume şi cu poveştile despre el. Şi stăteam aşa tolăniţi sub nucul din curtea morii vreo zece copii şi fabulam despre „eliberarea lui Sârghi”.

Ar trebui poate amintit că Imperiul avea o tradiţie şi o cultură enormă a tot ceea ce înseamnă puşcărie,

puşcăriaşi şi lumea asta a hoţilor, bandiţilor şi deţinuţilor. Practic, fiecare a treia familie a avut de-a lungul timpului cel puţin un condamnat în familie. Poate şi mai mult. Aşa că strada a fost mereu dominată de cultul lumii interlope, al lumii hoţilor şi puşcăriei. Le ştiam puţin argoul, cântecele şi hainele, mersul şi stilul, pe care, de îndată ce creşteam, începeam cu toţii să le imităm. Doar Hollywoodul şi rockul au avut un impact mai mare decât această subcultură. Când în jur totul era dominat de obligaţii, control şi supunere, simpla lor prezenţă şi stilul lor de viaţă aruncau în aer acea lume sumbră şi dogmatică. Chiar dacă era ceva tenebros la ei, aveau totuşi aerul libertăţii celui care a stat ani de zile închis şi acum se dezlănţuia.

Şi, cum stăteam noi şi inventam poveşti şi ne distram, la un moment dat a apărut un tip tuns scurt, cu o ţigară aprinsă, care din când în când scotea nişte rotocoale cum nu mai văzusem.

— Ce faceţi aici, *baistrucP*. a întrebat el râzând într-un colţ de gură şi scoţând câteva rotocoale de fum aproape perfecte.

Noi am tăcut, puţin speriaţi, şi nimeni nu a mai îndrăznit să scoată un sunet. S-a făcut linişte. Se auzeau doar frunzele marelui nuc din curtea morii sub care stăteam toată vara.

— Vă jucaţi, ai? Sau vă plictisiţi? Hai să vă învăţ eu ceva. Ştiţi cum se dresează un păianjen? a întrebat el făcând cu ochiul.

Noi ne-am uitat nedumeriţi unul la altul şi am început să ne dăm ghionturi, parcă întrebându-ne ce voia tipul ăsta.

— Bun, am nevoie de un pahar şi un păianjen şi vă arăt cum se dresează.

Păianjenul nu era o problemă, mişunau peste tot, fie prin iarbă, fie în moară. Puteam face rost de unul într-o clipită. Cu paharul era mai greu, pentru că trebuia să mergem acasă să aducem, iar la ora aceea era riscant să faci asta. Puteai să nu te mai întorci, căci se găsea cineva

în familie să te pună la ceva treburi. Cum casa mea era printre cele mai apropiate, iar riscul de a fi oprit era minim, pentru că eram mezinul familiei şi destul de corcolit, am mers eu. M-am întors într-o clipă cu paharul. Prietenul Vasea a făcut rost de un păianjen.

— Şi acum, atenţie la dresor! a strigat necunoscutul.

Băgă atent păianjenul sub paharul întors, transformat într-o arenă de circ. Păianjenul se învârti în cerc o vreme după forma paharului. După care încercă să se caţăre în sus. Dar nu putea, căci aluneca. În acest moment, dresorul de păianjeni scoase un chibrit şi începu să-l mişte puţin în zona în care era păianjenul. Păianjenul se propti pe picioarele din spate, iar pe cele din faţă le ridică, sprijinindu-se de pahar de parcă ar fi fost un om. Necunoscutul ne-a făcut semn cu degetul dus perpendicular pe buze să facem linişte, în acel moment retrase chibritul şi ridică încet paharul. Păianjenul rămase în acea poziţie umană care ne amintea de a soldatului fascist ce se preda ostaşului sovietic şi pe care o văzusem de atâtea ori în filme: drepţi şi cu mâinile în sus.

— *Hânde hoch!* strigă necunoscutul, asemenea partizanilor din filmele sovietice care prindeau fascişti, transformându-şi mâinile în nişte pistoale imaginare.

În timp ce noi eram adunaţi grămadă, căci totul se derula la o scară foarte mică, scena de circ a dresorului nostru de păianjeni fiind un amărât de pahar sovietic *granionnîi,* omul nostru se ridică în picioare, rânji mulţumit şi întrebă:

— *Baistruci,* dar voi ştiţi cine sunt eu?

Noi nu am dat atenţie întrebării, căci încă eram cu gura căscată şi ne holbam la păianjenul dresat, care stătea în faţa noastră în poziţie de *smirna.*

— *Paţani,* eu sunt Sârghi, vecinul vostru!

În acel moment, toţi ne-am ridicat brusc, aproape am sărit, ca la ordin, uitând de păianjenul dresat. Am făcut buimăciţi câţiva paşi înapoi, gata să o luăm la fugă spre casă.

— Ce, mă, v-aţi speriat? Ha, ha, ha, ha! râse el cu poftă

şi stinse ţigara de pământ. Nu vă temeţi şi, vedeţi, dacă aveţi vreo problemă, veniţi la mine şi se rezolvă. Nu o să se mai atingă nici dracu' de voi cât sunt eu aici. Oricui se leagă de voi spuneţi-i doar atât: „Îl cunosc pe Sârghi".

Povestea cu dresajul m-a impresionat şi am început să caut cărţi şi să încerc să dresez şi eu. Când începusem să mă maturizez, înainte de a-mi gusta sângele şi a primi pumnul din Odessa, dresajul animalelor era una dintre obsesiile mele. Era un soi de refugiu. Sârghi şi mai târziu Profesorul aveau să mă înveţe unele taine ale acestei preocupări mai deosebite. M-au învăţat să dresez şoareci, câini şi chiar ciori şi purici.

Cel mai mult m-a impresionat dresajul ciorii şi al puricilor. Am învăţat de la ei şi am încercat şi eu.

Bandiţii adevăraţi nu iubesc câinii, pentru că aceste animale sunt foarte triste. Câinii sunt pentru ei *fraierii* lumii animalelor, pentru că se dresează cel mai uşor. Iar un câine dresat nu mai este un animal, ci devine altceva. Îşi pierde din instinctele lui de animal de pradă. Bandiţii se consideră lupi, nu câini. Fraierii sunt câini. Şi ce e mai trist decât să vezi un animal care şi-a schimbat natura, devenind sluga unui stăpân? se întreba adeseori Profesorul. De aceea nu prea ţineau câini pe lângă ei, ci alte animale sau, dacă îşi alegeau totuşi un câine, preferau rasele de luptă, niciodată câinii de companie.

Am încercat demult să dresez o cioară. Dădusem peste un pui şi îl adusesem acasă. Nu a fost deloc simplu să-l dresez, pentru că nu se comporta nici ca porumbeii, nici ca papagalii, păsări mult mai uşor de dresat. Nu răspundea la comenzi nici după lecţii îndelungi. Nu făcea ce îi spuneam direct şi trebuia să formulez comenzi mai complicate. Era ca şi cum aş fi încercat să o mint. Eu îi ceream să facă ceva, dar urmăream de fapt un alt scop. Însă de obicei se prindea. Lucra cu mine doar din interes. Răspundea la comenzile mele doar dacă erau şi în interesul ei. Cioara n-o să-ţi aducă niciodată un obiect aruncat, aşa cum face un uliu dresat sau un câine. Însă se poate ataşa de tine şi, după ce se obişnuieşte, vrea să te

aibă mereu în câmpul vizual. În plus, nu-i place deloc să stea în colivie. Este o pasăre liberă şi suferă enorm la orice încercare de a o ţine închisă. Dar ştie să facă exerciţii foarte complexe din trei, patru mişcări. Ceea ce am reuşit să-l învăţ pe puiul de cioară, la indicaţiile Profesorului şi ale lui Sârghi, a fost un truc pe care-l arătam copiilor în curtea morii. Le demonstram cum reuşeşte să scoată o nucă dintr-un borcan folosind trei mişcări şi două instrumente: o piatră şi un băţ. Era un truc pe care-l învăţasem de la bandiţi.

Cu puricii era mai simplu dresajul, dar mai complicată demonstraţia. Puricii se dresează uşor. Dar e greu să-i întreţii. Se ştie că puricele sare haotic de mii de ori pe minut şi de 150 de ori mai sus decât înălţimea lui. Cum se face dresajul? Se prinde puricele, se pune sub un borcan şi se ţine acolo o perioadă lungă, zile în şir. După aceea se înlătură borcanul şi minunea se produce: puricele sare cât înălţimea borcanului. Vă imaginaţi!? Memoria lui se resetează după înălţimea borcanului. Se loveşte cu capul de borcan de milioane de ori până-i intră minţile în cap. Nu-i aşa că seamănă cu noi? Această deprindere se transmite şi la următoarea generaţie, căci ei se reproduc repede. Dar se pierde după o vreme, dacă-i laşi de capul lor. Puricii fac multe minuni: cară, de exemplu, lucruri de 700 de ori mai mari decât propria greutate. Vă imaginaţi? Aici problema e cu organizarea minicircului. E nevoie de lupă, dar spectacolul e garantat. Pe toate le-am învăţat de la aceşti oameni în copilărie. Când le-am uitat?

Ce înseamnă să fii tânăr? A fi tânăr înseamnă să nu poţi trăi cu probleme nerezolvate. De unde şi acest conflict al tânărului cu toată lumea. Tânărul e persoana care le dă dureri de cap tuturor. Se îndrăgosteşte şi nu poate trăi cu dragostea lui. Suferă profund şi se zbate să înţeleagă cauzele acestei suferinţe. Părinţii nu-l înţeleg, iar el nu-i mai suportă din cauza conformismului lor şi a lipsei de vitalitate. Nu-i mai suportă pentru că sunt de mult nişte mici mecanisme într-un imens ceasornic, pentru care fiecare mişcare înseamnă un set predeterminat de reguli

exacte şi fixe. Nu-i mai suportă pentru lipsa lor de libertate, pentru că tot ce fac depinde de o morală ucigătoare, „pentru binele tău facem tot”. La ei totul pare să aibă un interes meschin. îl enervează enorm această lipsă de sens. îl enervează mai totul din această lume care a acumulat un număr imens de probleme nerezolvate. Şi nimeni nu mai este dispus să le rezolve.

Când începi să îmbătrâneşti? Nu atunci când spatele cedează şi apar insomniile sau când începi să rezolvi diverse lucruri. Nu. Îmbătrâneşti cu adevărat atunci când te obişnuieşti să trăieşti cu problemele nerezolvate. Şi asta începe foarte devreme. Uneori mult prea devreme.

Am fost un copil foarte cuminte. Poate mult prea cuminte. Chiar şi în comparaţie cu fraţii mei, am fost mult prea cuminte. Îmi plăcea să stau singur. Eram foarte timid, însă aveam un apetit foarte mare să ascult poveşti. Şi când toţi copiii erau ocupaţi cu jocurile şi şotiile lor, eu obişnuiam să stau cu cei mai mari şi să le ascult poveştile. Îi adoram pe bătrâni, care aveau un fel aparte de a povesti. Lumea lor părea cumva deja aşezată, rezolvaseră toate contradicţiile şi conflictele şi le rămăseseră doar poveştile. Era o lume în care toate confruntările luaseră sfârşit. Da, asta era. O lume împăcată cu ea însăşi. Aici cred că este vorba despre un anumit tip de înţelepciune a bătrâneţii şi de depăşire a naivităţii pure a tinereţii. Înţelepciunea profundă a bătrânilor mei din copilărie era să renunţe să mai lupte cu problemele din jur. Reuşeau să le accepte, să trăiască cu ele, ca şi cum ar fi făcut parte integrantă din viaţă. Dacă ceva nu s-a rezolvat de la sine până acum înseamnă că nici nu se va rezolva vreodată, aşa că nu mai are rost să ne zbatem. Frământarea şi căutarea soluţiilor sunt iluzorii.

Când am ajuns la adolescenţă, totul a explodat. Acel copil foarte cuminte şi ascultător a început brusc să se revolte, să fugă în toate direcţiile, să caute soluţii în toate cărţile lumii, în toate mediile posibile şi imposibile şi să fie în dezacord cu tot şi cu toţi.

Evangheliile nu-mi mai ofereau răspunsuri suficiente

şi mulţumitoare la întrebările pe care le aveam. Cei din jur nu ştiau să-mi explice şi să-mi propună modele valabile. Dar ce poate satisface un mânz neîmblânzit? Cine să-l poată înhăma şi struni? Ţara se năruia în jurul meu. Toate sectele lumii şi sistemele politice ameţitoare se ofereau să mă ajute, dar eu refuzam orice soluţie. Nicio doctrină politică, nicio religie din lume nu mai erau suficiente pentru mine. De la creştinism la budism şi de la hinduism la comunism şi capitalism, totul mi se părea de o falsitate enormă.

Atunci, în adolescenţă, am simţit cum în jurul meu lumea începea să se împartă în „băieţi buni" şi „băieţi răi", o împărţire radical diferită de cea din copilărie, când încă nu eram categorisiţi atât de clar. Acum, totul producea o dinamică aparte care avea să transforme în haos tot ce era în jurul meu. Băieţii buni erau cei care adoptau un conformism aplicat şi bine controlat: cariera. La aceşti oameni, totul era calculat şi se făcea după un plan bine definit. Aici intervenea şi familia, părinţii fiind foarte determinaţi şi implicaţi în reuşitele copiilor. Prin urmare, orice faptă care nu avea drept ţintă realizarea acestui scop era văzută ca o nebunie. Era considerată o risipă de energie şi resurse. Şi astăzi copiii de acest gen constituie armatele lumii. Ei sunt rotiţele ce compun familiile, clanurile, reţelele care colaborează şi formează un imens organism unic. Organismul imens al societăţii şi al statului are la bază aceşti pioni harnici şi plini de abnegaţie şi se poate proteja prin eliminarea băieţilor răi, care au un alt tip de energie, acţionează diferit şi adoptă un alt stil de viaţă. Băieţii buni nu au voie să se joace cu băieţii răi, chiar dacă deseori visează la asta.

Băieţii răi sunt mereu huligani. Le place mult să încalce normele şi cutumele lumii pe care noi o numim normală. Nimic din ce fac nu pare să-i ajute să aibă succes pe termen lung. Se autodistrug cu o energie, cu o voioşie şi cu o disperare dramatice. Fascinează, atrag ca un magnet şi, chiar dacă nu-i imiţi sau nu te apropii de ei, în sinea ta, în intimitatea ta, îi invidiezi pentru acest curaj şi

pentru libertatea pe care o emană. Sunt copiii de care părinţii încearcă să te protejeze şi pe care, cu siguranţă, nu-i vei aduce niciodată acasă, dacă faci parte din lumea băieţilor buni. Pentru că nu se cuvine.

Era foarte interesantă reacţia fetelor din grupul nostru de adolescenţi faţă de băieţii răi. La vârsta marilor iubiri, când suferi precum un câine turbat şi eşti în stare să faci cele mai nebuneşti gesturi, constaţi ceva straniu. Toate fetele de care noi ne îndrăgosteam, adică cele care aveau cu adevărat forţa de a ne atrage prin frumuseţe şi caracter, părăseau brusc grupurile noastre şi se îndreptau spre aceşti golani. Toate fetele visează să iubească şi să trăiască lângă aceşti băieţi răi. Băieţii buni suferă enorm, dar nu au puterea să le atragă. Ceva le lipseşte, iar acel ceva este de o importanţă hotărâtoare pentru o femeie tânără, plină de energie, care vrea să fie provocată în toate. Dar, în mod paradoxal, mai toată lumea spune că ele se vor căsători şi vor face copii preponderent cu băieţii buni. De ce se întâmplă aşa? Ce forţe, ce legi şi ce raţiuni fac ca lucrurile să se întâmple aşa? Nu se ştie.

Mai există însă o categorie, prinsă cumva între cele două lumi. Pe de o parte, cei din această categorie nu au conformismul şi dorinţa de reuşită în carieră a băieţilor buni, poate pentru că le lipseşte motivaţia sau pur şi simplu nu se adaptează acestui stil, iar pe de altă parte, nu au energia şi demonii băieţilor răi, poate pentru că sunt mai leneşi sau mai puţin posedaţi de dorinţa nebună de a domina. Vor pur şi simplu să boicoteze lumea din pricina unui soi de incompatibilitate personală cu ea. Par să nu se adapteze nicăieri, nu au pasiuni deosebite şi obsesii clare şi sunt veşnic nemulţumiţi. Însă fără ei viaţa este de neimaginat, pentru că ei dau sarea şi piperul existenţei noastre. În general, se refugiază spre zone numite astăzi „creative”, despre care nimeni nu ştie în general mare lucru. În această categorie sunt de obicei oameni destul de bine educaţi, chiar dacă în şcoală au avut note proaste. Sunt oameni interesanţi, pentru că interpretează lumea, dar nu din perspectiva carierei, a dogmei cotidiene sau a

puterii şi dominaţiei, ci exact din punctul de vedere al lipsei acestora. Privesc viaţa ca şi cum toate acestea nu ar exista şi, oricum, nu au nicio semnificaţie pentru ei şi de aceea nu-i ating. Se plictisesc repede, pentru că sunt prea curioşi şi iau totul de la capăt de fiecare dată. Sunt indiferenţi la succesul conformiştilor carierişti, dar şi la puterea aproape biologică şi charismatică a huliganilor. Aceşti băieţi inadecvaţi sunt, în general, salvaţi social de femei puternice, care-i înţeleg şi pe care ei nu le înţeleg, dar faţă de care capătă un anumit tip de toleranţă. Femeile, în general, salvează cam tot ce se poate salva. Se salvează pe ele şi salvează toate categoriile de bărbaţi, îi salvează până şi pe aceşti băieţi inadecvaţi pe care-i dispreţuiesc profund băieţii buni, dar pe care, în mod paradoxal, îi respectă băieţii răi. Pentru băieţii răi, „inadecvaţii” sunt un soi de artişti.

Privind în urmă însă, cred că au ceva profund ratat în ei, dar totodată sunt convins că asta îi face să fie categoria cea mai adecvată pentru această lume la fel de ratată. În ce mă priveşte, chiar dacă am oscilat între cele două lumi şi am trăit şi gustat din amândouă, mă simt mult mai apropiat de cea de-a treia. Dar nu despre mine aş dori să vorbesc acum.

Toată viaţa, de când te naşti, eşti într-o veşnică închisoare ce are ca scop îmblânzirea ta. Asta am înţeles nu când l-am cunoscut pe Profesor, ci când mi-am dat seama că între noi se leagă o prietenie. Şi poate că era ceva mai mult. El îmi oferea nişte soluţii la problemele mele nerezolvate şi îmi stăpânea şi alina furia adolescenţei.

Fericiţi cei care pot să fie sau să aibă prieteni! Pentru că prietenia nu se bazează pe relaţia de rudenie, de neam şi de sânge. O, acest sânge care ne impune să ne asociem în formule prestabilite ce ne protejează, dar ne şi subjugă sistematic. Asocierea întemeiată pe sânge este foarte rezistentă. Toată adolescenţa ne-am tăiat palmele pentru a ne face fraţi de cruce prin vărsare de sânge. Până şi prietenia voiam să o udăm cu sânge.

Prietenul este însă primul om care pătrunde în viaţa şi în intimitatea ta, iar apropierea de el se bazează pe încredere, respect, iubire construită în timp. E primul tău asociat în viaţă, care nu-ţi este impus, ci pe care îl alegi liber. Alegeţi de comun acord să fiţi împreună. Prietenia nu este un dat, ci o construcţie comună continuă, de multe ori cu un deznodământ dureros. Opusul prieteniei este trădarea şi poate că de aceea bandiţii o pedepsesc cel mai dur. Un singur gest de trădare şi un *blatar* ajunge din casta superioară în cea mai neagră dintre ele, a decăzuţilor din adâncurile iadului infracţional.

Există în zona noastră un obicei straniu. El se regăseşte în mai tot arealul Mării Negre, poate şi în alte colţuri ale lumii, nu ştiu. Tind să cred că e un ritual universal. Apare la trecerea dintre copilărie şi adolescenţă, când tinerii îşi construiesc cele mai solide prietenii, adevărate şi durabile. Cele din fragedă copilărie nu ţin, pentru că sunt oarecum predeterminate de mediul în care trăieşti şi pe care nu-l alegi tu. Aceste prietenii sunt conjuncturale; unele pot rezista, însă de cele mai multe ori se diluează şi se pierd. În timp, persoana respectivă devine doar o amintire, o poză veche din albumul tău de familie. Te mai poţi vedea cu ea întâmplător sau cu anumite ocazii, dar nu prea mai aveţi ce să vă povestiţi. Revedeţi pozele pe care le aveţi deja. Asta nu e prietenie. Prietenia apare atunci când tu poţi alege şi tu poţi fi ales. Dar este mai mult decât dragoste.

Ritualurile despre care vă spuneam sunt legate de această vârstă intermediară. Există un moment în care energiile acestor tineri ce zburdă ca nişte mânji încă nedomesticiţi şi ca nişte cocoşi înfoiaţi caută interacţiunea. Şi atunci aceşti *baisturci* de prin sate şi orăşele, care încă nu au devenit flăcăi, caută să se bată, dar nu pentru competiţii, ci ca să aibă un adversar pe măsură. În general, sunt ritualuri pentru vreme caldă. O bătaie adevărată şi bună are loc pe căldură, căci e nevoie de atingere corporală. Tinerii care încă nu-şi cunosc corpul se tem de el. Şi încep să-l cunoască, să-l simtă atunci când se ating şi

se lovesc cu alţii. Când doi tineri se încleştează puternic şi iraţional, se dezlănţuie un sentiment profund care va creşte în intensitate şi va genera o autocunoaştere fizică şi spirituală. Atunci începe adolescenţa. Iar corpul ţi-l cunoşti cel mai bine prin intermediul sporturilor de echipă, prin luptă fizică şi mai ales prin bătăi şi sex.

Bătăile sunt însă foarte importante nu doar pentru că-ţi cunoşti corpul şi te descoperi pe tine însuţi, ci şi pentru că afli cine este celălalt, ce poate face şi la ce poţi să te aştepţi de la el. În aceste bătăi afli cine eşti cu adevărat, cât poţi duce şi până unde poţi merge. Brusc, începi să înţelegi mai bine, foarte intim, propria fiinţă. Bătaia este o formă de explorare a celuilalt. O formă de cercetare reciprocă, un fundament pentru creşterea încrederii. Trebuie să ştii pe cine te bazezi. Afli dacă eşti un fricos sau un tip curajos, dacă poţi să te bazezi pe tine sau pe celălalt. Şi până unde. Începi să descoperi limitele pe care vei încerca să le depăşeşti sau să le ascunzi. Fără doar şi poate, din aceste confruntări, din aceste bătăi ritualice se nasc cele mai trainice prietenii. Bătăile tinerilor de pe la noi erau de fapt asemenea unor ritualuri de împerechere. După o încăierare sănătoasă în care trebuia să ţâşnească neapărat sângele, tinerii se împăcau şi se împrieteneau. Nu ştiu cum se împrietenesc azi tinerii. Or fi jocurile pe calculator? Se mai bat oamenii şi virtual. Cert este că până de curând aceste ritualuri funcţionau foarte bine în Bugeac şi în mai toată regiunea Mării Negre.

Profesorul îmi spunea că până şi marele patriarh Iacov a devenit Israel şi s-a împrietenit cu Iahve pentru că s-a luptat cu el până la revărsatul zorilor. Mie nu mi-a fost niciodată clar acel pasaj din Facerea 32, dar l-am simpatizat mult pe acest bătăuş din Scripturi.

Bandiţii foloseau această tehnică drept mijloc pentru a-l cunoaşte pe celălalt. Ştiu bine că nu poţi cunoaşte un om cu adevărat decât dacă te baţi cu el. Cum poţi să ai încredere în cineva dacă nu te-ai bătut cu el? Foarte des bandiţii chiar organizează aceste bătăi, asemenea luptelor de cocoşi. Uneori, luptele se duc unu la unu, dar cel mai

des au loc între bande. Acolo, caracterul omului iese mult mai bine în relief, îl vezi în toată complexitatea lui.

Se formau grupuri noi sau se mobilizau cele deja existente, acele *şpana,* bande de huligani sau *baistruci* obraznici şi plini de energie. Bătăile organizate erau pentru ei un fel de testare a potenţialului tinerilor, care erau selectaţi şi atraşi în bandele deja organizate din cartiere. La început erai primit în preajma grupului, apoi, prin diverse mecanisme de control şi verificare, erai introdus treptat în rândul bandiţilor profesionişti. Era un drum lung de parcurs până ajungeai la Universitate, cum numeau ei uneori puşcăria.

Grupurile erau compuse de obicei din mai multe categorii. Trebuia să ai mai întâi un lider. În general, liderul apărea în timp şi se impunea aproape natural. Există în această chimie a grupului un moment în care toţi recunosc liderul tacit, nu prin alegeri sau dezbateri. După miros, după priviri, după gesturi. Aşa se impune. Felul în care se întâmplă asta e aproape mistic. De obicei, calităţile liderului nu ţin neapărat de calităţile fizice şi nici de cele retorice. Liderul e mai degrabă tăcut, dar ştie un lucru esenţial: să impună autoritate. Cuvintele lui sunt decisive şi, treptat, devin literă de lege. În general, au o capacitate foarte bună de a lua decizii corecte şi bune pentru grup. Un lider bun şi acceptat de toţi este unul care ştie să facă dreptate. La el apelează toţi. Această putere se câştigă greu şi se pierde uşor.

Mai există în grup, neapărat, un personaj foarte important care ştie să vorbească, să elaboreze construcţii retoric-discursive şi să le susţină. Apelează la o întreagă gamă de gesturi şi strategii. Acesta îi poate face pe duşmani*po bazaru,* adică „din vorbe”. Ştie să provoace, să umilească, să impună teamă sau respect doar din vorbe şi gesturi. E un adevărat spectacol ce pot face oamenii aceştia! Cunosc foarte bine multe stiluri verbale, dar mai ales argoul banditesc şi al străzii. Ştiu să vorbească *po celoveceski,* omeneşte, cu fraierii şi birocratic sau administrativ cu poliţia şi oamenii legii. Sunt interfaţa

bandei în relaţia cu celelalte grupuri sau instituţii. Sunt personaje esenţiale. Aşa cum un grup nu există fără lider, nu există nici fără acest personaj-cheie. El nu se bate, dar iniţiază bătaia.

Următorii în grup sunt bătăuşii profesionişti sau pe cale de a deveni profesionişti. Aici avem două categorii. Sunt cei mari şi puternici, care impresionează doar prin prezenţa lor. Este acea forţă fizică brută care inspiră teamă doar când o vezi. De obicei, aceşti coloşi sunt şi cei mai blajini oameni cu putinţă. Rareori vor porni ei o bătaie, fiind mai degrabă ultimii care se vor bate. Aşa a făcut Dumnezeu lumea: unde e multă putere fizică este şi multă pace şi blândeţe. Dar ei sunt necesari, pentru că în bătaie forţa contează mult.

Şi mai sunt cei mai puţin înzestraţi din punct de vedere fizic, care nu impresionează cu nimic la prima vedere, dar care sunt luptători înnăscuţi. Pot fi mici de statură sau slabi, dar au o fire războinică. Ştiu să lupte şi le place să se lupte. Cel mai important e că au curaj şi nu şi-l pierd niciodată. Le place mult să se antreneze şi lasă impresia că s-au născut pentru lupte. E o categorie foarte importantă în luptă, însă problematică în vremuri de pace, pentru că atunci nu prea mai este nevoie de serviciile lor şi se caută alte aptitudini. Însă ei sunt câini de luptă şi caută cu orice preţ să se bată. Atunci, deseori creează probleme. *Blatarii* au mult de furcă cu ei, căci trebuie să-i ţină mereu în frâu şi nu e simplu cu astfel de fiare. Această categorie este, cum spuneam, foarte importantă. Nu poţi renunţa la ea, pentru că viaţa este înţesată de lupte. Pacea nu e decât un răgaz scurt dintre lupte, o excepţie.

Şi există, firește, în grup mulţi membri de umplutură. Sunt un soi de balast ce apare la un moment dat şi dispare în timp, se pierde, pentru că nu rezistă acestor rigori şi acestui stil de viaţă. De obicei, sunt cei care vor umple rândurile lumii obişnuite şi vor intra în categoria fraierilor cu carieră, cu familie bună şi cuminte, care îşi vor învăţa copiii să se ferească de bandiţi şi de huligani, că ştiu ei ce ştiu. Din această categorie vor apărea vânătorii şi paznicii

de bandiţi. Ei vor şti să facă puşcării bune pentru a-i ţine închişi pe aceşti lupi neîmblânziţi care nu vor să se domesticească.

Din lungile seri de vară şi din poveştile interminabile ale Profesorului am înţeles câteva lucruri foarte importante despre educaţie, pe care niciun profesor nu a reuşit să mi le predea aşa cum mi le-a explicat bătrânul bandit.

Puterea exemplului este cea mai eficientă armă şi cel mai bun instrument al educaţiei. Poţi tu să spui cele mai frumoase poveşti şi să predici cele mai frumoase idei educative, dar, dacă vorba ta nu e susţinută de fapte, este goală. Ba mai rău. Aceste vorbe frumoase, dar goale otrăvesc, falsifică şi construiesc lumi iluzorii şi mincinoase, care se vor ceva ce nu sunt. Puterea faptei înseamnă totul şi poate de aceea îi atrage atât de puternic pe cei foarte tineri. Pentru că ei încă nu au învăţat prea bine să fie falşi, nu au fost dresaţi să trăiască în minciună şi să împace aceste contradicţii între gând, vorbă şi faptă. Căci lumea noastră este ruptă între acestea: una gândim, alta vorbim şi cu totul alta facem. Dar ne comportăm ca şi cum aşa ar fi normal şi aşa armonizăm şi îmblânzim mediul înconjurător. În această lume a răului am văzut cum *blatarii* violenţi, dar fascinanţi în felul lor îşi câştigau autoritatea arătând că vorba şi fapta lor erau unul şi acelaşi lucru. Că, dacă au zis ceva, acel ceva devine realitate, capătă formă. Şi că, dacă spui ceva lipsit de acoperire, de faptă sau, mai rău, o minciună premeditată, poţi fi aruncat într-o clipită pe ultimele trepte ale iadului, ale castelor inferioare, de unde nu te mai poţi ridica niciodată şi unde eşti supus oprobriului public al acestei lumi. Poate că şi din acest motiv hoţii în lege vorbesc puţin, aforistic şi lunecos şi îşi aleg cu mare atenţie cuvintele.

Profesorul mi-a spus că *blatarilor,* hoţilor în lege, le plăcea să folosească ceea ce numeau *metoda lui Iov.* Cum se credeau dumnezei peste lumea lor, erau convinşi că tinerii huligani şi *baisturci* pe care-i luau ucenici trebuiau

puşi la încercare. Era ca un examen de trecere spre o nouă etapă. Nu spre ultima, ci doar spre una nouă. Probele erau foarte dese, până când aceşti copii căpătau o experienţă incontestabilă. Şi o ţineau tot aşa până în ziua în care îşi cereau partea. Cei care reuşeau să o obţină deveneau la rândul lor *blatari* şi hoţi în lege, dar asta e o altă poveste.

Profesorul avea obiceiul de a-mi cita din Biblie. Era un om foarte citit. Îi plăceau literatura clasică, poezia şi romanele. Dar cunoştea bine şi Biblia şi, pentru că îi ştia pe ai mei, care nu făceau un gest fără să consulte Biblia, apela la aceste exemple. „Ascultă ce zice Iacov: «Dar va zice cineva: Tu ai credinţa, şi eu am faptele. Arată-mi credinţa ta fără fapte, şi eu îţi voi arăta credinţa mea din faptele mele. Tu crezi că Dumnezeu este unul şi bine faci; dar şi dracii cred… şi se înfioară! Vrei, dar, să înţelegi, om nesocotit, că credinţa fără fapte este zadarnică?»”.

Am vrut să-l cunosc neapărat. Auzisem despre el multe legende. Se spunea că este cel mai bun hoţ de buzunare pe care l-a dat pământul nostru. Toată lumea vorbea despre el, dintre cei care-l ştiau sau dintre cei care auziseră de el ca despre o legendă, el fiind, în definitiv, doar un hoţ de buzunare. Însă din poveşti nu reieşea doar că era un om şi un hoţ respectabil. Poveştile vorbeau despre el ca despre un erou.

— Dar ce hoţ, ce hoţ! mai ai astăzi hoţi din ăştia? îmi tot repeta fostul miliţian Jora Vlasov, care a stat de pază ani de zile în faimoasa piaţă din Odessa, cunoscută din poveştile lui Babei şi de tot Imperiul sub numele de *Privoz.*

De la el am auzit multe poveşti. Acum, pentru că e pensionar, are timp şi îl găseşti prin crâşmele din jurul pieţei. Îi dai o bere şi poveştile curg imediat şi neîntrerupt. Până se termină berea. Cum se termină berea, se termină şi povestea. Se uită în jur, se uită la ceas, caută cu privirea pe la celelalte mese, poate se găseşte un muşteriu care să-l servească. Nu poate sta fără să bea, iar pensia lui este atât de mică, încât îi e şi jenă să o mai aducă în discuţie. Dacă îi

umpli halba, poveştile continuă. Şi ştie multe, căci peste 40 de ani a stat de veghe la bunul mers al oraşului Odessa şi mai ales al bazarului de aici. El era miliţianul exemplar de care avea nevoie Odessa, îşi vedea de treaba lui, iar bandiţii de a lor. Nu se deranjau unii pe alţii.

O armonie perfectă. Dar ambele părţi ştiau foarte bine unde se termină autoritatea unuia şi unde începe a celuilalt.

— Vasile Andreevici, mi-a zis el când crescusem şi eu mai măricel şi începusem să-mi rad pufuleţul care anunţa un soi de mustaţă, aici fiecare-şi vedea de treaba lui. Fiecare ştia unde se termină puterea lui Jora Miliţianul şi unde începe puterea lui Graci, a lui Froim, a Profesorului sau a Pianistului. Totul e să fie fără *kipeş,* fără scandal. Ne respectăm frumos. Ei îşi plătesc dările, noi închidem ochii şi trăieşte, frate, cât poţi! Odessa-mama ne suportă pe toţi dacă ştim să ne vedem fiecare de treburile lui. Ştii bine că nici miliţia şi nici bandiţii nu iubesc *bespredelul.* Ei, se mai întâmplau câte una-alta, că totuşi mai aveam şi noi obligaţii faţă de şefii noştri. Mai trebuiau o amendă, un arest, dar totul în linişte şi bună înţelegere. Fireşte, dacă şi ei îşi vedeau de treburile lor şi nu începeau *bespredelu'…* Dacă începeau *bespredelu' şi* ridicau *kipeş în* tot oraşul, atunci eram nevoiţi să facem arestări serioase, căci îi ştiam pe toţi binişor. Nu aveam de ales, căci veneau cei de la centru care habar n-aveau de regulile locului şi făceau prăpăd pe aici. Dar aici, în general, a fost linişte după moartea lui Stalin. Ne-am văzut fiecare de treabă şi am trăit şi am mâncat împreună o pâine albă. Înţelegi, Vasile Andreevici? a continuat el nostalgic. Ce băieţi! Ce băieţi erau! a zis Jora Miliţianul dând ultimele înghiţituri peste cap, după care a tăcut brusc.

Comandam rapid încă două rânduri de bere, căci mă temeam să nu mă lase baltă cu povestea şi mai aveam de verificat câteva informaţii. Pe *deadea* Jora Miliţianul nu trebuia să-l forţezi să-ţi povestească ceva anume. Adică, cum încercai să-l ghidezi cu întrebări punctuale şi exacte, pentru a-l îndrepta spre ceva anume, îl pierdeai. Sau

povestea lucruri total nefolositoare ori înşira de-a dreptul invenţii. Bătea câmpii, cu alte cuvinte. Lui trebuia să-i dai mână liberă să vorbească, iar tu să-ţi înfrângi sentimentul acela de intervievator profesionist care vrea materialul de jurnal sau de mai ştiu eu ce studiu. Dacă simţea că este interogat şi folosit, nu căpătai nimic. Totul trebuia să se întâmple natural, ca şi cum tu doar ascultai şi te minunai. El trebuia să vadă fascinaţia poveştii lui în ochii tăi. Dar pentru asta era nevoie de mult timp în care să se creeze acea stare de intimitate şi liniştea specifică povestitorului fără scop. Timpul acestui gen de povestitor şi acestui gen de ascultător e ca timpul băutorului autentic: oamenii stau acolo fără niciun motiv, fără niciun scop, fără nicio finalitate concretă. E aşa, un soi de timp al unei plăceri bolnăvicioase.

Şi dacă porneai aşa la drum, aflai tare multe lucruri. Aflai până la urmă şi despre lucrurile de care aveai nevoie. Dar berea trebuia să curgă şi nu era cazul să te temi că se va pili prea repede sau că se va termina timpul. Era destul de rezistent, chiar şi pentru vârsta lui înaintată. Dar cu o singură condiţie: să urmăreşti ca nu cumva să-şi toarne vodcă în bere sau să treacă pe la bar să tragă o vodcă scurtă când mergea la toaletă, căci atunci începea concertul.

Când se pilea, Jora Miliţianul devenea alt om. Îşi rupea în primul rând cămaşa şi le arăta tuturor o rană pe care o avea ceva mai jos de piept. O rană destul de mare. Adică o cicatrice imensă. Şi începea să umble pe la mese şi să urle:

„Pentru ţara asta şi pentru voi, *sfoloci,* mi-am dat sufletul, am pus totul la bătaie, şi acum poftim mulţumire!!! Bandiţii, care acum câţiva ani mă ascultau şi împărţeau cu mine tot, nici nu mă mai salută, scuipă pe mine, căci au ajuns în parlamentul de la Kiev şi ăl de la Chişinău. Ţara pentru care am vrut să murim se pişă pe noi. Uite ce am făcut eu pentru ea, urla Jora din toţi rărunchii, bătându-se cu pumnul în piept şi arătând spre rana de mult cicatrizată. Ce a ajuns Patria mea? E ca o

curvă terminată, se culcă cu bandiţii de ultimă speţă…

Ăştia-s bandiţi? Unde-s bandiţii mei de altă dată, cu care împărţeam fiecare bucăţică de pâine şi ne respectam? Unde-s? Ăştia de azi sunt nişte trădători şi curve care se gândesc numai la ei şi la neamul lor, iar poporul geme de suferinţă, de foame… Ahh! Când se va mânia poporul ăsta şi când vom pune mâinile pe topoare şi coase să-i dăm jos şi să-i trimitem dincolo de Volga, în Siberia, la muncă silnică, că doar asta mai merită! Unde eşti, Iosif Visarionoviiici, urla din toţi rărunchii şi se apuca să cânte imnul războiului celui mare:

Ridică-te, măreaţă ţară.

Ridică-te la luptă pe viaţă şi pe moarte”.

Şi continua aşa până se prăbuşea pe masă. Dar se găsea mereu cineva care să-l ducă acasă. Bătrânul miliţian Jora merita acest ajutor din plin. Era ultimul reprezentant al unei lumi dispărute. Sau transformate total, în care nici el nu se mai recunoştea, şi doar alcoolul îl mai ţinea în viaţă. Şi poveştile pe care le culegeam eu.

Însă, când era treaz şi bea doar bere, era pâinea lui Dumnezeu. Vorbea întruna, era bine dispus şi nu intra niciodată în faza „războiului pe viaţă şi pe moarte”, ca atunci când amesteca berea cu vodcă. Asta era foarte important şi trebuia să pun în aplicare tot soiul de tehnici de control. Deveneam eu zen, dar nu într-atât încât să-l scap de sub control. Lucruri diferite.

— Iar Pianistul, Vasile Andreevici, a fost un om de aur. Domnilor tovarăşi, pur şi simplu omul nu ar fi obijduit în viaţa lui o muscă. Înţelegeţi? O muscă! Uite, zbura aşa musca. Tu stai şi bei bere şi-ţi vine să o plesneşti când ţi se aşază pe *tarankă* sau *pivă.* Nu aşa ar face orice om aşezat? Ei bine, nu! Pianistul nu o plesneşte să-i sară ochii, ci doar aşa, face puţin din palmă, parcă i-ar da cu evantaiul s-o răcorească. Parcă n-ar vrea s-o deranjeze. Mă scuzaţi, cum ar veni, vă rog să părăsiţi halba mea şi *taranka,* că vreau să servesc. Uite ăsta era Pianistul! Dar cum fura, cum fura!!! Nu, ăsta nu e furt. Ăsta nu poate fi numit furt pur şi simplu!!! spunea el apăsat, dând din cap, vrând parcă să se

convingă pe sine, în timp ce mai trăgea câteva înghiţituri zdravene de bere. Ce fac ăştia de azi e furt. Cum naiba, ziua în amiaza mare, să loveşti, să iei sacoşa, să furi în cel mai vulgar şi brutal mod? Cum?! De politicieni nu mai zic nimic, cum să-i respecţi? Unde-s arta şi stilul de altă dată? continuă el teatral povestea. Păi, să văspun ce făcea Pianistul? Acest Rembrandt al furtului! Pe Pianist, când se urca în tramvai sau în autobuz, toată lumea îl saluta. Era mereu îmbrăcat elegant, nu-şi lăsa niciodată acasă pălăria sau cuşma lui frumoasă de nurcă. Cum să furi fără pălărie? Este o indecenţă. E ca şi cum te-ai apuca de o pictură fără pensulă. Şi cum le scotea portofelele! Divin… Nu, nu! Voi pur şi simplu nu înţelegeţi nimic!!! El nu doar că le scotea portofelele. El le scotea aşa încât nimeni să nu simtă şi să nu observe. E o impoliteţe să deranjezi pe cineva când îl furi. Pur şi simplu nu se face, nu **ioo** e profesionist. Clientul nu trebuie deranjat pentru o nimica toată! Dar asta nu era tot. Asta era doar conturul picturii, o mică schiţă, un simplu preludiu. Pianistul nostru scotea frumos portofelul din buzunarele „modelului”, lua banii din el şi punea la loc portofelul cu toate actele şi toate celelalte lucruri pe care le avea. Pianistul niciodată, dar niciodată nu păstra portofelul şi, mai ales, nu se atingea de acte. Oare actele nu erau treaba miliţiei? Da, fireşte, asta era treaba mea, căci atunci când amărâtul venea la noi, eu trebuia să-l identific pe el, căci Pianistul era departe, undeva la umbra unui copac sau pe terasa unei crâşme, unde-şi serba noua operă în braţele vreunei doamne. Îmi aduc aminte că odată a făcut una lată de tot. De fapt, a fost o capodoperă, ce mai! Era la o mare sărbătoare oficială. Toată lumea bună a oraşului se afla acolo. Doamnele gătite ca de gală, domnii puşi la patru ace cum numai la Odessa se poartă. Şi fireşte că eroii noştri de pe Moldovanka nu puteau lipsi. Pianistul era şi el prezent, cum altfel! Era serbare, era vreme bună, era un *sabantui* în toată regula. Şi eu eram atunci acolo. Dar nu ca să-i păzesc pe acei oameni, ci doar ca să sărbătorim. Le-am spus: băieţi, azi, fără prostii. Doar serbăm. Şi toţi băieţii au înţeles, numai

Pianistul nu s-a putut abţine. Mişka, Mişka, de ce mă faci să fac prostii!? De ce mă duci în ispită? De ce mă pui să te pedepsesc, pe mine, care nu ţi-am zis niciodată nici măcar „dă-te mai încolo”? Nu. Şi acum a trebuit s-o fac lată de tot. Dar nu am avut de ales! Ori el, ori eu. Iar eu întotdeauna sunt mai aproape de mine decât el. Nu ştiu dacă mă înţelegi. Şi mai aveam

IOI

şi o familie de întreţinut, nu ca el, singur cuc. Că aşa-s bandiţii.

Bătrânul Jora se aşează comod pe scaun. Îşi puse frumos halba în faţă, de parcă se pregătea de ultima bătălie, îşi îndreptă mustăţile, îşi frecă buzele şi continuă entuziasmat povestea.

— Dar să vă spun cum a fost. Toată lumea se simte bine, se distrează şi numai pe Mişka-l mănâncă-n cur. Nu se poate stăpâni. A văzut cum un portofel gros, foarte gros, a fost scos şi băgat în buzunarul interior al costumului. Portofelul ca portofelul, dar cine era posesorul sacoului în care era portofelul foarte gros? Cine, cine? Ivan Petrovici Galaţuiev! Omul cu propaganda pe Odessa. De oamenii ăştia nu te atingi din principiu. Pur şi simplu nu se face! Nici Beni Krik nu ar fi îndrăznit să se atingă. La ce bun? Dar aşa gândim noi, însă ce gândea Mişka Pianistul nimeni nu ştie. Dar aveam să aflăm repede. Şi se apropie Mişka al nostru de Ivan Petrovici şi, fiindcă era un virtuoz cum nici Opera de la Paris şi Berlin n-a văzut, că Moscova oricum nu are de unde, i-a scos cât ai clipi portofelul din buzunar. Şi încă i-a mai şi mulţumit şi l-a întrebat de sănătate şi de cum se simte nevastă-sa. Nu putea să-l lase fără portmoneu fără să-l facă să se simtă bine. Clientul nostru, stăpânul nostru. A fost făcut la cea mai înaltă clasă! Dacă ar fi luat blestematul ăla de portmoneu şi ar fi plecat! Dar nu! A luat portmoneul, l-a golit de bani şi l-a pus frumos la loc, cum numai genialul nostru Pianist poate. Nimeni nu a văzut, nimeni nu a simţit şi toată lumea era fericită. Mai ales Ivan Petrovici, care avea o soţie tânără, foarte tânără, şi bine instruită ideologic. De sus până jos. Dar asta nu e

tot. Ascultaţi până la capăt! Dacă ar fi plecat blestematul cu banii luaţi şi l-ar fi lăsat în plata Celui de sus pe Ivan Petrovici, poate că nici azi nu am şti această istorie. Numai că Pianistul nostru şi-a dat brusc seama că a făcut o gafă. Pentru noi, muritorii şi necunoscătorii tainelor acestei arte, nu era nimic. Era ceva minor. Însă pentru un mare maestru, un clasic al genului, era de neiertat. Şi ce credeţi că omisese Pianistul? Ei bine, omisese să-i încheie nasturele de la sacou, nasture pe care-l deschisese pentru ca degetele să cânte mai bine pe claviatură. Înţelegeţi? Nu, nu înţelegeţi pentru că sunteţi nişte profani. Ascultaţi aici: după ce i-a scos portofelul, după ce i-a scos banii şi după ce i-a pus înapoi în buzunar portofelul, el ar fi trebuit să închidă nasturele pe care-l deschisese la început. Şi a omis acest detaliu. Vă imaginaţi? Ce-am fi făcut noi în acest caz? Am fi fost probabil de mult beţi şi cu toţi banii cheltuiţi. În vecii vecilor nu ne-am fi gândit la un nasture neîncheiat de la sacoul clientului. Să fim serioşi! Probabil aşa ar fi gândit până şi profesioniştii în domeniu. Un detaliu nesemnificativ, care nu contează atât timp cât banii sunt deja în buzunarul tău. Aşa aţi fi făcut şi voi toţi cei prezenţi, arătă el cu mâna roată, ca să fie clar, şi mai luă trei guri de bere. Da, toţi am fi făcut aşa! Nu însă şi marele artist de renume mondial Mişka Pianistul. El a făcut ceea ce nimeni n-ar mai fi îndrăznit să facă. A revenit să desăvârşească opera rămasă neterminată. Şi s-a apropiat, a reuşit să închidă nasturele sacoului fără ca Ivan Petrovici să simtă, dar aici s-a întâmplat necazul. Şi necazul lui avea să fie tânără soţie, care nu-l scăpa din ochi pe Ivan Petrovici. De unde să ştie Mişka Pianistul tainele unei femei tinere? Cu toate că Mişka gândea corect: ce femeie întreagă la minte stă cu ochii pe bărbatul ei la o chermeză? Dar se pare că ea nu stătea cu ochii pe Ivan Petrovici, ci pe buzunarul cunoscutului şef cu propaganda. Iar astea sunt două lucruri diferite. Cum ar veni, au fost în conflict de interese şi aici s-au ciocnit două interese. Mare ghinion… Da, da, da! Acea tânără aparent nevinovată a observat. Şi atunci s-a petrecut tragedia. Opera de artă a fost

terminată, o operă desăvârşită, însă artistul, ca orice mare creator, a fost sacrificat pe altarul artei sale. Şi, scuzaţi-mă, aici a trebuit să intervin eu. Credeţi că mi-a fost uşor? O, ce ştiţi voi! Oi, oi, oi, pentru mine ar fi fost poate mult mai uşor să-i ard un bici pe spate neprihănitului şi preasfântului Iisus Hristos decât să-i pun cătuşele Pianistului. Şi uite-aşa l-am trimis la ocnă pentru câţiva ani buni pe Mişka Pianistul. Însă ce poveste a rămas! Hai mai bine să bem încă un rând în cinstea acestor mari eroi pe care azi îi uităm. Ce vremuri trăim! Şi ştiţi ce mi-a spus la final acest artist desăvârşit al meseriei, lui? a întrebat tare bătrânul Jora Miliţianul, ridicându-se în picioare cu halba în mână de parcă voia să fie sigur că toată lumea îl aude şi înţelege. Ei bine, mi-a spus ceva ce puţini miliţieni au auzit în viaţa lor: „Arestează-mă cu inima împăcată, Jora, nu-ţi face probleme pentru mine. Meseria mea e să fur, iar a ta să mă arestezi. Dacă tu nu m-ai putut aresta până acum înseamnă că mi-am făcut bine meseria. Pentru că acum m-ai prins înseamnă că am greşit undeva, şi asta nu se iartă. Deci ai toate motivele să mă arestezi, căci este o pedeapsă pentru greşeala mea. Şi sunt dispus să plătesc această greşeală. Dar sper să nu se mai repete”. Da, aşa mi-a vorbit Mişka Pianistul… Ooo, care nu e doar un mare artist, ci şi un mucenic. Vă imaginaţi aşa ceva? întrebă Jora mimând nedumerirea şi dând pe gât ultimele guri de bere din halbă, pe care apoi o trânti pe masă.

Acestea erau poveştile spuse de miliţianul Jora, deja bătrân, ieşit la pensie şi care îşi merita toate berile. Avea ce povesti. Totuşi, nu e puţin lucru să-l arestezi pe Pianist, eroul despre care circulau atâtea legende!

Am ajuns prima dată în casa Pianistului tot prin intermediul Profesorului său, mai bine zis, la recomandarea lui. Am ajuns la adresa indicată, am urcat în clădirea veche cu o curte interioară, la etajul doi, şi am sunat la numărul indicat pe un bileţel primit de la Profesor. Mi-a deschis o doamnă foarte în vârstă, dar care se ţinea încă destul de bine şi avea nişte trăsături foarte frumoase. Era îmbrăcată îngrijit, mult mai dichisită decât bătrânii de

pe la noi, care, de la o vârstă, poartă haine ponosite, par neîngrijiţi şi cumva puţin decăzuţi. Asta poate şi din cauza sărăciei şi a lipsei unui ajutor din partea celor mai tineri, care, mai nou, fug în toate cele patru zări.

M-am prezentat şi i-am spus pentru ce venisem, îl căutam pe Mihail Ivanovici, cu referire la Mişka Pianistul. M-a poftit în sufragerie, o cameră încăpătoare, dar destul de încărcată cu mobilă veche, o mică bibliotecă şi multe tablouri şi fotografii înrămate. Pe toate rafturile erau o mulţime de obiecte vechi şi încăperea aducea cu un magazin de antichităţi în miniatură. În câteva clipe a apărut şi eroul meu. Un domn cam de aceeaşi vârstă cu doamna care mi-a deschis uşa. Era îmbrăcat într-un halat elegant de casă, de culoare închisă. Chiar şi la acea vârstă impunea respect. M-am prezentat.

— Mihail Ivanovici, iar pentru dumneata, tinere domn, se poate şi Mişka Pianistul, căci mi s-a comunicat despre interesul dumitale pentru persoana mea, ceea ce mă măguleşte sincer, a început ritualul faimosul hoţ de buzunare, care acum părea un domn respectabil de o anumită etate. Iar dumneaei este Maria Feodorovna, soţia şi dragostea mea, cea care a dus greul vieţii noastre deseori zbuciumate, a arătat el spre doamna care mi-a deschis uşa. Maria Feodorovna, poate ne faceţi, vă rog, un ceai, dacă tânărul domn nu se împotriveşte. Noi, după cum deja probabil ştii, nu consumăm alcool, dar vă putem oferi cu mare plăcere un ceai, a continuat bătrânul hoţ.

— Vă mulţumesc, ceaiul este perfect pentru mine.

În timp ce doamna părăsea camera, îndreptându-se spre bucătărie pentru a pregăti ceaiul, noi ne-am aşezat comod în două fotolii de lângă o măsuţă, ne-am privit şi am început discuţia. De fapt, a fost mai degrabă un soi de monolog al lui Mişka Pianistul.

— Toată lumea care vine pe la mine vrea să ştie istorii, secrete şi lucruri senzaţionale. Presa de azi a ajuns un imens scandal. Toţi vor asta. În realitate, munca mea, meseria mea s-a bazat mereu pe discreţie. Să umbli prin buzunarele oamenilor, prin genţile şi portmoneele lor,

chiar şi numai cu dorinţa şi intenţia meschină, de ce nu? de a-i curăţa de bani, nu e cel mai plăcut lucru. Intri cumva în zona intimă a omului. Nu e ca şi cum i-ai lua gâtul, l-ai tâlhări acasă, ai fura de la bancă sau mai ştiu eu de unde. Ca să nu mai vorbesc la ce alte forme de escrocherii poţi apela. Aici, în meseria noastră, lucrăm cu o zonă intimă. Aş spune foarte intimă şi de aceea în munca noastră se cere multă discreţie. În buzunare, în genţile şi portofelele proprii nu umblă mai nimeni. Nici măcar soţii şi soţiile nu umblă unii în lucrurile celorlalţi. Asta e ca o lege nescrisă respectată de tot omul, indiferent de rang. Iar eu, ca un bun profesionist, am avut grijă să respect această discreţie maximă şi intimitatea clientului meu. Am scos, am sustras necesarul şi am pus la loc. Ce am găsit acolo e o taină, e secretul nostru. E ca la banca elveţiană. Şi noi garantăm secretul buzunarului, genţii şi portofelului, aşa cum banca respectă secretul bancar. Eu m-am născut înainte de război şi, ca mulţi copii din generaţia mea, am rămas orfan. La mine a fost puţin mai complicat. Eu vin dintr-o familie bună, dar, din păcate, ai mei nu au avut timp să mă educe, să mă crească. Tata a murit în primul an de război. Când a murit eu aveam doar câţiva ani. Mi-a rămas de la el o singură fotografie, alături de mama, încă foarte tineri.

Pianistul scoase o fotografie veche alb-negru, deja îngălbenită, în care erau surprinşi doi tineri veseli şi cu siguranţă îndrăgostiţi.

— Îmi aduc aminte bine bocetul mamei care a primit telegrama morţii tatii. Eu nu înţelegeam nimic, dar bocetul ei sfâşietor mi-a rămas în minte. După aceea, mama a trebuit să plece la Moscova, pentru că era o foarte bună telefonistă şi era mare nevoie de ea. Avea o muncă mai specializată şi secretizată. Aşa am ajuns eu la casa de copii. Temporar. Până avea să se termine grozăvia războiului. Însă frontul s-a mişcat, oraşul nostru a fost luat cu asalt şi copiii au fost mutaţi undeva în Asia Centrală. Eu m-am trezit la sfârşitul războiului, la 8 – 9 ani, în Taşkent. Nu mai ştiam nimic de mama, iar când m-a găsit eu deja eram alt om. Eram una dintre tinerele speranţe ale

banditismului sovietic. Eram cel mai bun hoţ de buzunare din generaţia mea şi preferatul lui Sioma Papugai, legendarul rege al buzunarelor. El m-a cules de pe stradă şi m-a învăţat meserie, pentru că mi-a văzut talentul. Îi ziceau aşa pentru că se îmbrăca pestriţ ca un papagal. Dar el era regele genului ăstuia de hoţie. Când m-am îndrăgostit de Maria Feodorovna eram deja un bun profesionist şi trăiam pe picior mare. Câştigam suficient de mult încât să-mi permit un apartament bun, haine elegante şi o masă pe zi în cele mai bune restaurante. Ea a crezut că sunt artist. Eram, în felul meu, dar nu destul cât să o cuceresc. Dacă atunci i-aş fi spus cine sunt, nu aş fi avut nicio şansă. Ea lucra ca recepţioneră la cel mai bun hotel din oraş şi m-am îndrăgostit. Şi am cucerit-o. Abia după căsătorie a aflat cine sunt cu adevărat, dar era deja prea târziif. Şi a fost pentru mine ca soţia unui *dekabrist*: m-a suportat şi m-a aşteptat din puşcărie. Ne-am iubit mult, cum numai un hoţ şi o soţie de hoţ se pot iubi. Şi pentru că eu nu am fost un bandit fără familie, ci am vrut neapărat să-mi fac o familie, chiar dacă nu am copii, a trebuit să-mi schimb puţin tactica de lucru. Maria Feodorovna m-a acceptat, dar mi-a interzis să vadă bandiţi în casa noastră. Asta a fost singura ei condiţie, pe care eu am respectat-o. Şi de atunci am lucrat singur. În meseria mea, singuraticii sunt mai rari, dar sunt şi cei mai buni. Toată lumea vrea să ştie cum se face şi ce trebuie să ştie un hoţ de buzunare adevărat. Meseria asta se învaţă? continuă Mişka Pianistul, luând de pe masă două bile, pe care începu să le învârtă printre degete cu o dexteritate cum nu mai văzusem.

Avea degetele subţiri şi foarte lungi, iar bilele se roteau în jurul lor atrase parcă de un magnet. Din câte am înţeles, de aici i se trage şi porecla. De la degete.

— Ştii, noi avem o meserie mai specială. Noi, între bandiţi, suntem puţin altfel. Nu suntem lei, dar nici la circ nu vom ajunge. Nu suntem vizibili ca ceilalţi, nu suntem bătăuşi şi fioroşi ca ceilalţi, dar ştim să ne facem bine meseria, fără a juca după regulile *sticleţilor*. Fireşte că, în general, trebuie să ai vocaţie pentru această meserie, ca şi

pentru toate celelalte. Însă e vorba şi de multă muncă, antrenament şi dexteritate dobândită. În esenţă, există două părţi ale acestei arte. Este partea tehnică, modul efectiv în care se face, se execută un furt, şi partea psihologică, ce ţine de pregătirea şi executarea furtului. La partea tehnică e nevoie de multă dexteritate. Mâinile şi degetele trebuie să vadă singure tot. Ochii tăi nu trebuie să fie acolo. Ei se ocupă de altceva. Mâinile şi degetele însă rezolvă tot. Mâna trebuie să se muleze perfect pe orice formă, să curgă asemenea vinului într-un ulcior, fără să intre în conflict cu corpul şi obiectele celelalte. Trebuie să se întâlnească armonios cu celălalt, aşa încât celălalt să nu simtă prezenţa unui corp străin. De aceea unii pun în scenă mici accidente pentru a atenua întâlnirea tensionată dintre corpuri. E trucul începătorilor sau al celor mai puţin profesionişti. Ei inventează „ciocniri”.

„Îmbulzeli” şi alte minuni pentru a ascunde această incapacitate de a armoniza întâlnirea dintre mâna lor şi buzunarul celuilalt. Aici trebuie să ai iscusinţă, care este perfecţionată prin multă muncă, multe exerciţii şi antrenament. De exemplu, eu nu am apelat niciodată la obiecte ajutătoare, nu am tăiat niciodată genţile şi nu am plecat niciodată cu portofelul, actele sau geanta clientului după mine. Consider acest lucru grobianism şi lipsă de profesionalism. De aceea, despre mine circulă multe legende, care de multe ori sunt cam exagerate. Dar mâinile şi degetele trebuie ţinute mereu în formă. Şi cum ajungi la o astfel de performanţă? Prin mult exerciţiu. Dacă simţi că ceva nu merge bine, te opreşti. Faci o pauză. Verifici pe alte persoane, mai puţin riscante. La fel, niciodată nu am început munca băut, după un chef monstru sau obosit. Era o regulă de aur. Mâinile şi degetele, ca şi creierul preferă luciditatea şi claritatea. Trebuie să fie în formă. Cu partea psihologică, lucrurile sunt ceva mai complicate. Aici îţi trebuie instinct, spirit de observaţie, nervi, inteligenţă, luciditate şi enorm de multă experienţă. Pentru că aici contează nu doar să ştii să-ţi alegi clientul perfect, ci şi locul perfect, să ai în vizor toţi

oamenii din jur care pot influenţa furtul. Aici eşti mai ceva ca un regizor, dar care înscenează şi controlează totul fără ca ceilalţi să înţeleagă ce li se întâmplă. El ştie ce vede şi ce gândeşte în acel moment fiecare actor şi fiecare erou de pe scenă. Persoana aleasă este foarte importantă. Trebuie să aibă la ea bani sau obiecte preţioase. La ce te ajută să faci o muncă atât de riscantă şi complicată, dacă la final te trezeşti cu un *cervoneţ* amărât? Deci trebuie să ştii că cel ales are ceva valoros în buzunar. Trebuie să fie o cercetare prealabilă a clientului. Acesta trebuie să fie şi o victimă uşoară, cu toate că cei cu bani sunt clienţi dificili, pentru că ţin la ei, nu ca noi. Deci ştiu să şi-i păzească. Doar că noi ştim să-i sustragem mai bine decât ştiu ei să-i păzească. De aceea hoţul şi victima se iubesc atât de mult. Locul şi timpul contează mult. Trebuie să alegi un loc care să-ţi ofere multe posibilităţi de ieşire, multe oportunităţi de acţiune şi un timp în care clienţii sunt mai dispuşi să fie furaţi. Iar lucrul foarte complicat este să stabileşti ce persoane vor fi în jurul clientului şi ce vor face ele în clipa în care tu vei acţiona. Când acţionezi, eşti un om obişnuit, ba, mai mult, prezinţi încredere şi siguranţă. Nu poţi să fii hoţ dacă ai un comportament sau o înfăţişare care sare în ochi, căci atunci toţi vor fi cu ochii pe tine. În general, cel care fură este opus celui de care te temi, faţă de care eşti suspicios. Culoarea, cum spunem noi, hoţii, nu te avantajează. De aceea cei mai buni hoţi sunt oamenii cei mai respectabili şi de încredere. Când decizi să fii hoţ profesionist, trebuie să înveţi să devii om de încredere şi să ştergi orice urmă de suspiciune. Deci, când intri în acţiune, tu eşti un om de încredere care citeşte un ziar, de exemplu. Dar în timp ce citeşti ziarul sau o carte, urmăreşti simultan reacţiile celor care se află în câmpul tău vizual. Tu nu doar vezi, ci şi prevezi fiecare mişcare a celorlalţi. Când acţionezi, trebuie să fii sigur că nimeni nu va observa şi nu te va bănui de nimic. Faci toate astea în timp ce pentru ceilalţi tu doar citeşti un ziar. Acţiunea se numeşte: un domn respectabil citeşte ziarul. Dar hai mai bine să bem un ceai, zise bătrânul Mişka Pianistul, cred că

te-am plictisit cu poveştile mele, şi îşi strigă duios doamna: Maria Feodorovna, servim şi noi ceaiul ăsta? Să nu-l lăsăm pe tânărul domn fără ceai. Şi, te rog, şi o dulceaţă de cireşe, dacă se poate. Din cele amare, te rog.

În timp ce doamna elegantă turna în căni ceaiul aromat, Mihail Ivanovici, cel care cândva fusese faimosul hoţ de buzunare Mişka Pianistul, despre care a auzit orice copil din Odessa sau Chişinău, se uita cu admiraţie la ea şi zâmbea. Doamna lui elegantă turna atentă ceai în căni şi zâmbea luminos. Sorbeam din ceaiul negru, amărui şi nu ştiam ce să cred. Să fie adevărat ceea ce spun ei, e adevărat ceea ce mi se întâmplă sau visez? Poate că era. În definitiv, ce contează? Poate doar povestea şi acea stare confuză de nedumerire care avea asupra mea un efect aproape mistic. Şi au urmat alte trei ore de discuţii, cărora încă nu reuşesc să le dau de capăt.

Despre buzunare şi haine: de la *haute couture* şi *pret-ă-porter* la uniforme şi zeghe

Dar Domnul Dumnezeu a chemat pe om şi i-a zis: „Unde eşti?”. El a răspuns: „Ţi-am auzit glasul în grădină; şi mi-a fost frică, pentru că eram gol, şi m-am ascunsăi Domnul Dumnezeu a zis: „Cine ţi-a spus că eşti gol?”

Facerea 3 – 9 – 11

Un oraş e ca o haină. Are fason şi croială. Uneori mai bună, alteori mai proastă. Are material şi cusătură, uneori mai bine făcută, alteori mai de mântuială. Cert este că vrea mereu să-ţi ia ochii cu ceea ce se vede la suprafaţă. Tu de obicei cazi pradă acestui fel de a-l cunoaşte. Priveşti materialul şi croiala, formele şi culorile şi crezi că ai cunoscut oraşul. Ai vizitat locurile pe care el vrea să le vezi şi nu bănuieşti lucrurile ascunse. Iar locurile ascunse sunt cele mai interesante şi mai importante.

Pentru ce s-a inventat haina? V-aţi întrebat vreodată? Astăzi, când televiziunile şi întreaga industrie a showbizului reduc haina la un element vestimentar al modei, al divertismentului şi al spectacolului, când toate magazinele ne vând ceva la modă, de sezon, ceva prezentat de manechine, noi aproape că am uitat pentru ce

s-a inventat haina. O, nu, dragilor, haina nu a fost inventată pentru a fi *haute couture.* O, nu! Şi nici măcar pentru a fi *pret-ă-porter.* Nu! Nici măcar pentru asta!

Nimeni nu mai ştie pentru ce s-a inventat haina, însă ce este *haute couture* ştie aproape oricine, nu are cum să nu fi aflat. După cum bine ne aducem aminte, acest fenomen vestimentar a apărut în rândul luxoasei aristocraţii franceze, care avea croitori personali, aprovizionaţi cu mătăsuri scumpe, ce îi împodobeau cu haine pe membrii curţii regale plictisite şi dornice de fală. În timp, hainele au devenit mult mai mult decât simple acoperăminte ale corpului, au început să fie simboluri ale luxului, ale puterii, ale bogăţiei şi marcă a unei poziţii pe o scară ierarhică. Simplu spus, *haute couture* a fost şi va rămâne doar un soi de etichetă a puterii. Este haina puterii. Este uniforma puterii, ca să explicăm şi pe înţelesul bandiţilor. Voi, dragi prieteni bandiţi, purtaţi uniforme „zeghe" pentru a fi identificaţi, pe când ei poartă *haute couture* pentru a se distinge radical de voi, de toţi. E o prăpastie, nu-i aşa? Pentru voi, uniforma de închisoare e un semn al stigmatului şi al poziţiei sociale inferioare pe care-o ocupaţi, în timp ce pentru ei e marca puterii şi a poziţiei sociale superioare. Şi nu vă veţi întâlni niciodată, căci între voi sunt zidurile, gratiile, instituţiile puterii, gardienii, poliţia, justiţia, armata şi toate celelalte.

Şi, dacă tot vorbim despre uniformă, e ştiut că ea este un însemn al disciplinei şi controlului. Uniforma cu epoleţi e puterea de control, puterea celui care disciplinează fizic şi psihologic, iar uniforma fără grade şi ierarhii, zeghea, este a celui care trebuie disciplinat. Cel dintâi are un nume şi un grad ierarhic stabilit, cel din urmă are doar stigmatul clasei damnate şi nu are nume când o poartă, ci doar un număr; mai mult, el este un număr. Pentru putere, aceştia nu sunt decât nişte numere ce trebuie îngrădite şi ţinute departe de oamenii cu nume, superiori ierarhic. Oamenii în *haute couture* trebuie protejaţi de cei în zeghe cu ajutorul oamenilor în uniforme gradate.

Ah, dar era să uit. Între voi mai există ceva. Între haina *haute couture* şi zeghe, dincolo de uniformele cu epoleţi, mai e ceva important. Şi anume, haina *pret-ă-porter*. Să ştiţi că această haină este poate cea mai periculoasă. Sau, mai degrabă, cei care o poartă sunt pericolul pentru voi. Cu *haute couture* nu prea vă întâlniţi voi, ca bandiţi, pentru că prăpastia e prea mare. Cu uniformele puterii vă întâlniţi des, dar ştiţi cum să lucraţi cu ele, căci ăsta e sensul jocului. Hoţii şi Vardiştii. Ştiţi bine cum se procedează cu duşmanii voştri în uniforme, de la poliţist la judecător şi alţi reprezentanţi ai puterii. De multă vreme nu vă mai temeţi de *musor,* acest gunoi care vă terorizează. Însă încercaţi să înţelegeţi cine se ascunde sub această haină *pret-ă-porter!*

Pret-ă-porter este haina *gata-de-purtat* şi aici se ascunde cam toată filosofia. Ea este un soi de haină ce imită *haute couture-ul,* chiar dacă nu e făcută de mari croitori, se produce în serie într-o fabrică sau mai multe şi nu este confecţionată din aceleaşi materiale scumpe. Esenţa ei constă în imitare, iar cel care o poartă aparţine unei clase inferioare, de mijloc, vrând şi visând să se considere că aparţine clasei superioare. *Pret-ă-porter este* de fapt haina şi uniforma celor pe care voi îi numiţi foarte simplu *fraieri*. Între voi, cei care purtaţi uniforma zeghe, şi cei care poartă *haute couture* se află această castă ce-i apără de voi, adică fraierii care poartă *pret-ă-porter.* Ei sunt de fapt şi cei mai buni vânători de bandiţi şi constructori de puşcării, dar şi cele mai buhe „jertfe” ale voastre.

Încă puţin despre zeghe. De ce v-au vărgat fraierii vouă uniforma, şi nu pe a celor cu epoleţi, care apără puterea şi pe cei în *haute couture* şi *pret-ă-porter!* Nimeni nu ştie când a început această tradiţie şi de ce. Specialiştii îşi bat şi azi capul. Să fi pornit totul din adâncurile cărţilor sacre care ne spun în a V-a carte a lui Moise, în capitolul 22, despre amestecul seminţelor şi ţesăturilor: „Femeia să nu poarte îmbrăcăminte bărbătească, şi bărbatul să nu se îmbrace cu haine femeieşti; căci oricine face lucrurile

acestea este o urâciune înaintea Domnului Dumnezeului tău. Dacă întâlneşti pe drum un cuib de pasăre, într-un copac sau pe pământ, cu pui sau ouă, şi mama lor şezând peste pui sau peste ouă, să nu iei şi pe mama, şi pe puii ei, ci să dai drumul mamei şi să nu iei decât puii, ca să fii fericit şi să ai zile multe. Când zideşti o casă nouă, să-ţi faci un pălimar împrejurul acoperişului, ca să nu aduci vină de sânge asupra casei tale, dacă s-ar întâmpla să cadă cineva de pe ea. Să nu semeni în via ta două feluri de seminţe, ca nu cumva să întinezi şi rodul seminţei pe care ai semănat-o, şi rodul viei. Să nu ari cu un bou şi un măgar înjugaţi împreună. Să nu porţi o haină ţesută din felurite fire, din lână şi în unite împreună. Să faci ciucuri la cele patru colţuri ale hainei cu care te vei înveli”.

Aceste haine ale Diavolului, hainele vărgate, erau de fapt în tot Evul Mediu însemnele celor decăzuţi şi damnaţi, aruncaţi din cetate, în imediata vecinătate a zidurilor înconjurătoare: de la hoţi la clovni şi de la schilozi la eretici. Cert este că, atunci când carmeliţii din Palestina au ajuns în Europa cu rasa lor dungată, toţi locuitorii satelor şi orăşelelor în care se opreau aruncau cu pietre în ei. Pentru că purtau haina Diavolului, vărgată. Iar pentru asta puteai fi condamnat la moarte. Acest însemn, devenit stigmat, a rămas până în ziua de azi. Mult timp a fost folosit pentru a distinge clar categoria „îngerilor căzuţi”, a bandiţilor şi hoţilor, care – nu-i aşa? –, sunt „copiii Diavolului” pentru că nu respectă nimic din legile noastre, legile lumii bune şi divine.

Însă pentru *blatari* a purta zeghe nu este o umilinţă. Pentru ei zeghea este un semn de recunoaştere.

Ceea ce pentru ceilalţi e stigmat pentru ei este un semn al solidarităţii. Cum spune şi cântecul *blatarilor*:

Dacă am pantalonii vărgaţi.

Vă rog o ţigară să-mi daţi.

Dar oare acesta este sensul principal al hainei? Haina este oare doar un însemn al puterii şi al ierarhiei noastre sociale? Oare haina este făcută ca pe unii să-i proslăvească, pe alţii să-i motiveze să-şi dorească a fi

proslăviţi, iar pe alţii să-i umilească? N-aş crede că lucrurile sunt atât de simple.

Bine, bine, o să-mi spuneţi, dar toată lumea ştie că haina mai are o funcţie importantă, aceea de a proteja corpul de soare şi căldură, de geruri, furtuni şi ploi şi de multe alte fenomene ale naturii cu care se confruntă omul. Puteţi să-mi spuneţi simplu: omul a inventat haina ca să se protejeze. Haina este blana lui artificială.

Şi aveţi dreptate. Aşa e. Şi nimeni de pe acest pământ nu vă poate contrazice. Dar un bătrân bandit care pretindea că e rabin mi-a spus că lucrurile stau puţin altfel. Că haina nu apare în urma nevoii de protecţie, ci în urma păcatului primordial. Haina nu ne vorbeşte de protecţie, ci de goliciune. Despre conştiinţa de a fi gol. Este ruşinea care vine în urma acestei cunoaşteri aduse de păcatul originar. Atunci, ce vrea să spună haina înainte de toate? în primul rând, nu vrea să spună nimic nici despre nevoia noastră de protecţie, nici despre mărci, ierarhii sau statut. Haina ne spune că noi toţi suntem goi în faţa Celui de Sus. Că, de fapt, toţi suntem egali în goliciunea noastră şi ne-o ascundem: la început au fost nişte frunze de smochin, apoi ne-am inventat tot felul de acoperăminte. Haideţi să recitim istoria hainei, aşa cum e spuse ea în cartea cea bună a Pentateuhului. În Geneză, capitolul 3, o avem în toată splendoarea ei:

Şarpele era mai şiret decât toate fiarele câmpului pe care le făcuse Domnul Dumnezeu. El a zis femeii: „Oare a zis Dumnezeu cu adevărat: «Să nu mâncaţi din toţi pomii din grădină»? 11. Femeia a răspuns şarpelui: „Putem să mâncăm din rodul tuturor pomilor din grădină. Dar despre rodul pomului din mijlocul grădinii, Dumnezeu a zis: «Să nu mâncaţi din el şi nici să nu vă atingeţi de el, ca să nu muriţi» 11. Atunci, şarpele a zis femeii: „Hotărât că nu veţi muri, dar Dumnezeu ştie că, în ziua când veţi mânca din el, vi se vor deschide ochii şi veţi fi ca Dumnezeu, cunoscând binele şi răul 11. Femeia a văzut că pomul era bun de mâncat şi plăcut de privit şi că pomul era de dorit ca să deschidă cuiva mintea. A luat deci din rodul lui şi a

mâncat; a dat şi bărbatului ei, care era lângă ea, şi bărbatul a mâncat şi el. Atunci li s-au deschis ochii la amândoi; au cunoscut că erau goi, au cusut laolaltă frunze de smochin şi şi-au făcut şorţuri din ele. Atunci au auzit glasul Domnului Dumnezeu, care umbla prin grădină în răcoarea zilei, şi omul şi nevasta lui s-au ascuns de faţa Domnului Dumnezeu printre pomii din grădină. Dar Domnul Dumnezeu a chemat pe om şi i-a zis: „Unde eşti? 11. El a răspuns: „Ţi-am auzit glasul în grădină şi mi-a fost frică, pentru că eram gol, şi m-am ascuns11. Şi Domnul Dumnezeu a zis: „Cine ţi-a spus că eşti gol? Nu cumva ai mâncat din pomul din care îţi poruncisem să nu mănânci? 11. Omul a răspuns: „Femeia pe care mi-ai dat-o ca să fie lângă mine, ea mi-a dat din pom şi am mâncat11. Şi Domnul

Dumnezeu a zis femeii: „Ce ai făcut?”. Femeia a răspuns: „Şarpele m-a amăgit şi am mâncat din pom”. Domnul Dumnezeu a zis şarpelui: „Fiindcă ai făcut lucrul acesta, blestemat eşti între toate vitele şi între toate fiarele de pe câmp; în toate zilele vieţii tale, să te târăşti pe pântece şi să mănânci ţărână. Vrăjmăşie voi pune între tine şi femeie, între sămânţa ta şi sămânţa ei. Aceasta îţi va zdrobi capul şi tu îi vei zdrobi călcâiul”. Femeii i-a zis: „Voi mări foarte mult suferinţa şi însărcinarea ta; cu durere vei naşte copii, şi dorinţele tale se vor ţine după bărbatul tău, iar el va stăpâni peste tine”. Omului i-a zis: „Fiindcă ai ascultat de glasul nevestei tale şi ai mâncat din pomul despre care îţi poruncisem: «Să nu mănânci deloc din el», blestemat este acum pământul din pricina ta. Cu multă trudă să-ţi scoţi hrana din el în toate zilele vieţii tale; spini şi pălămidă să-ţi dea şi să mănânci iarba de pe câmp. În sudoarea feţei tale să-ţi mănânci pâinea până te vei întoarce în pământ, căci din el ai fost luat; căci ţărână eşti şi în ţărână te vei întoarce11. Adam a pus nevestei sale numele Eva, căci ea a fost mama tuturor celor vii. Domnul Dumnezeu a făcut lui Adam şi nevestei lui haine de piele şi i-a îmbrăcat cu ele. Domnul Dumnezeu a zis: „Iată că omul a ajuns ca unul din Noi, cunoscând binele şi răul. Să-l

împiedicăm dar acum ca nu cumva să-şi întindă mâna, să ia şi din pomul vieţii, să mănânce din el şi să trăiască în veci”. De aceea, Domnul Dumnezeu l-a izgonit din grădina Edenului ca să lucreze pământul, din care fusese luat. Astfel a izgonit El pe Adam, şi la răsăritul grădinii Edenului a pus nişte heruvimi, care să învârtească o sabie învăpăiată, ca să păzească drumul care duce la pomul vieţii.

Istoria e scurtă şi clară. Fiindcă eram goi, ne-am ascuns. Fiindcă eram goi, ne-am acoperit. Fiindcă eram goi, ne-am îmbrăcat, ca să ne ascundem goliciunea. Sensul principal al hainei nu e nici marca puterii şi superiorităţii, nici stigmatul neputinţei şi inferiorităţii, ci un semn al egalităţii în goliciunea noastră în faţa destinului, a divinului sau în ce mai credeţi voi.

Dar de unde pornisem? Ah! De la cunoaşterea unui oraş şi de la croiul şi fasonul lui. Fireşte, tuturor ne place fasonul. Însă în toată această poveste intervine un element foarte important.

Se spune că Dumnezeu l-a făcut pe om. Alţii spun că munca l-a făcut pe om. Şi unii, şi alţii au dreptate. Bandiţii însă citesc cel mai bine această cheie talmudică şi religioasă. Pe om l-a făcut ceea ce el ascunde. Omul a început să se diferenţieze nu prin ce se observă la prima vedere, ci prin ceea ce ascunde. Adică, mai simplu: buzunarul l-a făcut pe om. Cum ziceam, omul a creat haina pentru că era gol şi voia să-şi ascundă goliciunea. Însă pentru a ascunde totul cât mai bine a creat nu doar haina, ci şi buzunarul.

De asta, ca să închei acest lung ocol, când mergeţi prin oraşe, nu vă comportaţi ca nişte fraieri de turişti care cască gura la ce se vede, ci comportaţi-vă ca nişte bandiţi. Cum adică? Simplu: buzunăriţi oraşul! Căutaţi buzunarele, căutaţi locurile ascunse, căci numai aşa veţi putea să cunoaşteţi şi să înţelegeţi cu adevărat faţa intimă şi nevăzută a oraşului.

Buzunarele sunt lucrurile cele mai importante pe care le avem. În acest loc intim şi discret nu umblă nimeni

din exterior, cu excepţia banditului şi a poliţistului. Poliţistul este puterea şi el poate să controleze, iar banditul e singurul om care nu poate fi oprit de nimeni să umble pe unde vrea. Nimic nu îl ţine deoparte, nici tu şi nici paza ta, în caz că îţi permiţi să angajezi un protector care să-ţi apere buzunarele. Cu cât buzunarele vor fi mai bine păzite, cu atât ele vor fi mai tentante pentru hoţi şi pentru diverşi bandiţi, doritori să le viziteze pentru a răscoli prin ele. Această specie este de o curiozitate bolnăvicioasă.

Când au apărut şi de unde au apărut aceste buzunare, nimeni nu mai ştie, însă este cert că omul a devenit cu adevărat om odată cu buzunarele. Unii bandiţi mi-au spus că buzunarele există încă din vremuri ancestrale, când omul era vânător şi se lupta cu fiarele, iar pentru a-şi proteja ce avea mai scump, adică organele genitale, a inventat un soi de săculeţ care-i proteja comoara, astfel încât fiara să nu fie tentată să-i sfâşie obiectul nepreţuit.

Alţii mi-au povestit istorii, antice şi medievale, zic ei, care explică în ce fel a apărut buzunarul pentru a ascunde lucrurile secrete, intime, tainice şi, mai ales, valoroase. Mai întâi au fost nişte săculeţi. Cu timpul, au fost transformaţi în buzunare de tot felul, de la cele vizibile la unele ingenioase şi ascunse. Săculeţii s-au transformat în buzunare pentru diverse obiecte, în genţi simple sau sofisticate, care există şi astăzi şi pe care le întâlnim la toate hainele sau printre accesoriile utile unor bărbaţi simpli sau femei sofisticate. Cât adevăr este în această poveste? îi las pe specialiştii în astfel de lucruri să se pronunţe.

Am auzit chiar şi o poveste, vânturată de Rabi banditul, cum că buzunarul este de fapt o invenţie mult mai actuală şi i-ar fi aparţinut faimosului croitor de pe Malaia Amautskaia din Odessa, unde îşi avea cartierul general toată contrabanda Imperiului. Numele faimosului croitor este Benea Karman. Karman înseamnă în rusă „buzunar”. Povestea spune că cei mai mari bandiţi şi

contrabandişti din regiune au venit într-o noapte la bătrânul croitor din Odessa şi i-au făcut o comandă fără să ştie nici ei exact ce vor primi la final. În meseria lor de contrabandişti aveau nevoie de ceva care să le permită să ascundă documente sau bani, pietre preţioase sau arme. Ca orice croitor serios din Odessa, el îşi făcea reclamă cum numai breasla lui ştia: „Dumnezeul nostru Iahve a făcut lumea asta în şase zile, iar în a şaptea s-a odihnit; eu o să-ţi fac o pereche de pantaloni într-o săptămână; dar uită-te la lumea asta şi uită-te la pantalonii mei”. Şi nu poţi să spui că nu avea dreptate.

Ei, şi de acum pantalonii au început să aibă buzunare! Benea Karman a înţeles perfect sugestia bandiţilor şi a desenat nişte croiuri şi nişte buzunare, că nici bandiţii specializaţi în tot ce nu se vede şi ce e ascuns nu le mai puteau da de capăt. Şi uite aşa, un bătrân croitor din Odessa şi nişe contrabandişti necunoscuţi au reinventat lumea. De ce? Pentru că aşa a apărut buzunarul *keshene,* cum i se spune în idiş, şi aşa au apărut şi hoţii de buzunare, meserie foarte respectată în breasla bandiţilor. Fireşte, aceasta este doar o legendă locală. Dar ce poate fi mai adevărat decât o legendă despre buzunar? Poate doar un buzunar gol…

Nu aveţi voi atâtea taine şi locuri ascunse câţi specialişti în întoarcerea pe dos a buzunarelor avem noi. Şi cine să ştie mai bine să afle tainele ascunse ale buzunarului, dacă nu hoţii şi bandiţii care le-au comandat? Poliţistul, ca reprezentant al puterii, poate să intre în intimitatea ta prin puterea care i-a fost dată.

Hoţii de buzunare însă nu intră în buzunarele tale oricum, pentru că meseria lor a devenit o artă. Ei pătrund fără să simţi, ca nişte maeştri ce sunt ai locurilor ascunse.

În puşcărie însă lucrurile se schimbă radical. În mai toate puşcăriile lumii, buzunarele trebuie să fie la vedere ori să lipsească. Deseori, puşcăriaşii sunt pedepsiţi prin ruperea buzunarelor, pentru că ele ascund lucruri periculoase şi interzise aici. Lipsa buzunarelor menţine sistemul de control al gardienilor asupra puşcăriaşilor.

Însă asta e doar o aparenţă, pentru că ingeniozitatea şi experienţa bandiţilor sunt fără margini. Cele mai nebănuite locuri ale hainei se transformă în buzunare ascunse şi tainice, fiecare loc din cameră se transformă într-un buzunar pe care niciun gardian vigilent nu-l poate găsi decât după o îndelungată experienţă cu deţinuţii. Adică atunci când devin şi ei un pic bandiţi şi puşcăriaşi.

Dar ceea ce este şi mai greu de imaginat pentru un om din lumea „normală”, de fraieri şi poliţişti, e faptul că inclusiv corpul deţinutului se poate transforma într-o haină; el capătă însuşirile unei haine. Bandiţii profesionişti, cu o lungă experienţă în puşcărie, pot ascunde în corpul lor lucruri în modalităţi care ar face mintea unui fraier să se blocheze şi dacă doar ar afla de ele. Organele interne devin adevăraţi saci de transport al unor prafuri sau obiecte preţioase, pielea se poate tăia în aşa fel încât să se obţină buzunare pentru ace, lame sau chiar mici arme albe. Corpul omului său, mai degrabă, corpul blatarilor şi al bandiţilor cu experienţă de viaţă şi *zonă* poate deveni o adevărată peşteră a comorilor, care însă îşi deschide şi îşi închide porţile doar când banditul zice „Sesam, deschide-te!” sau „Sesam, închide-te!”. Şi, apropo, nu ştiu dacă ştiţi, dar, când un bandit taie cu cuţitul pe cineva, zice: „I-am făcut buzunar”. E un alt fel de a înţelege lucrurile.

Toate aceste istorii le-am auzit şi le-am înţeles stând la poveşti cu vechii contrabandişti de la Akkerman, Chişinău şi Odessa. Eu mi-am permis doar să reformulez puţin pe limba fraierilor, care este şi limba mea.

Pace.

0

Ţâgan – aventuri prin stepa Bugeacului

Struna cântă, Chitara boceşte, Gânduri triste mă bântuie, bani, Sunt o tânără care iubeşte.

Dar în suflet am mia de ani.

Kokaina – cântec popular în studenţie, când am rămas peste vară în Iaşi, am început brusc să aud oraşul. În cursul anului nu-l auzeam, dar, când rămâneam vara sau

veneam la restanţele de la început de toamnă, descopeream sunetele oraşului. Poate că în cursul anului era prea multă gălăgie, poate că singurătatea din vară şi din toamnă, până să vină colegii, prietenele şi iubitele, care-mi ocupau tot timpul, genera o linişte interioară ce mă făcea să aud mai bine ce se întâmplă în jurul meu. Nu ştiu, dar atunci am descoperit acest lucru.

Ca să poţi auzi oraşul, ai nevoie de linişte. În oraşele mari, acest lucru este aproape imposibil. Acolo sunetele devin un vuiet. Un soi de fond sonor în care nu mai distingi nimic. E un zgomot cu care te obişnuieşti şi în care e greu să desluşeşti un sunet de altul. Dacă ai însă linişte, brusc orice sunet devine distinct şi clar.

În Copou e aşa o linişte, încât ai o gamă de sunete inconfundabile. Ai corul de ciori care croncănesc în două valuri. E suita de seară, care anunţa sfârşitul zilei. Şi ai coralul de dimineaţă, care e un val puternic, între patru şi şase. După aceea nu le mai auzi decât accidental.

În timpul coralului matinal *Corvus de Copou* intervine tramvaiul. Aici avem două sunete distincte. Basul domol şi lin al tramvaiului care coboară Copoul şi sopranul alert şi grăbit al tramvaiului ce urcă Copoul. O ureche educată nu are cum să confunde cele două voci diferite, dar care fac parte din aceeaşi familie sonoră.

Totul este ritmat din când în când de o sirenă de locomotivă, care cred că vine dinspre gară. Tactul şi ritmul sunt date însă de pupeze, cu al lor pupu continuu şi inconfundabil. Sunt singurele voci care fac faţă corului *Corvus* şi-l completează perfect.

La percuţie sunt pisicile de pe acoperişul casei, care din când în când simt nevoia să intervină. Ele sunt susţinute ritmat şi de lătratul îndepărtat al câinilor dinspre Sărărie şi Ţicău.

Bine, ar mai fi o gamă întreagă de ciripituri şi sunete care compun *Simfonia Copoillui,* dar nu aş vrea să mă erijez în critic muzical. Descoperirea asta m-a fascinat însă. Şi de atunci m-am îndrăgostit de Copou şi de Iaşi.

În toamnă l-am cunoscut pe Iaşa Ţâgan. Povestea e

următoarea. Era pe vremea în care încă nu mă maturizasem, dar nici adolescent nu mai eram. Cum e mai prost.

Luasem în sfârşit examenul la logică matematică, ce îmi mâncase toată vara şi mă stresase enorm. L-am blestemat pe profesorul care a făcut acest curs insuportabil, nu pentru că nu iubeam eu logica, ci pentru că era un curs fără noimă; dar am luat examenul cu un amărât de şapte. Pentru mine, absolvent de şcoală muzicală, a fost greu. Eram însă fericit şi simţeam că trebuie să zbor undeva departe, spre mare, spre sud, acolo unde sufletul meu prinde aripi şi eu intru într-o altă dimensiune.

L-am sunat pe Maki să-l întreb dacă pot poposi câteva zile în *bată* lor primitoare, căci vreau să hoinăresc puţin prin sud. La ei era refugiul meu, pentru că scăpăm de ai mei, de prieteni, de obligaţii. Acolo eram liber, dar aveam şi protecţie. Cum veneam prin sud şi trebuia să trec hotarul pe la Galaţi-Giurgiuleşti, mi-am spus că ar putea să mă ia din Akkerman sau Ismail şi să mă ducă la Odessa, căci în această perioadă se afla cu treabă în zonă.

În această regiune am copilărit, aşa că totul îmi era foarte familiar. Aici aveai la doi paşi satele pescăreşti ale răscolinicilor ruşi, din care, dacă intrai, nu mai puteai ieşi. Aici erau câteva sate mari şi bogate de moldoveni, unde părinţii mei aveau prieteni foarte buni pe filieră religioasă, cu care se vizitau vară de vară. Sectanţii noştri de aici erau cei mai buni producători şi comercianţi de legume şi împânziseră toată Ucraina, o bună parte a Rusiei şi ţările baltice încă din perioada comunistă. În anii ’70—80, aceste sate trăiau un soi de renaştere şi prosperitate. Astăzi lucrurile nu mai arată la fel. O mare parte a sectanţilor mei au ales calea pribegiei şi a muncii în străinătate. Unii lucrează la Moscova sau în Italia şi fac ruble şi euro, bani frumoşi, dar pentru care plătesc un preţ foarte mare, iar alţii, mult mai numeroşi, au emigrat în masă în Statele Unite, ţara făgăduinţei, unde curge lapte şi miere, amestecate cu venin. Fiecare a fost liber şi a avut dreptul

să plece în cele patru zări când dezmăţul terapiei de şoc liberale al anilor ’90 a făcut praf totul. Doar bandiţii mei se pare că se descurcau de minune în noile ape foarte tulburi. Tot ce a rămas neschimbat de la Gogol încoace sunt drumurile proaste.

Aici, la periferie, s-au născut şi au trăit mulţi hoţi de mare clasă şi contrabandişti, cum numai în filmele americane mai vezi. Tot pe aici s-au născut şi ultimii mari oligarhi care au preluat puterea în regiune. Toţi au copilărit în aceleaşi mahalale, au vorbit aceeaşi limbă şi au învăţat aceeaşi meserie de bandit. Cum altfel? De ce aici? Să fie din cauza brizei mării, a pământului mai sterp, a căldurii excesive? Sau poate din cauza amestecului de neamuri şi popoare, religii şi secte nenumărate? Sau poate pentru că legile imperiilor nu au funcţionat niciodată pe aici, instituţiile statale nu au prins contur şi formă şi totul se reduce la mica înţelegere între oameni care negociază permanent totul. Două instituţii funcţionează aici perfect: trădarea şi contrabanda. Ce înseamnă ele, vă voi povesti poate cu altă ocazie.

Să revenim la Akkerman, Cetatea Albă şi Belgorod-Dnistrovski, oraşul cu trei nume, care se înalţă mândru pe mal. În copilărie, aici am auzit un cântec care mi-a plăcut şi pe care l-am învăţat. De fapt, era un cântec pe care puteai să-l auzi în toate crâşmele din zonă şi pe care, nu ştiu de ce, îl adorau moldovenii din regiune şi-l cereau mereu la restaurant, dar mai ales la nunţi. Nu era cântăreţ sau orchestră să nu-l ştie: *Vechiul Akkerman.* El spune cam aşa:

N-am fost pe la Paris; eu, şi nu m-atrage acolo.
Zatoka-i mai aproape, şi Şabo uite-o colo.
Oricât nu m-ar atrage cu stil Odessa-mama.
Eu voi rămâne-aicea, în scumpa Akkermana.
Refren
La noi, acuma e vremea prea frumoasă.
La noi, acuma-i o lume tare-aleasă.

Cum spun cu tâlc francezii: la noi e tot *sharman,* Trăiască şi-nflorească străvechiul Akkerman!

La ta, la, lalalalalala…
La Moscova n-am fost încă, dar toţi îi cunosc tâlcul.
Iar unde a fost Kiev, era doar pustiu locul.
Istoricii Eladei ne spun însă ş-acu’:
Cândva, aicea, grecii oraşul îl făcu.
Refren… şi tot aşa.

Era un cântec care preamărea frumuseţea şi obiceiurile locului, deschiderea şi voia bună, veşnic puse la masă. Uitasem de el, dar acum, că mergeam spre Akkerman, am început să-l fredonez fără să-mi dau seama.

Sunt o mulţime de astfel de automatisme ce ţin de o educaţie intimă pe care nu o mai controlezi direct. Cumva, mintea singură îşi impune reguli şi limite, ordine şi filtre. Acest dresaj, această autoeducaţie produc în tine tot soiul de bariere de care nici tu nu-ţi dai seama decât foarte greu şi târziu. Asta observ destul de des în ultimul timp. Urmele copilăriei şi adolescenţei încep să fie tot mai vizibile spre 40 de ani şi după vârsta asta. Ce se întâmplă în acea perioadă? Se întâmplă ceva foarte important.

Când am ajuns în România, am înţeles sau, mai degrabă, am intuit că pentru a mă proteja trebuie să „vorbesc ca majoritarii şi că fiecare cuvânt şi gest care-mi trădează apartenenţa la o „specie inferioară” sau diferită îmi blochează ascensiunea. Aşa m-am apucat să învăţ să-mi controlez instinctele, să-mi îmblânzesc sunetele şi literele pentru a scoate acele cuvinte, sunete şi fraze pe care majoritarii le cer pentru a nu-mi bloca drumul spre succes sau, mai bine

Ui

zis, spre a mă integra şi eu în masa majoritară indistinctă. Puterea şi poziţia pe care le capeţi, oricât de minore ar fi, încep să acţioneze puternic asupra ta. Îţi impun să faci lucrurile mai bine, ca la carte, pentru a merge mai departe. E forma maximă de dresaj social. Dresaj şi iarăşi dresaj. Pentru că vrei să arăţi că şi tu eşti din „rasa superioară” şi poţi răspunde ideal la comenzi.

Însă stăpânul, oricât de bine ai face şi ai ascunde totul, te miroase, te simte, se uită în ochii tăi, ascultă

sunetele tale, îţi verifica dinţii şi unghiile, pentru a fi sigur că nu eşti diferit de el. Te caută, te urmăreşte, iar tu ascunzi totul şi te supui. Te temi să nu te dea de gol vreo literă, vreo vocală, vreun gest sau mai ştiu eu ce „atavism” din lumea din care vii.

Dar atavismele funcţionează. Şi e greu ca un copil din Imperiu, crescut în kibuţuri sectante complicate şi fascinat de bandiţii care îl protejau, cu o limbă foarte diferită, cu obiceiuri şi stiluri foarte particulare, să poată ascunde totul. Şi mai ales formatarea gândirii şi a felului de a înţelege. Nu se poate. Sau este foarte greu. Şi atunci ele trebuie să explodeze. Prin atitudine, prin revoltă, prin gesturi şi prin limbă.

Limba este cel mai fascinant lucru în aceasta ecuaţie, dar şi cel mai uşor de observat şi de controlat. Majoritatea basarabenilor care au stat mulţi ani în România şi care s-au acomodat şi s-au integrat perfect aici vorbesc o limbă care şi-a pierdut total accentul şi stilul, acel jargon *basa,* puternic influenţat de limba rusă. Şi toţi vorbesc „limba civilizată”, care nu-i face diferiţi de ceilalţi. Dar e destul să se pilească sau să rămână doar între ei, că, brusc, registrul se schimbă.

Când rămân între ei, trec deodată în registrul lingvistic familiar, intim. „Au plecat românii, aşa că hai să vorbim omeneşte”. Aşa gândesc şi-aşa fac. Asta e concluzia. Sau când merg spre casă: până la vamă vorbesc frumos, corect, „civilizat” şi, cum trec de vamă, toţi, dar absolut toţi schimbă registrul de la cel „civilizat” la cel „omenesc”.

Asta numesc eu atavism. E destul ca omul să fie plasat în mediul propice ca să-i crească iarăşi blana, dinţii şi ghearele. Adică să revină la ceea ce a fost el iniţial, în copilărie şi în adolescenţă. În anumite contexte, lucrurile sunt şi mai grave: animalul iese din noi dincolo de educaţie, dresaj, civilizaţie şi haine scumpe.

Nu mă credeţi? Am crezut cu toţii că în ultimii 50 de ani de pe corpul nostru „biopolitic” au fost înlăturate o mulţime de particularităţi, caractere specifice unei lumi

„arhaice”, aparent dispărute. Am crezut că modernul nostru corp politic a fost „domesticit” şi „civilizat” şi că am scăpat de „ascendenţii îndepărtaţi”. Ni s-au retras şi mi s-au tăiat ghearele, colţii s-au tocit şi blana a dispărut. Am fost spălaţi, coafaţi şi îmbrăcaţi frumos. Purtăm papioane şi cravate distinse. Am fost educaţi şi deprinşi cu bunele maniere: citim cărţi deştepte, expunem în galerii moderne, umblăm în cluburi stilate. Am învăţat jargonul european şi-l recităm ca la carte.

Şi deodată se întâmplă ceva. Apar contexte social-politice care creează un mediu ce ne aminteşte de ceea ce am fost. Şi ce descoperim? Brusc papionul cade, ghearele şi blana cresc la loc, colţii ies şi rânjesc sălbatic, iar limba redevine organul care a fost. Brusc, toate trăsăturile noastre „biopolitice” pe care le credeam moarte ies la iveală şi ne dăm seama că doar au fost frumos fardate, ambalate şi controlate pentru o vreme. Ele sunt cu noi şi pot reînvia oricând. Iar în contextul actual sunt mai vizibile pe zi ce trece. Dacă la început „*open-mi*nd-ul civilizat” se jena să le arate, spunând că sunt doar accidente, acum vedem cum nimeni nu se mai ascunde.

Atavismele la vedere! E noua tendinţă globală, nu doar românească. Putem oricând să nesfâşiem: avem cu ce. Şi cine sunt sfâşiaţi primii? Ca întotdeauna, întâi sunt sfâşiaţi mieluşeii, după care începe orgia generală…

Dar iarăşi am deviat cam mult. Începusem să vă povestesc despre întâlnirea cu laşa Ţâgan.

În copilăria mea am cunoscut puţini ţigani. Foarte puţini. În Basarabia, ei erau concentraţi în nord, spre Soroca, socotită capitala ţiganilor din URSS. Acolo erau foarte mulţi şi de obicei aveau câteva sectoare pe care le controlau bine: comerţul şi contrabanda, pe de o parte, şi lăutăria, pe de altă parte.

Când a apărut laşa Ţâgan, în timp ce noi aşteptam nişte *şaşlîk,* acele faimoase frigărui georgiene cu salată, figura lui m-a impresionant. E adevărat că eu, până să mă mut în România, aveam o impresie foarte romantică despre ţigani. Era imaginea contrafăcută de sovietici care, deşi

destul de reală, ascundea multe lucruri. Pentru mine, ţiganii erau oamenii liberi, care nu se supun nimănui, trăiesc în şatre, călătoresc mult şi cântă sub cerul liber. O imagine foarte idilică deci. Îmi plăcea să-i văd aşa. Şi mă înnebunea cum puteau ei să cânte atât folclorul rusesc şi banditesc, cât şi pe cel românesc şi cel balcanic.

laşa Ţâgan era un tip destul de înalt, subţire, genul vânos, cu mustaţă mare, cu păr negru şi lung, pe care îl avea cumva prins la spate. Pe cap avea o pălărie, însă nu din aia cu boruri mari, cum le place lor, ci una mai micuţă, cu o curea mică de piele împrejur. Purta nişte pantaloni largi de catifea, strânşi la mijloc cu o curea lată de piele, şi o cămaşă în mare parte neagră, însă care, în acelaşi timp, era destul de pestriţă, căci avea imprimate un soi de floricele multicolore. Mânecile erau suflecate şi pe braţele foarte bronzate se vedea tatuată o sirenă cu un nume şi nişte semne neclare. laşa era un bărbat frumos, chiar dacă trecuse de prima tinereţe, ba chiar cred că se apropia de 60 de ani.

Din ce aveam să aflu mai târziu, laşa Ţâgan se trăgea dintr-o faimoasă familie de hoţi, un clan cunoscut pe vremuri pentru măiestria cu care fura caii în regiune şi apoi îi vindea. De la Cernăuţi, Suceava, Iaşi şi Galaţi până la Chişinău, Bender, Odessa sau Herson, clanul lor făcea ravagii. Niciun boier sau jandarm român şi nicio caraulă rusească nu puteau să-i oprească. Circulau multe legende despre ei şi le plăcea să le povestească la rândul lor, în jurul focurilor de tabără sau prin crâşme, ori de câte ori aveau ocazia. Ţiganilor le place să se laude cu trecutul lor glorios. Iar dacă nu-l au, şi-l inventează, căci cine le poate verifica spusele? Pentru ei şi realitatea este o poveste. La ei nu am înţeles niciodată unde se termină realitatea şi logica şi unde încep povestea şi fantasmele. Dar parcă numai cu ei e aşa?

Însă după instaurarea comunismului lucrurile au luat-o în altă direcţie. Boieri nu mai erau, pentru că regimul i-a decapitat, aşa că nu mai erau nici cai, iar ţăranilor li s-a luat tot. Şi atunci problemele s-au rezolvat

de la sine. Un ţigan fără cai e însă ca un bancher fără bani. De unde să mai fure hoţii cai, dacă ei erau acum în mâna noii orânduiri, în mâna celor de care nu prea îndrăzneai să te apropii? Dar ţiganii au mai încercat să fure şi de la aceştia. Asta era meseria lor. Şi au furat. Însă regimul a fost ceva mai dur de data asta. Câţiva din clan au fost executaţi, alţii au fost trimişi în Siberia, iar copiii au fost luaţi şi băgaţi prin şcoli speciale, orfelinate şi alte instituţii de educaţie şi corecţie.

Nu s-au pierdut însă cu firea. Ei sunt obişnuiţi cu astfel de treburi. Fac parte din riscurile meseriei. Clanul s-a refăcut după o generaţie. Atavismele. Şi au repornit afaceri în domeniul comerţului la negru şi al contrabandei. Aici aveau să devină regi. Numai evreii din zonă ştiau să vândă mai bine, însă ei nu intrau în concurenţă directă unii cu alţii, fiind specializaţi pe domenii şi mărfuri diferite. Iar în a doua perioadă a epocii sovietice evreii aveau deja cu totul alte preocupări şi nu le mai era capul la comerţ. În general, ţiganii vindeau lucruri mai ieftine sau din cele cu grad mare de risc. Şi, dacă evreii preferau să nu aibă de-a face cu pieţele, cu bazarurile ca să vândă, preferând metode mult mai clandestine, ţiganii o făceau mult mai pe faţă. Le plăcea un anumit tip de spectacol, chiar dacă presupunea un risc mai mare. La ei găseai cam tot ce nu se găsea în comerţul de stat: de la nasturi la droguri.

laşa Ţâgan devenise încă de timpuriu unul dintre oamenii-cheie ai comerţului ilegal din regiune. Încă din adolescenţă avea o mică tarabă chiar în Odessa, iar spre 30 de ani deja era recunoscut de *blatarii* bătrâni din zonă, de marii hoţi în lege, ca om de încredere şi era chemat la consfătuirile importante. Profesorul se consulta de multe ori cu el în deciziile pe care le lua. Nu cred că a făcut parte dintre cei supranumiţi hoţi în lege, însă în mod cert era un apropiat al lor. El putea face rost oricând de orice. Pentru el nu exista „nu se poate” sau „nu există”. La el se putea găsi orice. Şi asta nu acum, când mărfurile sunt în exces şi pe toate drumurile. El putea face rost de orice marfă şi în perioada sovietică, atunci când era mare penurie pe

anumite sectoare. La el erau abonaţi toţi *komuneara* şi toţi *găbăşnicii* (kaghebiştii) şi nimeni nu se atingea de el, pentru că era omul cel mai util în acele timpuri. Dar pentru asta trebuia să ungă multă lume în aparatul de stat, dar să şi contribuie cu o cotă-parte din venit la *obşiakul* bandiţilor. Astfel îşi plătea el protecţia.

Avea însă ceva fermecător în felul lui de a fi când interacţiona cu oamenii. Era mereu vesel, bine dispus, chiar şi în momentele lui mai dificile. Avea nişte ochi vii şi vorbea mult – dar nu excesiv – şi cu tâlc. Avea un lipici incredibil la oameni. Când apărea, brusc totul se lumina, toţi începeau parcă să se simtă mai bine. Aşa cum ştia să ofere serviciile lui de comerciant şi marfa necesară la timpul potrivit, tot aşa ştia să aleagă cuvintele şi tonul necesare pentru fiecare om. Câştiga foarte repede încrederea oamenilor şi ştia să întreţină această încredere. Oamenii de multe ori plăteau în avans serviciile lui, cu sume destul de mari. Toţi aveau convingerea că laşa Ţâgan nu poate să te fure. Pentru că el este un hoţ şi contrabandist cinstit, iar aceştia nu mint şi nu fură. Sună paradoxal totul, nu-i aşa?

Cu el am avut o istorie stranie. Eu am vrut foarte mult să-i cunosc familia. Adică am văzut de toate în zona mea. Am văzut de la mistici şi religioşi aproape fanatici la radicali şi bandiţi de tot felul. Însă nu fusesem în viaţa mea într-o familie de ţigani – şi încă în una de contrabandişti de soi. Cum arată aceşti oameni? Cum trăiesc? Cum gândesc? Pentru mine era pur şi simplu o mină de aur o astfel de întâlnire. Ăştia nu ţi-s plictisitorii de intelectuali sau boema Artistică sau tinerimea urbană falsă şi închipuită. Aici ai viaţa într-o cu totul altă formă, cu tragediile şi bucuriile lor pe faţă. Şi asta îmi trezea curiozitatea. Şi voiam să ajung la ei.

Până la urmă, laşa Ţâgan m-a invitat la el. La plecare, Profesorul mi-a zis doar atât, cu toate că nu prea era de acord cu această vizită:

— Să nu faci nicio afacere cu ei, niciodată, şi nu care cumva să te legi de vreo ţigancă. Astea nu-s pe croiul tău,

te vor distruge. Ei pot trăi doar între ei şi ard totul în jur. Să nu încerci cumva…

Nu prea am înţeles atunci despre ce vorbea. Când am ajuns în casa lui, am fost destul de impresionat de primire şi de luxul dezordonat dinăuntru. Mult kitsch, dar şi multe obiecte vechi, frumoase. Oricum, aici chiar şi acest amestec haotic şi straniu părea mult mai autentic.

Le place un soi de lux ieftin – şi totul să fie foarte teatral. Casele lor copiază ceva luat de pe undeva. De prin reviste ieftine, poze, filme proaste sau ce au văzut ei cine ştie pe unde. Încearcă să imite o lume care, în regia şi montajul lor, capătă forme destul de hilare. Cert este că trăiesc toate astea destul de autentic şi nu au obsesiile noastre să se dea ceea ce nu sunt.

Au un fel de obrăznicie. Îşi joacă foarte natural rolul. Nu ascund ce sunt.

M-a anunţat că seara vom sta la masă cu tot clanul şi vor face nişte purcei la proţap. Iar surpriza era că vor cânta nişte lăutari din Basarabia, special pentru mine. Habar n-aveam dacă glumeşte, inventează sau vrea doar să se dea mare. De câte ori am avut de furcă cu ei, mi s-a părut că pur şi simplu nu-i înţeleg sau ceva îmi lipseşte pentru a pricepe toată construcţia lor logică şi discursivă. Când spun adevărul şi când mint? Am impresia că ei nici nu fac această distincţie – şi nu pentru că n-ar putea, ci pur şi simplu cred că problema e la noi, care gândim foarte rigid şi după o etică şi nişte rigori logice foarte simplificate, dar cu pretenţii de „civilizaţi”. Mă rog, nici azi nu-mi este foarte clar asta.

laşa Ţâgan dădea comenzi prin casă, unde se vânzolea tot soiul de lume. Avea o familie destul de mare, dar cred că acolo locuiau mai multe familii, căci, fiind oameni de toate vârstele, nu-mi era clar cine cui îi este rudă sau cine din ce familie e. Cei câţiva fii ai lui, apropiaţi de vârsta mea, deja aveau afacerile şi copiii lor. Păreau mult mai maturi şi spre seară am apucat să vorbesc mai multe cu ei. Nu prea am înţeles cu ce anume se ocupă, însă totul era legat de contrabandă, de piaţa neagră şi,

probabil, aveau în spate multe afaceri dubioase. Cu unul dintre ei am ieşit să-mi arate împrejurimile. Avea un Mercedes care, din câte am înţeles, era marca preferata a familiei, căci toţi deţineau o astfel de maşină, cu excepţia câtorva tineri care conduceau maşini sport. Maşinile erau înmatriculare – unde altundeva? – în Transnistria. Era clar că sunt maşini furate, aduse pe diverse filiere şi înmatriculate în paradisul transnistrean. Mulţi dintre bandiţi, dar şi micii comercianţi din Moldova tot cu numere de Transnistria circulau.

Am intrat în câteva magazine, de unde a luat diverse lucruri pentru familie, fără să plătească, fireşte. Am crezut că sunt afacerile familiei, dar se pare că nu era aşa. Fie nu le plăteau nimic, fie îi protejau pe respectivii proprietari, fie le ofereau alte servicii la schimb. Oricum, nu dădeau bani. Era parte din regulile locului şi ale clanului lor.

Când am ajuns, seara, acasă, atmosfera se încingea, în curte sfârâiau proţapurile învârtite de nişte ţigani bătrâni. Mirosea totul foarte bine. O mulţime de copii se jucau prin curte. Alături, în piscină şi pe lângă ea, se tolăniseră adolescenţii, iar doamnele şi domnişoarele, absolut toate, aranjau mesele şi trebăluiau. Se anunţa un chef destul de mare, care la un calcul meschin ar fi adunat cu tot cu copii în jur de 50 – 60 de persoane.

Spre apus de soare, masa frumos aranjată se îndoia de atâta potol, din ulcioare a început să curgă vinul şi lăutarii, care chiar ştiau să cânte, făceau spectacol. Şi s-a mâncat, şi s-a băut, iar muzica şi dansul lor spectaculos au creat o atmosferă cum nici basarabenii, nici ruşii şi nici evreii nu o pot face. Au ceva foarte teatral chefurile ţigăneşti şi mai ales ale bandiţilor ţigani, care sunt o castă aparte. Ei au luat toate patimile celorlalţi şi le-au pus la un loc.

La un moment dat, laşa Ţâgan a luat paharul în mână şi s-a făcut linişte în jur. A rostit un toast în cinstea mea, oaspetele lui din acea seară, nepotul din

România al Profesorului. Pe Profesor îl ştia orice bandit, cât de amărât ar fi fost el, iar strada cu atât mai

mult. Era o legendă vie.

— Vasea, dacă tu o să ai încredere în mine, şi eu o să am încredere în tine şi o să-ţi fac un cadou special. Dar mai întâi vreau să văd dacă pot avea încredere în tine. Uită-te atent la mine, a zis laşa.

A băut ce mai avea în pahar şi a scos de undeva un cuţit mic, stil *finkă,* foarte ascuţit. Şi-a pus mâna stângă pe masă, cu degetele desfăcute, şi-a tras pălăria peste ochi şi a aruncat cuţitul în sus. *Finka* ascuţită s-a învârtit în aer de două ori şi s-a înfipt între degete perfect, fără să-l rănească. După care a luat cuţitul şi, ritmic, a început să mişte în stânga şi în dreapta cuţitul printre degete, înfigându-l în masa de lemn. Au început şi lăutarii să cânte un celebru cântec în ţigăneşte, pe care îl ştiam de undeva. Ştiam linia melodică. Cu cât ritmul creştea, şi el mişca cuţitul şi îl înfigea tot mai repede printre degete, până s-a ajuns la un tempo nebun. Mai văzusem această schemă doar în filme, însă aici totul avea parcă un ritm mai alert, iar pe fond muzical părea un spectacol de circ sau de bâlci. Parcă intrai în transă.

— Ei, dacă ai încredere în mine, atunci trebuie să fac acelaşi lucru, dar cu mâna ta. Dacă ai încredere şi nu te temi, întinde palma şi vom repeta trucul! a strigat laşa Ţâgan. Dar să nu mişti.

Toţi au început să strige, să aplaude şi să mă încurajeze. Nu ştiu dacă de jenă, din orgoliu sau poate că deja eram prea bine dispus ca să mă opun, am întins mâna şi el a repetat schema, care mi s-a părut că a durat o veşnicie. Am reuşit totuşi să nu mişc un deget, căci de obicei un mic tremur, o mişcare involuntară sunt suficiente ca lama să-ţi străpungă carnea şi să-ţi sfarme chiar osul. Ştiu de la bandiţii care mi-au explicat pe urmă cum stă treaba cu acest joc periculos.

— Ei, vezi, acum m-ai convins că ai încredere în mine. Te-ai comportat ca un adevărat hoţ, ca un adevărat ţigan! Suntem fraţi de azi. Şi, ca să vezi că nu glumesc, în semn de recunoştinţă, ca să arăt că şi eu am încredere în tine, o s-o pun pe fiică-mea să-ţi cânte! strigă demonstrativ

laşa Ţâgan.

Şi atunci a apărut cea mai frumoasă ţigancă ce mi-a fost dat s-o văd vreodată. Avea ceva din filmele ruseşti vechi. Un corp unduios, bine alcătuit, un ten nu foarte închis, dar bronzat, cu părul şi sprâncenele negre şi cu nişte ochi imenşi, scânteietori. Purta o fustă roşie, prinsă cu un brâu, şi o cămaşă albă, brodată în stil ucrainean. Avea părul despletit pe spate, iar pe cap o coroniţă cu flori mici, roşii, pe care le mai vezi azi doar în filmele cu ţărăncuţe tinere din Ucraina. Pe ea o prindea foarte bine.

Şi a cântat un cântec pe care nu-l cunoşteam, dar de care aveam să mă îndrăgostesc. Un cântec al bandiţilor şi hoţilor, cred că din anii ’20 ai secolului trecut, numit *Kokaina.* Aşa ceva pot cânta doar ţiganii ruşi. Acompaniată de chitare şi vioară, cu o voce care poate topi orice suflet, mi-am dat seama că e greu de rezistat în faţa unei astfel de provocări şi am înţeles de ce Profesorul m-a prevenit şi de ce laşa Ţâgan a organizat tot ce a organizat. Aici erau alte jocuri, iar eu eram doar un pion în jocul lor. Nu era cazul să-mi pierd minţile. Brusc, am început să înţeleg mai bine tot jocul şi să mă gândesc că e timpul să plec.

Iar tânăra ţigancă, fiica temutului şi respectatului hoţ laşa Ţâgan, cânta doar pentru mine dumnezeieşte:

Franţe, rupte-s aripile mele.
Boala lină în suflet veni.
Kokaina cu praful de jele Drumul vieţii mi-l ameţi.
Nu ştiam eu să fur pe atuncea.
La bazar, hoţii m-au învăţat.
Am plătit eu un preţ doar cu vocea.
Cântecul unui loc depărtat.
A-nceput perioada de aur.
C-o iubire de hoţ ne-mpăcat.
Hai, tu, cal neîmblânzit ca un taur.
Voi zbura cu-acest cal neînfricat.
Struna cântă, Chitara boceşte.
Gânduri triste mă bântuie, bani.
Sunt o tânără care iubeşte.
Dar în suflet am mia de ani.

Eu am plecat. Astea au fost ultimele versuri pe care le-am auzit. A fost prima şi ultima dată când am văzut-o. Dar mi-au rămas în memorie foarte puternic acel eveniment, acel chip şi acea voce. Nu urma să mergem pe acelaşi drum. Aveam să călărim cai foarte diferiţi, pe drumuri foarte diferite. Iar eu am simţit că încep să devin matur şi ceva mai trist.

Fenea sau despre limba hoţilor

°amenţi culţi adoptară punctul de vedere al organelor de anchetă".

Mihail Bulgakov în ultima perioadă a vieţii lui mă vedeam tot mai rar cu Profesorul. El căuta să ne vedem mai des. Mă ruga să-i aduc cărţi. Îi plăcea să stăm verile în curte. Avea întotdeauna *kvas,* bere şi *tarankă.* Nu-i plăcea să se pilească şi era destul de sever cu oamenii apropiaţi lui care făceau abuz de alcool. Însă în mediul banditesc asta e foarte greu de urmărit şi de controlat. Bandiţii de ranguri inferioare sunt nişte beţivi notorii, cu toate că rezistă foarte bine la băutură. De fapt, una dintre condiţiile de bază pentru a fi acceptat în bandă e să ţii la băutură şi să nu faci *kipiş,* scandaluri şi prostii inutile, atunci când o iei rău pe ulei. În rest, chefurile şi dezmăţurile monstruoase sunt lucruri obişnuite. De multe ori însă se fac departe de ochii lumii, în locuri conspirative, special amenajate. Cel mai fascinant dintre locurile lor de băut este sauna, unde au loc adevărate ritualuri de beţie şi petrecere. Să-i vezi cum se pregătesc cu tot soiul de mături din frunze de stejar, cu care se bat pe spate! Să le vezi trupurile goale, aşa cum i-a născut mama lor, dar acum cam îmbătrânite. Mai ales, să vezi galeria de tatuaje de pe aceste corpuri. Să le vezi urmele lăsate de cuţite. Unii dintre ei au atâtea tăieturi pe braţe, încât nici nu se mai văd tatuajele, iar cicatricile arată ca un câmp de piele arat de brazda cuţitului. Aceste băi cu aburi încinşi la peste 90 °C, urmate de o răcorire bruscă cu apă rece ca gheaţa sau zăpadă, aduc corpul în pragul exploziei. Şi toate acestea, întreţinute cu multă bere şi vodcă, fac ca beţiile lor să arate ca nişte adevărate banchete sau

carnavaluri destul de carnale. Sauna, spaţiu intim, a fost mereu locul lor de refugiu, care-i proteja de ochii lumii, ai fraierilor şi ai *musonlor*.

Însă după ’90 lucrurile au luat-o razna cu totul, de nu mai ştii cine-i bandit şi cine nu. Sau, mai degrabă, după ’90 am impresia că toată lumea a vrut să mimeze modul lor de viaţă. Cert e că Profesorul era destul de sever cu aceste lucruri, dar îl mai lăsa pe Makintoş din când în când să bea bere cu vodcă, fiindcă, la ce malac era, puteai să torni în el şi un butoi de bere şi nu i se întâmpla nimic. Doar se înroşea puţin şi parcă mergea mai agale – în rest, era drept ca o lumânare.

— Lumea, Vasika, se împarte, după cum bine ştii, căci ai citit Babei, în oameni care ştiu să bea vodcă şi oameni care nu ştiu să bea vodcă, zicea el şi recita un întreg fragment din *Povestiri din Odessa* a lui Isaac Babei. Ei bine, Makintoş este unul dintre cei care ştiu să bea vodcă şi de aceea îl las. Uite însă, îl am pe Maţ. Bun băiat, profesionist şi face tot ce-i spui, fără să te bage în bucluc – cu o singură excepţie. Să nu care cumva să bea. Cum se apucă de băut, te poţi aştepta de la el la cele mai mari orori posibile. Devine *bespredelişik,* uită de el şi face ce mintea noastră nici nu-şi poate imagina. Am avut atâtea probleme cu el, dar e de neschimbat! Trebuie control, căci altfel devenim vulnerabili şi putem cădea în mâinile *musonlor* pentru nişte prostii banale. Mintea trebuie să fie limpede. Mai ales seara, când plecăm la muncă. Deoarece noi suntem păsări de noapte şi cu atât mai mult trebuie să fim lucizi, pentru că trebuie să vedem în noapte. În viaţă trebuie să ştii câteva lucruri importante, printre care şi să vorbeşti cu cei din jurul tău. De aceea trebuie să ştii să bei, pentru că a bea este poate forma maximă a comunicării. Cine ştie să bea corect ştie să comunice corect. Ce poţi să comunici cu un om care nu ştie să bea? Nimic. Iar cu unul care nu bea nu poate exista nicio comunicare. Comunicarea prin băutură este darul zeilor şi cine-l poate controla controlează tot. Atunci omul spune tot ce nu poate cu mintea încătuşată de raţiune, ură şi complexe. Vinul

dezleagă minţile şi limbile, destupă urechile, ascute văzul şi ne ajută să înţelegem ceea ce în mod normal ne este ascuns. Dar numai în cazul celor care ştiu să bea şi să controleze acest proces. Cine nu ştie va fi luat de val şi va fi controlat el de diavolul-alcool, care, odată descătuşat, nu mai poate fi oprit. Toţi trebuie să ştim să vorbim o limbă. Alcoolul este una dintre aceste limbi, dar, pe cât e de folositoare, pe atât de periculoasă. De bine, de rău, dacă suntem cu minţile la cap, toţi ştim să vorbim o limbă. Unii au noroc şi vorbesc două. Cei mai norocoşi vorbesc mai multe. Însă, chiar şi atunci când vorbeşti o singură limbă, e nevoie să ştii mai multe registre ale ei. Nu te poţi descurca în viaţă doar cu unul. Sau rămâi doar în grupul tău restrâns. Tu înveţi să vorbeşti acasă cu ai tăi. Cu părinţii şi în familie, în general, bagajul de cuvinte, chiar şi în mediile foarte pretenţioase şi elitiste, este destul de redus. Faimoşii „şapte ani de acasă” sunt mai degrabă despre o stare de lucruri şi despre un set de reguli – sau lipsa lor – decât despre un vocabular. Părinţii şi copiii vorbesc puţin între ei. Tot mai puţin. Până şi câinele aude mai multe cuvinte decât aud copiii de la părinţii lor. Asta e o observaţie banală. Şi, când le aud, sunt reguli, ordine, negaţii. NU – asta aude cel mai des un copil de la părinţii lui. Puţini sunt cei care ştiu să nu folosească această formulă neagră, distructivă. Copiii sunt crescuţi prin negaţie şi ordine. Şi de aceea, poate, de cele mai multe ori îşi reneagă părinţii cu prima ocazie, în adolescenţă. Răspund cu aceeaşi monedă când au puterea de a-i înfrunta. Copiii sunt trimişi la grădiniţă şi la şcoală. Să fie luminaţi, educaţi şi învăţaţi. Şi aici începe fabrica de formatare. Este o maşină de prelucrat buşteanul primit de la părinţi şi din ea trebuie să iasă Pinocchio. Dar Pinocchio nu iese întotdeauna cum vrea armata de profesori puşi să scoată din buştean, pe calapodul dorit, modelul comandat. Fiecare vine cu lemnul lui. Unul e mai tare, altul mai moale, altul mai umed, altul mai putred. Şi apar în sistem tot soiul de Pinocchio defecţi, imperfecţi. Unii au o personalitate puternică şi nu acceptă nicicum regulile

acestea. Alţii pur şi simplu sunt omorâţi de aceste reguli. Alţii sunt îndobitociţi. Iar alţii se înscriu perfect în aceste ritmuri şi devin acel Pinocchio fără cusur pe care şi-l doreşte sistemul. Cu cei perfecţi ştim ce se întâmplă. Însă marea surpriză vine de la cei imperfecţi, care sunt aruncaţi afară din circuitul corect. Imperfecţiunile fac minuni uneori. Şcoala este făcută de ei să ne domesticească şi să ne subordoneze unei lumi cu reguli. Totuşi, noi nu suntenă roboţi şi animale domestice. În noi se ascunde o lume a puterii, a creaţiei şi a libertăţii. Crezi că şcoala lor este făcută să ne dezvolte aceste aptitudini sau să ni le atrofieze, să ni le subordoneze? Şi în şcoală învăţăm o limbă. Este limba unificatoare oficială: venim cât de cât diferiţi şi ieşim aproape identici, venim unicate şi ieşim produse în serie. Şcoala are norme proprii, cu setul de cunoştinţe şi corectitudinea ei. Acolo ne învaţă cum şi ce e bine să spui, ce e bine să alegi în viaţă. Ce cuvinte nu se spun, căci nu e civilizat. Aici are loc învăţarea unor formule false şi dogmatice, care ne omoară toate simţurile ascuţite ale fiarei din noi. Aici ne sunt omorâte instinctul şi foamea de creaţie şi de libertate. Şi tot aici învăţam ritualul de a vorbi corect, frumos şi supus. Aici suntem învăţaţi să fim falşi şi să minţim. Şi aici înţelegem că, pe cât vom fi mai falşi şi vom putea minţi mai bine, pe atât vom avea mai mult succes în carieră. Aici se naşte puterea de a fi fals, puterea celui care înlocuieşte adevărul cu mimarea lui. Şcoala, în definitiv, asta ne învaţă: să mimăm perfect binele şi adevărul. Puterea lumii fraierilor în puterea de a fi fals, de a minţi. Ce a răspuns Cain când a fost întrebat de Dumnezeu unde este fratele său, Abel? „Nu ştiu. Sunt eu păzitorul fratelui meu?” Mai avem registre ale limbii? Da. Mai avem nevoia de a învăţa limba puterii oficiale, pe care începi s-o studiezi în şcoală. Însă, în viaţa de zi cu zi, statul, puterea oficială, vorbeşte cu tine într-o limbă de lemn. Comuniştii aveau una idioată, cei de azi au una mai sclipitoare, dar la fel de idioată. Tot puterea îţi impune să înveţi, măcar minimal, limba birocraţiei, care e destul de tehnică, pentru a reuşi să rezolvi acele

intersecţii necesare cu statul, legate de acte, impozite, taxe, legi. În cazul nostru, al bandiţilor, lucrurile se complică, fiindcă noi, vrem, nu vrem, avem o legătură mult mai strânsă cu statul decât oamenii obişnuiţi şi trebuie să avem mult mai multe cunoştinţe din lumea puterii şi din limba ei. În definitiv, toţi vor disciplină şi control. Noul monstru al acestei lumi este controlul: şcoală, armată, poliţie, coduri, parole peste parole şi cifruri. Totul devine o limbă a controlului. Zi-mi că nu foloseşti, zi de zi, la drăciile alea electronice, zeci de coduri şi parole. Asta se numeşte nu deschidere, ci control şi închidere. Vai şi amar de lumea în care nu se mai sparg băncile, pentru că e o lume terminată! Noi avem obligaţia de a sparge băncile pentru a stopa această nebunie a controlului. A sparge o bancă este un semn al libertăţii umane. Cum zice Finkă, să ne rugăm pentru spărgătorii de bănci, că a lor este împărăţia libertăţii. Să revenim totuşi. Omul se naşte ca să fie educat, controlat, adică domesticit. Nu oricum, ci după un anumit calapod. Iar în acest scop şi-a construit instituţii. Viaţa omului nu este decât o trecere dintr-o instituţie închisă, cu regulile ei, spre o altă instituţie închisă, cu alte reguli ale ei. Familia te pregăteşte pentru şcoală, şcoala te pregăteşte pentru fabrică şi corporaţie şi din când în când mai nimereşti în instituţii precum armata sau spitalul. Au şi ele funcţiile lor, de a te „prelucra”, profilactic, pentru o bună funcţionare în viaţa standardizată. Însă, pentru toate aceste instituţii care au ca scop disciplinarea ta prin control, există o instituţie-model *par excellence*. puşcăria. Viaţa adevărată începe odată cu puşcăria. Ea este măsura tuturor lucrurilor. Omul începe să devină om în toată puterea cuvântului odată cu puşcăria, de aceea, cine nu a trecut prin puşcărie nu poate fi numit cu adevărat om. De aceea, despre noi se spune că suntem ultimii oameni adevăraţi. De ce? NU doar pentru că am trecut pe acolo, ci pentru că nu ne-am supus acelui loc şi nu am acceptat să fim domesticiţi. Fraierilor însă le este de ajuns grădiniţa pentru a fi domesticiţi. Ce poate fi mai trist decât lupul devenit câine? Am citit într-o carte pe

care mi-ai dat-o tu, Vasika, ceva de genul ăsta şi tare mi-a plăcut: „Oamenii culţi adoptară punctul de vedere al organelor de anchetă”. Noi însă, bandiţii, suntem făcuţi din alt material. Noi niciodată nu adoptăm punctul de vedere al organelor de anchetă. Din contră. De ce? Pentru că noi suntem fiarele nedomesticite crescute în afara regulilor şi a instituţiilor de domesticire şi îmblânzire.

Astea erau lungile predici ale Profesorului. Avea obiceiul să mă înveţe mereu câte ceva şi îmi tot povestea lucruri şi istorii. Bandiţii bătrâni, de şcoală veche, au ceva zen în ei, înţelept, dar o înţelepciune ce vine dintr-o zonă destul de sumbră. Sau poate că aşa ne pare nouă?

Şi, da, mă învăţa să fac lucruri. Să gătesc anumite mâncăruri sau să fac tot soiul de băuturi. De exemplu, braga şi *kvasul* erau băuturi pe care el le adora şi pe care am început să le fac şi eu cu timpul. Ingredientele se găseau: pâinea de secară şi drojdia sunt foarte importante. Prăjeam puţin pâinea, să-i dea culoare. Şi în rest apă, zahăr, stafide, mentă şi lămâie, dacă doream să mai dăm *mirozne.* Ştia o mulţime de trucuri. De exemplu, punea deasupra borcanului o mănuşă medicală elastică. Zicea că vom face *Kvasmâna revoltată.* La început, mâna, adică mănuşa, este aproape moartă, stă pleoştită. Procesul are loc treptat, mâna se ridică şi se ridică. Şi în final e gata să explodeze. Stă falnică, ridicată în sus, şi parcă strigă revoltată: jos căldura, jos setea!!! Procesul a luat sfârşit. Lichidul e tocmai bun pentru stingerea căldurii şi a setei. Era un proces spectaculos şi dura câteva zile. În timp ce tot aşteptam să se revolte mâna, purtam lungi discuţii. Şi la final, când totul era gata, beam acel lichid auriu, răcoritor şi hrănitor.

Revenind la limbă, ce să zic? Observam şi eu că sunt mulţi oameni care, nemulţumiţi de limba celor din jur, fac insistent observaţii. Mai ales pe reţelele de socializare se vede. Ştim că una dintre funcţiile normelor literare şi ale codurilor limbii este de a ierarhiza societatea. Practic, limba împarte, formal vorbind, lumea în educaţi şi needucaţi: cei care ştiu normele şi cei care nu le ştiu. Şi în

societate avem mulţi dintre cei care cred că au o competenţă lingvistică foarte ridicată. Sunt convinşi că aceia de lângă ei stăpânesc aceste reguli mult mai prost ca ei. Şi sunt foarte mulţumiţi de acest lucru, pentru că, de fapt, vor să spună că în ierarhia socială ei ocupă un loc privilegiat faţă de cel care ştie mai puţin regulile gramaticale. Deseori vedem cum oamenii care fac zece greşeli îi trag la răspundere pe cei care fac 12. E o gradaţie continuă, ce reflectă o bătălie clasică pentru o poziţie mai bună în ierarhie. În acest domeniu, lumea se învârte în jurul unui număr mic de norme etalon, accente etc. E un fenomen foarte răspândit peste tot în lume. În general, e bine să ştim că inteligenţa constă în altceva de fapt. E bine să înţelegem pentru ce comunicăm, cu ce scop. Dacă noi comunicăm doar pentru a ne arăta grandomania şi poziţia ierarhică superioară, atunci totul e clar. Dar, dacă dorim să comunicăm ca să avem şi plăcere, să mai şi înţelegem şi să facem şi alte lucruri cu vorbirea, atunci toate aceste accente pe greşeli sunt inutile. În definitiv, limba este un instrument de putere foarte eficient. De multe ori, limba e mai puternică şi mai violentă decât cuţitul unui bandit.

Eu am învăţat de la un faimos lingvist că e bine să corectez pe cineva în două cazuri. Îi corectez pe copii, pentru că ei încă pot fi învăţaţi. Dar, în acest caz, doar pe copiii mei şi ai celor foarte apropiaţi. Oricum, copiii învaţă de la părinţi şi de la cei apropiaţi, pentru că ei sunt centraţi pe exemple şi modele. Dacă în familie se vorbeşte corect, şi ei vor vorbi corect. Şi mai pot să-i corectez pe străini, când îmi cer asta. Dar, dacă se poartă o discuţie normală, sinceră, de ce să corectezi pe cineva ca să întrerupi discuţia? De fiecare dată când corectezi, gândeşte-te bine pentru ce o faci, care e scopul şi cum o faci. Bisturiul nu taie de fiecare dată numai impurităţile, ci poate lăsa şi urme adânci şi răni profunde. Şi, oricum, întotdeauna rămâne o cicatrice.

— În anii ’60, începu Profesorul o nouă poveste, puterea sovietică, *komuneara,* a început să înţeleagă că a

scăpat lumea hoţilor de sub control. Iar cel mai important lucru pe care l-a înţeles a fost că nici toate structurile de putere la un loc nu mai puteau să controleze informaţia şi să înţeleagă această lume. De ce? Pentru că nimeni nu-i mai putea înţelege limba. Puterea folosea o limbă de lemn pe care bandiţii o înţelegeau şi care oricum nu mai făcea doi bani, în timp ce în rândurile puterii nimeni nu înţelegea faimoasa *fenea*, limba bandiţilor, argoul lor. Aşa se face că în anii aceia miliţia, structurile de interne şi serviciile KGB au început să recruteze din rândurile bandiţilor colaboratori care să-i ajute să facă dicţionarele de argou banditesc, punând la muncă o armată de lingvişti şi jurişti şi o întreagă cohortă de specialişti în criminologie. Era nevoie urgentă de reîntocmirea unui dicţionar care să ajute structurile de putere să înţeleagă ce vorbesc aceştia. Asta însemna să se găsească trădători în rândul hoţilor, ceea ce nu era prea uşor.

Mai ales în castele superioare ale *blatarilor*. Nici în cele ale mujicilor nu era uşor. Se mai puteau găsi, dar foarte greu. Bandiţii aveau control asupra oamenilor lor. Pedepsele pentru colaborare erau foarte aspre şi de multe ori bandiţii preferau pedeapsa puterii de stat decât pe cea a bandiţilor. Una dintre legile sacre – şi printre cele mai respectate de lumea bandiţilor – spunea că nimeni, în nicio situaţie, nu are voie să colaboreze cu puterea. De aceea era mult mai uşor să găseşti colaboratori în grupurile inferioare, mai ales printre decăzuţi. Ei puteau fi mult mai uşor şantajaţi să colaboreze. Mulţi dintre ei cunoşteau foarte bine *fenea,* pentru că, aşa cum ziceam, o mare parte decăzuseră din castele superioare, după ani buni petrecuţi în lumea interlopă. În plus, mulţi se născuseră în aceste comunităţi şi *fenea* era cumva limba cu care crescuseră. A fost un proiect amplu şi cu rezultate destul de bune pentru putere, însă şi bandiţii au răspuns pe măsură. Într-o singură noapte, pe întregul teritoriu al URSS puteai vedea aruncate pe străzi limbi tăiate. Asta au păţit mulţi colaboraţionişti, iar unii au plătit chiar cu viaţa. Bandiţii au dat un semnal clar: oricine va vorbi cu puterea nu va mai

vorbi cu nimeni niciodată. Acest eveniment a rămas în mitologia lor ca Războiul Limbilor. Şi se pare că a funcţionat. Bandiţii au tăcut, iar cui nu tăcea, i se tăia limba şi tăcea definitiv. Ei au înţeles că e mai bine să faci câţiva ani în plus de puşcărie decât să te pui cu *blatarii,* care îţi vor tăia în cel mai bun caz limba, dacă nu şi gâtul. *Blatarii* sunt mult mai pricepuţi la pedepse decât toată maşinăria de produs violenţă a statului, mai ales când e vorba de trădare. Ei ştiu să pedepsească aşa încât doar simplul gând că vei stârni furia lor trezeşte frica şi în cel mai neînfricat bandit. Bandiţii ştiu că violenţa nu ţine atât de forţa fizică, cât de felul în care ea pune în evidenţă slăbiciunile. Frica se naşte din slăbiciune şi este o armă teribilă. Orice *blatar* ştie că, înainte de a recurge la violenţă, trebuie să găseşti punctele slabe ale adversarului, prin care să-l faci să-i fie frică. Şi fiecare dintre noi are puncte slabe! Poate şi de aceea cei din elita *blatarilor* nu au familie şi proprietăţi, pentru a reduce punctele de slăbiciune, care ar putea să-i vulnerabilizeze în faţa atacurilor. Poate.

De câteva ori am întâlnit bandiţi cu limbi tăiate. Însă am întâlnit mai mulţi hoţi care vorbeau peltic. Am crezut că e vorba doar de un defect de vorbire. Un banal hoţ peltic. Însă, cunoscând lumea lor, am văzut un număr tot mai mare de peltici şi mi-am dat seama că nu e vorba de o întâmplare şi de un defect de limbă, ci de cu totul altceva. Profesorul avea să-mi explice.

— Când cineva îl vorbeşte de rău pe un altul sau dă o informaţie preţioasă, este întrebat dacă „răspunde pentru ceea ce spune”. Dacă el îşi asumă vorba şi cuvântul dat, lucrurile sunt verificate şi, în cazul în care ceea ce spune e fals, atunci, în funcţie de gravitate, i se taie limba sau, de cele mai multe ori, i se crestează sau i se taie doar vârful. Acel bandit rămâne toată viaţa peltic, ca semn al minciunii, şi este damnat să devină trădător sau mincinos, decăzând în rang. Pe toată viaţa, pentru că nu poţi ascunde acest defect. Aşa că trebuie să răspunzi pentru fiecare cuvânt şi nu uita că-ţi poţi pierde limba. La voi e tot aşa? întrebă

retoric Profesorul, zâmbind ironic.

Eu nu am învăţat *fenea* prea bine. Profesorul o folosea destul de puţin în poveştile şi discuţiile pe care le aveam. Dar mi-a făcut cunoştinţă cu un personaj ameţitor, considerat un maestru, pe nume Rabi.

Rabi era un bandit care provenea dintr-o familie bună de evrei din Odessa. El susţinea că tatăl lui, un om care făcea comerţ la negru prin piaţa centrală din Odessa, ar fi vrut să-l facă rabin sau, în cel mai rău caz, om cu carte, fapt pentru care în copilărie ar fi studiat mult. Ştia bine până şi cărţile sfinte, chiar dacă tatăl lui nu era pasionat de religie. Contextul i-a fost favorabil, dar nu aşa cum visa tatăl viitorului bandit, care nu a mai ajuns să fie niciodată rabin. Locul şi vremurile ofereau o diversitate mult mai mare, aşa încât copilul care ar fi trebuit să ajungă cărturar sau rabin şi să-şi îndrume poporul spre ieşirea din „robia Egiptului sovietic” a devenit un bandit de superclasă. Asta era soarta multor copii din mahala. Anturajul, vremurile, solul şi briza mării făceau ca unii copii să fie cuminţi şi la locul lor şi alţii să devină hoţi şi bandiţi.

Rabi a luat-o pe o cale fără întoarcere şi a devenit, încă de foarte mic, om de bază în banda unui hoţ teribil al acelor vremuri: Gherţ. Nu ştiu dacă e acel Gherţ din faimosul cântec banditesc *Gop-Stop,* care spune la un moment dat: „Chemaţi-l pe Gherţ să-i cânte un cântec tare popular de la Sinagoga noastră”.

Bun. Astea sunt legendele. Dar întâlnirea noastră era legată de *fenea* şi mă aşteptam ca Rabi să-mi explice de unde şi cum s-a ajuns aici. Pentru că el era deţinătorul secretelor acestei limbi unice. Eu aveam ceva cunoştinţe şi bănuieli, dar nu era suficient. Şi voiam să aud povestea ei de la un adevărat cunoscător.

— Ce e acea *fenea* şi cum să te lupţi sau să te împrieteneşti cu ea? începu înţelept povestea Rabi.

Vorbea foarte suculent, într-un amestec de idiş, rusă şi română, cum astăzi nu mai găseşti. Mai arunca unele cuvinte turceşti şi franţuzisme care contrastau puternic cu

cele din argoul *fenea.* Dar asta dădea un colorit impresionant discursului. Totul era acompaniat de o retorică destul de teatrală, care îţi lăsa impresia unui mic spectacol dat de un profesionist. În joc era şi o coregrafie: de la mimică la jocul cu mătăniile şi mişcarea degetelor. *Fenea* era un spectacol în sine şi nu făcea doi bani dacă nu avea tot acompaniamentul acesta retoric şi coregrafic. Stăteai, ascultai fascinat şi-l priveai cu încântare, fără să înţelegi mare lucru – chiar dacă de multe ori înţelegeai cuvintele, sensul lor îţi era ascuns.

— Vasika, nu încerca să înţelegi cuvintele, căci, dacă cineva nu ţi le va explica, nu ai cum să le ştii. Uite, tu ştii că ruşii au 77 de cuvinte pentru diverse feluri de a bea. Se spune că poporul siberian *ciukcea* are peste 20 de cuvinte pentru diverse nuanţe ale albului. Noi însă avem 257 de cuvinte pentru a vinde şi a cumpăra. Pentru un simplu act de comerţ, noi avem atâtea cuvinte! Şi ştii de ce? Nu doar pentru a distinge lucrurile, ci mai ales pentru a ne proteja. Şi asta nu de azi, de ieri, ci încă din Evul Mediu, când strămoşii noştri evrei au invadat Europa şi au învăţat sau, mai bine zis, au fost nevoiţi să se ocupe de comerţ. Şi nu între ei, ci cu *goii* ăştia puşi mereu pe luptă.

Rabi era foarte convins că *fenea* are origini talmudice şi e deci strâns legată de rabini şi de limba lor înţeleaptă, care avea un strat ascuns bazat mai mult pe întrebări decât pe răspunsuri. Totul pornea de la acel limbaj şi acea înţelepciune iudaică numită *hohma.* De la acel *laşon-hohma* sau *loşen-koideş,* adică „limba înţelepţilor”. Această limbă sacerdotală, folosită de bătrânii înţelepţi iudei şi de rabini, a fost preluată treptat de comercianţi. Limba sfântă a rabinilor a devenit ceva mai târziu, în Germania medievală, *Kokumloschen,* care era folosită de bandiţi, hoţi şi multe alte grupuri sociale decăzute. Era în parte idiş, cu un amestec de cuvinte din textele sfinte în ivrit şi aramaică.

Dacă ne uităm la vechiul glosar banditesc făcut de nemţi, vedem că în *Liber Vagaborum* avem aşa: 65 de cuvinte de origine ivrit şi aramaică, 53 germane, 19 latine

şi olandeze, 5 franceze, 4 ţigăneşti, 1 spaniol şi 29 de origini necunoscute.

Rabi era convins de această teorie a transferului lingvistic din limba înţeleaptă a rabinilor, preluată din cărţile complicate şi sofisticate, cu misticismul lor greu de înţeles, în această limbă, mult mai „primitivă", a *blatarilor* numită *fenea.*

E adevărat că, din ce explică diverşi specialişti care se ocupă de analiza acestui argou, la bază limbajul a apărut pe filiera târgoveţilor novgorodeni şi a fost numit *ofeni.* Dar în secolul al XIX-lea a avut loc un soi de încrucişare cu cel al comercianţilor evrei care se retrăgeau masiv în est. Rezultatul a fost această *fenea* modernă, care va deveni limba bandiţilor din Imperiu pe parcursul secolului XX. Astăzi, perioada de glorie şi de înflorire a acestui argou este considerată epoca stalinistă. Oare pentru că atunci a fost cel mai mare număr de puşcăriaşi? Sau poate că atunci s-au dat cele mai dure lupte între cele mai mari bande de *blatari*? Habar n-am. Cert este că începe să decadă în anii '70 şi îşi pierde din forţa iniţială, chiar dacă devine o modă printre mulţi „pasageri" – cum erau numiţi cei care nu erau bandiţi.

Nu ştiu. Nu sunt filolog şi expert în argouri şi jargoane de tot felul, dar ceva adevăr există în această poveste. *Fenea,* acest argou al bandiţilor, limba „care nu este pentru urechi străine", are multe cuvinte-cheie în idiş. La fel, multe dintre categoriile principale, precum *blatari, blatnoi* sau *fraier* şi *musor. Blatari, blatnoi* vin de la talmudicul *blanam,* care înseamnă „în linişte". Cei care nu se supun lumii blatarilor*, fraierii,* cum îi numesc ei, au un nume ce vine de la *frei,* adică „liberi". Aşa-i numeau evreii pioşi în idiş pe cei liberi de practicile şi legile religioase. Două caste şi două lumi cu reguli, etici şi limbaje radical diferite. Iar între ei era altă castă, *musor,* care în rusă înseamnă „gunoi", porecla dată poliţistului şi reprezentantului puterii, cel care-i vâna pe *blatari* şi-l apăra pe *fraier*. *Musor* vine de la *moser,* ceea ce în limbajul talmudic face referire la cel care i-a trădat pe evrei şi a

dezvăluit puterii secretele religiei evreieşti. Talmudul îi declară pe *moseri* în afara legii iudaice şi faţă de ei nu există nicio milă, aşa că pot fi condamnaţi la moarte. Întâmplător sau nu, această tradiţie talmudică este foarte asemănătoare cu modul în care îl privesc *blatarii* pe *musor*. Viaţa lui nu valorează nimic şi el este duşmanul declarat care trebuie distrus. Iar orice formă de colaborare a unui *blatar* sau a unuia din castele superioare banditeşti cu *musoni* îl aruncă automat pe împricinuit în afara lumii bandiţilor, printr-o condamnare la moarte sau o retrogradare într-o castă inferioară. Colaborarea cu *musoni* era poate cel mai dispreţuit act al unui hoţ. Şi pedeapsa era pe măsură.

Ce am înţeles eu din lunga discuţie cu Rabi despre *fenea*? *Fenea* este, în primul rând, despre ascundere, despre tăinuirea faţă de putere şi faţă de fraieri. În al doilea rând, *fenea* este despre identificare.

— Noi aparţinem aceluiaşi grup social pentru că vorbim aceeaşi limbă, ce ne uneşte, 'ne face să ne înţelegem, dar ne şi protejează de cei care nu sunt ca noi. Ne protejează şi ne ţine ascunse secretele. Ea este pentru noi, şi nu pentru ceilalţi. Noi cunoaştem limba puterii şi a *fraierilor*, însă ei nu o cunosc pe a noastră. Asta ne face diferiţi şi mai puternici.

Însă mai este ceva foarte important. *Fenea* este şi o formă de verificare. Pe lângă tatuaje, un anumit cod comportamental şi vestimentar, o etică specifică acestor grupuri, limba lor, la care ţineau atât de mult, era şi un soi de grilă de control. Erai bandit doar în măsura în care ştiai această limbă. Aşa verificau şi infiltraţii. De multe ori, puterea reuşea să strecoare în interior persoane care aveau toate caracteristicile unui bandit. Gândeau şi acţionau ca ei, erau îmbrăcaţi şi tatuaţi ca ei, cunoşteau gesturile şi retorica lor, însă le era foarte greu să vorbească *fenea* perfect, pentru că o învăţaseră târziu. Apărea un moment în care greşeau un cuvânt şi atunci era *hana,* era sfârşitul. *Fenea* este un element de control sigur, exact şi fin. Iar *blatarii* foarte experimentaţi îi prindeau

destul de repede pe cei care se dădeau drept ceea ce nu erau. Iar pentru asta de obicei se plătea cu viaţa. În lumea bandiţilor eşti în siguranţă doar dacă te dai ceea ce eşti, asta apreciază *blatarii.* Iar a răspunde pentru cuvintele tale, la propriu, este unul dintre cele mai severe controale.

De fiecare dată când îl ascultam pe Rabi, care nu a mai devenit rabin, ci un bandit adevărat, cum îmi explică toate tainele, îl tachinam:

— Rabi, tu ştii că n-ai voie să-mi spui aceste poveşti. Nu te temi de mâna lungă a *blatarilor,* care se pot supăra pentru asta?

— Vasika, deja trăim alte vremuri, iar tu eşti un fraier de-al nostru. Ţie nimeni n-o să-ţi taie limba sau degetele, pentru că, oricum, acum nu mai suntem noi bandiţii, ci alţii. Iar ei vorbesc deja o altă *fenea,* nu mai au tatuaje şi nici nu mai poartă haine ca ale noastre. Ei au devenit domni, dar într-o zi va trebui să le spunem cumva să se teamă şi de ce. Cineva va trebui să le pună cuţitul la gât, căci altfel nu vor mai înţelege sensul vieţii deloc.

Intuiţiile mele legate de această poveste erau cumva confirmate de teoria lui Rabi. Dar trebuia să merg până la capăt:

— Rabi, se spune că cei mai buni bandiţi ai Imperiului au fost evrei. Tu cum îţi explici asta? Ce-i face pe ei cei mai buni bandiţi?

Şi Rabi mi-a spus aşa:

— Of, Vasika, tu doar eşti băiat inteligent şi citit. Numai fasciştii cred că negrii sunt buni robi din cauza culorii, evreii hoţi din cauza „celulelor", iar ruşii iobagi din cauza sângelui. Uite ce se întâmplă azi în lume! Ţiganii fac comerţ mai bine ca noi, evreii luptă mai bine ca nemţii, iar nemţii sunt bancheri mai buni ca evreii. S-a întors lumea cu susul în jos? O, nu! Ştii cum se răspundea la Odessa pe vremuri, când eram întrebaţi noi, evreii, de ce suntem cei mai buni la vioară? Pentru că nu avem bani de pian şi e tare greu de transportat, iar noi trebuie să purtăm tot ce avem cu noi, că la fiecare 20 de ani avem un pogrom pe aici. Cu alte cuvinte: noi am devenit cei mai buni hoţi pe

aici pentru că asupra noastră s-au îndreptat toate restricţiile. Şi asta a fost salvarea noastră. Ca să-ţi explic mai simplu: dă-mi un popor asopra căruia pot să impun aceleaşi interdicţii şi prigoniri şi eu îi fac evrei în câteva sute de ani. Uită-te ce se întâmplă în jur! Zi şi tu în ce hal ne poate iubi Iahve ăsta al nostru dacă ne-a dat aşa un blestem! Cum naiba să-i treacă prin cap să ne trimită în Rusia?

Într-o altă discuţie, Rabi îmi zice:

— Vezi cartea asta?

Şi-mi arătă o carte neagră.

— Ce culoare are? mă întreabă.

— Cum ce culoare? E neagră. Nu se vede? răspund.

— Ba nu, zice el, are culoarea roşie.

— Nu se poate, zic eu. Se vede foarte clar că e neagră, insist eu.

Şi atunci Rabi întoarse cartea pe partea cealaltă. Era adevărat. Cealaltă parte avea culoarea roşie. O copertă era neagră şi una roşie: el vedea roşu, iar eu negru.

— înţelegi? zice Rabi. Niciodată să nu te grăbeşti cu concluziile şi mai ales încearcă să vezi lucrurile din partea cealaltă, din perspectiva celuilalt, căci lucrurile pot fi văzute din mult mai multe unghiuri.

Aşa-i plăcea lui să se dea deştept cu mine. Lui Rabi îi plăcea mult un cântec în idiş, al unei fete de pe la noi, Jenea Lopatnik, plecată în Israel. Se numea *Balada dicţiei* sau *Bou rapababu* şi începea aşa: *Moyshele zogt tsu yidn, geyt mit mir fun mitstram, farsholtn mikh.*

Îl cânta în câteva limbi. Era istoria ironic-amară a evreilor şi a misiunii date de Dumnezeu pe pământ, care, de fapt, avea la bază o mare neînţelegere. Iahve a zis una, Moise a înţeles alta şi poporul cu totul altceva. Şi de aici toată confuzia istorică în care trăim. Şi o cânta cu pasiune.

Moise le-a spus evreilor: haideţi cu noi!

Ne vom întoarce în Ţara cea sfântă.

Moise le-a spus evreilor: va fi bine de voi!

Însă ei au auzit doar o vorbă frântă:

Bom, prea, prea, prea, bom, prea, prea, prea, prea,

prea prea, prea, prea, prea, bom

De ce? Pentru că era bâlbâit…

— Iată, Vasika, de unde a început toată harababura. Înţelegi?

Despre tatuaj, oameni goi sau istoria scrisă pe corp

Mai bine un Taşkent mic decât o Kolîma mare.

Proverb banditesc întotdeauna m-au fascinat tatuajele bandiţilor. În copilărie, când am văzut primele tatuaje, m-am cam speriat. Era ceva foarte straniu pentru imaginarul unui copil crescut într-un puritanism excesiv, în care totul era redus la citirea textelor sacre şi a notelor muzicale. Iar mai târziu, doar la lecturi interminabile din bibliotecile care-mi ieşeau în cale şi pe care le devoram ca un disperat. Eroii mei din copilărie, până să-i cunosc pe bandiţi, erau patriarhii veterotestamentari şi eroii comunişti, care semănau incredibil de mult cu cei din Biblie prin puritanismul şi moralismul lor. Aveau ceva ce-i apropia foarte mult. Pe atunci nu făceam mare diferenţă între Moise şi Lenin, între Avraam, Isaac şi Iacov şi eroii revoluţiei sau ai războaielor nemiloase care avuseseră loc pe aici. Imaginarul meu amesteca foarte ingenios lucrurile, astfel încât ei se împăcau de minune. În definitiv, toţi voiau o lume mai bună, iar eu chiar trăiam atunci în cea mai bună lume posibilă. Era lumea copilăriei, în care părinţii mei, eroii veterotestamentari şi eroii comunişti aveau grijă să nu mi se întâmple nimic rău. Apoi au venit alte lecturi şi au schimbat totul. Armonia a început să devină haos. Dar asta s-a întâmplat ceva mai târziu.

Acea lume perfectă nu avea să dureze foarte mult. Pentru prima dată am simţit sfârşitul când am văzut „bandiţi. De unde ştiam că sunt bandiţi? După tatuaje. Nu mai văzusem nicăieri aceste imagini, aceste intervenţii uneori artistice, alteori brutale pe corp. Braţele lor pline de desene erau şi înfricoşătoare, dar şi foarte atractive. Mă uitam şi mă temeam, pentru că nu înţelegeam, pentru că era ceva complet diferit de tot ce văzusem până atunci. Trupurile lor arătau de cele mai multe ori ca nişte

iconostase pline de biserici şi cruci, de icoane şi dumnezei, de fecioare sfinte, sirene şi balauri, de nuduri şi nume, de îngeri şi demoni. Arătau ca ilustraţiile unei poveşti de groază pe care încă n-am citit-o. De fiecare dată când vedeam un astfel de corp, mă uitam pe furiş, cu o mare curiozitate, dar şi cu o anumită teamă. Mă temeam să nu fiu surprins de ochii celui care avea un astfel de corp, pentru că auzisem că bandiţii sunt nişte monştri de care se temea, dar îi şi respecta cam toată lumea.

Când eram copii, ni se interzicea să ne apropiem de aceşti oameni. Iar tatuajul era considerat un semn al decăderii lor din tagma fiinţelor omeneşti. Tatuajul era un stigmat al unei lumi decăzute.

— Tatuaje au numai bandiţii, îmi explica tata. Iar pentru ei nu se mai poate face nimic, decât să ne rugăm. De la ei şi-a întors faţa şi Dumnezeu, în marea lui milă.

Aceste fraze erau foarte violente, chiar dacă tata, o fiinţă de o bunătate rară, o spunea cu un anumit patos şi cu dorinţa de a-i ajuta. Aveam să aflu asta cu alte ocazii, când mai încerca să-i aducă pe calea cea dreaptă pe unii dintre ei. Mie însă ce zicea el mi se părea agresiv şi de fiecare dată mi se făcea milă de ei. Cum e să fii un om căzut, de la care până şi Dumnezeul dragostei şi-a întors ochii!? Cum e să fii părăsit de toţi? Până şi de Dumnezeu! Asta mă făcea să plâng. Aşa că întotdeauna i-am privit pe aceşti îngeri căzuţi ca pe nişte fiinţe triste şi demne de milă. Ei erau oamenii cei mai însinguraţi, care aveau nevoie de mila noastră, de mângâierea noastră.

Mereu am crezut, mai ales după ce i-am cunoscut mai bine, că violenţa lor este o metodă de revoltă împotriva acestei tragedii, a acestei singurătăţi, a acestei neputinţe. E o revoltă împotriva noastră, a celor care au dragostea părintească, care au comunitatea şi protecţia celor din jur. A celor pe care Dumnezeu, nu ştiu de ce, îi iubeşte. Iar tatuajele lor erau gestul ostentativ prin care arătau cât de diferiţi sunt de noi, ceilalţi. Ei nu-şi permiteau nici măcar să aibă trupul curat şi pentru aceasta apelau la tatuaje ce le ascundeau goliciunea, îşi

făceau acoperământ din tatuajele de pe pielea lor, de pe corpul lor. Iar urmele de gloanţe şi mai ales crestăturile de cuţit, din care aveau cu duiumul, păreau mai degrabă un soi de ordine, de epoleţi prin care îşi arătau gradul, poziţia în ierarhia răului şi a tragediei lor.

În vara aceea am ţinut să-l cunosc pe renumitul laşa Hudojnik, pictorul, cum ar veni. Auzisem despre el multe lucruri şi o grămadă dintre cei care-l vizitau pe Profesor aveau tatuajele renumitului maestru din acele vremuri şi locuri.

Bandiţilor, când erau între ei, le plăcea să stea la bustul gol şi, în verile în care mai rămâneam cu ei, aveam ocazia să le admir şi să le analizez tatuajele. Nu ştiam secretele şi ce înseamnă, însă se vedeau destul de bine, după generaţii, diferenţele de stil şi de şcoală. Se vedeau pe trupul lor primele tatuaje vulgare şi brutal executate. Parcă erau scrijeliturile unor copii începători care doar mimează „gramatica" şi desenul. Culori pale, care în timp se amestecaseră cu pigmenţii pielii, întinse sau zbârcite, în timp, în funcţie de evoluţia corpului deţinătorului unor astfel de opere.

La fel de bine se vedeau şi operele desăvârşite ale „aristocraţilor" acestei lumi, care-şi transformaseră corpul în adevărate galerii Tretiakov ale genului. Aici puteai admira operele unor desenatori şi executanţi de tatuaje foarte pricepuţi şi lucrări de anvergură. Aici, pe aceste corpuri-galerii, găseai uneori şi lucrări semnate de legendele artei *tattoo.* Aşa cum se mândresc colecţionarii de artă care au în posesie lucrări ale unor maeştri europeni celebri, la fel e şi în lumea bandiţilor. Şi aici există un Rembrandt, un Van Gogh şi un Picasso ai genului. Iar vechii hoţi în lege ştiu să scoată în evidenţă fără multă vorbărie aceste opere şi semnături. Şi, oricum, este o discuţie între cunoscători, între iniţiaţi, căci ceilalţi, care nu au ochiul format şi nu înţeleg misterele *tattoo-*\ *Au*\, privesc aceste opere de artă ca pe un kitsch sau ca pe un fel de abuz asupra corpului. Puţini sunt cei care înţeleg că aceste trupuri-galerii care poartă valorile nestemate ale

genului nu le mai aparţin în totalitate, ci întregii frăţii, căci corpurile lor devin deja patrimoniu colectiv şi au valoare pentru întreaga frăţie şi lume banditească. Poate de aceea sunt mai mereu dezbrăcaţi, ori de câte ori au ocazia, pentru a admira aceste opere. Însă noi nu ştim mai nimic despre asta şi lumea noastră mare ignoră lumea lor mică, ascunsă, îmbrăcată în mister şi frică.

L-am rugat de câteva ori pe Profesor să-mi explice şi mie ce e cu aceste imagini, ce reprezintă ele şi de ce corpul lor este aşa de încărcat cu reprezentări grafice. Primul lucru pe care îl face cineva care nu e obişnuit cu aceste trupuri când le vede e să condamne. Aşa suntem educaţi. Ce nu ştim şi nu cunoaştem condamnăm, negăm. Suntem educaţi de mici să avem grijă de corpul nostru ca el să fie curat. Iar curăţenia cu care suntem educaţi nu ţine doar de igienă, ci de mai mult. Are ceva religios, ceva social şi ceva politic. Ce anume? De ce ei fac ceea ce nu facem noi? De ce îşi folosesc cu totul altfel corpul şi în ce scop?

— Vasea, o să afli totul la timpul său. Mai întâi trebuie să te obişnuieşti cu corpul nostru, cu pielea noastră, cu *mausurile* (apucăturile) noastre. Toate lucrurile au o ordine: pe unele le vei afla la un moment dat, pe altele nu le vei afla niciodată, pentru că nu-ţi este dat să le afli. Poate că tu nici nu vrei sau nici nu poţi să le înţelegi. Uneori e destul să le priveşti ca să le înţelegi, iar alteori nicio explicaţie nu-ţi va fi suficientă pentru a înţelege. E ceva ce se află în tine. Ţine de limitele şi de deschiderea ta. Dar poate e mai bine aşa. Uneori, neînţelegerea te poate proteja mai bine decât înţelegerea, nu degeaba Mântuitorul i-a fericit pe cei săraci cu duhul, îmi spunea Profesorul.

*

Profesorul avea uneori un stil foarte subtil de a se juca cu explicaţiile şi de a refuza ceva. Nu o făcea direct niciodată. El îţi oferea un refuz ca pe un accept sofisticat care voia cumva să te convingă că de fapt tu eşti cel ce refuză ceva. Avea o gândire şi o retorică ce se foloseau

mereu de întrebarea ta, îţi folosea puterea, pe care o trimitea înapoi ca pe un bumerang, şi te punea în situaţia să lupţi cu propriile întrebări, frământări şi energii. Făcea mereu apel la această tehnică în timpul întâlnirilor importante cu diverse grupuri de hoţi care veneau să li se facă dreptate. Autoritatea supremă de pe aici, acest hoţ bătrân, trebuia să tranşeze definitiv situaţia. Şi el rezolva problemele delicate, care îi aduceau de multe ori în pragul războiului, punându-i pe ei înşişi în situaţia de a-şi decide soarta. Dar aceste decizii erau parafate de o autoritate care nu putea fi negată. Nu acum. Şi ei se supuneau până la următoarea confruntare.

— Makintoş, ştii cumva dacă laşa Hudojnik e în oraş? Hai să-i facem o vizită, căci copilul ăsta o să mă înnebunească la cap cu „picturile” şi întrebările lui! strigă Profesorul şi încheie puţin ironic: Vasika Pisateli…

Am ajuns la el într-o după-amiază toridă de vară. O stradă mică, umbroasă, străjuită de platani înalţi şi groşi. În oraşele noastre din sud sunt poate cei mai frumoşi copaci. Puternici, înalţi şi foarte umbroşi. Cu tulpini mari, care se descojesc permanent. În Chişinău, aceşti copaci sunt o adevărată nebunie. Sunt un soi de lanţ viu, ca venele prin care curge sângele oraşului. O legendă urbană spune că în Chişinăul meu iubit poţi să te urci în primul platan la intrare şi să mergi din copac în copac până în celălalt capăt al oraşului. E unul dintre cele mai verzi oraşe pe care le-am văzut vreodată, cu toate că acum, de când au venit la putere „democraţii”, poate cei mai periculoşi hoţi pe care i-a dat acest pământ, e într-o stare jalnică, mai ceva ca după război. Profesorul spune că aceştia nu sunt hoţi cinstiţi, ci curve, cea mai de jos castă bandităscă. Şi aici, la Odessa, pe aceste străduţe, pline de platani, peisajul şi umbra erau asemănătoare cu cele din Chişinău.

Sovieticii au avut un proiect ambiţios de a înverzi oraşele acestea şi mai ales Chişinăul. Cu această ocazie au plantat enorm de mulţi plopi, motivând că sunt

„Plămânii” cei mai buni ai unui oraş. Aşa o fi, doar că

au o mare problemă: lasă enorm de mult puf. Aşa că vara avem o ninsoare ca în poveştile ruseşti, doar că, în loc de fulgi de zăpadă, puful alb al plopilor acoperă tot oraşul. Dar la un moment dat acesta devine iritant, căci nu se topeşte, ci intră în toate orificiile posibile şi imposibile. Să te ferească Dumnezeu să ai alergie la aşa ceva, că te sufoci! în rest, oraşele copilăriei mele sunt dumnezeieşti de verzi. Chişinăului îi lipseşte însă apa, care la Odessa este din abundenţă.

Maşina lui Makintoş trase sub un copac imens, lângă o casă tipică pentru Odessa, cu două etaje şi un subsol ce pornea direct din stradă. În astfel de încăperi care se aflau jumătate sub pământ, sub nivelul caldarâmului, şi jumătate deasupra lui funcţionau tot soiul de magazinaşe, dughene, cizmării, croitorii sau frizerii. Erau nişte încăperi nu foarte mari, cu geamurile spre stradă, de unde se vedeau numai picioarele oamenilor care treceau prin dreptul lor. Aici se organizau diverse activităţi lucrative sau apăreau tot soiul de mici afaceri ilegale ale armatelor de contrabandişti din Odessa, sub masca diferitelor ateliere şi cooperative. Faimoasa contrabandă de pe Malaia Arnautskaia de care vorbeşte Bender se face prin aceste vene aproape *4* invizibile ale oraşului. Este o zonă obscură – ca să nu spun nevăzută – a Odessei, dar care ţine în viaţă o mare parte din oraş şi multe locuri din regiune şi chiar de la centru.

Am coborât încet treptele. Makintoş a fost nevoit să se aplece bine ca să nu se lovească de pragul de sus. Un tânăr ne deschise uşa şi ne conduse spre prima cameră, nu foarte mare, văruită într-un alb-albăstriu decolorat, cu două ferestre cu boltă şi zăbrele care dădeau spre strada principală. Undeva în stânga era o masă obişnuită, cu două scaune cu spetează. Pe masă se afla o carafă cu apă şi două pahare întoarse cu gura în jos. Erau aceleaşi pahare care se găseau peste tot şi fără de care nu începea nicio beţie.

— E la el? întrebă scurt Makintoş, arătând cu degetul spre o uşă ascunsă de un soi de draperie albastră.

Puştiul dădu afirmativ din cap şi bătu la uşă. De după

uşă şi perdea se ivi moaca unui tip trecut bine de prima tinereţe. Faţa lui era brăzdată de o cicatrice imensă, de la ochiul stâng până la mandibulă. Se vedea că fusese o rană adâncă, întipărită pentru totdeauna. Avea o pereche de ochelari cu lentile groase, lucru rar întâlnit în lumea bandiţilor. Bandiţii nu poartă ochelari de vedere decât foarte rar. Şi, când o fac, au un motiv special. De obicei au ochelari doar cei a căror meserie necesită o vedere foarte bună. Practic, sunt nevoiţi să-i poarte doar anumiţi hoţi, pistolari, spărgători de seifuri şi alte câteva categorii care nu trebuie să dea greş din cauza vederii proaste. În rest, nu vezi bandiţi cu ochelari, pentru că ei consideră nedemn să aduci îmbunătăţiri corpului, naturii. E o situaţie paradoxală: alterarea corpului prin tatuaje sau tăieturi era acceptată, recomandată şi chiar obligatorie, pentru că acestea erau mărci ale ierarhiei sociale şi ale istoriei lor personale, însă ustensilele ajutătoare erau aproape interzise.

Omul nostru avea pe cap o *tiubiteikă* asiatică, frumos brodată cu diverse culori foarte vii. *Tiubiteikă* stătea pe creştet, puţin împinsă spre ceafă. Sub ea se vedeau părul scurt – de maximum trei milimetri, o tunsoare clasică printre ei de culoare deschisă, şi o frunte mare ce se continua cu o chelie.

Omul nostru zâmbi larg, dezvelind nişte dinţi mari, îngălbeniţi, cu lipsuri din loc în loc. Dar asta nu afecta în niciun fel portretul. Găurile din dantură nu erau piesele lipsă ale puzzle-ului, ci tuşele portretului.

— Ce oameni, ce oameni! zise el zâmbind cu gura până la urechi şi desfăcând braţele, gata să ne cuprindă pe toţi trei deodată. Cum aşa? Singuri şi fără *ohrana?* Eu nu aş lăsa aşa oameni destoinici să umble fără pază. E tot ce avem mai bun în acest oraş. Ce oameni, ce oameni!!! continuă el vesel, apucându-se teatral de cap şi bătându-mă uşor pe umăr. Sau poate ţi-ai luat ca pază carne proaspătă? Tinere domn, mi se adresă el direct, tu ştii pe cine păzeşti şi ce responsabilitate ai? El este comoara noastră naţională, e tot ce avem noi mai bun, aşa că să nu

ne faci de ocară!!! Să nu ne dezamăgeşti, zise el zâmbind şi făcându-mi şmechereşte cu ochiul.

— Hudojnik, lasă spectacolul. Gata, antract! Hai mai bine să te îmbrăţişez, zise Profesorul, strângându-l în braţe. Pe tine, laşa, o să te omoare nu tatuajele, nu bandiţii sau sticleţii, ci gura ta mare şi spartă. O să te îneci într-o bună zi de la atâtea vorbe…

Am intrat toţi patru în camera vecină, unde se afla o masă rotundă cu câteva scaune în jur. Pe pereţi erau înşirate o mulţime de foi cu schiţe a tot felul de tatuaje. Majoritatea erau făcute cu creionul. Mai erau şi unele fotografii mai vechi care ilustrau tatuajele de pe diferite părţi ale corpului unor clienţi, probabil. Majoritatea erau într-o stare destul de degradată, dar încă vizibile. Imagini ce contribuiau la atmosfera unor timpuri îndepărtate pe care o degaja camera. Pe o masă, tot aici, erau aruncate tot felul de instrumente folosite la realizarea tatuajelor. Obiecte pe care nu le mai văzusem niciodată. Sincer, nu mai intrasem până atunci într-un salon de tatuaje, cu toate că văzusem zeci de ateliere ale unor artişti. Acest loc îmi amintea cumva de atelierele prietenilor mei pictori, cu toate că ele nu aveau nici pe departe aerul misterios de aici.

— Hai să fac repede un *cifir,* că nu am în fiecare zi astfel de oaspeţi, propuse Hudojnik.

Puse un fierbător mic în priză şi-l introduse într-un ceainic micuţ ca să fiarbă apă. Scoase din dulap nişte cutii de carton maronii. Pregăti „corăbioarele” cu ceai, le turnă după ce apa dădu în clocot. Avea îndemânarea unui farmacist care pregătea mixturile medicamentelor, lucru aproape uitat azi. Cum şi mama şi sora mea au lucrat la farmacie, am asistat adesea la astfel de operaţiuni care necesită multă îndemânare, în care se manipulează tot timpul gramaje foarte mici. Hudojnik era din această specie. Şi munca lui, în definitiv, presupunea o atenţie sporită la detalii. Orice mică greşeală aici costă mult.

Când *cifirul* a fost gata, am început să sorbim din el, în buna tradiţie a hoţilor de meserie. Nu am înţeles

niciodată de ce această tradiţie nu a pătruns şi în lumea fraierilor, pentru că *cifrul* nu era, în esenţă, cu nimic mai nociv decât alcoolul. Pot spune că era un ritual mult mai profund şi mai zen decât consumul de alcool, care pe la noi făcea ravagii. Avea în el ceva profund oriental, ceva meditativ, care inspira înţelepciune şi pace interioară. La Taşkent, în Uzbekistan, am fost impresionat de acelaşi ritual al ceaiului: ore în şir întinşi pe *tapcian,* bând necontenit ceai din ceşti micuţe şi privind orizontul înfierbântat. Atunci am înţeles de ce Profesorul zicea deseori o frază înţeleaptă:

— Mai bine un Taşkent mic decât o Kolîma mare.

Despre Taşkent puteam confirma. De Kolîma am fost ferit, însă am citit din cărţi şi am auzit mărturii de la sectanţii mei, ce au făcut ani de zile de lagăr, şi de la bandiţii neînfricaţi nici în faţa iadului, dar care au o strângere de inimă aparte când aud de Kolîma. Ştiu ei ce ştiu: Kolîma nu este iadul, Kolîma este mult mai mult, pentru că aici e mâna omului, care e mai diabolic decât diavolul.

— Vasika, dacă vrei să înţelegi Kolîma fără să ajungi acolo, trebuie să citeşti neapărat Şalamov, singurul fraier care a înţeles cu adevărat Gulagul şi singurul poet al acestui iad. Chiar dacă nu ne-a iubit pe noi, *blatarii,* are perfectă dreptate. Este dreptatea unui fraier care nu a fost frânt şi care a fost mai tare ca noi. Numai el şi nebunii de sectanţi au reuşit asta. Noi, oricum, eram din altă specie, din specia care putea controla şi Kolîma, care putea face ceva ce nici iadul nu a văzut. Citeşte neapărat Şalamov! m-a sfătuit acum mulţi ani Profesorul.

S şi am citit şi m-am îndrăgostit de Şalamov, poate cel mai nedreptăţit scriitor rus al secolului XX, alături de Platonov.

După ce am băut două rânduri de *cifir* şi am început să „levităm” puţin, laşa Hudojnik şi Profesorul au început povestea din care-mi mai amintesc doar ceea ce urmează. Parafrazez, dar asta era ideea.

— Ştii Vasika, oamenii îşi pun pe ei haine pentru a se

proteja, pentru a se apăra de frig şi căldură. Avem haine pentru că suntem goi. Nimic nu sperie şi nu ne ruşinează mai mult decât goliciunea în faţa celorlalţi. Un corp gol este cel mai neputincios din lume, indiferent de câtă putere ar avea. Un om gol e de o neputinţă straşnică. Dar să nu uităm că ne naştem goi, iar când murim, la ce ne mai trebuie hainele? Oamenii goi sunt cei mai lipsiţi de putere, de aceea ei şi-au inventat haine, ca să-şi ascundă neputinţa. Nimic nu este mai mincinos decât această putere a hainei, a ambalajului, a unei lumi mincinoase, o putere contrafăcută, falsă până la ultima ţesătură. Uită-te şi tu în jur. Cu cât omul avansează în ierarhia socială, cu atât pune un accent tot mai mare pe haine şi brizbrizuri. Hainele, gesturile şi limba devin mai sofisticate, pentru că ele sunt însemne ale superiorităţii lor şi ale puterii. *Poftim, vă rugăm, pojaluista, merçi, excusez-moi, pardon.* Ritualuri şi farduri ale unei lumi care ascunde o neputinţă. Ei vor să ascundă ceea ce sunt prin ceea ce au. Şi pun pe ei de toate. Şi strâng lucruri peste lucruri, cu care vor să ne impresioneze şi să ne supună. Ei au lucruri multe şi uniforme. Vor să-ţi arate fără jenă cine are puterea, ca să te porţi cu teamă, respect şi supunere faţă de ea. Unii vor chiar dragoste, dar se mulţumesc şi cu frică. Fiecare culoare, fiecare croială, fiecare uniformă vor să te supună.

— Ah, burjui, ce ţi-aş scoate ochiul! începu să cânte laşa.

— Mda, ce să spun: toţi îs *pidari,* numai eu sunt d'Artagnan!!! rosti printre dinţi Profesorul. Şi toţi aceşti oameni ai ordinii, puterii şi disciplinei care vor să fie îngropaţi în veşminte, uniforme şi grade se tem enorm de un singur lucru: de goliciune. Pentru că atunci ei ar rămâne singuri, în propria putere, firavi şi neputincioşi. Goliciunea este o stare teribilă a neputinţei. Noi, bandiţii, suntem oameni prin excelenţă goi. Noi suntem singurii care se tem de nuditate. Pentru că noi ne naştem goi, suntem abandonaţi prin case de copii, suntem crescuţi pe străzi şi nu avem nimic. Pentru noi, hainele nu contează, iar când le folosim demonstrativ are cu totul alt sens. Noi

le purtăm ca şi cum ele nu ar conta. Sau contează pentru altceva. Noi nu avem uniforme, nu avem gradele trecute pe haine, noi nu ne scuzăm, pardon-mersi, pentru că nu ne temem de goliciune, căci ea este puterea noastră. De aceea ni s-a făcut o uniformă unică, dispreţuitoare, de *zăci,* puşcăriaşi, pentru a fi identificaţi ca răul cel mare al societăţii. Noi însă suntem atât de goi fiindcă, în definitiv, nu avem nevoie decât de un cuţit pentru a spune ce vrem să spunem. Noi suntem atât de goi pentru că ne este suficientă pielea noastră. Apropo, ai văzut cum arată corpul nostru? Noi suntem exact opusul puterii care se înveşmântează. Vezi cum se împopoţonează fraierii de regi!!! Noi pentru a ne arăta puterea nu ne îmbrăcăm, ci ne dezbrăcăm. Trupul nostru este suficient. Tu fii atent la corpul nostru: până şi însemnele puterii şi însăşi viaţa noastră le arătăm nu prin cărţi, nu prin haine, ci tatuându-ne corpul milimetru cu milimetru. Noi suntem cei goi şi ne transformăm neputinţa şi goliciunea în putere. Iar pe trupul nostru scrie tot şi nu avem nevoie de zorzoane şi veşminte. Pentru a ne arăta puterea, trebuie să ne dezbrăcăm, să ne arătăm corpul, pielea şi tatuajele.

Pielea este haina noastră, tatuajul este veşmântul nostru. Iată istoria noastră! O ai pe toată aici, pe trupul nostru. Fără pardon şi fără mersi. Tatuată, crestată de câte-o urmă de glonţ sau de cuţit. Acestea sunt semnăturile noastre, acestea sunt urmele morţii şi ale vieţii. Urmele riscului şi preţul unei libertăţi pe care o plătim scump. Acestea sunt semnele de aducere aminte… Şi din când în când lumile noastre se intersectează. Şi acestor fraieri împodobiţi ca bradul de revelion şi *tunsorilor în* uniforme e suficient să le pui pistolul la tâmplă sau cuţitul la gât ca să le cadă tot fardul, să li se topească puterea uniformei şi a epoleţilor şi să devină slabi şi nevolnici, precum i-a născut mama lor. Devin şi ei goi. De ce crezi că ne-au făcut o uniformă a umilirii, uniforma zeghe, uniforma puşcăriaşilor? De ce crezi că ne-au tuns? Aşa îşi arată puterea asupra noastră, ne fac pe toţi la fel.

— Cum zice versul: „Dacă treceţi prin Kolîma, vă

rugăm să ne vizitaţi", zise Hudojnik şi începu să râdă.

Profesorul avea mai multe tatuaje clasice, specifice castei căreia îi aparţinea. Corpul lui nu era foarte încărcat cu desene, însă pe câteva nu prea le mai văzusem. Avea mai multe citate în latină. Urma să aflu într-o zi că Profesorul era îndrăgostit de latină, pentru că în una din lungile lui şederi prin Siberia a avut marele privilegiu, cum spune el, să stea cu un mare profesor universitar, specialist în limbi clasice şi unul dintre întemeietorii Institutului de Lingvistică din URSS. Era un profesor de şcoală veche, ţaristă, care intrase în malaxorul represiunilor staliniste. Pe atunci, aceştia umpleau lagărele. Şi, cum perioadele petrecute în lagăr erau lungi şi plicticoase, Profesorul şi-a angajat un profesor adevărat să-l înveţe diverse lucruri. El îl proteja, iar clasicistul nostru, deja bătrân, îi dădea lecţii de latină. Aşa a învăţat latina şi, la un moment dat, au făcut împreună, spune povestea, un dicţionar de *ţax. mă. -fenea.* Practic, au început să traducă *fenea,* argoul banditesc, în limba lui Cicero şi Seneca. Asta era deja ştiinţă, o adevărată muncă academică.

Profesorul, chiar şi spre bătrâneţe, folosea tot soiul de expresii stranii în latină. Când era într-o dispoziţie proastă şi voia să bea ceva, zicea: *În me est malo animo. Salve, fervidum vinum.* Când se supăra şi trebuia să rezolve el ceva, pentru că nu se mai baza pe nimeni, spunea: *Şi inverecundus nimis es, nihil est infectum,* iar când ceva nu-i convenea, zicea simplu: *Ad banc merdam nimis vetus sum.* Când dădea câte un sfat, la final, spunea de fiecare dată: *Culum sustulişti, locum amisişti.* Iar când cineva se lăuda şi se dădea drept ceva ce nu era, îi reproşa ironic: *Omnescinaedi sunt, sed d'Artagnan sum!* Toate acestea nu erau decât nişte fraze înaripate ale lumii hoţilor traduse în latină. Nu ştiu cât de bine erau ele transpuse – cu toate că m-am consultat cu un amic care ştie tot în acest domeniu şi mi-a confirmat că sună foarte bine. Nu pun la îndoială nimic, doar că în gura bandiţilor asta sună foarte pervers.

În ce priveşte inscripţiile de pe corpul lui, îmi amintesc bine de câteva citate celebre pe care le avea tatuate. Unul era pe piept, în partea stângă: *Dictum factum.* Undeva pe braţ avea inscripţia: *Finis coronat opus.* Şi mai avea una, ceva mai mare, pe braţul drept: *Malo mori quam foedari.*

Era deja târziu. Ne pregăteam de plecare. Deja pluteam după atâta *cifirok.*

— Dumnezeu i-a făcut pe unii oameni puternici, pe alţii slabi, iar Samuel Colţ a fost ăla care i-a făcut pe toţi oamenii egali, zise Profesorul la final, înainte de a bea ultimele înghiţituri de *cifir,* după care a pornit spre faleză, unde rezervase o masă şi unde briza de seară avea să ne trezească puţin după atâtea poveşti în aerul stătut al chiliei artistului atât de iubit în lumea hoţilor.

Drumuri şi contrabandă

Eu vreau unde ceţos e uraganul.

Unde se-aşteaptă-n zori ninsori pe ram. Deschise-s Delhi, Londra, Magadanul, Dar eu acolo nicio treabă n-am.

L

Vladimir Vâsoţki

Nu ştiu ce s-a întâmplat în regiunea noastră, dar parcă toţi eroii lui Gogol şi Bulgakov ne-au blestemat. Şi nu mă refer aici la oameni şi obiceiuri, la pământ şi la cer, la ape şi la munţi. Ele sunt ca peste tot: demoni şi îngeri, mai aspre sau mai domoale, mai vitrege sau mai confortabile. Peste tot, pe-aici, ne omoară drumurile. Ah, drumurile astea! Aici parcă sunt blestemate! Dacă de la tine din casă până la vecinul de alături nu este drum, ci doar un gard sau un zid, tu nu-l vei putea cunoaşte niciodată. Nu poţi trăi alături de cel pe care nu-l cunoşti, nu poţi construi ceva şi nici măcar nu poţi sta la un pahar de vorbă.

Şi mai este ceva foarte parşiv şi foarte dureros, căci eu nu vorbesc de calitatea proastă a drumurilor, o, nu. Asta se poate rezolva. Vorbesc de inexistenţa lor. Iar unde nu

există drum, nu există nimic.

Pe-aici, pe la noi, nu poţi merge la vecin decât pe ocolite. Toţi au făcut drumuri de la centru spre periferie, de la capitală spre provincie, dar niciunul dintre dregătorii locali nu a avut dorinţa şi curajul să construiască nişte drumuri prin periferie, să lege oraşele mici între ele. Ca să mergi de la Bucureşti la Odessa, trebuie să treci prin Kiev sau Viena! Ca să ajungi la Tbilisi de la Odessa, trebuie să mergi mai întâi la Moscova, Istanbul sau Roma. Vă imaginaţi? De Erevan ce să mai zic! Cu toate graniţele închise, poţi ajunge acolo numai dacă eşti dus de contrabandişti.

În ce situaţie am ajuns! Metropolele mediază legătura între toate aceste oraşe din bazinul Mării Negre. Totul este mediat şi controlat. De ce? Numai minţile luminate de la centru ştiu. Şi ce se întâmplă cu noi, cei care trăim unii lângă alţii, dar ne vedem doar prin ochii celor ce ne conduc de la centru? Nimic. Pustiu. Vecinul, ni se pare nouă, se află peste mări şi ţări şi este mai necunoscut decât cel de la centru, de zeci de ori mai departe de noi. Ăsta e blestemul drumului. Şi al zidului. Şi al hotarului.

De aceea trebuie să facem drumuri şi să spargem ziduri. Dar pentru aceasta este nevoie de mult curaj şi de asumarea unor riscuri. Şi cine a reuşit să facă găuri în zid, tunele pe sub hotare, legături nemaiîntâlnite pe mare, poteci prin văgăuni şi treceri spectaculoase prin locuri pe unde nici fiarele sălbatice nu au îndrăznit să se avânte? Nimeni alţii decât contrabandiştii. Aceştia sunt exploratorii neînfricaţi care au defrişat şi au construit acolo unde puterea, cu tot aparatul său birocratic şi administrativ, a vrut să pună bariere, ziduri şi hotare de netrecut. Ei nu au cucerit Polul Nord şi Polul Sud, nu au cucerit jungla Amazonului sau valea Nilului, nu se scrie despre ei în cărţile de istorie ori de geografie, de inginerie sau de construcţii, lor nu li s-au dedicat poeme ori monumente, însă ei au fost pentru regiunea noastră la fel de importanţi precum marii oameni de artă, cultură şi ştiinţă. Acolo unde

nu se putea trece, apărea eroul nostru, contrabandistul, şi construia opere de artă şi inginerie, minuni care făceau orice baraj şi zid să se dizolve. *g* Contrabandiştii sunt cei care nu ştiu ce înseamnă zid, hotar şi vamă. Ei şi încă cineva. Ştiţi cine? Ţiganii. O, cum ştiu ei să zboare peste toate zidurile lumii! Ce farmece, ce ghiocuri şi ce magii fac, numai ei ştiu. Dar cu atâta îndemânare şi uşurinţă trec de toate obstacolele lumii, încât nu ai cum să nu-i iubeşti. Şi cum cântă ei toate astea! Nu degeaba contrabandiştii îi iubesc atât de mult!

Şi îi rog pe cei care-mi citesc predici despre societatea deschisă să ţinem cu toţii un minut de reculegere în numele celor ce au stat la baza acestei societăţi, părinţii ei întemeietori: contrabandiştii, ţiganii şi emigranţii. Ei sunt cei care, în lupta lor pentru deschidere, s-au sacrificat pentru ca noi să cunoaştem o lume ceva mai bună. Mulţumesc! Şi acum priviţi în jur. Înţelegeţi?

Această poveste îmi aduce mereu aminte de cântecul *Moscova-Odessa* al lui Vâsoţki. Tu vrei să zbori acolo unde nu se poate, unde nu este zbor, iar ei te trimit acolo unde tu nu vrei. Recent l-am auzit cântat la noi de Travka, foarte bine, cu un tragism apropiat de cel al lui Vladimir. Cântecul[2] spune cam aşa:

Zbor iar pe ruta Moscova-Odessa.

Dar avionul încă va mai sta.

Toată-n albastru vine stewardesa, ca prinţesa Nădejde şi surâs ca flota sa.

Pe-al Murmanskului cer – seninătate.

Bilete înspre Ashabad se dau.

Spre Kiev, Harkov, Chişinău se poate.

Şi către Lvov, dar nu acolo vreau.

Mi s-a spus clar: „Azi nu spera. Căci până Spre ceruri, nu-i nădejde de ajuns”.

Şi iar transmit – Odessa se amână – Pe pistă, gheaţa nu e de pătruns.

Aceste gânduri m-au prins în aeroportul din

2 Vladimir Vîsoţki, *Nerv,* traducere de Passionaria Stoicescu şi Andrei Ivanov, Editura Univers, Bucureşti, 1992.

Bucureşti, la nişte ore imposibile, când mergeam la Tbilisi. Puteţi să vă imaginaţi că acest oraş este la doar o aruncătură de băţ peste Marea Neagră? La o oră de zbor? Avem drumuri? O, nu! Cine a încercat măcar o dată să facă un tur în jurul Mării Negre înţelege ce spun. Ei au creat iadul, pentru că nu au făcut drumuri directe, iar cele care există sunt aproape impracticabile. Să ne mai întrebăm cum e posibil? Ce au făcut cu noi? Ce am făcut noi cu noi? De ce ştiu mai multe despre un amărât de la Londra decât despre fascinantul meu vecin gruzin? De ce *haholul* de peste gard este o pată albă în mintea mea, iar un oarecare american de peste ocean îmi este mai la îndemână? De ce, de ce, de ce? Iată întrebarea…

Şi acum trebuia să zbor la Tbilisi peste Istanbul. Iar cu o lună în urmă zburam la Erevan, tot peste baltă. Ghici pe unde! Prin Roma. Halucinant.

Mai aveam puţin până să decolăm. Mă gândeam că nu peste mult timp, în miez de noapte, voi fi într-unul dintre oraşele şi locurile mele preferate. Georgienii – sau gruzinii, cum le zicem noi –, cei din spaţiul ex-sovietic, sunt poate cei mai veseli şi mai petrecăreţi vecini pe care îi avem, cu toate că în regiunea noastră stăm foarte bine la acest capitol, nu ne putem plânge.

De data aceasta zburam la Tbilisi să mă întâlnesc cu celebrul Korj, una dintre ultimele legende ale bandiţilor şi hoţilor în lege din spaţiului ex-sovietic, care a stat în puşcărie atâţia ani cât nu ştim noi să numărăm şi care se laudă cele mai spectaculoase evadări. Recunosc că aveam ceva emoţii că mă văd cu el.

Ştiţi ce m-a uimit cam de fiecare dată când făceam cunoştinţă cu aceste legende vii ale banditismului din zona mea? E un sentiment foarte straniu… Aproape o dezamăgire. Dacă mergi să te întâlneşti cu el, faimosul bandit despre care circulă atâtea legende şi poveşti şi pe care îl priveşti ca pe erou, fie el şi negativ, totuşi erou, când îl vezi, eşti foarte dezamăgit. Mai ales că pe majoritatea i-am întâlnit când erau deja bătrâni. Nişte bandiţi aproape pensionari. Imaginea pe care o ai în

mintea ta intră în conflict cu imaginea bătrânului pe care-l întâlneşti.

Puterea poveştilor care se nasc despre unii oameni şi care încep să circule în folclorul de prin mahalale este fascinantă. Poate face minuni. Povestea are o forţă mult mai mare decât orice fapte şi realităţi, iar succesul aproape tuturor acestor bandiţi este mai degrabă dat de capacitatea lor de a fabrica poveştile şi de a le pune în circuit. Şi ei le creează aproape la fel cum se fac spectacolele. După ce le montează şi le prezintă publicului, intră sub acţiunea media, iar folclorul urban le amplifică şi ele tot cresc, ca un bulgăre de zăpadă, până devin adevărate legende. Aceste legende spuse din gură în gură devin tot mai puternice, autonome, se desprind de erou şi de mediul lui. Şi, când te confrunţi cu realitatea, ai un fel de dezamăgire, pentru că tu eşti pregătit să te întâlneşti cu un erou antic sau un monstru din poveşti şi de fapt vezi un om simplu, un bătrân care nu se deosebeşte cu nimic de un contabil sau un mecanic auto.

Acest lucru mi s-a întâmplat şi cu Israelul cumva. Ţara Făgăduinţei. Toată copilăria mea am citit Vechiul Testament şi aproape că mă confundam cu acea lume a marilor patriarhi Avraam, Isaac şi Iacov. Aceşti fii neînfricaţi, aceste douăsprezece seminţii neîmblânzite, care au scăpat de robia Faraonului şi au recucerit şi au refăcut Ţara Făgăduinţei, unde curg lapte şi miere. Mă visam Solomon sau David luptând cu Goliat. Studiam atent marele templu şi marile bătălii, marile minuni şi mereu eram impresionat de cât de neînfricat poate fi Iacov, care s-a luptat cu Dumnezeu însuşi. Mereu mi-am imaginat această ţară ca pe un imperiu, ca pe o mare forţă cu care nu se poate compara nicio putere antică sau medievală. Iar despre belşugul ei, ce să mai vorbim… Era sânul lui Avraam. Era poporul ales de Dumnezeu însuşi.

Şi, când am crescut, am vrut să găsesc această mare ţară pe hartă, dar nu am reuşit. Cum? Unde? Aici? Doar atât? Când am ajuns acolo şi am văzut cu ochii mei ţara unde curg lapte şi miere, Ţara Făgăduinţei, Ţara Sfântă,

am înţeles brusc ironia divină şi, mai ales, puterea poveştii. O amărâtă de pustietate într-o zonă năpăstuită de natură, geografie şi istorie a devenit centrul lumii prin această putere a poveştii, care la rândul ei a produs realităţi inimaginabile. A fost pentru mine cel mai mare şoc. Dar ce poate face o poveste cu mintea unui om! Minuni…

În faţa uşii stătea un bătrân ca oricare altul. Pe stradă nu ar fi ieşit în evidenţă cu nimic. Putea să fi fost orice în viaţa lui. Putea să fi fost contabil, brutar sau vânzător. Nu l-ai fi observat. Era scund. Cred că nu a depăşit niciodată un metru şaizeci. Acum avea chelie, dar nu cred că asta are vreo importanţă, ţinând cont că toată viaţa lui fusese aproape întotdeauna ras în cap. Nu avea o constituţie atletică. Părea mai degrabă să fi fost genul acela uscăţiv şi suplu. Era îmbrăcat într-un soi de salopetă care aducea cu cea muncitorească şi cu o cămaşă în carouri, deschisă larg la gât, unde se întrezăreau discret nişte tatuaje.

— Salut, m-au anunţat că ai să vii, a spus şi mi-a întins mâna. Bunicul îmi spunea Israel Markeladze, dar tu poţi să-mi spui simplu Korj.

— Vasea, m-am prezentat eu scurt. Şi vin din partea Profesorului, m-am grăbit să mă asigur că ştie cine m-a trimis, ca să nu am surprize.

În mediile lor, aceste recomandărr funcţionează perfect. De fapt, ca în orice mediu normal. Nu contează pentru început cine eşti, ci din partea cui vii.

— Da, ştiu bine. Au avut grijă să-mi spună tot, deşi eu nu prea obişnuiesc să discut despre lucrurile astea. Nu prea cred că e bine să amestecăm lucrurile şi lumile noastre. Ce poate să înţeleagă un mieluşel despre un şacal sau despre un lup, chiar bătrân, ca mine? a zis el în timp ce ne îndreptam spre sufragerie.

— Cred că uneori lucrurile stau puţin altfel. Poate că lupii au ceva de învăţat despre ei când stau la poveşti cu mieluşeii, pentru că totuşi noi vorbim de pe poziţii foarte diferite, cu experienţe foarte diferite. Putem învăţa unii de

la alţii câte ceva, începusem eu să încălzesc atmosfera.

— Vasea, eu ştiu bine asta, dar, când lupul trebuie să mănânce, tot miel va mânca, şi nu pisici. Aşa e lumea asta construită, dar e bine să discutăm atâta timp cât încă suntem sătui. Sioma, pregăteşte un *cif în* repede pentru băieţi, te rog eu! a strigat bătrânul Korj către cineva.

Din bucătărie a ieşit un tip destul de în vârstă, însă ceva mai tânăr decât Korj, a înclinat capul în semn de salut şi s-a retras. Era genul de bătăuş, după cum arăta. Sunt aceste umbre ale *blatarilor,* ale marilor autorităţi din lumea bandiţilor, care de obicei au câteva calităţi esenţiale. Sunt în primul rând devotaţi până la moarte. Nu ştiu de ce şi cum ajungeau în poziţia de mână dreaptă a unui bandit, cert este că loialitatea era prima condiţie a acestei funcţii. Şi bandiţii ştiau să şi-i aleagă şi să-i verifice, în timp, în feluri de neimaginat pentru mintea unui om normal. A doua condiţie a unei astfel de funcţii era forţa fizică. Majoritatea hoţilor în lege pe care i-am cunoscut nu excelau prin forţă fizică, însă toţi aveau lângă ei oameni foarte puternici şi bine pregătiţi pentru orice. Şi, nu în ultimul rând, o anumită discreţie, un amestec între tăcere şi un joc subtil al invizibilităţii şi prezenţei. Ei nu vorbesc aproape niciodată sau doar când sunt rugaţi să o facă. Apar numai când este strict nevoie de ei şi nu ştii niciodată de unde. Şi nu acţionează în niciun caz fără acordul sau controlul şefilor lor. Ca instinct şi educaţie, aduc cu majordomii marii aristocraţii engleze.

Evident, asta presupune că au acea inteligenţă specifică celor care îşi slujesc cu mare dăruire stăpânii, educată şi şlefuită în timp, ce se învaţă mult mai greu decât jargonul, limbile de tot felul şi cunoştinţele specializate. Mai mult, ei ştiu să-şi controleze instinctele aproape la fel de bine ca maeştrii artelor marţiale aşi** atice. Sunt impresionante aceste personaje. Ele creează şi întreţin atât o atmosferă de mister, cât şi o anumită teamă confuză. Autoritatea *blatarului*ieşte consolidată şi de această suită de îngeri păzitori care gravitează în jurul lui.

Venisem la acest *blatar* care acum, la bătrâneţe,

ajunsese poate cel mai cunoscut bandit din spaţiul ex-sovietic, pentru că se spunea că el este ultimul păstrător al vechii şcoli şi al tradiţiilor şi legilor vechilor bandiţi şi hoţi în lege din Imperiu. Era probabil ultimul bandit de asemenea anvergură, pe care-l respectau toţi, chiar dacă acum nimeni nu mai deţinea controlul asupra lumii dezlănţuite a fostului Imperiu. Odată cu schimbarea din temelii a lumii comuniste şi emergenţa forţelor istorice necunoscute care au aruncat totul în haos, şi lumea lor a fost zdruncinată şi dezbinată.

Bătrânul bandit nu dorea şi nu accepta să fie parte a acestei schimbări. El aparţinea unei lumi vechi, pe cale de dispariţie, pe care cei tineri nu o mai preţuiau şi căreia nu-i mai respectau legile. Dar, în ciuda acestor transformări, toţi îl respectau pe el şi unii chiar mai veneau, din când în când, pentru a-i cere sfaturi şi mai ales pentru judecată în caz de litigii între bande. Când conflictele ajungeau la un nivel care presupunea prea multă vărsare de sânge, începeau negocierile. Se căutau soluţii pentru pace şi, dacă nu se ajungea la niciun rezultat, se apela la o autoritate respectată de toţi, care nu era pusă la îndoială de nimeni. Ce decide el, cum judecă el, acela e verdictul final pe care îl acceptă şi îl pun în aplicare cu toţii.

În această poziţie era Korj, ca şi Profesorul, ultimul bandit şi hoţ în lege care păstra chivotul, legile sacre ale lumii bandiţilor şi împărăţiei întunericului, ultimul care mai putea ţine lecţii de catehism banditesc. El era poate cea din urmă autoritate în domeniu.

Pe mine mă interesau toate aceste lucruri. Eram curios. După ce l-am cunoscut pe Profesor şi am început să am o relaţie mai specială cu el, lumea lor a început să mă atragă aproape fără să-mi dau seama. Avea ceva din forţa de atracţie a unui magnet. Dacă eşti construit dintr-un material asupra căruia magnetul îşi poate activa forţa, nu scapi. Te va trage şi vei rămâne acolo. Poţi scăpa doar dacă o altă forţă, mai puternică, te va smulge din această lume. Dar ce forţă poate să înlocuiască tenebrele unei lumi a întunericului şi vicleniei? Poate una şi mai vicleană, şi mai

puternică, şi mai tenebroasă, dar care se ascunde sub un chip de mieluşel. Dumnezeu ştie.

— Să bem un *cifir* şi să povestim. Am înţeles că stai la noi câteva zile, a zis bătrânul bandit.

— Da, dacă tot am ajuns pe aici, aş vrea să văd şi împrejurimile, să mai vizitez satele dimprejur şi poate dau o fugă şi până la mare.

— Mergi şi la Giugaşvili? a zis bătrânul, sorbind înghiţituri mici de *cifir*.

— Da, aş dori şi mi s-a promis că voi fi dus şi la vilele în care a trăit familia Beria. Sunt undeva în munţi şi am înţeles că sunt bine conservate, chiar dacă nu sunt locuite. Zaza, prietenul meu, mi-a promis că mă duce. Am o mare curiozitate faţă de acest personaj şi de locurile unde s-a născut, am început eu să-i dezvălui planul meu.

— Da, ăştia au fost nişte *granguri* mari. Pe unde v au trecut, au lăsat urme adânci. O să le simţi prezenţa şi acolo. Sub ei nu au fost cele mai fericite vremuri pentru noi. Au avut grijă să ne ţină în cuşti şi să ne omoare ca pe dihori. Iar ei ştiau bine să facă asta. Dar, după cum vezi, noi suntem încă vii, iar ei nu mai sunt de mult. Nici ei, nici neamul lor. Tot ai noştri au învins în definitiv, a zis bătrânul zâmbind.

— Să mă sperii? i-am spus şi eu, încercând cumva să glumesc.

— Nu, doar că au avut de plătit un preţ cam mare. Foarte mare. Şi asta nu e bine deloc.

Şi şi-a mai turnat o cană de *cifir*.

Cifirul începuse să-şi facă încet, încet efectul. Deveneam mai euforici, mai energizaţi. Priveam în jur şi parcă vedeam mai clar fiecare detaliu din cameră. Îi vedeam mâinile îmbătrânite, printre zbârdturile cărora se distingea culoarea albăstrui-verzuie, spălăcită de timp, caracteristică tatuajelor vechi. Vedeam cât se poate de clar stilul lor naiv.

— Ştii, Vasea, tu eşti încă foarte tânăr. Când eram de vârsta ta, am stat la Taganka. Sunt poate unul din ultimii supravieţuitori de acolo.

— Taganka este una dintre cele mai faimoase puşcării ruseşti. A fost construită de Alexandru I în 1804 şi dărâmată sub Hruşciov, în 1958.

— Tu ştii ce s-a construit în locul puşcăriei Taganka după dărâmarea ei? m-a întrebat el sorbind din pahar.

— Nu, zic, habar n-am.

— N-o să-ţi vină să crezi. O grădiniţă pentru copii… şi a zâmbit larg, făcând ochii mari, de parcă şi pe el îl mai uimeşte încă această decizie a sovietelor. Să ştii că modelul perfect pentru orice instituţie de educaţie este puşcăria. Asta ţi-o spune Korj. Nu ştiu dacă ai citit tu prin cărţile tale deştepte aşa ceva, a zis el, trecând pe registrul de înţelept.

Acest bătrân nu a citit nici Deleuze, nici Foucault, vă garantez. Dar a înţeles perfect totul. Mă uitam la el cum fumează ţigări fără filtru, stil papiroase, împăturite la capăt ca o *garmoşka,* cu mâinile tremurând deja, dar sigure pe fiecare gest. Ochii oblici, puţin lăsaţi, dar încă strălucitori, un nas mare, mai proeminent din cauza vârstei, ca la toţi bătrânii, o frunte înaltă, cu păr tot mai rar, încărunţit, dat pe spate. Nu se mai tundea de multă vreme în stilul *zek,* aproape chel sau periuţă. Avea urechi mari, care atârnau ca la un pui de elefant, ceea ce-l făcea să pară şi mai nevinovat. Era acum bătrânul pe care ai fi vrut să-l ajuţi să treacă strada sau să-i duci plasa cu fructe şi legume. Semăna cu un pensionar ce are nevoie de ajutor. Dar el nu avea nevoie de nimic.

Şi totuşi, era faimosul Korj, care se trăgea dintr-o familie amestecată de evrei caucazieni aruncaţi în puşcării din nu se ştie ce cauză şi care, rămas astfel pe drumuri, a intrat şi el în puşcărie încă din fragedă copilărie. A crescut pe străzile din Harkov, Nikolaev, Odessa şi pe toată coasta Mării Negre. În anii ’30 se afirma deja pe străzile acestor oraşe, reuşise să-şi formeze încă din adolescenţă o bandă care avea să impună respectul capilor lumii interlope şi devenise în acei ani grei ai stalinismului şeful *obşiakului.* Şi nu doar atât. El a reuşit să adune sume impresionante de bani şi să le gestioneze, în aşa fel încât modelul Korj se

va impune şi va fi respectat cu sfinţenie mulţi ani, până spre perioada *perestroikăi,* când totul s-a prăbu* sit, inclusiv lumea lor bine ierarhizată şi controlată strict de legi nescrise.

Ce putere şi ce abilităţi se ascundeau în mintea acestui bătrânel, eu cu greu pot să înţeleg, însă, şi la vârsta aceasta foarte înaintată, când pare mai degrabă un simplu om neajutorat, vin bandiţii din fostul Imperiu ca să fie judecaţi de el, să-i asculte decizia şi să i se supună. Fiecare decizie, fiecare judecată sunt respectate cu stricteţe, căci cuvintele lui au putere de lege, putere de viaţă şi de moarte asupra întregului paradis căzut, asupra acestor arhangheli negri. El este omul care mai mult de jumătate din viaţă a stat prin puşcăriile sovietice, inclusiv în iadul Kolîma. El este cel care a organizat 11 evadări de poveste. Pe mormântul lui, pe care aveam să-l văd mai târziu în poze, mereu cu flori proaspete, scrie aşa: *Lui Vaseh Korj, cel care a trecut tot iadul Kolîma, de la prieteni.* Despre el se scriu versuri şi se compun cântece. E adevărat că sunt ştiute doar de frăţia lui, care face parte din altă lume.

— O să-ţi povestesc totul pe îndelete. Nu pot sta prea mult în casă. Ce zici să mergem să mâncăm ceva gruzin adevărat şi să-ţi povestesc lucrurile care te interesează? Sper că ştii să asculţi şi să înţelegi. Marele atu al Profesorului ştii care era? Ăsta ştia să asculte şi să înţeleagă. El era cel mai bun judecător şi asta înseamnă, în definitiv, să fii un adevărat bandit. Să ştii să judeci corect, căci de judecata ta depinde totul. Orice judecată falsă, orice *parti-prisş*i calcul greşit pot să arunce totul în aer şi să stârnească războiul. Iar când e război, nu există judecată, ci doar sânge şi moarte. Şi violenţa nu e lucrul pe care-l iubim noi cel mai mult. E uşor să porneşti pe calea războiului şi e foarte greu să alegi pacea. Dar, când ajungem la război, ies din noi toate jivinele ascunse, toţi demonii se dezleagă. A judeca bine, Vasea, înseamnă a şti să îmblânzeşti şi să ţii demonii în cuştile lor. Altfel e iadul pe pământ. Iar eu şi Profesorul am ştiut bine să facem

asta, şi-a încheiat bătrânul hoţ mica predică despre război şi pace.

Soarele se lăsa peste dealurile Tbilisiului. Am urcat într-o Volga veche, dar bine întreţinută şi am pornit spre ieşirea din oraş. Bătrânul Korj privea în zare cu poftă, de parcă voia să înghită tot orizontul. Privea această lume de lângă el cu o pasiune pe care noi nu o mai avem de mult, asta dacă că am avut-o vreodată. Nimeni din cei care nu au cunoscut puşcăria, penitenţa de tip Kolîma nu poate privi aşa un orizont. Aşa se uită în zare doar cei care au văzut cerul printre gratii zeci de ani. Poate el îl contempla aşa şi pentru că viaţa îi oferise prea puţine şanse să se bucure de el. Iar acum, spre final, voia să-l soarbă, să-l înghită şi să-l fure pentru a-l putea privi neîncetat.

r

Legea hoţilor şi povestea castelor spusă de ultimul hoţ în lege

Iată, v-am învăţat legi şi porunci, cum mi-a poruncit Domnul, Dumnezeul meu ca să le împliniţi în ţara pe care o veţi lua în stăpânire. Să le păziţi şi să le împliniţi, căci aceasta va fi înţelepciunea şi priceperea voastră înaintea popoarelor care vor auzi vorbindu-se de toate aceste legi şi vor zice: „Acest neam mare este un popor cu totul înţelept şi priceput/”.

Deuteronom 4: 5 – 6

Volga cea veche a ieşit din oraş, lăsând în urmă frumoasele dealuri ale capitalei Gruziei. Soarele amiezii de vară ardea încă puternic. În Caucaz e o lumină care aleargă zglobiu printre munţi, dornică să ajungă la Marea Neagră. Aici, soarele e puţin diferit de cel din Bugeac, chiar dacă păstrează mult din luminozitatea cu care sunt obişnuit de-acasă. Munţii, care răsar când dintr-o parte, când din alta, întrerup linia orizontului. Nu te lasă să-ţi prinzi privirea în ceva, te obligă să te uiţi înainte, de fapt, înspre cer, care ţi se pare mult mai înalt. În zona noastră, mişcarea este puţin invers. Noi, când privim orizontul, vedem cerul doar în locul în care el se uneşte cu pământul. Cerul îl vezi atât cât cuprinde privirea. Dacă vrei să te uiţi

în sus, nu poţi, pentru că soarele emană o lumină mult prea puternică. Ne uităm în sus numai când e înnorat, ca să încercăm să ne dăm seama dacă vine ploaia. Ne mai uităm la cer noaptea, pentru a vedea luna sau stelele. Aici însă, în Caucaz, e puţin diferit.

— Goghi, să mergem întâi pe la Divan, sus, pe deal, să vadă copilul de ce s-au îndrăgostit toţi poeţii ruşi de acest loc, spuse Korj privind în depărtare prin geamul maşinii.

*

Maşina o luă în dreapta şi începu să urce drumul spre munte. În câteva minute am şi ajuns pe un vârf nu foarte înalt, pe care se afla o mănăstire cu o biserică foarte veche. Era una dintre acele biserici din piatră construite acum mai bine de o mie de ani, cocoţate pe vârfuri de munte prin mai tot Caucazul creştinat încă de pe vremea primelor sinoade. Divan e de prin secolul al VI-lea şi are o istorie foarte lungă şi complicată.

Aici e fascinantă priveliştea care ţi se deschide de partea cealaltă a bisericii şi a curţii mănăstirii. Cât urci şi chiar când întri acolo, nu-ţi imaginezi ce surpriză te aşteaptă dincolo de frumuseţea bisericii de piatră roş-gălbuie care străluceşte falnică pe vârf de munte. Cum treci de ea, te trezeşti brusc cu o deschidere imensă a orizontului, iar în faţa ochilor ai o vale în formă de V, în care se unesc râurile Arakva cu Mtkvari, întretăiate de un alt lanţ muntos, iar pe malul drept, se întinde Mtheta, vechea capitală a Georgiei şi primul oraş care la 337 după Hristos a devenit capitală oficială a creştinismului.

Te aşezi acolo, sus, şi nu te poţi sătura de frumuseţea acelui loc. Este ca o beţie frumoasă. Privirea nu se satură, ci devine tot mai însetată. Privind, începi parcă să înţelegi lumea altfel.

— Acum înţelegi de ce scriau poeţii ruşi ce scriau când veneau aici? spuse bătrânul Korj, pufăind din papiroasa lui, şi începu să recite din Lermontov[3]:

Adio, nespălat imperiu.

3 Mihail Lermontov, „Adio, nespălat imperiu", traducere de Ion Hadârcă.

Rusie de satrapi şi robi.
Şi voi, mundirelor mizere.
Şi tu, supusul lor norod.
Sub poate de Kaukaz, prea poate.
Scăpa-voi de copoii tăi.
De ochiul lor ce scurmă-n toate.
De nas şi miros de potăi.

Am observat întotdeauna la bătrânii bandiţi o predilecţie către poezia clasică. Bine, mai toţi citiseră Esenin, care a devenit un soi de poet oficial al bandiţilor. Are ceva de înger şi huligan acest poet şi se pare că temele şi lirica lui ating ceva foarte sensibil în interiorul lor, deşi de obicei sunt băieţi care nu abuzează de sentimente. Îi respectă mult pe cei ce scriu poezie sau ştiu să recite. Mai sunt deschişi şi la muzică, dar un anumit tip de muzică şi lirică, numită *blatneak* sau *şanson,* despre care voi povesti altă dată. Oricum, e o combinaţie de linie melodică şi versuri pe care elita intelectuală le consideră ieftine şi simpliste şi le dispreţuieşte profund.

După acest ocol-surpriză pe care l-a făcut bătrânul, am pornit în jos, spre ape şi spre vechiul oraş Mtheta, care de fapt e un sat mai mare, cu case frumoase de piatră şi bine îngrijit. Am intrat la un moment dat într-o mahala de ţărani georgieni, cu case mici. Stăteau în faţa porţilor zâmbitori, cu nasurile lor mari. În Georgia ai impresia că oamenii zâmbesc continuu şi că mereu sunt voioşi. Cred că unele popoare s-au născut pentru a crea voie bună. Georgienii cu siguranţă sunt daţi de la Dumnezeu pentru a chefui. La ei, orice întâlnire se transformă într-o masă, care la rândul ei se transformă într-un banchet şi un mare chef. Din nimic, totul devine brusc un chef generalizat, cu georgieni care mănâncă şi beau. Cu toasturile lor înţelepte care nu se mai termină, cu corurile lor bărbăteşti ce înmoaie şi bine dispun chiar şi inimile împietrite, cu dansurile lor care combină zburdălnicia de mânz a bărbatului cu fineţea de lebădă unduioasă a femeii foarte discrete, dar prezente. Iar prezenţa lor contează enorm şi puţini ştiu că ele sunt ca nişte leoaice care controlează tot.

Voinicul în piele de tigru, faimosul erou georgian, este un mieluşel pe lângă aceste doamne. Da, georgienii au fost binecuvântaţi să chefuiască şi, odată ce i-ai cunoscut, nu ai cum să nu te îndrăgosteşti de ei. Poate de aceea, mai nou, în fiecare vară încerc să ajung pe aici.

De data aceasta însă am intrat în curtea unui om obişnuit. Nu era un restaurant, ci un loc care aducea a spaţiu conspirativ. Adică aici vine şi mănâncă numai cine ştie şi anunţă din timp, nu oricum. De îndată ce am intrat, curtea aparent banală, fără nimic special pentru luat masa, s-a transformat într-un loc numai bun de benchetuit. Sub arcada de viţă-de-vie, cu umbră deasă, au fost aşezate mesele şi scaunele. Câteva doamne au început să aducă mâncărurile una după alta. Mai întâi a apărut tava cu fructe, în buna tradiţie caucaziană. Aici, masa nu începe fără fructe. După care a venit vinul în nişte ulcioare mari, însoţite de coarne de berbec, din care le place să bea. Au urmat toate celelalte, într-un şir ce părea interminabil. Priveam aceste mâncăruri pur şi simplu disperat. N-aş fi putut mânca atât nici în trei zile. Şi *harcio,* şi *hinkali,* şi *haciapuri,* şi *ceanahi,* şi *kubdari,* şi multe altele de care nu mai mâncasem.

Asta îmi plăcea la bandiţii de şcoală veche. Erau foarte diferiţi de cei de rit nou, din perioada post-sovietică. Ba aş spune chiar radical diferiţi. Bătrânilor nu le plăcea să se afişeze în localuri pretenţioase, cu maşini şi haine scumpe. Nu. Dimpotrivă, le plăcea discreţia, un anumit tip de ascetism care ascundea orice urmă de lux. Locurile în care mâncau erau de obicei mai retrase. Generaţiile mai tinere, de după anii ’70, au început să iubească însă luxul şi afişarea acestuia într-un mod tot mai agresiv. La început hainele, după care localurile, apoi maşinile şi casele tot mai opulente. Iar generaţiile de după ’90 au pierdut pur şi simplu controlul asupra acestor ritualuri şi reguli pe care bătrânii bandiţi le respectau cu sfinţenie.

Cum şi de ce s-au întâmplat toate acestea, aveam să aflu de la Korj, omul ce a primit legile şi canoanele de la bătrânii puşcăriaşi ai epocii ţariste, pe care le-a cizelat, le-

a păstrat şi le-a transmis mai departe. Dar oare mai avea cui să le transmită? Am avut lungi discuţii şi vă voi dezvălui şi vouă din tainele acestei lumi întunecate cu care e bine să nu vă întâlniţi.

Mai întâi, ar trebui să înţelegem că lumea bandiţilor din Imperiu este bine structurată, atât ierarhic, cât şi regulamentar. Nu e deloc haotică, aşa cum pare din afară. Nu e lipsită de morală sau de structuri. Dimpotrivă! însă ea lucrează cu alte legi, etici şi ierarhii decât cele cu care suntem noi obişnuiţi. Au şi sisteme de judecată, un soi de tribunale, precum şi pedepse ce se aplică doar lumii lor, nu şi fraierilor, cum am mai povestit.

Aici trebuie să menţionez că este o diferenţă clară între Legea bandiţilor şi Legea puşcăriaşilor. Legea bandiţilor, a hoţilor în lege sau a *blatarilor,* cum li se mai zice, este o lege nescrisă, adresată elitei lumii interlope. Aceasta s-a mai modificat de-a lungul timpului, iar după căderea comunismului a ajuns să nu mai fie respectată decât de un mic grup, care a pierdut controlul asupra lumii bandiţilor. De altfel, ei, cei care au mers mână-n mână cu structurile de putere, adică *curvele,* cum le zic cei de rit vechi, au preluat puterea oficială în tot spaţiul post-sovietic.

Principiile de bază, nescrise ale *blatarilor* sau hoţilor în lege sunt următoarele:

Decalogul bandiţilor/Legea hoţilor

1. Să respecţi cu sfinţenie legile şi tradiţia lumii bandiţilor, să nu foloseşti arme de foc şi să nu omori dacă nu ai o justificare legitimă.
2. Să nu munceşti niciodată pentru cineva şi, mai ales, pentru stat.

3 – Să nu ai proprietăţi sau bani proprii puşi deoparte.

4. Să nu ai familie, dar să-ţi respecţi părinţii şi, în mod special, mama.
5. Să nu ai *propiska* (reşedinţă oficială) sau, mai bine zis, să nu ai acte oficiale (buletin, paşaport) ori să fii înregistrat la autorităţile statului.

6. Să nu faci politică şi activităţi politice şi să nu aparţii nici unei grupări politice.
7. Să nu recunoşti nicio vină în faţa autorităţilor statului şi să nu depui mărturii sau să colaborezi cu structurile de putere ale statului.
8. Să ajungi din când în când în puşcărie, ca să impui legea şi ordinea banditească, a hoţilor în lege.
9. Să racolezi cadre tinere şi să le educi în legea banditească.
10. Să ştii să joci cărţi, dar să nu joci niciodată fără bani sau să-i înşeli pe ai tăi.

Aceste legi de bază trebuie respectate cu sfinţenie de elita lumii bandiţilor, de *blatari*. Încălcarea lor este judecată doar de hoţii în lege, singurii care au dreptul să medieze un conflict.

În ceea ce priveşte *Legea puşcăriaşilor,* aceasta se adresează tuturor grupurilor ce compun lumea infracţională. Scopul ei este reglementarea relaţiilor dintre aceste grupuri, dar şi a relaţiilor cu ceilalţi condamnaţi, de regulă fraieri. Era un fel de regulament de ordine interioară al puşcăriilor, elaborat şi impus de bandiţi. Le voi traduce şi pe acestea pe limba noastră, a fraierilor. Iată cele zece porunci ale puşcăriaşilor ce sintetizează aceasta lege:

Decalogul puşcăriaşilor/Legea puşcăriaşilor

1. Toţi bandiţii, indiferent de rang, trebuie să participe la colectarea de bani pentru *obşiak.*
2. Nimeni nu are dreptul să ridice mina la un hoţ în lege sau *blatar*.

3 – Să-i respecţi pe bătrâni şi pe părinţi.

4. Să nu furi de la ai tăi. Un bandit care fură de la un alt bandit ajunge şobolan, adică în casta cea mai de jos.
5. Să pedepseşti aspru pe cel care toarnă. Acesta decade automat în castele cele mai de jos sau este omorât.
6. Să nu lucrezi pentru administraţie, căci şi asta te trimite spre castele inferioare.
7. Să nu iei nimic altui puşcăriaş, dacă nu ai o motivaţie suficientă. Şi nimeni, în nicio condiţie, nu trebuie să se

atingă de *paika,* raţia zilnică a unui puşcăriaş, indiferent de ierarhie.
8. Să nu învinuieşti un puşcăriaş dacă nu ai dovezi suficiente.
9. N-ai voie să înjuri fără motivaţie pe cineva.
10. Să nu iei parte activă la evenimentele organizate de administraţie, faptă care, iarăşi, te coboară în rang.

Cum am zis mai devreme, aceasta e o sinteză a principalelor reguli ce ordonează viaţa lor. De fapt, ei au mult mai multe legi, mai specifice, foarte nuanţate, în funcţie de situaţie. Fireşte, încălcarea acestora aduce după sine pedepse. Aceste legi îi protejează destul de bine pe *blatari,* iar dacă ei greşesc, nu pot fi judecaţi decât de bandiţii de acelaşi rang şi din aceeaşi castă. Niciodată, nimeni de rang inferior nu poate judeca un *blatar.* Dacă greşeala este mică, el primeşte o palmă simbolică peste urechi de la un alt *blatar* de acelaşi rang. Dacă greşelile sunt grave, atunci se ajunge fie la retrogradarea lui în castele inferioare, fie chiar la expulzarea din lumea bandiţilor. Pentru greşelile deosebit de grave se aplică fără prea multe ezitări pedeapsa cu moartea. Aceasta se decide în grupul restrâns al autorităţilor bandiţilor, hoţii în lege care au fost încoronaţi. În toate celelalte conflicte dintre alte grupuri şi caste, tot hoţul în lege are puterea de judecată şi de decizie. Autoritatea unui bandit se construieşte şi pe această putere judecătorească ce trebuie să-i mulţumească pe toţi. În timp, bandiţii cu cea mai mare autoritate au fost consideraţi cei care judecă corect, respectând legile lumii lor.

Dincolo de puterea „legislativă" şi „judecătorească", *blatarii* mai au şi puterea „economică": ei deţin *obşiakul,* banca comună, şi au dreptul de a controla aceşti bani şi de a decide cum se cheltuie. Însă cheltuielile mai mari se fac doar după consfătuirea tuturor liderilor grupărilor ce cotizează la acest *obşiak.* Este ca un consiliu director al băncii.

Legile acestea mai au câteva funcţii importante. Ele creează condiţiile pentru ascensiunea sau declasarea

socială, după caz, a bandiţilor. Orice greşeală a unui bandit de rang inferior îi blochează ascensiunea în grupurile conducătoare. De asemenea, trecerea unui bandit dintr-o castă inferioară într-o castă superioară se face în primul rând pe baza informaţiilor culese din toate puşcăriile pe unde a fost „cazat" banditul respectiv. Toţi au un soi de curriculum vitae care se transmite oral. În al doilea rând, un membru din casta în care doreşte să intre banditul trebuie să depună mărturie, să „pună o vorbă bună", adică să-l recomande pe cel în cauză şi să garanteze pentru el. Pentru ca acesta să avanseze în ierarhie, este nevoie de asigurări că persoana e „curată". De ce? Pentru că, dacă se descoperă anumite greşeli, „pete negre" în biografia „candidatului", cel care îl recomandă şi garantează pentru el răspunde pentru asta. Şi de obicei se află, pentru că lumea infracţională de la vâri se cunoaşte destul de bine. Deci respectarea acestor legi este absolut necesară pentru cei care voiau să facă „carieră".

Legile cu pricina mai au şi funcţia de a regla raporturile de putere între grupuri. Mai ales când vorbim despre Legea puşcăriei, unde, într-un spaţiu foarte mic, avem un raport de forţe inegal. Legile induc un fel de consens şi o „democratizare" a relaţiilor dintre *f* grupuri, altfel convieţuirea ar fi foarte grea. Pacea, cum spun bandiţii, e mai importantă decât războiul. Putem spune în limbajul fraierilor că e o lege cu elemente de protecţie atât a ierarhiilor superioare, cât şi a grupurilor de mijloc şi mai ales a celor de jos, a marii mase de arestaţi, mulţi dintre ei ajungând acolo din greşeală sau pentru găinării.

Bandiţii aveau o capacitate enormă de a produce *bespredelul,* acel fenomen prin care lucrurile scapă de sub control şi se instaurează haosul, când nimeni nu mai respectă ierarhiile şi legile, când violenţa, viclenia şi puterea fizică domină. Aceste legi blocau derivele şi transformarea acestei împărăţii a întunericului în *bespredelul* – adică iadul.

Şi, nu în ultimul rând, toate aceste legi aveau un rol economic. Era *obşiakul,* aflat sub supravegherea *blatarilor.*

Erau contribuţiile tuturor celorlalţi, care plăteau o taxă din ce produceau. Şi era o gestiune a acestui buget comun, după necesităţi şi, fireşte, după rang. De obicei, furtul din *obşiak* se pedepsea cu moartea, iar refuzul de a plăti taxa avea repercusiuni destul de violente. Se aplicau în trepte: tăierea degetelor, preluarea afacerii, omorârea familiei. În perioada *perestroikăi* şi, mai ales, în perioada liberală a lui Elţîn, această violenţă avea să atingă cote nemaiîntâlnite.

Acum, noi, *fraierii,* ar trebui să înţelegem cum e construită ierarhia castelor hoţilor în lege, ca să înţelegem şi cum se aplică legile, cum se iau deciziile. Bătrânul Korj, care a supravegheat ani de zile aceste grupuri şi legi, a controlat *obşiakul* şi a avut grijă să menţină pacea în rândul lor şi să nu cumva să apară la orizont războaiele, mai ales *bespredelul.* A încercat să mă dumirească asupra tainelor întunericului. Cum arată ierarhia acestei împărăţii?

— Totul se face după ceea ce noi numim *măşti.* Poţi să le mai zici ierarhie, grad, castă. Deci fiecare bandit trebuie să fie încadrat într-o castă. În general, castele sunt destul de închise şi se trece greu dintr-una în alta. E mult mai uşor să te duci în jos decât să urci. Dar asta e cam peste tot, nu doar la noi. Aproape totul e legat de respectarea acestor legi şi autoritatea pe care o câştigi prin diverse acţiuni şi afaceri importante ce-ţi aduc respectul sau prin gesturi ce te impun ca autoritate atât în relaţia cu puterea, cât şi printre bandiţi şi grupuri. Vasea, tu, că ai învăţat filosofie, ştii povestea castelor indiene. E şi la noi cumva asemănător, cu toate că regulile sunt diferite. Există casta Brahmanilor cu puterea lor sacră. Ei sunt casta superioară. Urmează casta Kşatriya, casta războinicilor. Pe urmă cele inferioare. Mai întâi e casta Vaisya, a oamenilor liberi. Apoi cea mai de jos e casta Sudra, cea a servitorilor. Lucrurile stau aproximativ la fel şi la noi, cu *măştile*. În principal, această împărăţie a întunericului se împarte în patru caste, bine structurate ierarhic, fiecare având un nume căruia i se atribuie o culoare. Avem prima castă, cea superioară, a aristocraţiei

bandiţilor. Marca ei este culoarea neagră şi aici îi avem pe *blatari,* hoţii în lege. Este o castă cu foarte puţini membri şi foarte selectivă. Se pătrunde foarte greu în ea şi se cade extrem de rapid. Primirile sunt ceremoniale şi par nişte ritualuri de încoronare. Au reprezentări heraldice proprii, ca, de altfel, şi tatuajele pe care numai ei au dreptul să le poarte. Ei sunt auto&ritatea acestei lumi, au putere absolută asupra tuturor celorlalţi din grupurile inferioare. Ei judecă şi hotărăsc asupra oricărui conflict între ceilalţi şi tot ei controlează *obşiakul.* Dar au şi legi proprii, care iau forma unor obligaţii: nu muncesc niciodată, nu se căsătoresc şi nu au familii, nici proprietăţi şi nu colaborează în niciun fel cu puterea, cu statul. Dacă încalcă una dintre aceste legi, Decalogul *blatarilor,* sunt pedepsiţi prin alungarea din castă sau chiar cu moartea, în cazul furtului din *obşiak* sau a trădărilor grave. Problemele majore se judecă într-un consiliu extins al *blatarilor.* Următoarea castă, poate cea mai numeroasă, are culoarea gri şi este compusă din ceea ce noi numim *mujicii.* Conotaţia este pozitivă, nu negativă. Aşa-i numim pe bărbaţii adevăraţi. Practic, această castă este grupul de bază în lumea bandiţilor. Este un fel de clasă de mijloc a lumii hoţilor, pe care se sprijină toată această împărăţie şi din care se recrutează *blatarii,* conducătorii. Deosebirea faţă de clasa superioară este că aceştia au voie să lucreze fără să-şi piardă poziţia ierarhică. Dar nu orice muncă. Nu au voie, de exemplu, să aibă funcţii de conducere în structurile de stat. Asta, automat, i-ar arunca în casta inferioară. Dar pot să ocupe numeroase locuri de muncă la stat. *Mujicii* sunt diferiţi între ei. Sunt, de exemplu, *mujicii* rătăcitori sau mujicii cu o anumită autoritate, cu care *blatarii* se consultă. Ei nu au însă nicio putere de decizie asupra *obşiakului,* legilor şi conflictelor. Este doar o categorie subordonată *blatarilor,* dar îşi pot face meseria de hoţi fără a vrea neapărat să devină *blatari*. În această castă importantă mai avem însă un grup foarte important: *paţanii,* adică un fel de „băieţi de băieţi”. Ei sunt tinerii delincvenţi cu potenţial imens să ajungă în top şi care deja

sunt bandiţi în devenire. Pe ei îi despart de *mujici* nu doar vârsta, ci şi stilul de detenţie. Aceşti copii fac detenţia în diverse tipuri de instituţii de corecţie numite în Imperiu „colonii” sau „şcoli închise”. Au regim penitenciar, dar nu sunt puşcării. *Paţanii* visează să devină bandiţi, eroii lor, pe care-i imită. De la această vârstă încep deja să respecte legea banditească, „legea corectă”. Fireşte că nu se supun autorităţilor şi legilor oficiale. Baza de recrutare a bandiţilor din acest mediu este imensă. Aici, în astfel de medii, se nasc şi cei mai buni hoţi şi *blatari.* Urmează o altă castă inferioară în grad, de culoare roşie, ai cărei membri sunt numiţi *kazioli,* adică „ţapi”, cu sensul de idioţi, proşti. Este o castă foarte amestecată de puşcăriaşi care nu au reuşit să se impună şi bandiţi ce au făcut multe compromisuri şi nu au respectat legile banditeşti. Ei colaborează cu administraţia, cu statul şi încearcă să-şi facă o viaţă mai bună. Sunt prinşi cumva între două lumi: nici bandiţi până la capăt, dar nici fraieri. Cum e mai rău. Însă sunt folosiţi la greu de castele superioare în relaţia cu puterea mai ales. Sunt buni intermediari, pentru că se tem mai mult de *blatari* decât de putere. Şi ultima categorie, cea mai năpăstuită, este cea de culoare albastră, numiţi *otpuşcennâie,* adică decăzuţii. Aici îi găsim pe bandiţii care au făcut greşeli foarte grave, care au încălcat legi importante, care au fost pedepsiţi pentru diverse fapte printr-un viol colectiv, dar şi homosexualii. Aceştia din urmă nu pot să crească şi să urce în ierarhie, chiar dacă mulţi *blatari* se folosesc sexual de aceştia fără „a retrograda. De aceea, în limbajul cotidian, când cineva vrea să te înjosească, te numeşte „albăstruie”, adică *pidar,* adică homosexual, cel care aparţine celei mai de jos caste. Este un stigmat îngrozitor în această subcultură. Decăzuţii au o situaţie foarte complicată şi, de multe ori, foarte nedreaptă. Cu ei nu stă nimeni la masă, castele superioare nu au voie să se atingă de ei şi sunt trataţi mult mai rău decât animalele.

E preferabil să fii orice, de la fraier la *musor,* dar nu decăzut. Odată ajuns în această castă, nu se mai poate ieşi.

Ei sunt un soi de sclavi, fără niciun drept. Aici sunt incluşi şi cerşetorii.

Bătrânul *blatar* Korj îmi povestea cu multe detalii aceste încrengături şi îmi oferea răspuns la orice întrebare cu o seninătate şi o pace în suflet care, nu ştiu de ce, îmi dădeau o stare de disconfort. Era mult mai plăcut să povesteşti cu el despre altceva, dar pentru asta venisem eu la el! Să aflu câte ceva despre acest mediu şi despre felul în care funcţiona, iar el era printre ultimii care aveau voie să-i mai spună ceva unui fraier ca mine, ce venea dintr-o altă lume. În general, aceste lucruri nu se povestesc. Aveam nevoie să mi-o spună cineva care să aibă legitimitatea s-o facă şi, mai ales, să-mi poată traduce *fenea,* argoul lor, pe limba mea, pe care o înţeleg toţi. Pe a lor o înţeleg doar ei. Iar eu cunosc destul de prost *fenea* lor.

Am petrecut câteva zile în acest sat din Caucaz. Aici practic începea Europa şi civilizaţia occidentală creştină. Aici, în acest sat de munte, am povestit seri întregi cu faimosul bandit, poate ultima mare autoritate a lumii îngerilor negri, bătrânul Korj.

Serile mă plimbam prin sat, mă salutam cu oamenii, mai băteam mingea cu câţiva copii şi îmi făceam cumpărături de la distinsa doamnă Tamara, care zâmbea discret şi avea o privire fermă când te servea cu plăcinte calde georgiene şi te chema să mai vii pe la ea, la cumpărături.

Peste câteva zile am părăsit Gruzia şi am revenit acasă, la preocupările mele zilnice, la lumea mea uz plicticoasă, cu ritualuri şi reguli cuminţi, cu mimarea unei fericiri şi a unei lumi mai bune. Peste jumătate de an, prietenul meu, Zaza, avea să mă sune ca să mă anunţe că Korj murise de moarte bună, că nu acceptase să meargă la o clinică în Germania ca să fie operat şi să-şi salveze viaţa. Frăţia îi organizase totul, însă el a refuzat. „Nu e conform regulilor banditeşti să faci asta”, le-a explicat el. Şi, oricum, soarta decisese şi scrisese deja viitorul. El trebuia doar să aştepte liniştit şi demn.

Tot de la Zaza am aflat ultima legendă care a apărut despre Korj, chiar după moartea sa. Se spune că a fost vizitat de câţiva mari *blatari* ruşi şi caucazieni care nu puteau împărţi sferele economice şi banii câştigaţi. Veniseră direct de la Moscova pentru ca bătrânul hoţ în lege să le facă dreptate. O astfel de întâlnire importantă nu mai avusese loc de mult, iar dacă se mişcaseră toţi *in corpore* până aici însemna că era ceva foarte important. Decizia lui Korj era literă de lege, pentru că el era poate ultimul în care mai aveau toţi încredere. Se spune că el i-a ascultat şi, pentru prima oară, nu a luat nicio decizie, ci a plâns. Este de neimaginat ca un bandit de o asemenea anvergură să plângă. Bandiţii nu plâng niciodată. Adică plâng doar la moartea mamei lor. Atunci le este per& mis, fără să se facă de ruşine şi să fie judecaţi. Nu plâng însă niciodată când e vorba de munca şi meseria lor. De data aceasta, Korj a plâns şi a zis:

— Ce am ajuns! Cum am ajuns să nu mai respectăm nici măcar legile noastre?! Am câştigat bătălia cu fraierii şi *musoni,* i-am îngropat pe *komuneara,* am câştigat lumea, suntem la putere, dar ne-am pierdut pe noi. Am ajuns să fim mai rău ca fraierii, mai rău ca aceia pe care i-am înlocuit. Dar să nu uităm că Dumnezeu nu e fraier şi se vor naşte alţi bandiţi, care ne vor tăia gâtul şi coaiele. Asta vă spun eu vouă. Plecaţi!

Acestea au fost ultimele cuvinte pe care le-a auzit cineva de la el. Korj s-a întors cu faţa spre perete şi a plâns ca Hristos în grădina Ghetsimani.

Profesorul – hoţul care mi-a schimbat viaţa *înc-o zi numa /Nu-i loc pentru tine în cer! Nu-i loc pentru tine-n iad! Nu-i loc pentru tine-n temniţa ălor albi! Negrule, încotro o iei? încotro o iei, negrule?*

William Faulkner, *Sanctuarul*

Suntem lupi, nu suntem lei, dar nici la circ nu vom ajunge.

Proverb banditesc

Nu am vrut niciodată să fiu scriitor. Nu văd nimic deosebit în acest fapt. Ador literatura sau mai degrabă o

parte ei, aşa cum ador şi eseistica şi filosofia de o anumită factură. Cred că un eseist ar trebui să ştie să explice, iar un scriitor, în primul rând, trebuie să ştie să povestească. Un eseist trebuie să vorbească argumentat, un scriitor trebuie să ştie să asculte. Cum le împaci pe acestea?

Ai mei m-au educat în aşa fel încât să cred că cel mai bun lucru e să trăiesc pe lângă oameni şi pentru ei. Probabil din mine ar fi ieşit un pastor sau un rabin bun şi cu siguranţă un profesor de şcoală generală foarte bun. Tipul de profesor pe care nu-l uiţi niciodată. Am momente când ştiu să îi însufleţesc pe oameni, cu toate că am şi căderi de tristeţe ascunsă, dar care se revarsă prin ochi. Cred că această combinaţie are ceva pedagogic. Nu a fost să fie. Poate spre bătrâneţe o să mă apuc să înfiinţez o sectă. Secta leneşilor care vor să salveze lumea boicotând-o. Dar, despre asta, altă dată. E greu să fii atât de radical. Lenea e un act de mare curaj.

Cert este că Profesorul şi bandiţii lui m-au făcut să înţeleg lumea foarte diferit de ceea ce învăţasem de la ai mei. Dacă pentru a-i mei cultul muncii era aproape sfânt, pentru bandiţi acesta era un blestem. Era prima lor lege nescrisă. Munca e un blestem şi ei se sustrăgeau de la acesta nemuncind. Meseria lor era furtul, ceea ce însemna un mod diferit de a o înţelege: grad mare de risc şi profit maxim. Ei făceau tot ce interzicea statul şi nu se supuneau normelor sociale şi religioase. Sau mai degrabă interpretau totul într-o manieră foarte diferită, foarte liberă. Statul, legea şi religia spuneau să nu furi: ei furau. Statul spunea să munceşti, ei nu munceau. Statul îţi făcea certificat de naştere, te înregistra, îţi dădea un cod, iar ei aruncau actele cu prima ocazie şi le considerau nedemne de ei. Îşi schimbau până şi numele. Se rebotezau cu nume stranii. Şi tot aşa. De puşcărie nu se temeau şi nu se ruşinau, ba din contră, se mândreau cu anii de detenţie. Fiecare „sejur” în puşcărie era însemnat prin cupola unei biserici tatuate pe corp: să vadă şi să respecte toţi. Sau să-i dispreţuiască.

Ei ştiau să boicoteze această lume într-o manieră

radicală, cum nu am mai văzut la nimeni. Poate doar la călugări prin mănăstiri, pe care însă nu i-am cunoscut şi nu i-am înţeles prea bine. Ce-i apropia însă pe bandiţi, pe hoţii în lege, de sectanţii mei era poate un anumit cult aproape religios pentru o etică şi nişte reguli minime, deşi cele două lumi se băteau cap în cap. Unii voiau să salveze lumea, să fie exemplul luminos, să aducă viaţa, iar ceilalţi voiau s-o îngroape definitiv şi să semene frică şi moarte. Însă ambele grupuri ţineau cu tărie la etica şi regulile lor. Şi-i mai unea un lucru: refuzul aproape instinctual de a se supune Leviatanului. Bandiţii au mers însă mult mai departe în această nesupunere – au aplicat un boicot total al colaborării cu puterea, cu statul şi cu institu*0* ţiile lui. Pentru că ei se considerau puterea şi, în definitiv, aveau s-o şi câştige. Ei ştiau să trăiască în afara statului. Doar puşcăria îi mai făcea să se întâlnească cu Leviatanul. Dar şi pe aceea ştiau s-o supună. Sau poate era doar o aparenţă?

Profesorul, spre deosebire de mine, avea puterea imensă de a povesti, a asculta şi a clarifica lucrurile. El era un amestec perfect de povestitor şi filosof înţelept, care putea explica foarte multe în cuvinte şi pilde. Cum a început totul? Unde a început? E o poveste lungă, pe care am aflat-o încet, nu până la capăt şi spusă cumva prin parabole.

Iată prima poveste pe care mi-a spus-o Profesorul despre istoria lui.

— Ştii, Vasea, viaţa e ca o catastrofă, ca un mare accident şi de aceea trebuie să ştii un lucru: în caz de accident aviatic, măştile cu oxigen şi le pun mai întâi cei maturi şi după aceea copiii. Nu invers. Asta e indicaţia pe care ne-o dau stewardesele în avion. Dar oare de ce noi facem invers? Ascultă povestea. E povestea mea.

Şi începu să povestească…

Unde este Dreptatea?

Demult, foarte demult, într-o bună dimineaţă, muncitorul Saşa a venit la Uzină, unde lucra de zeci de ani. S-a aşezat la strung şi s-a apucat de muncă. Maistrul a

venit la el şi i-a spus descumpănit:

— Saşa, mai bine ai pleca acasă. Eşti concediat, frate.

La auzul acestor cuvinte, Saşa s-a speriat:

— Cum să fiu concediat, aşa, brusc? De ce, din ce cauze, pe ce motiv? întrebă el tulburat.

— Fără niciun motiv. Pur şi simplu eşti concediat… Stăpânul a dat ordin şi atât. Poftim, ţine restul de plată, ia banii şi mergi în plata Domnului! i-a spus Maistrul.

Saşa s-a uitat în jur, s-a uitat la colegii de muncă. Ei stăteau cu ochii plecaţi şi cu mâinile încrucişate. Tăceau ruşinaţi.

—Ce-i cu voi, fraţilor? Am muncit eu mai prost ca voi, am făcut ceva greşit? Pe mine mă gonesc, nu se ştie de ce, şi voi tăceţi mâlc?

—Nu eşti tu, Saşa, nici primul şi nici ultimul. Aşa cum ai tăcut tu înainte de asta, aşa şi noi tăcem acum. Du-te, frate, în drumul tău, căci nimic nu se mai poate schimba, i-au spus foştii colegi şi tovarăşi.

S-a uitat Saşa spre ei cu dispreţ, a dat din mână a lehamite şi a plecat.

—Şi ăştia-s toţi banii restanţi? a întrebat Saşa când a văzut ce sumă mizeră a primit.

—Da, Saşa, i-a spus casieriţa, ăştia-s toţi. Ia-i cât ţi se mai oferă, căci mâine nu se ştie…

Saşa s-a întristat şi mai rău. Şi cum o să trăiesc eu fără muncă, fără venit şi fără niciun ban? Cu ce o să-mi hrănesc familia şi copiii, cu ce o să-i îmbrac, cu ce o să-mi plătesc întreţinerea, cu ce o să-mi plătesc ratele? – se întreba muncitorul, devenit brusc şomer. Nu se mai poate aşa! Oare poţi să-ţi baţi joc de omul muncitor în halul acesta?

—O să merg să-mi caut Dreptatea. Oare unde s-o caut? se întreba Saşa.

—Păi, unde, unde? i-a spus Maistrul. Dreptatea se află acolo unde sunt Banii, iar Banii se află la Stăpân. Vrei să capeţi Dreptate, mergi la Stăpân.

Saşa aşa şi făcu. Merse la Stăpân.

—Bună Saşa, îl salută Stăpânul. Cu ce ocazie pe la noi? Ai citit ordinul cumva?

—Am citit, Stăpâne. De asta am şi venit. De ce am fost dat afară de la slujbă şi de ce am primit atât de puţini bani? Tu ai de toate, pentru tine şi familia ta, şi chiar pentru toţi prietenii tăi. În seiful tău zace milionul. Oare nu ai suficient cât să plăteşti şi truda mea zilnică pe care o fac pentru tine?

Stăpânul l-a ascultat şi a început să râdă în hohote.

— Ehe, Saşa, am eu în seif nu un milion, ci zece sau poate chiar sute de milioane. Nu-i asta treaba ta! Aceşti bani nu sunt pentru de-alde tine, prostovanule! Ai lucrat bine, sărăntocule, mi-ai adus multe milioane, dar acum nu mai am nevoie de tine şi de aceea nu-ţi voi mai da niciun leu. Eşti liber, fă ce vrei, pentru că necazul tău nu este şi necazul meu. Şi nu uita, Saşa, Dreptate se află în Lege, iar noi respectăm Legea.

Stăpânul a apăsat pe buton, a vorbit cu oamenii de la pază şi l-a aruncat pe muncitorul Saşa afară din palat. Saşa s-a supărat, a luat o piatră şi a aruncat-o în geam. Poliţia a venit imediat şi l-a luat pe Saşa la secţie.

— Dă-mi drumul, te rog, Poliţistule. Eu caut Dreptatea, iar tu eşti Legea. Mai bine l-ai aresta pe Stăpân, căci el mi-a furat sănătatea şi banii.

— Dacă vrei să găseşti Legea, atunci mergi la Senator. Pentru mine însă există o singură Lege: Banii. Mă plăteşti, îţi dau drumul, nu mă plăteşti, în celulă, după gratii îţi vor putrezi oasele! Iar Stăpânul nu-mi este duşman, căci el ne hrăneşte.

I-a dat Saşa ultimii bani primiţi de la uzină şi a plecat în căutarea Dreptăţii la Senator. Senatorul muncea de zor. Făcea Legi.

— Ajută-mă, te rog, Senatorule! Pe Stăpân pedepseşte-l, iar pe mine ajută-mă să-mi recuperez banii şi slujba. Am auzit că Dreptatea se află în Lege, iar tu ai fost ales de muncitorii de la Uzină ca să reprezinţi Legea. Noi te-am ales, pe noi să ne reprezinţi!

Aşa i-a vorbit Saşa.

— Prost mai eşti, măi, Saşa! Pleacă de aici, să nu te mai văd! Noi cu Stăpânul facem afaceri serioase, de importanţă strategică pentru Ţară. Eu scriu Legi, dar nu pentru tine, ci pentru El. Pentru că Legea e acolo unde sunt Banii, iar Banii sunt la Stăpân.

I s-a întunecat rău privirea şi gândurile i s-au încurcat muncitorului Saşa. Nu mai înţelegea nimic. Era descumpănit.

—Oare unde să mai merg? a întrebat el disperat. Unde să mai caut Dreptatea?

—Nu ştiu eu unde-i Dreptatea ta, zise Senatorul plictisit. Nu am văzut-o. Dacă o fi fiind ea undeva, atunci numai la Dumnezeu. Mergi la El, poate se îndură de tine!

Merse Saşa cât merse şi ajunse la o intersecţie mare. Acolo stătea semeaţă o catedrală frumoasă, imensă, poleită cu aur şi cu uşile larg deschise. Se apropie muncitorul Saşa de uşă, vru să intre să vorbească cu Dumnezeu, dar la intrare dădu de un Popă.

— Unde mergi!? îl întrebă acesta puţin răstit.

—La Dumnezeu merg, să-i spun necazul şi să-i cer să-mi arate unde-i Dreptatea. Poate El îl va pedepsi pe Stăpân şi-mi va da slujba-napoi. Am înţeles că Dreptatea se află în Lege, iar Legea în Bani. Iar toţi Banii se află la Stăpân. Eu nu am nici Bani, nici Lege, nici Dreptate.

—Ce tot spui acolo?! se răsti preotul la el. împotriva Stăpânului te-ai revoltat, bandit ce eşti?! Păi, el ne-a construit iconostasul, el a cumpărat tone de lumânări, el ne-a reparat mănăstirile şi tot el ne construieşte biserici noi!!! Pleacă de-aici, nemernicule!!! Să nu mai văd picior de-al tău pe aici… Şi, dacă vrei să asculţi de Dumnezeu şi de Dreptatea lui, atunci supune-i-te Stăpânului, teme-te de Lege şi dă Banii Bisericii Domnului. Iar Dreptatea nu o mai căuta pe lumea asta. Poate că pe lumea ailaltă o vei primi, aşa că speră şi aşteapt-o, aşa cum aştepţi salariul lunar.

A plecat Saşa de la Biserica Domnului amărât şi descumpănit. Avea o piatră pe inimă.

O să merg, s-a gândit el, să mai văd o dată Uzina, să mă liniştesc. Cine ştie…

Saşa se uita de pe deal la frumoasa lui Uzină, ce s-a construit cu sudoarea a mii de oameni, la care a lucrat de tânăr, unde şi-a cunoscut soţia cu care a făcut copii, unde şi-a câştigat bucata de pâine cu care şi-a crescut copiii, Uzina ce acum îi aparţinea doar Stăpânului. Privea şi se gândea. Oare cu ce-am greşit? Oare unde să caut Dreptatea, dacă nici la Dumnezeu nu o găsesc?

Lângă zidul Uzinei, muncitorul Saşa a văzut un cetăţean care lipea nişte hârtii.

— Ce faci aici, Omule? Ce-i cu hârtiile alea? l-a întrebat Saşa.

Saşa a citit hârtia pe care cetăţeanul i-o dăduse. Era istoria lui adevărată: cum a fost concediat pe nedrept, cum nu a fost remunerat corect, cum a fost gonit de Stăpân, de Senator şi de Popă, cum i s-au încălcat toate drepturile. Tot Adevărul despre el, muncitorul Saşa.

Iată unde este Adevărul! Iată unde este Dreptatea! s-a gândit mai optimist Saşa.

— Mi-au spus că Dreptatea e în Lege, în Bani, în Dumnezeu. Şi iată unde este ea…

— Dreptatea, Saşa, este diferită, i-a spus cetăţeanul necunoscut. Stăpânul are una, domnească, e dreptatea lui. Dar noi suntem cetăţeni şi avem doar o dreptate, cetăţenească. Şi nu te mai plânge atâta! Dacă eşti şi vrei să fii om, nu mai cerşi Dreptatea. Pentru că toţi îşi vor şterge picioarele de tine. Ridică-te, nu te mai umili! Hai mai bine să ne impunem Dreptatea umană în faţa Stăpânului şi să-i luăm Dreptatea lui domnească.

— Şi ştii ce a urmat? De nervi şi disperare, i-au tăiat gâtul Stăpânului şi i-au dat foc la conac. Şi muncitorul Saşa a ajuns în Siberia, unde i-au putrezit oasele, iar copiii au ajuns pe stradă şi în şcoli de corecţie. Aşa a început totul pentru mine, Vasika, dacă înţelegi. Şi iată-mă aici. Aşa am devenit eu hoţ şi aceasta este povestea pe care o s-o auzi de la toţi, într-o versiune sau alta…

Când avea de povestit ceva serios, Profesorul făcea ceai şi fuma mult. Când am crescut, mi-a dat şi puţin *cifir.* Dar avea grijă să nu exagerez.

— Vasea, noi ne-am născut sub un regim şi într-o lume în care fie eşti călău, fie eşti victimă. Nu există cale de mijloc, aproape pentru nimeni. Cine spune că nu a fost una sau alta minte. Paradoxul face că unii au fost şi una, şi alta şi mai toţi au fost călăi pentru că au închis ochii. Până şi Dumnezeu a închis ochii când a văzut ce e pe aici, înţelegi? Eu ce vină am că m-am născut aici, în aceste condiţii? Parcă în altă parte nu e la fel? Nu ştiu. Dar ştiu că acela care a învins este Cain. Cu el începe totul: şi moartea, şi păcatul, şi proprietatea, şi legea. Nu aşa ne învaţă Scripturile? Aşa am fost învăţat de mic până i-au ridicat pe ai mei şi i-au împuşcat. Şi eu am pornit pe calea lui Cain. Şi toţi au început să mă vâneze. Oare de ce l-a protejat Dumnezeu pe Cain? Să nu-l omorâţi, a spus. Părinţii mei, cum bine ştii, au fost nişte victime, carne de sacrificiu pentru comunişti. Şi eu am rămas pe drumuri. Am o singură fotografie cu ei.

Profesorul scoase o fotografie veche, alb-negru, în care era o familie tânără, mama ţinând un copil în braţe. Fotografia transmitea bucurie, ochii erau plini de viaţă şi optimism, iar copilul acela, Profesorul la 5 – 6 ani, avea pe chip liniştea copilului protejat, în braţele părinţilor. Pe feţele lor se citea multă speranţă. Era una dintre acele fotografii de epocă ce aduc pacea. Dar asta e doar în poze. V-aţi întrebat ce s-a întâmplat cu acele familii? Prin ce au trecut? Când vedeţi fotografii vechi, întrebaţi-vă! Istoria este de multe ori nedreaptă şi tragică.

Părinţii din fotografie aveau să fie împuşcaţi în anul următor, copilul urma să intre în malaxorul instituţional sovietic de corecţie şi în doar câteva luni avea să se trezească, din raiul familiei iubite, în iadul maşinăriei represive. Monstrul acesta l-a produs pe cel care avea să devină unul dintre cei mai cunoscuţi hoţi în lege ai generaţiei sale în această regiune, Profesorul. Şi care, întâmplător, îmi era un fel de unchi, pe care cu siguranţă nu l-aş fi întâlnit niciodată dacă tatăl meu nu ar fi vrut să-l salveze. L-o fi salvat? Nu ştiu. Însă cu siguranţă el m-a salvat pe mine. De ignoranţă, de prostie, de indiferenţă.

Cât poate fi salvat cineva de aceste patimi. Iată cum funcţionează ironia sorţii.

Am aflat târziu despre ramura aceasta a familiei. Ei făceau parte din aripa mesianică a familiei, care a combinat creştinismul cu revoluţia şi a făcut primul kibuţ de pe la noi pe bazele unui fel de comunism creştin veterotestamentar. Ceva foarte radical. La început au fost lăsaţi să pună bazele comunităţii lor, au primit un teren undeva pe lângă Odessa, pe malul mării. După un timp au fost interzişi şi membrii comunităţii au fost ori împuşcaţi, ori trimişi în Siberia, de unde nu s-a mai întors aproape nimeni, ori au fugit peste hotare. Acum câţiva ani am întâlnit o supravieţuitoare, o evreică ce se căsătorise cu un găgăuz, un turc creştinat, şi împreună reuşiseră să fugă la Istanbul cu ajutorul contrabandiştilor caucazieni. Dar o să povestesc cu altă ocazia această aventură cu final tragic. Cert este că Profesorul a ajuns de mic copil la internat, apoi la o şcoală de corecţie. Aşa a început tăvălugul vieţii de bandit. Fără întoarcere.

— Am fost arestat serios, îmi povestea el, prima dată prin ’38. Până atunci crescusem, după cum îţi spuneam, prin case de copii, acele incubatoare de bandiţi. După aceea am tot nimerit în colonii pentru copii, pentru adolescenţi. Le ziceam colonii acelor şcoli de corecţie, care de fapt erau tot nişte puşcării, dar cu un regim puţin diferit faţă de cele pentru adulţi. Aici e o altă poveste. *Baistrucii* ăştia tineri sunt cele mai fioroase fiare pe care le poate produce omul. Atâta violenţă câtă pot genera aceşti copii este de neimaginat. Aici am învăţat lucruri complicate. Aici am învăţat să supravieţuiesc, dar am şi înţeles că, dacă eu nu-l voi distruge pe celălalt, dacă nu-i voi lua gâtul la timp, o va face el primul şi eu voi fi mort. Aici şi pe stradă înveţi legile complicate ale junglei şi instinctul vieţii şi al morţii. Aici înveţi să cunoşti limitele tale şi ale celuilalt. Dar, pentru a le cunoaşte, trebuie să încerci să le depăşeşti. Aici înveţi ce contează cu adevărat în viaţă, cum să fii puternic, cum să fii viclean şi ce te omoară sau te întăreşte. Aici înveţi pentru prima dată

bespredelul. Aici înveţi cum se impun, cum se fac şi cum se dizolvă legile. Dacă nu înveţi repede şi nu de adaptezi străzii, junglei, ea te striveşte. Vine
0 altă specie, mai vicleană şi mai puternică, şi îţi frânge gâtul. După o perioadă însă lucrurile intră în normal. E ca şi în natură. Leii tineri se bat până înţeleg toţi care este masculul alfa, cel care va conduce şi căruia toţi
1 se vor supune. Însă noi nu eram lei, ci lupi. Leii, oricât ar fi de lei, mai ajung la circ, pe când lupii nu vor ajunge niciodată într-un ring, să fie distracţia altora. Lupii pot fi domesticiţi doar dacă sunt luaţi şi crescuţi de oameni înainte de a conştientiza şi a-şi dezvolta instinctul animalic. Pot deveni un soi de câini doar dacă sunt luaţi de la sânul mamei de foarte mici. Dar, dacă sunt scăpaţi sau lăsaţi câteva luni în compania lupilor, ei nu vor mai putea fi niciodată domesticiţi. Cam asta se întâmpla şi cu noi. Noi am fost scăpaţi de sub control. Fără familii, când ne-au închis în şcoli de corecţie şi puşcării, eram deja lupi. Şi nimic nu ar mai fi putut să ne domesticească şi să ne dreseze altfel decât eram deja. Instinctele noastre de fiare erau mult prea puternice pentru a asculta comenzile instituţiilor. Puteam mima pentru a ne proteja pe noi înşine şi haita noastră, dar, cu prima ocazie, le luam gâtul dresorului şi fraierilor care voiau să ne domesticească şi erau foarte convinşi că vor reuşi. Nu aveam să fim niciodată animale de circ. De asta spunem mereu: „Suntem lupi. Nu suntem lei, dar nici la circ nu vom ajunge”. Asta e treaba fraierilor… Când am nimerit în primul arest pentru adulţi, eram deja *paţan* în toată firea, aproape hoţ profesionist. Aveam deja mica mea bandă în Odessa şi câteva spargeri la activ, cunoscute şi apreciate de mai-marii bandiţi ai oraşului. Activam la Chişinău, oraşul de refugiu al hoţilor din Odessa. Aveam avantajul limbii: vorbeam şi moldoveneşte pe lângă rusă şi idiş. Începusem să am mână liberă cu binecuvântarea bătrânilor şefi de haite locale. Aveam şi o căsuţă închiriată pe Moldovanka. Când am „căzut”, mi-am dat seama că de data aceasta va fi pentru o perioadă mai lungă. Mi-au dat opt ani. Dar noi

ştim de foarte mici că a doua casă a noastră este puşcăria.

Suntem educaţi să gândim aşa. Viaţa noastră nu se schimbă foarte mult odată ajunşi acolo. Asta este în ordinea lucrurilor. În definitiv, noi furăm şi omorâm, iar ei ne prind şi ne bagă în aceste cuşti. Pentru a nu cădea pradă jocurilor lor de dresaj, este firesc să transformăm aceste cuşti în casele noastre. Cu regulile noastre, cu propria noastră organizare, chiar dacă, formal, trebuie să păstrăm un echilibru între lumea lor şi lumea noastră. În definitiv, în puşcărie avem un loc comun, unde convieţuim pentru prima dată în viaţă. Noi, cei care încălcăm legea lor, specia făcută să nu se supună, şi ei, cei care vor să ne impună legea lor. Puşcăria este de fapt singurul loc în care puterea şi bandiţii stau împreună. În rest, fiecare îşi vede de viaţa lui. Ştii, Vasika, noi nu ne temem de puşcărie pentru că suntem pregătiţi pentru asta. Pentru noi nu puşcăria, nu arestul, ci libertatea este starea de excepţie. Cum spunem: cu cât ieşi mai devreme, cu atât mai devreme intri, cu cât intri mai repede, cu atât mai repede ieşi. În viaţa noastră, puşcăria este cel mai stabil lucru. Voi asta nu înţelegeţi… Nu-ţi recomand să intri acolo, cu toate că nimănui nu-i strică. Da’ pentru un scriitor chiar e recomandat, pentru a putea scrie despre asta. Dacă ajungi acolo, iată câteva sfaturi utile: 1. Nu te teme să fii tu însuţi. Puşcăriaşii şi hoţii respectă asta. Să nu te dai drept ce nu eşti. 2. împarte ce ai cu alţii şi nu fi lacom. 3 – în niciun caz să nu-i bârfeşti pe la spate pe alţii. Asta moartea aduce. 4. Să fii atent cu cei care au ani mulţi de puşcărie, sfătuieşte-te cu ei şi respectă-i. 5. Nu colabora cu informatorii, cei care lucrează cu puterea şi decăzuţii. Aduc moarte. 6. Priveşte-ţi adversarul şi duşmanul în faţă, nu ceda nici la primul pumn şi nici la prima ofertă. Nimic nu merită. Însă cum am devenit eu hoţ în lege? Ştiu că asta te interesează. Nu e nimic complicat. Printre hoţi, ca şi printre ceilalţi oameni, sunt şi isteţi, şi proşti, şi leneşi, şi harnici. Ai de tot felul. E ca peste tot. Să te ferească Dumnezeu de cei harnici şi isteţi, dar şi de proşti şi leneşi, cum se spune în armată. Harnicii-isteţi sunt cei

catastrofali. Aduc numai necaz. Uită-te cum arată lumea lor. Cei mai buni sunt lene şii-isteţi, pentru că aleg calea cea mai scurtă, cea mai rapidă şi cea mai eficientă. Lenea e importantă. Ferice de cei leneşi, că a lor va fi împărăţia veşnică. Aşa trebuie propovăduit. Veşnicia este pentru leneşi. Cei harnici ar muri în truda lor. Fireşte că şi eu am fost pus la încercare, ca toţi hoţii, mai ales când vrei să joci la nivel mare. Tehnica lui Iov mi s-a aplicat şi mie, cum crezi. În faţa hoţilor în lege, când e concurenţa mare, toţi vrem să ne afirmăm şi atunci mergem deseori *va banque,* de toţi banii. Rişti toţi banii, îţi arzi toate punţile. Eu însă ştiam că am o afacere pe care nimeni nu o mai încercase până la mine. Nu ştiam s-o fi încercat cineva. Am patent pe ea, zise el râzând. În bandă aveam doi *koreşi* (prieteni) din Chişinău şi doi din Odessa. Afacerea era simplă, dar mergea la fix şi garanta liniştea şi pacea, aşa cum le place hoţilor bătrâni, fără *kipiş,* adică fără gălăgie. Întrebarea mea era simplă: unde se găsesc bani grămadă, care mă aşteaptă, iar eu să merg să-i iau, în aşa fel încât cel care-i are să mi-i dea fără să implice *musoni.* Fără scandal, ci în pace. Şi ideea mea a fost aproape genială. Am căutat locurile unde se duceau banii, dar unde statul nu era implicat. Cu el ai destule bătăi de cap. Acum toată lumea fură de la stat, dar atunci statul era periculos, mult mai periculos. Plus că să fure de la stat poate oricine. Dar şi riscul era mare, căci pe atunci ne împuşcau ca pe câini, fără proces. Erau legi foarte aspre pentru furtul din avutul obştesc. Şi atunci am făcut o listă frumoasă: şefi de magazine, de depozite, cooperatişti, iar mai târziu *tehoviki,* cei care făceau un soi de cooperative ilegale în interiorul întreprinderilor de stat şi vindeau pe piaţa neagră. Erau puzderie. Ce ştiţi voi despre comunism? Habar n-aveţi despre ce vorbiţi! Aceştia erau o mină de aur. Dar eu am început cu câţiva şefi de mari magazine. Studiam obiectivul, aflam totul despre ei şi-i vizitam la ore potrivite. Le luam banii şi-i anunţam că, dacă vor ciripi, vor ajunge în faţa plutonului de execuţie înaintea noastră. Noi nu facem decât să redistribuim furtul lor. Îi pedepseam

moale pentru hoţia lor. Dacă ajungeau pe mâna statului, luau cel puţin 15 ani de puşcărie, asta dacă scăpau de glonţ. Aşa că noi eram pentru ei o binecuvântare. Ne dădeau banii plângând de bucurie. Era simplu şi sigur. Nici unuia dintre cei jefuiţi nu i-ar fi trecut prin cap pe atunci să ciripească. Înţelegi? Era afacerea perfectă. Am început cu Chişinăul, după aceea Odessa şi pe urmă ne-am mişcat spre Moscova şi Piter. Afacerea noastră ne-a adus atâta faimă, încât eram primiţi de toţi *blatarii* ** din URSS cu braţele deschise. Banii curgeau şi noi trăiam pe picior mare. Era o afacere sigură şi asta ne-a împins sus. Însă sus mereu te aşteaptă şi surprize. Şi oricum, mai devreme sau mai târziu, tot ajungi la puşcărie. Eu am luat zece ani. Dar acolo înveţi multe. De exemplu, eu am învăţat de la un intelectual isteţ, închis pentru politice, cum să citeşti presa. Vasea, presa se citeşte ca şi Talmudul, de la stânga la dreapta. Adică invers decât vor EI. Deci când se dă balet şi simfonică dimineaţa la Ostankino înseamnă că e caft la Kremlin. Nimic bun nu ne aşteaptă. Dacă *Pravda* spune că copiii din Etiopia încep s-o ducă iar prost înseamnă că vor scumpi pâinea. Dacă *Izvestia* zice că negrii din Harlem nu au de muncă înseamnă că vor să umble iar la ceva legi şi o luăm în freză. Aşa vorbeau ei cu noi. Dar noi trebuia să ştinrsă-i citim. Ştii care era cel mai straniu lucru când ieşeai? Întâlnirea cu oamenii şi locurile. Tu plecaseşi de zece ani, stătuseşi în puşcărie, rupt de lume. Ce ştiam noi era doar din cele câteva ziare care ajungeau la noi, puţin radio şi poveştile celor ce veneau. Contactul cu lumea de dincolo de ziduri era foarte redus. Când eşti închis, ai impresia că s-a oprit timpul, pentru că totul este repetitiv. Acelaşi loc, aceeaşi cameră şi aceleaşi ziduri, timp de zece ani. Aceiaşi gardieni şi, cu mici schimbări, aceiaşi puşcăriaşi. Aceleaşi ritualuri, zi de zi, lună de lună, an de an, câteva mii bune de zile. Îţi închipui? Timpul s-a oprit. Tu eşti cel care a intrat într-un labirint şi repeţi la nesfârşit totul. Te învârţi în jurul propriei umbre. Oricât ar spune hoţii că respectă zona, nu e deloc uşor în cuşcă. Afară însă timpul curge cu viteză. Zboară. Afară au loc transformări

imense în zece ani de zile. Oamenii se însoară, fac copii, iar aceştia cresc. Se construiesc case şi chiar oraşe. Se schimbă lumea. Iar la tine timpul e oprit. Pentru tine nu există această schimbare. Şi, când ieşi, te ciocneşti de aceste schimbări enorme, la care tu nu ai participat, la care nu ai fost prezent, le-ai scăpat pentru că a trebuit să stai în haltă, undeva departe, uitat de lume. Cum se spune:

tu ai lipsit de la acest praznic al vieţii. Când ieşi, în primele zile, ai acest şoc imens şi parcă te apucă depresia. Vrei înapoi. De ce toate acestea? Ai impresia că eşti acelaşi care ai intrat, că tu ai rămas acelaşi, tot acolo, ca la 20 de ani, câţi aveai când ai intrat. Dar se pare că nu e aşa. Tu ai deja 30 sau 40 de ani. Şi totul în jur s-a schimbat. Au trecut zece ani de schimbări imense. Timpul a curs. Nu contează impresia ta despre tine, ci cum te văd ceilalţi. Ei te văd schimbat. Ei s-au schimbat. Ei te văd prin prisma schimbării lor. Cel mai mare şoc e când îţi vezi părinţii, dacă-i ai, mult mai bătrâni şi neputincioşi. Sau pe cei apropiaţi. Dar înţelegi cu adevărat minunea şi tragedia asta a timpului trecut şi pierdut când vezi copiii aceia pe care i-ai lăsat când mergeau la grădiniţă sau în primii ani de şcoală şi care acum sunt ditamai golanii, pregătiţi să-ţi ceară o ţigară sau o bere. Când tu ai intrat la pârnaie, ei se pişau încă în pantaloni şi acum îţi cer o ţigară şi o bere. Şi va trebui să mergi cu ei la femei. Şi au trecut numai zece ani. Dar cei care stau 20? Puşcăria te frânge sau te face mai tare. Sunt mulţi ani în joc. E bine să faci puşcărie, însă nu una foarte lungă. Oricum, cu o puşcărie toţi suntem datori. Vai şi amar de cei care nu au trecut prin puşcărie… După aceea a început lupta cu *mongolii.* Această bandă a fost mai ceva ca un trib. Ei au început lupta pentru putere şi instaurarea unor noi reguli. Au început să lucreze cu puterea, care era atât de coruptă, încât, pentru o pungă de bani, făcea orice. Ei au început primii goana după droguri. Au devenit primii narcodealeri sovietici. Câmpurile de maci din Asia Centrală au început să fie controlate de ei, cu ajutorul birocraţilor de *komuneara.* Vara, sute de tineri mergeau la strâns „iarba-dracului”. Erau lanuri întregi

acolo, unele lăsate de izbelişte, căci iarba asta creşte peste tot acolo. Să-i fi văzut cum alergau goi şi cum strângeau de pe corpul asudat acest praf. Strâng acest praf de pe corp şi din el fac drogurile. E o nebunie. Atunci, aceste triburi aproape câştigaseră bătălia împotriva noastră. Nu mai ştiai cine pentru cine lucrează: bandiţii pentru *komuneara* sau *komuneara* pentru bandiţi. Aşa s-a născut mutantul care a luat puterea politică mai târziu. Apoi ştii bine ce s-a întâmplat. A căzut comunismul şi la ce bun să mai furi dacă poţi să privatizezi şi să iei totul legal? Când m-am întors, prin ’87—88, din puşcărie, după un mic sejur, nu am mai recunoscut nimic. Cain era la putere peste tot. Acum nu Cain era cel prigonit, ci el era legea. Ai noştri se ocupau de protecţie, de taxe, de tot. Când veneau la noi, oamenii nu o făceau pentru că le era tare drag de noi, ci pentru că nu mai aveau încredere în nimic: stat, poliţie, justiţie, lege. Nimic. Înţelegi? Când totul a fost făcut varză, oamenii au venit la noi, pentru că bandiţii rămăseseră ultima autoritate şi lege. Ei, uite, asta ar trebui să-i pună pe gânduri… Practic, când statul s-a năruit, numai noi am mai putut da coerenţă lucrurilor, pentru că noi mai aveam ceva reguli şi ierarhii. Şi poate ceva mai multă etică, dacă e să vorbim pretenţios. După ’90 a fost simplu. A început *bespredelul,* până a câştigat definitiv acest mutant. De la războiul curvelor s-a trecut la *coabitarea curvelor.* Dar povestea asta deja o ştii bine.

După ce am ascultat toată povestea lui, care a fost mult mai lungă, nu am putut decât să pun o întrebare banală:

— Ce ţi-a lipsit cel mai mult în puşcărie? Totuşi, ai stat o viaţă de om acolo… Pentru mine este de neînţeles.

— Ştii, nimeni nu m-a mai întrebat acest lucru. Astea sunt întrebări de părinţi sau de copii, însă noi nu avem nici copii şi nici părinţi. Noi nu avem nici măcar amante. Sună dureros. Parcă vrei să ne plângi de milă, dar nu are rost. Noi aşa suntem crescuţi şi educaţi. Pe noi dragostea şi mila ne înrăiesc, ne fac mai inumani. Pe noi doar violenţa şi duritatea ne umanizează. Ăştia suntem noi.

Nu toţi. Dar să ştii că m-am tot întrebat în ultimul timp ce-mi lipsea cu adevărat în puşcărie. În diverse perioade îţi lipsesc diverse lucruri. O, noi nu suntem cu văicăreli din astea cu libertatea. Noi avem o vorbă: nici măcar în puşcărie omul nu e liber cu adevărat. Libertatea şi alte minuni din astea sunt nazuri de om care habar n-are ce-i aia libertate. Noi, de felul nostru, ne simţim destul de bine şi acolo. E casa noastră, în definitiv, dar e o casă pe care ne-au construit-o alţii, ca să se protejeze de noi. Noi însă ne-o asumăm. Noi „stăm" cu demnitate acolo. Şi ne comportăm ca stăpânii acelei case. La început îţi lipsesc lucrurile de care în libertate faci rost destul de uşor. O masă bună, băutură bună şi din belşug, o femeie cu carnea ei bună. Ce ne lipseşte când nimerim aici în tinereţe? Satisfacerea poftelor imediate. Ce se întâmplă în puşcărie cu noi? Aici începem să ne educăm corpul şi mintea, să le disciplinăm. Afară este aproape imposibil să faci asta. Aici însă totul îţi impune o disciplină, altfel eşti strivit. Aici, în puşcărie, eşti ca într-o lume normală, însă totul este foarte comprimat. Puşcăria nu este decât esenţa tare a vieţii adevărate. De aceea se poate spune că puşcăria este marea noastră şcoală. Aici ne dăm doctoratele şi învăţăm o mulţime de lucruri de la cei mai mari şi trecuţi prin viaţă. Mai încolo urmează alte lipsuri. Duci lipsa soarelui, a plajei, a mării, a mişcării şi a plimbărilor odihnitoare. Putem să ne refugiem în diverse poveşti, să improvizăm aici o viaţă reală, însă totul se limitează la o realitate dură. Îţi lipsesc toate acestea fără doar şi poate. Dar deja ai o disciplină a ta, mult prea mare pentru a cădea ispita unor melancolii şi depresii. Nu suntem noi pentru asta. Dar ştii ce mi-a lipsit mie cel mai mult şi mai mult în timpul ultimei şederi mai lungi? Dar să nu râzi, că n-am mai spus nimănui. O fi de la vârstă? Mi-a lipsit scaietele, ciulinul, cum îi zice pe la noi. Ştii planta aia verde, spinoasă, cu floarea mov. N-o să-ţi vină să crezi, dar asta mi-a lipsit la nebunie. O visam noaptea, mi-o imaginam şi chiar o simţeam cum mă împunge, îi simţeam ţepii. Nu cred că există ceva mai frumos şi mai fascinant decât un câmp

uscat plin de ciulini, care se întinde la orizont spre mare. Mă visam cum ieşeam din puşcărie şi fugeam pe câmpiile de lângă Odessa, gol puşcă, prin această câmpie de ciulini care mă împungeau şi mă răneau, dar eu mă tăvăleam prin ei, parcă voiam să fac dragoste cu ei. Eram în extaz de durere, de plăcerea durerii, care mă făcea viu şi liber. Asta visam. Tu îţi dai seama? Şi, când am ieşit, asta am făcut. Dar să nu mai spui nimănui, căci ei nu mă vor înţelege.

Am cunoscut-o până la urmă pe faimoasa *tiotea* Hana. Sau Hana Ismailovna, cum o alintau *blatarii* care o respectau enorm. Nu cred că în anii ’60 ar fi îndrăznit cineva să-i facă cel mai mic rău sau să-i zică o vorbă urâtă Tiotei Hana, cunoscuta matroană a bordelului sau *priton răzvrăta,* locul desfrâului, cum îi spuneau aici, pe Moldovanka, faimosul cartier din Odessa. Cu toate că *priton* era şi numele dat locurilor conspirative unde se strângeau hoţii şi *blatarii.*

Profesorul a sunat-o şi i-a zis că-şi trimite nepotul până la ea.

— Când ai apucat să faci un nepot, nebunule, că, la cât ai stat la puşcărie, mă mir că ai avut timp! E aşa de tânăr, că trebuie să vină la bordel? Nu i-ai găsit şi tu o rusoaică pe la crâşmele voastre? se auzea în receptor.

— Hana, nu sufla aşa tare în receptor, că nu mai am de mult vârsta la care să mă supăr uşor. Nu vine pentru servicii, ci pentru poveşti. Tu trebuie doar să bei ceai cu el şi să-i povesteşti. O să vezi că ştie să te pornească ca pe un ceas mecanic şi mai ales ştie să asculte. Tu povesteşte-i. E ca un rabin, dacă mai mergi la sinagogă, zise zâmbind Profesorul.

— La ce-mi trebuie sinagogă, când am bordel, Profesore? Dar uite, de un rabin e mereu nevoie la bordel, aşa că trimite-l să ne citească din Tora. *Davai!* fu ultimul cuvânt, după care Profesorul puse receptorul în furcă.

Am ajuns într-o după-amiază de vară. Acele după-amiezi însorite şi călduroase. În curte, o tânără uda florile şi stropea pământul încins de căldură. Apa căzută pe

pământ apuca să-i schimbe puţin culoarea, dar era atât de încins, încât se usca într-o clipită, de parcă nimic nu s-ar fi întâmplat. Acest udat al curţilor era o îndeletnicire zilnică vara prin părţile noastre, când căldurile deveneau copleşitoare.

Eu aveam o vestimentaţie specială, ca să arăt mai exotic, pentru că ştiam unde vin şi cine-i *tiotea* Hana. Mi-am luat o *tiubiteikă* cumpărată la Ierusalim, dar era mai degrabă palestiniană decât evreiască. În general, port cu mine două soiuri de acoperământ: am faimoasele şepci cu care cred că am făcut o adevărată modă în România şi care nu înţeleg de ce aici sunt asociate cu „revoluţionarii socialişti”, pentru că o poartă şi mulţi reprezentanţi de seamă ai altor bresle, şi mai am *tiubiteici,* acele kipe brodate frumos pe care le au mai toate popoarele din plin Asia şi mai ales din Caucaz, unde-mi place mie să merg şi pe care eu le purtam mai ales acasă. Mereu am la mine aceste două accesorii vestimentare: o kipă şi o şapcă. Fără ele nu plec nicăieri, pentru că mă simt neputincios. Fiecare cu slăbiciunile lui.

Îmi mai aruncasem pe mine un tricou marinăresc, de care eram foarte ataşat, nişte pantaloni scurţi, o pereche de sandale şi o geantă roşie pe care scria frumos *Aeroflot,* dar care era cumpărată de o amică din Elveţia. Îmi pusesem şi o pereche de ochelari de soare *& à la* Lenon, aşa, ca să nu par din partea locului. Parcă asta putea fi ascuns aici, pe Moldovanka! Unde te citeşte orice copil şi e destul să caşti gura ca să înţeleagă că nu eşti băştinaş, ci un amărât de venetic. Bine, asta se vede şi după mers, de la o poştă. Toată lumea are pe aici un mers aparte. Când merg, parcă dansează şi se mişcă în zigzag. E o libertate în mişcare ce se învaţă greu. Cred că în anii copilăriei se învaţă cam tot ce ţine de vorbire, mers şi comportament.

— *Tiotea* Hana, vă caută unu’ şi sigur nu e de pe aici, ce fac cu el?! strigă tânăra, măsurându-mă din cap până-n picioare.

Strigătul ei făcu să apară pe la geamuri diverşi curioşi care începură să mă privească de parcă eram un

exponat.

Aici sunt un fel de curţi interioare, ca în numeroase oraşe din fostul Imperiu, în care locuiesc multe familii şi cam toată lumea se cunoaşte şi comunică cu toată lumea. Deseori, oamenii vorbesc tare unii cu alţii, chiar peste curte, în aşa fel încât să audă toţi, să se ştie clar cine cu cine vorbeşte. Pot vorbi uneori despre tine de faţă cu tine, dar ca şi cum tu nu ai fi de faţă. E o tehnică tare eficientă când urmăreşti anumite scopuri.

— Tonea, nu striga, că nu sunt surdă, ca Zosea de la trei! Adu-l la mine şi nu pune mâna pe el, că s-ar putea să n-ai noroc în viaţă, că cică a vrut să se facă rabin şi a picat la facultate. Scrie *shlemazi* pe el, aşa că fii cuminte şi adu-l repede sus, până nu se strică, că-s curioasă să-l văd. Cică vine de la Profesor.

O auzeam comentând cu voce tare pe faimoasa *tiotea* Hana, care bătea spre 85 de ani. Adică s-o audă bine toată curtea, chiar dacă n-o vedea. Am urcat scările şi am intrat într-un apartament cu trei camere, cred. Bătrâna matroană, cea care putea să-mi fie bunică, stătea bine cu umorul, era clar.

Avea un apartament destul de spaţios, căci se afla într-o casă construită probabil pe la finele secolului al XIX-lea. Era din cele cu tavanul înalt şi uşi imense. O casă mult mai încăpătoare decât cele sovietice. Cred că o cameră şi bucătăria dădeau spre curte, iar alte câteva geamuri dădeau spre stradă. Apartamentul, chiar dacă era destul de spaţios, era foarte încărcat cu o mulţime de lucruri.

Tiotea Hana stătea trântită într-un balansoar, pufăia o ţigară şi sorbea dintr-o ceaşcă de ceai sau cafea. Purta o rochie de culoare închisă, cu multe floricele. Avea un fel de broboadă care-i acoperea doar partea de sus a capului, prinsă undeva la spate. Broboada era şi ea înflorată şi scotea în evidenţă doar roşul şi negrul. Pe mâini avea multe inele, iar la gât îi atârna un şirag mare de mărgele. Era destul de masivă. Avea o faţă expresivă, cu riduri clare, bine definite, şi ochi puţin migdalaţi, pe care-i ţinea mai strânşi. Părea că zâmbeşte mereu. Însă nu era un

zâmbet larg, ci aşa, discret şi chiar ironic cumva.

— *Şalom,* tinere! Ia vino mai aproape să te privesc, că de mult n-am mai văzut rabin tânăr pe la mine. Aici vin tot felul de oameni, dar rabinii de mult au uitat drumul la bordel, pentru că nu mai sunt pe aici. Şi încă un rabin care vine de la Profesor, asta e de povestit nepoţilor, cine i-o avea, mă întâmpină scurt *tiotea* Hana cu un zâmbet ceva mai larg.

— Hana Ismailovna, eu nu sunt rabin, e o glumă a Profesorului. Sunt un simplu scriitor pe care-l intere

&şază nişte poveşti şi mi-ar face mare plăcere să beau un ceai cu dumneavoastră, căci faima vă precedă precum pe Solomon, încerc eu să intru în atmosferă.

— Zău, nu zi! Am făcut noi multe păcate, dar nu am îndrăznit cu „Naama, amonita" să ne culcăm, precum înţeleptul Solomon, căci la cartea cea bună spune: „Amonitul şi moabitul să nu intre în adunarea Domnului, nici chiar al zecelea neam, pe vecie", zise *tiotea* Hana trăgând adânc din ţigară şi făcând ochii şi mai mici. Şi te rog să-mi zici doar *tiotea* Hana.

— *Tiotea* Hana, dar văd că ştiţi Scripturile. Nu mă aşteptam.

— Ei lasă, că noi oricum trăim după alt principiu: mai bine cu hoţul tău decât cu rabinul altuia! Ştii tu vorba aia înţeleaptă de pe-aici, spuse *tiotea* Hana, întinzându-mi o ceaşcă de ceai negru, afomat, dar destul de amărui.

După-amiaza mi-am petrecut-o aici, cu *tiotea* Hana, şi i-am ascultat poveştile.

— Ştii, Vasea, nu există societate fără bordel. Când bordelurile dispar, societatea fie devine castrată, fie moare. Bordelurile au fost şi vor fi întotdeauna. Ele au fost şi pe vremea Faraonului, şi pe vremea lui Constantin cel Mare, au rezistat şi sub Napoleon, şi sub toţi ţarii ruşi, şi din vremurile păgâne ştim de „curva Babilonului". Bordelul a rezistat şi în epoca creştină şi chiar sub vremurile mult mai dure ale inchiziţiei sau în perioada stalinismului şi fascismului feroce. Pe ultimele eu le-am prins şi ştiu bine cum a fost. În general, bordelurile dispar nu când

societatea este mai morală sau mai restrictivă, ci în momentul când totul se transformă într-un bordel mult mai mare, chiar dacă aparent vitrinele şi societatea dau de înţeles că se jenează să discute sau să accepte ideea existenţei unui astfel de local. De asta trebuie să ne temem de dispariţia lor şi nu e cazul să ne jenăm de existenţa lor. Cineva trebuie să facă această treabă socotită murdară, dar atât de necesară. Vasea, războiul şi puşcăria sunt treburi bărbăteşti, nu de femeie. Însă.

Vasea, fără supărare, şi acolo când ajungem, noi reuşim ceea ce bărbatul nu va reuşi niciodată: să îmblânzim războiul şi puşcăria; uneori suntem şi noi mai bărbaţi decât bărbaţii. Oare de unde ni se trage? Cert e că războaiele şi puşcăriile femeilor arată mult mai uman, pentru că noi suntem cele care umanizăm lumea, nu fiarele acestea de bărbaţi pe care uneori îi iubim ca nebunele. Da, iubirea este cea care mai îmblânzeşte fiara din noi. Femeile, Vasea, sunt făcute să repare ceea ce stricaţi voi, aşa că să nu uiţi asta. Te-ai întrebat vreodată de ce mai niciunul dintre *blatari* şi hoţii în lege nu au soţii, dar toţi îşi adoră mamele, pe care uneori nici nu le-au cunoscut? Pentru că memoria mamei este singura imagine şi sigurul sentiment uman care le-au mai rămas. Aşa încât casa de prostituţie, casa de suferinţă, cum îi mai spunem noi, este poate locul cel mai uman al acestei lumi decăzute. Aici, unii dintre ei îşi trăiesc poate singurele clipe de fericire. Aici le aducem mângâiere şi plăcere unor oameni nefericiţi, disperaţi, dezamăgiţi sau deprimaţi. Acest loc e foarte important pentru hoţi, căci e locul lor de refugiu, de odihnă şi de desfrâu, în toată nebunia pe care o are o minte dezlănţuită, liberă de tot soiul de prejudecăţi, dar atât de nefericită. Vasika, prostituţia este cea mai grea meserie pe care o poate avea femeia, pentru că aici trebuie să fii şi iubită, şi curvă, şi mamă, şi medic, şi psiholog, şi chiar popă uneori. Când intri să munceşti aici, nimic nu îţi mai aparţine. Aici nu-ţi mai aparţin nici corpul, cu toate orificiile lui, nici măcar gândul, şi nici sufletul. Şi faci asta de multe ori pe zi, cu oameni foarte diferiţi. Niciun sfânt

nu ar rezista cât rezistă aceste fete.

Adevăratele prostituate sunt poate ultimii sfinţi pe care-i are lumea asta decăzută. Şi uită-te în jur ce lume avem. Uită-te la lumea asta şi uită-te la fetele mele. Oare aceasta mai este o lume normală? O, să fi văzut ce familie aveam noi, în bordelul nostru, cu ce fete devotate, şi cât mă zbăteam eu pentru ele şi cât le protejam de toţi nenorociţii! O, Vasea, fiecare epocă a fost foarte diferită! Pe vremea ţarului era foarte bine; eu n-am apucat-o, dar mi-au spus bătrî Aele prostituate de şcoală veche. Atunci casele noastre erau la loc de cinste. Eram respectate. Cine ştie, de fapt, cum a fost! La Revoluţie nu a mai înţeles nimeni nimic. Un haos total. Nici nu ştiai ce chiloţi să pui pe tine, ba albi, ba roşii. Şi toţi voiau acelaşi lucru: fete gratis. A venit însă NEP-ul şi bordelurile au devenit iarăşi ce au fost odată. Nebunul de Stalin însă a stricat tot. Vremuri negre am trăit atunci şi multe dintre fetele noastre au înfundat puşcăria. Începuseră reeducarea şi, mai ales, încadrarea în câmpul muncii. Cum adică să muncim la fabrică? Doamne fereşte! De când e lumea şi pământul, noi nu am muncit aşa cum muncesc fraierii. Noi avem o altfel de muncă, mult mai grea. Şi asta era să ne omoare. Că, dacă nu aveai un serviciu, te aştepta puşcăria. Şi am început să ne luăm tot soiul de munci, aşa, de ochii lumii. Eu am lucrat ani de zile ca portar la căminul de la Arte. Era perfect, căci aveam acoperire legală şi, în rest, îmi vedeam de treburile mele. O zi la muncă, trei libere şi oricum aveam fete care stăteau în locul meu când aveam nevoie. Pe vremea lui Hruşciov şi Brejnev lucrurile s-au mai calmat puţin. Plăteai cui trebuia şi totul se aranja. Era foarte important în meseria noastră să ai protecţia necesară: *blatarul,* miliţianul de sector, şefu' de partid şi cei de la servicii trebuiau să fie serviţi ca la carte şi restul se rezolva de la sine. În orice societate, ordinea trebuie respectată. Noi ştiam asta bine. Şi ei ştiau, şi mai bine, cine ce loc are în societate. Se mai întâmplau accidente, când hoţii făceau *nalioate,* spargeri prea mari, şi atunci venea miliţia peste noi să spunem ce ştim, fiindcă noi cam

ştiam tot. Mai erau şi *găbăşnicii,* care ne puneau să facem treburi murdare. Ăia de la partid erau nişte idioţi. Nevoiau doar la chefurile lor scârboase. Dar totul se ungea bine. Pe timpul războiului a fost însă groaznic. Nimănui nu-i ardea de dragoste. Iar acum, cu toate pornografiile pe calculator, cine mai caută să facă dragoste? Ce vremuri am ajuns, Vasea! Oamenii nu mai au nevoie unii de alţii nici măcar să facă dragoste. Mi-i frică să mă gândesc! Puteam să cred orice, că i-am prins şi pe fascişti, şi pe stalinişti, am lucrat cu toţi, nu m-am temut nici de activităţi şi nici de puşcărie, dar, uite, acum chiar mă tem! Să-ţi povestesc. Când am stat în Siberia, a trebuit să ne organizăm şi acolo. Eu asta ştiu să fac, bordeluri. Ştiu să lucrez cu fetele şi să le protejez. Eu, Vasea, sunt ca un sindicat. Da, câştig şi eu de pe urma lor, fireşte, dar am şi o muncă grea: găseşte loc, caută protecţie, apără fetele, unge pe unul, drege pe altul. Mereu trebuie să lucrezi fie cu miliţia, fie cu *blatarii,* căci altfel nu poţi rezista. Şi eu asta ştiu să fac. Ştiu să le explic oamenilor de ce trebuie să ne protejeze, pentru că se duce naibii de râpă toată societatea. Tu doar înţelegi, că eşti băiat citit. Şi în Siberia, când am stat cinci ani în puşcărie, am avut un mic bordel ambulant, ca să-i zicem aşa. O căsuţă a suferinţei. Puşcăriile erau separate, dar apropiate şi atunci trebuia să ne organizăm ca să putem ajunge noi la bărbaţi sau ei la noi. Ştii, omul este o fiinţă tare iubăreaţă. Tu îţi imaginezi că, în frigul şi foamea aceea pe care le înduram noi, unde toţi arătam ca nişte cadavre, totuşi oamenii voiau să mai facă dragoste! Renunţau la orice. Unii erau gata să dea ultima bucată de pâine, care acolo avea o valoare inestimabilă, sau chiar să-şi vândă haina ce îl ţinea în viaţă, doar pentru a face sex. Când vine vorba de sex, oamenii devin mai răi decât animalele. E un instinct foarte puternic ce moare foarte greu. Şi, chiar dacă-ţi moare organul, el rămâne totuşi viu în mintea ta, căci puterea organelor e în mintea ta, iar mintea unui om e un organ straşnic, care poate învia orice. Ţine de puterea minţii şi a sufletului. Am văzut la viaţa mea tare multe. Dar cum arată omul disperat după dragoste nu pot să-ţi

descriu. E o fiară turbată, e un animal rănit profund şi dispus să facă orice. Şi uite, pentru a îmblânzi această fiară turbată şi a-l linişti, pentru asta suntem noi bune. Noi ştim să-l îmblânzim pe cel mai turbat om, pe cel mai disperat obsedat sexual – şi ei sunt mult mai mulţi. Ei sunt aproape toţi, căci nu despre sex e vorba aici, Vasea, ci despre suflet şi alin. Tu înţelegi bine asta. Ce sex puteau face oamenii ăia în Gulag şi puşcării? Noi eram ultima alinare şi le aduceam o frântură de rai. Poate ultima urmă de speranţă. Omul vrea să spere în orice condiţii. Când pierde credinţa şi speranţa, omul moare. Iar noi suntem ultimul loc al credinţei şi speranţei. Da, noi, prostituatele. Să ştii asta! O, Vasea, dacă ai fi văzut ce lume bună ne vizita în vremurile liniştite ale lui Brejnev! Câţi lideri comunişti nu am deservit? O, ce profesori universitari şi medici celebri veneau la noi! O plăcere să ai de-a face cu ei. Oameni curaţi, educaţi şi care plăteau bine, nu se ocupau cu prostii. Când se pileau, era mai greu cu ei, că nu se mai dădeau duşi. Intelectualii tăi, cum se pilesc, cum nu mai vor să plece. Nu au deloc simţul responsabilităţii. Şi îmi era milă să le iau toţi banii, pentru că ştiam ce-i aştepta acasă. Ăştia vor să fie călăriţi şi de aceea îşi iau neveste cu mână tare, care îi ţin în hăţuri, căci altfel ar sta numai la bordel. Sau poate de asta fug? Ce să le faci, au nevoie de hăţuri, iar aici găseau libertatea şi mângâierea pe care nu le aveau acasă. Cel puţin aşa lăsau să se înţeleagă. Eu ştiu să citesc oamenii ca pe nişte cărţi deschise, ca pe o *caloda* de cărţi înşirată pe masă. Dar ce ştiu oamenii? Oamenii, Vasea, nu se căsătoresc din dragoste, ci din obligaţie, căci familia este un grup ce trebuie să producă reguli, bani, prosperitate, copii şi tot aşa. Nu te căsătoreşti şi, mai ales, nu divorţezi din dragoste. Familia nu e făcută pentru dragoste, dar asta nu însemnă că unii nu se iubesc. Imaginează-ţi că fiecare ar divorţa la prima emoţie, cu prima ocazie când i se pare lui sau ei că iubeşte. Ar sări totul în aer. O instituţie de mii de ani ar exploda. Ce-ar mai rămâne din această instituţie? O familie se bazează pe cu totul alte raţiuni, şi nu e de ieri,

de azi, ci de mii de ani. Acum fiecare se căsătoreşte cum îi trece prin cap, însă înainte totul era după nişte reguli foarte exacte. Pentru tine decideau alţii şi dovada e că şi rezistau mai mult acele căsătorii. Acum vezi ce se întâmplă? Iar la mine bărbaţii nu vin după femei, căci au una acasă. Dar cine ne proteja? Cu miliţia şi cei de la organe era mai complicat, că ei o făceau mai mereu gratis, dar cu ei nu ne puneam, că ne puteau băga la zdup când voiau ei. În această situaţie nu prea aveam putere, pentru că statutul nostru era de aşa natură, încât mereu depindeam de cum li se urca la cap. Puteau să ne bage la *catalaşcă* oricând. Mereu negociam. Şi aşa, din când în când, veneau, ne ridicau şi ne băgau la zdup. Stăteam puţin, ieşeam şi de la capăt. Odată ce ai pornit pe acest drum, nu te mai întorci. Cu bandiţii e mai complicat. Este aproape casa lor. *Blatarii* buni şi hoţii cinstiţi ne protejează de mujici şi de ceilalţi care vin, îi obligă să fie corecţi şi să nu facă lucruri nepermise, să plătească cinstit. Noi facem servicii pentru ei, iar ei ne protejează. Şi servicii mult mai complicate decât îţi imaginezi tu, pentru că pe aici trec oameni de la care aflăm destule secrete, iar informaţiile ne oferă o mare putere. Totul e să ştim ce să facem cu ele.

Tiotea Hana povestea sorbind din ceai şi privindu-mă cu nişte ochi de copil. Avea multe de povestit. Puteai să umpli o carte cu întâmplări nebune, mai ceva ca *Povestirile din Odessa* ale lui Babei. Păcat că Babei a trăit atât de puţin şi nu a apucat s-o cunoască.

— *Tiotea* Hana, spune-mi, te rog, de ce crezi că Profesorul nu s-a căsătorit niciodată? Tu ştii cumva dacă a iubit pe cineva? El nu vrea să povestească niciodată despre asta. Şi de ce niciun hoţ în lege nu se căsătoreşte şi nu are familie? Ce-i cu regula asta sacră a lor, de parcă-s călugări?

A fost ultima nelămurire asupra căreia speram ca Hana Ismailovna să arunce un pic de lumină.

— O, Vasea, mă faci să mă simt ca în tinereţe cu întrebări din astea! Tu chiar trebuia să te faci rabin sau popă, că ştii să tragi oamenii de limbă, să-i asculţi şi mai

ales să-i însufleţeşti. Lângă tine oamenii se simt bine, chiar şi atunci când eşti trist şi abătut, pentru că ştii să-i asculţi. Bun, o să încerc să fiu ca la spovedanie cu tine. Tonea, mai pune, te rog, de un ceai, că tânărul nostru îmi usucă limba, şi adu şi patefonul vechi cu muzică, ca, în caz că mor, măcar s-o fac pe muzică, a zis *tiotea* Hana abătută, dar cu o voce încă veselă. Sunt multe poveşti prin Odessa legate de asta. Bandit, Vasea, nu te naşti, ci te faci! Şi mai ales bandit te fac alţii. Unii spun că totul vine de la Mişka Iaponcik. El a fost mereu tartorul tuturor bandiţilor de pe aici. El a fost şi rămâne Regele. Regele *blatar*ilor şi al hoţilor. Se zice că la un moment dat s-a îndrăgostit de fiica celui mai mare bogătaş evreu din Odessa şi că de acolo i s-ar fi tras moartea, cu toate că istoria ne spune altceva. Dar ce e istoria pe lângă legendă? Nimic. Legendele şi superstiţiile sunt mai importante pentru bandiţi decât orice. Şi lui Grigori Ivanovici Kotovski tot de la o femeie i se trage. Dar ce spargeri făcea Grişa! Spectacol, nu spargeri! Vasea, ei cred cu toată tăria că, dacă se vor lega de o femeie, atunci moartea va veni să le ia viaţa. Moartea vine, cred ei, prin femeie, pentru că femeia le aduce copilul şi le face familia. Iar familia este deja moarte. Asta e credinţa bandiţilor. Dacă vrei să nu mori, atunci nu te lega de o femeie. O poţi iubi, dar e de preferat să nu te îndrăgosteşti, căci pentru asta avem bordeluri şi fetele noastre îi deservesc cu mare atenţie pe bandiţi. Ei vor să nu-şi lege soarta de femei, ca să amâne moartea, care oricum va veni. Dar mai târziu. Cât mai târziu. Dacă te gândeşti bine la ce viaţă au, poate este mai bine aşa şi pentru ei, şi pentru femei, şi pentru familia pe care ar putea-o întemeia. Ce femeie ar putea sta lângă un bandit toată viaţa? Şi ce familie ar fi aceea în care tatăl, modelul de viaţă, ar fi bandit? Şi cum ar fi să fii arestat şi să stai în puşcărie şi tot în puşcărie să ajungă şi soţia ta? Sau şi mai groaznic: să stai în puşcărie cu fiul tău. Am văzut şi aşa ceva. Din cauza unui tată bandit a nimerit şi fiul în puşcărie. Tatăl avea de ispăşit zece ani de puşcărie, iar fiul 20. Pentru crimă. Fiul a vrut să-l răzbune pe tată, care

fusese tăiat în timpul unei bătăi sau al unui jaf. Îţi imaginezi, să fii tată bandit cu fiul pedepsit din cauza ta şi să stai în aceeaşi celulă cu el? Cred că nicio inimă de piatră nu ar rămâne insensibilă la un astfel de lucru. Deci pentru ei e mai bine aşa. Sunt mai liberi, sunt fiinţele cele mai libere pe care le-am cunoscut vreodată. Familia ştii bine că încătuşează. Dar şi protejează. Încătuşează prin obligaţii, prin legături de sânge şi rudenii. Iar când apar copiii, lucrurile se complică rău, pentru că nu mai trăieşti pentru tine, ci pentru copiii tăi. Dar un bandit e liber, chiar dacă e egoist, căci trăieşte doar pentru sine. Asta e religia lor: fără femeie, fără familie şi fără copii. În definitiv, bandit nu te naşti, ci devii, aşa că ei îşi pot face bandiţi câţi vor, fără să se lege la cap cu familia. Aşa e mai bine pentru toţi. Familia şi legăturile de sânge te ajută când joci după regulile lor, însă devin o mare slăbiciune când joci după regulile tale. Bandiţii şi călugării au înţeles asta bine: unii o fac pentru Hristos, alţii o fac pentru sine. Şi mai e ceva, Vasea, hoţii aceştia neînfricaţi se tem de un singur lucru. Ei nu se tem de cuţite şi pistoale, de miliţie şi gardieni, ei nu se tem de moarte. Însă se tem de femeie. Şi ştii de ce? Pentru că sunt născuţi să aducă moartea, pe când femeia este făcută să aducă viaţă, iar viaţa bate moartea şi de asta se tem şi sunt neputincioşi în faţa femeii. Poate de asta fug de ea şi o adoră doar pe mama lor, pe care majoritatea nici n-o cunosc… însă ei, ca şi noi şi toate fetele mele, mor trişti pentru că mor singuri. Iar singurătatea este un monstru înfricoşător. Şi bandiţii, şi noi, fetele de bordel, am trăit toată viaţa împreună, în comunitate. Am dus o viaţă ca un bairam continuu şi brusc vine bătrâneţea. Iar bătrâneţea nu iartă pe nimeni! Vine ca o molimă şi pătrunde în tine. Intră în suflet şi în trup. Şi sufletul şi trupul îşi pierd din putere, din voioşie, din energia inepuizabilă a tinereţii. Sufletul devine mai lucid, dar mai trist, mai lipsit de speranţă, iar trupul devine mai neputincios şi mai urât. Şi atunci începi să fii tot mai puţin necesar celorlalţi. Bătrâneţea e o povară care nu-i trebuie nimănui. Mai ales în zilele noastre, când doar cei tineri au

loc peste tot, iar faţă de bătrâni nici măcar respectul şi obligaţia nu mai funcţionează. Şi noi rămânem tot mai singuri. Pentru noi nu sunt soţi şi soţii să ne fie alături, nu sunt copii şi rude, pentru că noi am fost mereu singuri. Iar prieteniile, în lumea noastră, sunt puţine, foarte puţine, pentru că avem o viaţă foarte diferită de a voastră. Dar, dacă vrei să scrii despre asta, nu eu sunt modelul. Şi nici măcar Profesorul, care a îmbătrânit şi nu mai e de mult acel hoţ pe care l-am cunoscut în tinereţe şi l-am iubit. Noi ştim foarte bine să ascundem tot, până şi tristeţea noastră. Tristeţea se ascunde greu, pentru că ea îţi ţâşneşte prin ochi, iar ochii nu pot fi controlaţi de nimeni. Uită-te la tine, oricât de vesel ai fi, ochii te trădează. Tristeţea se vede cel mai bine nu pe piele, nu pe faţă, ci pe luciul ochilor. Ochii poartă cel mai bine amprenta vârstei şi a suferinţei. Iar tristeţea este sufletul bătrâneţii. Mai ales pentru noi, cei singuri. Nu e nimic mai trist decât un bătrân singur. Dar, dacă vrei să vezi un om cu adevărat singur şi trist, trebuie să te trimit la Sioma. Aşa tristeţe nu o să mai vezi niciodată, pentru că Sioma face parte din casta decăzuţilor şi, cum li se zice defăimător, a *pidarilor,* care sunt cei mai năpăstuiţi dintre bandiţi. Prin câte au trecut oamenii ăştia, nu-ţi imaginezi şi poate e mai bine aşa! Puţini sunt cei care pot rezista poveştilor lui. Aceşti oameni sunt născuţi şi damnaţi să sufere. Cum e să fii şi din casta banditească a decăzuţilor, şi homosexual? îţi imaginezi? Pe bandiţi puţină lume îi iubeşte, pentru că de ei oamenii se tem. Frica de bandiţi înlocuieşte iubirea. Frica este iubirea lor. De *blatari* se tem toţi, însă ei se bucură de un mare respect în castele lor şi din asta trăiesc. Cei decăzuţi şi mai ales *pidarii* nu numai că nu-s iubiţi sau temuţi de nimeni, ci sunt şi veşnică batjocură. De ei toţi îşi bat joc. Ei sunt cei luaţi în derâdere, cei violaţi în puşcării şi ţinuţi lângă *paraşa,* locul celor damnaţi. După ce sunt siluiţi, sunt trecuţi în casta celor de care nimeni nu mai are voie să se atingă, ca şi cum ar fi spurcaţi, ca şi cum ar purta un virus de moarte. Virusul ruşinii şi al batjocurii. O astfel de viaţă tu nu-ţi imaginezi, pentru că şi mie mi-i greu să înţeleg

totul. Sioma este unul dintre aceştia şi ar putea să-ţi spună multe, dacă rezişti, pentru că sufletul tău pare prea curat pentru a rezista în faţa acestor poveşti.

Când *tiotea* Hana îmi povestea despre Sioma, acest bandit homosexual şi decăzut, şi despre tristeţea lui, mi-am amintit de unul dintre profeţii mici, atât de drag mie, Osea. Ţin minte şi acum cum citeam totul ca pe o poezie:

Cuvântul Domnului spus lui Osea, fiul lui Beeri, pe vremea lui Ozia, Iotam, Ahaz, Ezechia, împăraţii lui Iuda, şi pe vremea lui Ieroboam, fiul lui Ioas, împăratul lui Israel. Întâia dată când a vorbit Domnul către Osea, Domnul a zis lui Osea: „Du-te şi ia-ţi o nevastă curvă şi copii din curvie; căci ţara a săvârşit o mare curvie, părăsind pe Domnul!”. El s-a dus şi a luat pe Gomera, fiica lui Diblaim. Ea a zămislit şi i-a născut un fiu. Şi Domnul i-a zis: „Pune-i numele Izrael; căci, peste puţină vreme, voi pedepsi casa lui Iehu pentru sângele vărsat la Izrael şi voi pune capăt domniei lui peste casa lui Israel. În ziua aceea, voi sfărâma arcul lui Israel în valea Izrael”. Ea a zămislit din nou şi a născut o fată. Şi Domnul a zis lui Osea: „Pune-i numele Lo-Ruhama, căci nu voi mai avea milă de casa lui Israel, n-o voi mai ierta! Dar voi avea milă de casa lui Iuda şi-i voi izbăvi prin Domnul Dumnezeul lor; dar nu-i voi izbăvi nici prin arc, nici prin sabie, nici prin lupte, nici prin cai, nici prin călăreţi”. Ea a înţărcat pe Lo-Ruhama; apoi iar a zămislit şi a născut un fiu. Şi Domnul a zis: „Pune-i numele Lo-Ami, căci voi nu sunteţi poporul Meu, şi Eu nu voi fi Dumnezeul vostru. Totuşi, numărul copiilor lui Israel va fi ca nisipul mării care nu se poate nici măsura, nici număra; şi de unde li se zicea: „Nu sunteţi poporul Meu”, li se va zice: „Copiii Dumnezeului celui Viu”! Atunci copiii lui Iuda şi copiii lui Israel se vor strânge la un loc, îşi vor pune o singură căpetenie şi vor ieşi din ţară; căci mare va fi ziua lui Izrael.

Priveam spre ea cum povesteşte. În casă intră Tonea cu alt samovar de ceai. Ne mai turnă câte o cană şi deschise pick-up-ul vechi ca să pună un disc.

— Ce zici, Tonea, să-i pui *Ciornaia moli,* cântecul

prostituatei albe care visează să ajungă la Paris?

Tonea aşează frumos discul negru şi lăsă să cadă uşor acul, care în momentul atingerii vinilului scoase inconfundabilele pâcâituri, hârâituri şi fâşâituri. Numai muzica ascultată pe acest sistem mai reproduce astfel de sunete calde. Din difuzoare începu să se audă o muzică veche, pe care o mai ascultasem demult. Un soi de tangou care îţi frânge inima. În acea atmosferă, sunetul şi cuvintele căpătau un tragism şi mai pronunţat.

Nu vă mai uitaţi la mine cu ochi îngustaţi.

Gentlemeni, baroni şi lady.

În douăzeci de minute n-aţi avut cum să mă îmbătaţi cu un pahar rece de brandy.

Doar sunt instruită, sunt fiică de nobil.

Sunt molie neagră, sunt şoarece zburător.

Vinul şi bărbaţii sunt pasiunile mele.

Parisul liber cu emigranţii e ospitalier.

Tatăl meu n-a putut să fugă în octombrie.

Iar pentru albgardişti nu puţine făcuse.

A fost arestat şi sentinţa tribunalului A sunat ca o ghilotină: „De executat! 11.

Şi iată c-am ajuns prostituată, sunt zâna din bar.

Sunt molie neagră, sunt şoarece zburător.

Vinul şi bărbaţii sunt pasiunile mele.

Parisul liber cu emigranţii e ospitalier.

I-am zis colonelului: iată-mă aici!

„Valuta” de pe Don nu mă-nmoaie.

Să-mi plăteşti iubirea cu franci.

Căci restul e apă de ploaie.

Şi iată că-s prostituată, sunt zâna din bar.

Sunt molie neagră, sunt şoarece zburător.

Vinul şi bărbaţii sunt pasiunile mele.

Parisul liber cu emigranţii e ospitalier.

Şi doar uneori, mânată de-o pasiune nebună, îmi amintesc de praful drag din Odessa.

Şi-atunci scuip pe-această lume mai bună, în rest, e o poveste tristă.

Dar sunt instruită, sunt fiică de nobil.

Sunt molie neagră, sunt şoarece zburător.

Vinul şi bărbaţii sunt pasiunile mele.

Parisul liber cu emigranţii e ospitalier[4].

Când muzica se terminase, iar acul se învârtea în gol, hârâind, am observat că peste Moldovanka se lăsa seara…

9

Legende cu *cifir*

Când va fi tăiat ultimul copac „când va seca ultimul râu, când va fi împuşcată ultima pasăre, doar atunci veţi înţelege că banii nu pot fi mâncaţi.

Proverb banditesc în mintea mea anumite lucruri nu se legau. Şi Profesorul mi-a zis:

— Mergi la Zabala, el o să-ţi explice tot. El ştie, pentru că a fost implicat în multe şi cunoaşte istoria şi faptele. Dar încearcă să nu-l contrazici. E un tip aprig.

Cu bătrânul Zabala începuturile erau grele, fiindcă monologurile lui erau lungi şi curgeau în toate direcţiile. În plus, avea tot soiul de obiceiuri stranii. Dar cum scuipa el, nu ştia nimeni să scuipe. Un scuipat atât de profesionist n-am mai văzut niciodată. Bandiţii şi cei care au stat mulţi ani la pârnaie au tot soiul de obiceiuri învăţate în anii lungi de detenţie. Din plictiseală, omul face tare multe lucruri. Iar Zabala era regele scuipatului. Însă nu pentru asta era Marele Zabala. El a fost regele încoronat de bandiţii de pe la noi pentru că era unul dintre cei mai mari *şuieri* pe care i-a dat Imperiul acelor vremuri. Ştia să organizeze competiţii de cărţi de se zguduia URSS-ul din temelii. După ce trecea Zabala prin Moscova, capitala începea să înveţe să creadă în lacrimi. Toţi împătimiţii jocurilor de cărţi rămâneau fără bani, pentru că Zabala era nemilos când era vorba de bani. Făcea minuni.

Chiar dacă era bătrân şi ramolit, cărţile pluteau şi se învârteau pe lângă degetele lui de parcă ar fi fost fermecate. Ştia o mulţime de trucuri care fascinau pe oricine nu cunoştea tainele „butucului” de cărţi de joc. Zabala a fost şi a rămas un mare îmblânzitor de cărţi. Iar

---

4 „Molia neagră[1]*, cîntec faimos al emigranţilor albi scris de Maria Vega, traducere de Mihail Vakulovski.

în lumea bandiţilor jocul de cărţi este la mare cinste.

— Ştii cum îi place Profesorului să zică: „Dumnezeu i-a făcut pe unii oameni puternici, pe alţii slabi, iar Samuel Colţ a fost ăla care i-a făcut pe toţi egali”, îmi zice Zabala. Nu-i chiar aşa.

Luă butucul de cărţi şi începu să se joace cu ele: începeau să zboare ordonat de pe o mâna pe alta, picau ordonat, de parcă le mişca o forţă magică. Erau apoi aruncate pe masă, una câte una, cum nu mai văzusem; învârtite cu viteză, cădeau exact una peste alta.

Din când în când se oprea şi mai trăgea dintr-un „papiros” de modă veche, jumate cartonat şi făcut *garmoşka,* jumate plin cu mahorcă. Când termina de fumat, îşi stingea ostentativ ţigara de palmă, unde pielea era deja mult prea tăbăcită pentru a mai simţi ceva.

Discut cu el şi nu ştiu unde voi ajunge.

— Pff, oftează el, trăgând adânc din papiros şi scoţând rotocoale de fum cum numai un om „şezut11 le poate perfecţiona.

Scuipă cu precizie, iar scuipatul trecu ca un glonte printre rotocoalele de fum. Ca la circ.

— Noi am trecut prin asta în anii ’90, continuă el. Atunci am pornit nişte săli cu aparate de joc, cu jocuri de noroc, cu jocuri de cărţi. Am deschis pentru toată lumea. La început veneau golanii şi hoţii mărunţi de cartier, care s-au prins repede că nu-i de ei decât aşa, ca distracţie. După care au început să vină fraierii şi toţi amărâţii. Au venit de la oameni simpli şi pensionari până la alcoolici şi de la adolescenţi până la *bomji,* amărâţii fără adăpost. Mai întâi şi-au cheltuit banii de buzunar. După aceea au început să joace pe datorie. Oamenii visau că vor da lovitura. Datoriile au crescut repede. Procentele au început să crească tot mai mult, ca Făt-Frumos. După care au venit recuperatorii. Mai întâi şi-au vândut tot din casă, după aceea şi-au vândut casele. După, au ajuns să-şi vândă nevestele şi copiii.

Nu ştii tu ce înseamnă să pierzi tot, să ai datorii imense, pe care nu le poţi onora, şi să fii alergat de

cămătari puşi pe căpătuială: îţi vinzi şi copilul pe care încă nu l-ai făcut. Asta înseamnă împrumutul şi datoriile. Niciodată, dar niciodată să nu te îndatorezi! rosti el ferm.

Zabala scuipă printre dinţi bine ţintit şi îşi stinse ţigara de dosul braţului, unde pielea e mult mai sensibilă şi pot rămâne urme de arsură, adevărate răni, care nu se vindecă decât după multe zile. Făcea asta numai când era nervos şi nemulţumit de ceva…

— Şi ce s-a întâmplat după? întreb curios.

— Ce să se întâmple? A început să se distrugă tot în jur. Ne-am întâlnit *bratvaua* (frăţia) să discutăm situaţia. Grupul s-a împărţit în două. Cei de şcoală nouă, care aveau afaceri în domeniu, o ţineau una şi bună: noi nu le-am impus să joace, au făcut-o de bunăvoie, sunt oameni independenţi, responsabili şi şi-au asumat ce au făcut. Au jucat, au datorii, deci să plătească cu vârf şi îndesat. Astea sunt regulile jocului. Câţiva bandiţi bătrâni, „autorităţi11 cu nume grele, au zis să oprim *bespredelul,* toată această fărădelege. Că asta nu va aduce nimic bun. Cum să iei banii de pâine copiilor şi bătrânilor? Noi nu suntem samariteni, dar nici cămătari. Ăştia trebuie ţinuţi în frâu, că distrug tot. Dar e greu să refaci regulile.

— Cum s-a terminat totul?

— Pe dracu’ s-a terminat! Odată pornite, astea nu se termină niciodată. Când banul îşi dă drumul şi devine singurul scop, nu mai poate fi oprit până nu distruge tot. Noi de copii şi de bătrâni nu ne atingem. Dar banul? Bătrânul Kasoi a fost nevoit să-i împuşte pe vreo cinci dintre ei, sperând că aşa îi va potoli. Însă viperele tinere s-au regrupat şi i-au împuşcat şi pe Kastor, şi pe bătrânul Kasoi. Şi acum sunt cei mai puternici şi controlează cam tot pe la noi. Ei au câştigat bătălia. Dar s-o luăm de la capăt. Cum a început totul. Povestea spune aşa. Dar mai întâi să turnăm un *cifiraş,* pentru că drumul e lung şi greu.

Turnăm *cifirul,* sorbim şi povestea curge.

Zabala s-a născut într-o familie dest>re care nu ştie mare lucru. El spune că e de prin părţile Tatarbunarului şi a ajuns la Chişinău de mic, înainte de război, când încă era

puştan. Şi aici a început totul. Strada l-a făcut ce este.

— Vasea, să-ţi explic cum a fost treaba care te interesează. Războiul ne-a împărţit pentru prima dată în două. Tătuca Stalin a vrut să ne frângă şira spinării şi să ne trimită să luptăm în prima linie. Dar legea noastră spune că noi nu ne supunem nimănui, nici măcar lui Stalin şi puterii sovietice. Dar a venit războiul şi era o situaţie de excepţie, care trebuia tranşată: luptăm şi noi sau nu luptăm şi noi. Regula spune că nu. E lege veche şi sfântă pentru noi. Ăsta nu e războiul nostru, ci războiul lor, chiar dacă devenise cumva şi războiul nostru. Fascismul era ceva foarte rău, nici noi nu-l iubeam, dar nici nu voiam să ne băgăm. Ce treabă aveam noi cu *komuneara*? Şi, în general, ce treabă aveam noi cu ei? Şi atunci *blatarii* s-au împărţit în două grupuri: cei care au acceptat să lupte şi cei care nu au acceptat. În prima linie, carne de tun. O parte au plecat la război să lupte de partea comuniştilor, iar noi, cei care nu am acceptat, am fost trimişi în cele mai dure lagăre din Siberia. Eram obişnuiţi.

Însă, conform legii noastre, cei care au plecat au trădat şi au devenit *suciara,* curve care au colaborat cu puterea. Toţi cei plecaţi au fost decăzuţi din casta *blatarilor* sau a *mujicilor* în castele inferioare. Ei nu au mai existat pentru noi. Războiul însă s-a terminat şi ei s-au întors de pe o cu totul altă poziţie: învingători cu arme în mâini. S-a terminat războiul lor sfânt şi a început războiul nostru sfânt: *Sucia voina,* „războiul curvelor”, al puilor de căţea. Ei, cei care ne-au trădat, voiau să fie restabiliţi în rang. A fost un război pe viaţă şi pe moarte, cu multe pierderi de ambele părţi, pe care noi, *blatarii* şi hoţii în lege, am fost mai-mai să-l pierdem definitiv. Au fost vremuri tulburi, cu mult haos şi mare *bespredel.* Era perioada în care soldaţii, veteranii de război şi bandiţii controlau aproape tot. Puterea era dezorganizată, forţe puţine, instituţiile vraişte, familii distruse, copii pe străzi, femei singure disperate. Pe de o parte. Iar de cealaltă parte, noi, şi mai ales *suceara,* înarmaţi până-n dinţi şi cu muniţie de război, bine organizaţi. Cine să-i oprească? Nu

uita că noi, cei de şcoală veche, nu folosim arme, pentru că aşa spune legea noastră, cu toate că pe vremea aia era mare haos. Dar totuşi lumea era fericită că a scăpat de război. Era multă speranţă. Scăpaseră de război, dar au dat de noi. În Odessa, la acea vreme era pur şi simplu *bespredel.* Nimeni nu mai asculta de nimeni. Miliţia şi armata nu puteau controla nimic. Iar noi nu-i mai puteam controla pe *suceara* veniţi de la război şi mulţimea de bande noi de *paţani,* formate din copiii flămânzi care umpluseră oraşul. Asta a ajuns la urechile lui Stalin şi pe cine crezi că a trimis la Odessa să facă ordine? Pe însuşi mareşalul Jukov, eroul războiului lor. Jukov a venit aici şi a procedat ca un militar, dar noi nu eram soldaţi ca să ne batem cu militarii. El a apelat la o tehnică simplă: şi-a îmbrăcat în civil toţi specialiştii şi i-a trimis pe teren. Oricine încerca să se opună era împuşcat pe loc, fără niciun proces. În câteva luni, mii de bandiţi din toate castele au fost împuşcaţi. Mii de *baistruci* şi *paţani* nervoşi care nu erau încă bandiţi au fost împuşcaţi ca nişte câini. Eficient băiat a fost mareşalul. Daf cu noi oricum nu-i merge.

Bătrânul Zabala mai stinse o ţigară de braţ, mai puse un *cifir* şi mai aprinse o *garmoşka.*

— Noi ne-am retras o perioadă prin satele din împrejurimi. Am aşteptat liniştea şi, după câţiva ani, am reorganizat totul. Puterea lor începe acolo unde se termină puterea noastră. Totul e să ştii să acţionezi, să fii bine organizat şi să respecţi regulile. Regulile noastre, că pe ale lor nici ei nu le respectă. Totul părea să intre în normal. Dar *komuneara* au început să se teamă de noi şi au înţeles că doar bandiţii sunt cei care li se opun. Restul stăteau cuminţi în cuşti, ca iepurii. Ţăranii şi muncitorii stăteau cuminţi la locurile lor, primiseră o bucată de pâine şi pace, revoluţionarii şi *buntarii* (protestatarii) fuseseră împuşcaţi de mult, intelectualii se curvăsăreau mai ceva ca curva Babilonului, popii o dăduseră la pace şi cam atât. Disidenţa era o glumă proastă. Mai erau sectanţii, dar ei nu aveau treabă cu politica. Doar noi nu respectam nicio regulă a lor

şi atunci au pus în funcţiune maşina de război. *Komuneara* ne-au declarat război, ca să ne pună cu botul pe labe şi să ne rupă şira spinării. Nu suntem noi băieţi fricoşi, dar *komuneara* se pricep la lucruri din astea. Pot pune ei cu botul pe labe pe oricine, nu însă şi pe noi. Credinţa noastră părea să fie mai puternică decât furia lor. Mai întâi au făcut legi multe şi aspre. Nu munceai? La pârnaie. Iar la noi nimeni nu muncea. Nu aveai acte? La pârnaie. Iar la noi nimeni nu avea acte. Făceai afaceri la negru, luai ani de nu ştiai să-i numeri. Făceai afaceri mai serioase, erai împuşcat pe loc. Aşa erau legile. Verifică dacă nu mă crezi. Întreabă-l pe Vovan, Holera, cel care se ocupa de organizarea de concerte la negru. S-a băgat în rahat până peste cap. A organizat un concert al unuia, cică „disident", pe care-l urmăreau organele. Cânta şi ăla cu aluzii, ce să zic. Şi a luat 3 ani, iar Holera, pentru vânzare ilegală de bilete, 13 ani. Cam asta era diferenţa de pedeapsă. Înţelegi? Tu verifică, verifică dacă nu mă crezi. Sau vorbeşte cu Holera, că el ştie mai bine din astea intelectuale. Eu mă pricep la altele, continuă Zabala. Dar au venit lucrurile cu adevărat grele, căci cu puşcăria noi eram obişnuiţi. Ce le-a trecut prin cap la *komuneara*? Au construit o puşcărie specială: Lebăda albă. Scopul lor, pe care aveam să-l înţelegem mult mai târziu şi noi, era să ne aducă acolo pe toţi *blatarii* şi regii bandiţilor din regiuni şi să ne pună împreună ca să ne frângem singuri gâturile şi coloana. Ei, ideea asta nu era deloc rea. Ştiu *komuneara* să frângă oameni, tare bine ştiu! Şi cine a gândit tot acest proiect? Nu un *komuneara*, ci unul de-al nostru, care a devenit *suka,* adică o curvă trădătoare ce a trecut de partea lor. Numai unui bandit i-ar fi trecut prin minte să construiască un astfel de mecanism pervers. Un bandit cuplat cu un *komuneara.* În orice puşcărie, lucrurile funcţionează destul de simplu şi convenţional. Există o administraţie care răspunde de ce se întâmplă acolo. Indiferent de gradul de securitate al puşcăriei, populaţia e destul de amestecată. Ai *blatarii,* hoţii în lege, care sunt stăpânii neoficiali în interiorul puşcăriei. Pot fi mai mulţi

lideri, nu e o problemă, pentru că-şi împart teritoriile, le negociază prin bătaie sau prin *bazar.* Fiecare lider are o suită care i se supune după legile hoţilor, reguli pe care le ştiu toţi. Suita este compusă din toate castele, cu funcţii bine definite. *Blatarii* conduc, *mujicii* muncesc şi aduc bani, iar cei decăzuţi fac muncile murdare: spală, duc gunoiul şi alte lucruri necesare pentru castele superioare. Totul se reglează aici pe baza legilor noastre, iar când apar conflicte, se rezolvă prin tribunalul nostru, care este de fapt judecata în faţa hoţilor în lege. Când apar probleme mari în rândul hoţilor în lege, se judecă doar în prezenţa tuturor autorităţilor din aceeaşi castă care se află prin apropiere. E aproape ca în lumea voastră, doar că noi facem corect şi pe bune. Poate şi de asta se moare mai uşor la noi, continuă bătrânul Zabala. Administraţiei îi convenea această situaţie, iar nouă, cu atât mai mult. Noi garantam ordinea şi disciplina în interior, ei ne lăsau în pace să ne vedem de viaţă şi afaceri. Pentru asta, fireşte că le plăteam şi lor ceva. Ori de câte ori încercau să schimbe regulile jocului, noi făceam *bunt* (revoltă) şi organizam adevărate războaie de care ei se temeau foarte mult. Şi noi, şi ei voiam linişte. Şi toţi primeau ce voiau. Dar aici ne-am trezit într-o situaţie fără precedent. Lebăda albă se numea aşa de la felul în care ne duceau dintr-o celulă în alta sau la interogatoriu: poziţia aplecată aproape la 90 de grade, cu mâinile ridicate foarte sus în spate. E o poziţie foarte incomodă, care de la distanţă dă impresia de lebădă. Aşa spun bătrânii. Habar n-am dacă de aici vine. Dar diavolul care a venit cu ideea asta a distrus tot. Brusc, noi ne-am trezit în puşcărie, în aceeaşi celulă, doar autorităţi şi *blatari* de primă mână. Aşa ceva nu se mai întâmplase niciodată. Cum să împărţim spaţiul, că şi aici totul se împarte şi fiecare îndeplineşte funcţii pe bază de rang? Dar acum suntem toţi de acelaşi rang. Ce facem? O situaţie fără precedent. Inteligent *suceara,* nu spun că nu! Se vede că a fost bandit. Şi ne-am dat seama că vor să ne rupă gâturile, de fapt, să ni le rupem între noi. Au ales cea mai parşivă metodă, căci voiau să ne distrugă autoritatea. Iar

un bandit trăieşte nu din putere fizică şi inteligenţă, ci din autoritatea pe care o câştigă cu multă muncă şi mult sânge. Noi suntem ca o armată, funcţionăm bine atâta timp cât avem reguli şi ierarhii clare, dar aici eram puşi lupi între lupi, şefi de haită între şefi de haită. Ideea lor era simplă: dacă ne frângeam spinarea singuri, încălcând legea hoţilor, ne dădeau ca exemplu şi atunci toţi hoţii trebuiau să se supună puterii, să colaboreze cu ei. Autoritatea noastră nu ar mai fi făcut doi bani. Totul a început cu munca. Am fost trimişi la muncă. Ni s-a dat un plan de îndeplinit. În condiţii normale, în alte puşcării, altcineva ar fi făcut asta pentru noi, dar aici, cine? Şi toţi am refuzat. Şi ce-au făcut? Bătaie? Da, au dat în noi până s-au plictisit, dar asta nu prea impresionează niciun *blatar* serios. Noi am crescut cu bătaie de când ne ştim, iar durerea fizică face parte din plăcerile noastre, ca să zic aşa, deci nu ne mai impresionează cu nimic. Ne strângeam dinţii de pe jos şi scuipam în ei. Şi de la capăt. Şi atunci au început să ne prelucreze pe fiecare în parte. Şi, mai ales, să ne înfometeze. Ei, aici lucrurile nu au mai stat la fel. La foame nu rezistăm toţi la fel, iar de la un anumit nivel, nimeni nu ştie cum se poate comporta. Şi ştii ce le-a mai trecut prin cap? Noaptea ascundeau raţia unuia dintre noi în buzunarul altuia. Şi de aici a început nebunia. Am început să ne tăiem între noi. De foame, nu mai aveam nervi să stăm să judecăm, să luăm decizii corecte. Şi încet, încet am început să ne încălcăm propriile reguli. Gruzin, un hoţ faimos din Tbilisi, l-a tăiat pe Voron, un mare hoţ de buzunare, pentru că şi-a găsit pâinea în buzunarul lui. Pentru un astfel de furt, în aceste condiţii, ţi se lua gâtul fără discuţii. Nu furi de la ai tăi! însă el l-a tăiat fără să-l aducă la judecată. Noi nu omorâm fără judecată. Şi gata, legea încălcată e drumul spre iad la noi. Aşa au început să cadă. Şi atunci au fost cele mai grele vremuri ale noastre, pentru că mulţi au cedat şi totul părea să intre sub stăpânirea bandiţilor *suceava*, care colaborau cu puterea şi începuseră să schimbe vechile legi banditeşti. Puţini dintre bandiţii cinstiţi au mai rămas după anii ’70, iar după ce au

venit *mongolii* totul s-a stricat. Acum, noi, bandiţii adevăraţi şi cinstiţi, suntem o raritate. Dar despre asta să-ţi povestească Profesorul, că el a lucrat cu *mongolii* şi pe mulţi i-a tăiat, dar degeaba. Ăştia-s ca balaurii cu multe capete: tai doi şi ies zece în loc. Hai să mergem la Profesor, la un *cifir,* că el ştie să facă unul adevărat, mi-a zis atunci Zabala.

— Spune-mi, Zabala, de ce îţi tot stingi tu ţigara de dosul braţului? Nu te doare? De ce te răneşti în halul ăsta? am întrebat eu curios, pentru că de fiecare dată mi se făcea pielea de găină, mă trecea un fior, iar mirosul de piele arsă şi fum de ţigară mă făcea parcă să simt şi eu durerea.

— Vasea, ăsta e un fel de a mă ţine în formă. Mereu îmi aduce aminte cine sunt, îmi aduce aminte ce e suferinţa, că nu trebuie să uit asta niciodată. Nu trebuie să uit cine sunt, prin ce am trecut şi voi mai trece. E piatra mea de aducere aminte – şi-mi mai arătă o dată braţul cu răni cicatrizate şi unele noi, puţin sângerânde.

Am mers în seara acea la Profesor împreună.

Profesorului nu-i prea plăcea să bea ca ceilalţi bandiţi. În copilărie şi adolescenţă, eu nu eram obişnuit cu alcoolul. La mine în casă nu se găsea aşa ceva. Veneam dintr-o familie puritană, în care alcoolul era scos total din consum. Nici măcar berea nu era acceptată. Noi beam ceai şi puţină cafea, căci nu aveam o mare tradiţie nici în consumul ei. Târziu, ai mei au început să se obişnuiască şi cu cafeaua. Era cafeaua-nes. La mine în familie se consuma mult compot. Ai mei conservau cantităţi imense de compot din diverse fructe. Cele mai multe erau cele de vişine, gutui şi mere cu vişine. Vara mai făceam bragă. De Paşte mereu aveam bragă. Se face destul de uşor, din pâine sau cereale. Seamănă cu *kvasul,* o altă băutură care la noi începuse să se producă industrial şi se vindea direct pe stradă, din butoaie galbene, pe roţi, pe care scria mare KVAS. Şi braga, şi *kvasul* au rămas cumva în mintea mea ca băuturile copilăriei, pe care le aveam mereu vara la îndemână. Uneori mai cumpăram şi băuturi dulci

carbogazoase, dar când eram eu copil nu prea aveai de unde alege. Aveau tot soiul de nume şi gusturi care îmi aduceau aminte de poveştile lui Andersen. Nu ştiu de ce.

Singurul alcool acceptat în familia mea era cel de la cină, cel din taina euharistiei. Mai beam şi must, iar ai mei aveau o tehnică specială de conservare a mustului, fără ca acesta să mai fiarbă vreodată şi să se transforme în vin. Mie însă îmi plăcea mustul numai în primele zile, când încă avea gustul acela puternic. Conservat, nu-mi plăcea.

Bunica mai făcea vara un soi de băutură care acum nu mai există. Se numea *chisăliţă* şi se prepara foarte simplu. Se luau zarzăre, caise încă verzi, dar care trebuiau să aibă „miezul tare". Adică să aibă sâmbure şi să nu fie încă coapte, ci mai tari şi acre. Se puneau în apă şi se fierbeau. Se împrăştiau în apă şi câteva mâini de făină de porumb. De *popuşoi,* cum ziceam noi, aşa, ca pentru mămăligă. După care, când era aproape fiert, se punea şi zahăr. Rezultatul era un soi de compot combinat cu terci. Dar mai puţin terci şi mai mult compot. Din câte am înţeles, pe vremuri, aceasta era considerată şi băutură, şi mâncare. Avea o dublă funcţie, fiindcă nu prea se găseau alimente. Acum era pentru noi o delicatesă, o băutură venită dintr-o altă lume. Mie îmi plăcea acel gust acrişor-dulceag care-ţi făcea gura pungă, cu făina aia care plutea şi o simţeai printre dinţi. Şi acum, când scriu, simt acel gust şi salivez, simt acel acru care-mi ridică puţin sprâncenele.

J

Dar să revenim de unde am plecat. Cum spuneam, Profesorului nu-i prea plăcea să facă abuz de băutură. Fireşte, în jurul lui toţi beau zdravăn şi constant, însă încerca să ţină pe lângă el oameni rezistenţi la băutură. Şi îi pedepsea aspru pe cei care întreceau măsura. Dar cine le ştie măsura bandiţilor?

Cel mai interesant mi se părea însă când Profesorul punea de *cifir,* această băutură legendară, care a rămas în mitologia şi poveştile întregului Imperiu rus ca licoarea bandiţilor. *Cifirul* adevărat îl fac şi îl beau doar bandiţii.

Când Profesorul se apuca să pregătească această licoare magică, totul se transforma într-un ritual religios, aproape sacru. Scotea atent din locul în care ţinea ceaiul un mic pacheţel. Nu-i plăcea ceaiul ambalat frumos sau cel de firmă, care după ’90 a inundat piaţa, ci doar cel din pacheţele de hârtie, mărunt şi ieftin, cu care eram obişnuiţi în perioada sovietică. Îi plăcea cel de producţie indiană sau gruzină. Îşi cumpăra cantităţi mai mari şi mereu avea rezerve. Ţinea pachete de ceai prin genţi sau prin maşină, pentru orice eventualitate.

Scotea ceaiul din pachete, îl aşeza frumos pe masă, îl desfăcea şi îl freca puţin cu mâna. Parcă-l mângâia. îl mirosea şi închidea ochii de plăcere. Voia să-l simtă mai bine. Trăgea adânc în piept aerul aromat, însă în aşa fel încât praful de ceai să nu-i intre în nări.

Între timp punea apă la fiert. Avea un ceainic micuţ în care intra cam un litru de apă. Era un ceainic metalic, vechi, cu un cioc frumos ondulat. Într-o parte era turtit, ca şi cum ar fi fost lovit puternic de ceva. Cineva, cândva, probabil încercase să-l desfacă, dar urma a rămas acolo. Pe căpăcelul care acoperea gura de sus avea o mică „creastă” de lemn, ca să poţi ridica capacul fără să te frigi când fierbea apa. Şi la toartă avea o bucată de lemn asemănătoare.

Când mi-a arătat prima oară cum se face *cifirul,* a pus totul în ordine şi mi-a explicat pe îndelete.

— Nu foloseşti niciodată unităţi de măsură care presupun aparate speciale. Unităţile de măsură trebuie să fie legate de obiectele pe care le ai la îndemână. Un pahar clasic *granionîi,* care se găseşte în orice casă de la noi, trebuie să ştii câte grame are. Cum se toarnă într-un astfel de pahar cinzeaca de vodcă? Cine are la îndemână gramaje în orice moment? Dar cum faci asta dacă eşti în pădure, undeva pe câmp? Dar dacă eşti undeva în puşcărie? Şi acolo nu te joci, căci pentru câteva grame greşite îţi poţi pierde viaţa. Ce faci? Uită-te atent. Ce are omul sovietic mereu cu el, iar un bandit cu atât mai mult? Are o cutie de chibrituri. Este poate cel mai important lucru pe care-l

purtăm cu noi, pe lângă cuţit.

Scoase din buzunar o cutie clasică de chibrituri sau *sârnice,* cum zicem noi în sud. Puse paharele pe masă. Lipi de pahar cutia de chibrituri, aşezată orizontal. Desfăcu sticla de vodcă şi turnă până în dreptul cutiei de chibrituri pe post de indicator de măsură.

— Ştii ce avem aici? Avem exact 50 de grame de vodcă. Astea sunt instrumente de măsură pe care noi le folosim şi în care credem mai mult decât în toate măsurătorile farmaceutice şi gramajele. Paharul *granionîi* şi cutia de chibrituri nu mint. Totul e la vedere. Nicio putere nu ni le poate schimba, nimeni nu ne poate impune alte măsuri.

Între timp, apa începu să fiarbă şi un fuior subţire de abur începu să iasă din gura ceainicului, de parcă era o locomotivă în miniatură. Profesorul opri focul, luă capacul de pe ceainic şi privi în interior, să vadă cam câtă apă se evaporase.

— Acum, în principiu, lucrăm la ochi. Dar şi aici mare atenţie la cantităţi. Cam la jumătate de litru de apă se pun două „corăbii de ceai”.

Luă cutia de chibrituri de lângă paharul de vodcă, trase partea cu chibriturile, le răsturnă pe masă şi umplu dintr-o mişcare cutia.

— Uite, asta e o corabie de ceai, arătă el spre cutia plină, pe care o răsturnă în ceainic. Punem trei corăbii de ceai, căci avem mai puţin de un litru de apă. Şi acum lăsăm să se facă infuzia. îl acoperim, îl învelim ca pe-un prunc, ca ceaiul să se aşeze la fund, după care îl mai forţăm o dată, lăsându-l să mai dea un clocot. Aici folosim aragazul, însă în zonă mereu folosim un *kipitilnik* (fierbător) mic ca să-l facem să se învioreze puţin. După aceea strecurăm puţin dintr-o cană în alta, ca să prindă viaţă.

Mânuia cu dexteritate ceainicul, cana de metal, astfel că procesul părea o jonglerie. Făcea totul cu mare atenţie şi multă îndemânare. Când termină, turnă într-o cană de metal din acelea care pe vremuri se găseau în toate casele, iar acum sunt o raritate. Erau căni făcute să dureze o

veşnicie.

— Acasă folosim ceainicul ăsta vechi şi frumos, pentru că are valoare sentimentală. îl am de-o viaţă, în puşcărie însă folosim doar cana metalică. Şi acum îl turnăm în căni, ca să-l bem.

Cana metalică cu lichid maroniu spre negru, puţin gros, începu să circule; luam înghiţituri mici.

— Prima dată am băut *cifirul* adevărat înainte de război, continuă el povestea, în cea de-a doua puşcărie în care am fost mutat. Am nimerit în „valea morţii", la Buduguceag, în Magadan. Aici, *komuneara* voiau să facă un loc unde începea viaţa nouă. Noi nu voiam nicio viaţă nouă. În definitiv, nu ne interesa regimul lor, aşa cum nu ne interesa niciun regim. Noi aveam propriul regim. Am fost aruncat aici cu o mulţime de politici, căci voiau să construiască nişte centre de colectare a metalelor preţioase. Nu-mi mai amintesc mare lucru de atunci. Oamenii mureau în jur ca muştele. Eu eram tânăr şi puternic, plin de energie şi neînfricat. Nu mă temeam de nimic. Eram crescut şi educat să nu-mi fie frică de nimic. Cei care m-au crescut mi-au spus că mi-au extirpat acest organ. La noi era o vorbă, că bandiţii nu au organul fricii. Când nu ţi-e teamă de diavol şi de Dumnezeu, de oameni, pur şi simplu, nu-ţi este nici milă. Această specie umană pe care o numeam *fraieri*, adică toţi cei care erau din altă specie decât noi, nu conta pentru noi. Iar celor puternici dintre ei le luam gâtul, cu toate că nu asta era dorinţa noastră. Iar gardienilor şi miliţienilor puteam să le luăm gâturile, pentru că altfel ni le-ar fi luat ei pe ale noastre. Au fost vremuri grele, când peste tot mirosea a mort. Dar să revin la *cifirul* meu. Am ajuns acolo după un drum foarte lung, fuseserăm duşi în nişte trenuri în care astăzi nu s-ar duce nici măcar vitele. Tu nici nu poţi să-ţi imaginezi, Vasea. Doar paie pe jos şi noi flămânzi şi îngheţaţi de frig. Am îndurat atâta frig acolo, încât eram în stare să omor pe oricine stătea lângă mine pentru a-i folosi corpul ca plapumă. Frigul pe care l-am îndurat acolo nu l-am mai simţit nicăieri. Şi azi tremur uneori, chiar dacă sunt 40 de

grade, numai când mă gândesc la ce am păţit acolo. Şi multă foame. Când trenul se oprea, coboram din tren şi păşteam ca vitele, pentru că altfel muream de foame. Foamea şi frigul sunt nişte forţe înspăimântătoare. Foamea extremă te scoate din minţi. Moartea nu mai înseamnă nimic de la un anumit nivel de foame în sus. Şi când am ajuns în această casă nouă, ni s-a spus că aici vom locui. Practic ne-au aruncat în câmp. Erau doar câteva barăci şi în rest trebuia să construim totul de la zero. Însă într-una dintre barăci era tartor Kinezul, un cunoscut bandit pe acele vremuri. Când am intrat în baracă şi am spus cine sunt, am primit de la el acest elixir divin: *cifirul, cefirocek,* cum îl dezmierdam noi. El m-a salvat. Nu-mi mai amintesc multe din acea perioadă, însă *cifirul* nu-l pot uita. A fost ceva dumnezeiesc. Cum a scos Kinezul o cană de aluminiu, murdară, vai şi amar de ea. Cum a pus în ea o mână de zăpadă şi cum a aşezat-o pe *burjuikă,* unde ardea un foc vioi. În timp ce zăpada se topea şi apa începea să se încălzească, pregătindu-se de fiert, el a desfăcut o punguliţă făcută dintr-un ziar vechi în care era ceaiul negru mărunt. A scos din buzunar „corăbioara”, a luat frumos ceaiul în corăbioară şi l-a turnat în cana cu apă clocotită. A turnat atent câteva 4 corăbioare. Aerul din jur începu să miroasă ameţitor de la ceai. După ce luni de zile mâncasem doar coji de pâine şi cartofi, iarbă şi lături şi după ce băusem doar zăpadă şi mirosisem doar paie, rahat şi pişat de om, acum simţeam un miros care îmi dădea aripi. Mă ameţea. Nu credeam că voi mai putea mirosi ceva vreodată. De gust uitasem de tot. Şi am văzut cum

Kinezul acoperă cana cu o scândură lată, după care amestecă totul, iar încălzeşte, iar strecoară şi, în final, după ce suflă puţin în cană şi bea două înghiţituri mici, îmi întinde cana. „Bea *boseak* înainte de masă, căci adevăratul *cifir* se bea obligatoriu pe stomacul gol. Şi dacă nu o să mori, o să mănânci…” Am luat cana şi am băut o înghiţitură mică. Am simţit mai întâi focul din el, căldura care mi-a invadat gura. L-am simţit cum năvăleşte în mine ca o lavă. Am simţit cum mă încălzesc. Era ca un elixir

fermecat ce începea să-mi dezgheţe corpul, pe care-l credeam îngheţat definitiv. Şi pe urmă am simţit gustul. Acel gust greu de definit, dar atât de plăcut! Acea aromă catifelată care trece prin limbă şi prin toţi porii, acel gust foarte amar, de parcă ar vrea să te trezească din morţi. Simţi deodată cum corpul tău se trezeşte la viaţă. Inima începe să pulseze puternic, tot mai puternic, punând în mişcare sângele aproape sleit de puteri, făcându-l să capete forţă şi viteză. Simţi sângele în toate arterele. Şi corpul tău parcă devine o maşină automată, un robot gata să facă minuni. Iar capul, capul parcă stă să explodeze. Simţi că nu-ţi mai încape creierul în craniu. E prea mare pentru o ţeastă atât de mică. Tu începi să devii alt om. Şi mai bei o înghiţitură şi simţi că poţi răsturna munţii şi defrişa toată Siberia doar cu mâinile tale. Când am dat cana mai departe, celui de lângă mine, am simţit cum mă prăvălesc. Am început să văd tot mai în ceaţă, cei de alături parcă râdeau, parcă boceau. Nu mai înţelegeam nimic. Şi am căzut într-un somn lung şi profund. Vasea, să ştii câteva lucruri importante despre *cifir.* Se bea foarte fierbinte, ca să nu poţi lua mai mult de o înghiţitură, se bea obligatoriu pe

Ciac-pac, ţi-am tăiat calea şi te-am prins, Ciac-pac, deja prea multe ţi-ai permis, De-acum nimic nu te mai scapă.

Uită-te la stele, uită-te la cer, frumoaso, Cu ochii tăi de curvă.

Ia-ţi adio de la mare.

E ultima oară când o vezi.

Ciac-pac, din patul meu ai dispărut, Ciac-pac, prea mult valuta ţi-a plăcut, Ai vrut să porţi haină de blană, Pantofi de crocodil.

Să te-ntinzi cu generalii.

Te-ai spălat pe mâini de mine.

Ai uitat că eşti penală.

De-aia scot cuţitul de la brâu.

Ciac-pac, încă nu ştii unde voi da, Ciac-pac, să nu-mi rup cuţitu-n ea, Că are inimă de piatră.

Suflet de căţea.
Orice vorbă e minciună.
Gânduri păcătoase.
O iubesc, dar asta-i viaţa, Niciodată nu vreau s-o mai văd.
Când cu ochii-n lacrimi.
Rătăciţi printr-o mansardă, îmi jurai iubire.
Hai, nu mai întinde coarda.
Te-am iertat, dar tot o să plăteşti[5].

Între timp, cana de *cifir* trecea din mână în mână şi noi sorbeam câte-o înghiţitură, uitându-ne la cerul care se întunecase deja. Ochii noştri începuseră parcă să sclipească în noapte de la acea esenţă tare de ceai numită *cifir.*

Recunosc că am o sensibilitate aparte faţă de cerşetori. Sunt atent cu ei. Cerşetoria este pentru mine o formă de muncă, la fel ca furtul, de altfel. Doar că, dacă în primul caz avem o muncă cu grad mare de risc şi profit pe măsură, pe care o practică nişte hoţi, fie ei şi cinstiţi, în cazul cerşitului avem o formă de muncă a celor mai neputincioşi oameni. A celor mai năpăstuiţi. Este munca celor care nu au nimic. Este munca celor excluşi social. Cerşetonă nu trebuie să fie o faptă penală. În nicio cultură tradiţională şi în nicio religie importantă cerşetorii nu erau consideraţi penali, nu intrau sub incidenţa legii. Erau marginali, dar oamenii aveau o anumită toleranţă faţă de prezenţa lor. În unele culturi lumea chiar se solidariza cu ei. Mai ales pe vremea când mai existau creştini. Dar aceştia sunt pe cale de dispariţie. Cerşetorii însă au rămas. Există culturi care nu-i acceptă. Ba chiar îi pedepsesc, considerând că societatea trebuie curăţată de acest viciu şi de cei care-l practică. Pentru o astfel de cultură, sărăcia nu are cauze sociale şi economice, ci e doar o trăsătură de caracter sau un refuz individual de a munci. Asta s-a întâmplat în fascism, în comunism şi în capitalismul

5 Traducere de Ovidiu Niculescu.

modern. Nu există nimic mai violent pentru un sărac exclus social decât lipsa unei minime solidarităţi. Absenţa solidarităţii cu cel exclus, decăzut, este primul pas spre dispariţia umanităţii. Nu cultura şi educaţia, nu bogăţia şi tehnica ne fac superiori, ci minima îngrijorare pentru cel de lângă noi. Degeaba trimitem rachete în cosmos şi rezolvăm ecuaţii complicate sau cântăm desăvârşit la pian, dacă nu avem o minimă compasiune faţă de cel căzut şi nu facem niciun gest pentru a-l susţine. Dar ăsta e doar începutul. Şi să nu uităm că epoca modernă debutează cu legea împotriva cerşetoriei şi vagabondajului în Anglia.

Am ţinut neapărat să ajung la unul dintre clanurile de cerşetori. I-am cunoscut şi am stat cu ei puţin ca să-i înţeleg, pentru că lumea lor chiar e a celor decăzuţi. În lumea bandiţilor aşa sunt numiţi: casta decăzuţilor, din care nu poţi ieşi niciodată. Repet, pentru a înţelege gravitatea lucrurilor: ei nu pot spera nici măcar la ceva mai mult în lumea lor, iar în lumea fraierilor este de neimaginat că ar putea intra. Sunt pur şi simplu condamnaţi să fie cerşetori şi doar o intervenţie externă radicală ar avea cât de cât şanse să schimbe această realitate, această condamnare. Dar e aproape imposibil. Un cerşetor nu poate nici măcar să viseze că într-o zi va deveni hoţ. Hoţul este pe o treaptă ierarhică superioară, iar cerşetorului îi este interzisă ascensiunea. Nimeni nu poate părăsi această castă, din ea nu sunt şanse de scăpare.

Pentru un om care vine din alt mediu, lumea lor e de neînţeles. Noi nu ne putem imagina complicaţiile ei. Cred că orice persoană cu o minimă sensibilitate şi înţelegere a problemelor sociale, dacă ar sta câteva ore cu ei, ar pricepe că, din lipsa unui sprijin structural pe termen lung, cerşitul devine singura lor salvare. Şi pentru ei, şi pentru societate.

Am mers să-i cunosc. Să vă povestesc puţin cum a fost. Mai întâi am ajuns la Kasoi, unul dintre bandiţii celebri, dintre cei care nu fac mare deosebire între a-şi tăia unghiile şi a omorî pe cineva. Profesorul m-a pus în

legătură cu el. De ce? Pentru că avea un frate, şi el celebru, Zosea. Doar că se afla la polul opus. Era **i79**

un cerşetor profesionist. Toată viaţa a trăit din cerşit şi şi-a dus zilele într-o margine de oraş, într-un ghetou, aşa cum sunt în mai toate oraşele din regiune, fie că e România, Ucraina sau Moldova.

Am pornit spre acel cartier uitat de Dumnezeu şi de lume. De la prima privire îţi dai seama că aceşti oameni trăiesc în afara statului şi a societăţii. Acesta e un loc cu oameni abandonaţi. Abandonaţi de toţi. Ei sunt ultimii oameni, oamenii nimănui.*

Nu ştiu cum se ajunge cu maşina. Eu am trecut peste un podeţ micuţ, lat cât să încapă doar două persoane. Am mers cu bicicleta, iar podul l-am trecut cu piciorul. Practic, „ghetoul" lor este despărţit de oraş de o vale destul de adâncă în care curge un râu. E ca un hotar între două lumi unite doar de podul micuţ şi fragil. Până aici trăieşte o categorie, de aici, o altă categorie şi ele nu se intersectează decât la colţurile străzii, iar decăzuţii ne deranjează cu mirosul lor, cu mizeria lor care ne irită aşa de tare. Cu vocile lor, cu poveştile lor. E o lume pe care nu vrem s-o întâlnim.

Înainte de-a trece podeţul, văd doi tipi stând pe iarbă: *basota,* un soi de golănaşi tineri care încă nu au devenit bandiţi sau cerşetori, dar buni candidaţi la aceste meserii. Stăteau întinşi pe iarbă şi spărgeau seminţe.

— Pe-aici se intră în cartier? întreb.

Unul dă afirmativ din cap. Scot telefonul să fac o poză de pe malul îndepărtat.

— Nu ai voie să fotografiezi, îmi zice tipul mai zvelt.

— Asta cine-o spune? întreb eu scurt.

— Se vede că nu eşti de pe-aici, aşa-i? întreabă cel bruneţel.

Zâmbesc prietenește.

— O să fiu de pe-aici în următoarea perioadă, aşa că o să mă mai vedeţi.

— Nu eşti cumva poliţist? mă întreabă celălalt.

— Am eu moacă de poliţai? Ce fel de golan eşti, dacă

nu ştii să recunoşti un poliţai? Vezi că o să te pic clasa, glumesc eu.

— Nu, dar poate eşti din ăla de la antidrog sub acoperire, îmi explică băiatul.

— Şezi calm, am venit să mă văd cu Zosea, din partea lui Kasoi.

— Aaa, păi de ce nu spui aşa, frate, mă ia băiatul prieteneşte. Uite-i la a treia poartă, unde stau toţi afară.

Traversez valea şi râul care pute destul rău. Până şi mirosul e ca un hotar, ca un indiciu că treci pe alt tărâm, unul foarte diferit de cel cu care eşti obişnuit. Pe partea cealaltă este construit un soi de dâmb cu un zid. Nu am înţeles care-i funcţia lui: poate împotriva inundaţiilor? Poate pentru a delimita clar locul? Aşa pare. Pe zid stau cocoţaţi o grămadă de copii şi câţiva adolescenţi.

— Nene, ne iei şi nouă un suc, hai, dă-ne câte-un leu, încep copiii deja să-şi intre în rol.

O fac cu naturaleţe. E deja un automatism. Copiii nu merg la şcoală şi cam toată lumea de pe-aici e analfabetă. Nimeni nu are niciun fel de act, nici copiii şi nici adulţii. Asta nu înseamnă că nu au tehnici nemaipomenite de a scoate ceva din tine. Sunt excepţionali. Le lipseşte instrucţia clasică de la şcoală, însă nu şi inteligenţa. Dar deja simt că încep să vorbesc ca un „alb printre aborigeni”. Suntem formataţi aşa şi greu z8 i scăpăm de asta: toate „celulele noastre” sunt rasiste şi urăsc săracii. Trec dâmbul şi peste zid se deschide priveliştea. Ooo! Ghetoul în toată splendoarea lui. Case din chirpici ce par provizorii. Multe dintre ele gata să se dărâme. Unele au peste tot cartoane şi cârpe, fără îndoială pentru a astupa găurile şi pentru a izola. Totul e îngropat în mormane de gunoaie. Garduri căzute într-o rână, străzi înguste, prăfuite şi neasfaltate. Mulţi copii şi mame tinere, dar şi mulţi bărbaţi tineri sau de vârstă mijlocie stau pe la porţi şi în stradă. Vezi şi oameni terminaţi de alcool şi droguri. Ai o „faună” şi un peisaj fascinante în tragismul lor.

Apariţia mea atrage atenţia. De la o poştă se vede că nu prea sunt de-ai locului, ci străin. Trecusem de un hotar

pe care nu-l traversase decât poliţia pentru diverse controale. Dar şi asta se întâmpla destul de rar, când trebuia neapărat să rezolve ceva. E un soi de convenţie: ei nu încalcă anumite reguli, iar poliţia şi autorităţile nu intră peste ei. Îi lasă abandonaţi: fără apă, fără curent, fără canalizare şi fără protecţie. Oricum, fără acte, nu sunt buni nici măcar pentru voturi. Nu au decât zona asta, de o mizerie cruntă. Nu au nume, nu au documente şi nu au nici măcar cifre, ca puşcăriaşii. Ei nu există pentru nimeni. Apar doar atunci când întind mâna să-ţi ceară o felie de pâine sau un ban.

Ce şochează aici sunt sărăcia şi mizeria. Şi mirosul urât. Acel miros pe care recunosc că nu-l prea suport. Dar şi mai tare decât mizeria şi sărăcia şochează schilozii. Când îi priveşti de aproape, în mediul lor, pur şi simplu îţi verşi nu măruntaiele şi ce mai ai în tine, ci sufletul, creierul şi mintea. Îţi vine să dai cu ele de pământ, să le faci ţăndări. Refuzi să crezi că ce vezi acolo poate exista cu adevărat. Că e nedrept până la Dumnezeu ce li se întâmplă acestor oameni. Şi te simţi atât de inutil şi vinovat. Te simţi ca un mare impostor.

Priveşti spre aceşti bătrâni şi tineri, femei şi bărbaţi cu mâini ciunte, întoarse şi contorsionate în forme inimaginabile. Îi vezi cum se târâie cu tot soiul de instrumente ajutătoare improvizate. Vezi oameni cu ochii scoşi cărora li se mai vede încă rana din orbită. Vezi răni adânci, cu viermi, şi chiar intestine scoase. Şi oamenii aceştia sunt încă vii, mai au de trăit şi trebuie să se hrănească şi să hrănească familiile şi tot clanul şi casta lor condamnată la suferinţă. Şi de multe ori îşi etalează suferinţa inimaginabilă pentru a te convinge să le dai un ban sau o felie de pâine. Asta e munca lor. O muncă la care sunt condamnaţi de cine? Oare nu de noi? Oare nu sunt ei oglinda tragică a fericirii noastre? Sau poate a neputinţei noastre?

Am văzut în aceşti ani multe lucruri şocante. Am văzut criminali feroce şi bandiţi fioroşi. Am văzut prostituate decăzute şi alcoolici şi drogaţi în stadiu

terminal. Am văzut bătrâni abandonaţi, murind singuri şi nefericiţi. Am văzut lumi distruse şi damnate, dar ce era aici m-a făcut neom. Sau poate am devenit mai uman? Nu am plâns niciodată aşa cum am plâns după această experienţă. Un plâns isteric, pe care nu-l poţi controla, hohoteşti cu sughiţuri, aproape ca o bocitoare, pentru că şocul este mult prea mare pentru un om crescut în condiţii normale.

Când m-am întors de la clanul cerşetorilor, Profesorul mi-a spus un lucru care m-a pus pe gânduri.

— Kasoi şi Zosea nu ştiu cine-s părinţii lor. Au fost crescuţi pe stradă, cu regulile dure ale străzii. Şi în viaţă au avut doar două şanse: să devină cerşetori sau bandiţi, hoţi. Unul a devenit cerşetor, iar altul a devenit bandit. Doi gemeni. Unul şi-a câştigat pâinea prin cerşit, iar altul prin furt şi crimă. Dacă tu ai fi fost în locul lor, ai fi avut aceleaşi două şanse. Ce-ai fi ales? Kasoi a ales cuţitul, iar Zosea cerşitul… Când vezi un cerşetor, gândeşte-te că puteai fi tu în locul lui. Şi, mai ales, gândeşte-te că amărâtul care cerşeşte şi se milogeşte pentru o bucată de pâine sau pentru un bănuţ are un frate geamăn care are să-ţi pună o singură întrebare: banii sau viaţa? Sunt unii bandiţi care nici nu-ţi pun întrebarea asta, pentru că aleg ei în locul tău. Alege bine, dacă te întâlneşti şi primeşti o întrebare de la Kasoi. Dar cel mai bine e să nu te întâlneşti cu el, ci cu Zosea. Aşa că mai bine dă-i un ban sau o bucată de pâine, iar el cu siguranţă o să-ţi spună o poveste bună, şi fugi de întâlnirea cu Kasoi. Faptul că te-ai întâlnit cu Zosea e deja un mare noroc pentru tine şi mulţumeşte-i Domnului pentru asta. Ştii ce a spus înţeleptul Solomon în Proverbe? „Cine asupreşte pe sărac batjocoreşte pe Ziditorul său, dar cine are milă de cel lipsit cinsteşte pe Ziditorul său” sau „Nu despuia pe sărac, pentru că este sărac, şi nu asupri pe nenorocitul care stă la poartă! Căci Domnul le va apăra pricina lor şi va despuia viaţa celor ce-i despoaie”.

Asta a fost scurta lecţie pe care mi-a dat-o Profesorul despre cei doi fraţi: unul bandit şi altul cerşetor. Scurtă,

dar foarte înţeleaptă. Cu Zosea nu m-am văzut în ziua aceea.

Istoria „oamenilor fără stăpân”, a vagabonzilor şi cerşetorilor, este foarte complicată şi lungă. Istoria lor modernă începe în Anglia, deschizătoare de drumuri, cu seniorul care se spală pe mâini de vasalii săi. Iar aceştia, fără proprietăţi şi fără slujbe, ajung vagabonzi şi cerşetori. Seniorul, ca să se protejeze şi să nu aibă bătăi de cap, face legi care le interzic activităţile şi deplasările. Nerespectarea legilor atrage după sine arestarea şi încarcerarea lor. Cerşitul devine astfel o infracţiune, cum altfel? Şi ce spune seniorul devine putere de lege.

Istoria este însă mult mai veche. Cerşetorul şi vagabondul există din negura istoriei, de când ne ştim, cum ne spune şi Mântuitorul: pe aceştia îi avem întotdeauna cu noi.

Oare vagabondul şi cerşetorul nu se regăsesc şi în imaginea bufonului? Cine este bufonul? Oare nu este el nebunul oraşului? Care este funcţia lui? în primul rând, trebuie să distreze publicul, să creeze o atmosferă de bună dispoziţie, mai ales în perioade de criză şi confuzie. Funcţia bufonului este să distreze curtea şi poporul şi mai ales să distragă atenţia de la lucrurile reale, pentru ca puterea să-şi vadă de treabă. Asta pe de o parte. A doua funcţie a bufonului este una critică. Bufonul era singurul personaj de la curte, dar şi din societate căruia îi sunt permise ironizarea şi critica puterii într-o manieră mai deosebită. Doar bufonul avea voie să ia în derâdere totul, sub diverse forme. El era un soi de mediator între suveran şi popor, un soi de oglindă a realităţii care de multe ori se deforma la curte şi lua forme false, artificiale. Această oglindă îi arăta suveranului chipul adevărat al realităţii, era un soi de conştiinţă de rezervă a celui pus deasupra legii. Aceasta este tradiţia occidentală.

În spaţiul pravoslavnic, lucrurile stau puţin diferit, în tradiţia bizantină, bufonul este deseori înlocuit de *iurod*. În tot estul, dar mai ales în spaţiul fostei Rusii ţariste, *iurodul* e o figură foarte importantă, un soi de „nebun în Hristos”,

care atât la curte, cât şi în cetate are un rol mult mai radical decât cel al bufonului occidental. Cutuma spune că de *iurod* şi bufon suveranul nu trebuie să se atingă niciodată.

Există un caz faimos, de pe vremea lui Ivan cel Groaznic: nicio oroare nu a şocat mai mult populaţia ţării, nici măcar decapitarea boierilor sau a patriarhului, decât persecuţia *iurodului* Vassian. O altă poveste spune că pe la 1570 Ivan cel Groaznic se pregătea să le zboare capetele multora dintre cei pe care îi credea trădători. Nimeni nu îndrăznise să-l înfrunte. Niciun cneaz, niciun boier şi niciun preot nu a crâcnit, toţi s-au supus umili, gândindu-se fiecare la propriul cap, pe care, de altfel, mulţi aveau să şi-l piardă. Şi un cerşetor din mulţime, un *iurod* zdrenţuit şi nespălat, a ieşit şi i-a întins groaznicului ţar o bucată de carne în sânge, spunându-i: „Ivanuşka, ia de-aici şi mănâncă”. Acest gest nebunesc al cerşetorului *iurod* Nikolka Salos a salvat elita de atunci a Rusiei. Asta înseamnă să nu te temi şi să nu ai ce pierde, asta înseamnă să înţelegi şi să faci gesturi pe care niciun om puternic şi înţelept al vremii nu ar risca să le facă. Un gest nebun al unui cerşetor a salvat o ţară.

Iurodul este nebunul din piaţă, cel care spune lucruri îndrăzneţe şi face gesturi pe care nimeni altcineva nu le-ar face. *Iurodul,* cerşetorul nebun al oraşului, este cel care, în tradiţia micilor profeţi veterotestamentari, spune lucruri şi face gesturi radicale, nemaiîntâlnite, care sperie, şochează. Pe *iurozi* nimeni nu-i iubeşte, pentru că tot ce spun şi fac atinge mult prea profund. Ei sunt straşnici, îngrozesc. Dar pot şi distra, în varianta bufonului.

Da, astea sunt cele două căi de salvare pentru aceşti decăzuţi. Cei mai marginali dintre marginali. Da, poţi să te mai salvezi devenind nebun. Un nebun adevărat, adică unul asumat, care înţelege că doar aşa se poate salva de neputinţa în care s-a născut şi trăieşte, de urgia venită dinspre cei mulţi, puternici şi ignoranţi. Acesta este un drum foarte vechi, care se pierde în negura timpului şi pe care puţini l-au ales.

Orice oraş care se respectă are nebunii lui. I-am văzut de atâtea ori. Iar adevăraţii nebuni se fac chiar iubiţi, cu toate că niciodată nu vor fi pentru ceilalţi decât nişte nebuni. Dar ei sunt singurii care pot spune ce vor, cum vor, fără să li se întâmple nimic, ei primesc în dar mici atenţii sau o bucăţică de pâine – şi nici nu vor mai mult.

Când nebunii dispar dintr-un oraş, acel oraş merită să fie părăsit, pentru că e primul simptom al dispariţiei umanităţii acolo. Ei sunt peştii din acvariu care anunţă cataclismul. Când nu mai putem să fim atenţi la discursurile şi manifestările lor extravagante e un semn că în noi, cei mulţi, dispare acea minimă sensibilitate socială, acea minimă solidaritate cu ei. Şi ei mor nu din cauză că nu le dăm o bucată de pâine, ci pentru că au nevoie doar de această sensibilitate a noastră ca să trăiască. Nu au nevoie de banii şi de ajutorul nostru, ci doar de puţină atenţie. Asta e ultima gură de aer.

Iar rând noi nu le mai oferim acest lucru pentru că nu mai putem, pentru că sufletul şi acţiunile noastre s-au întors doar spre noi, dintr-un egoism feroce, ei mor. Şi asta ar trebui să ne îngrozească. Căci despre noi este vorba, nu despre ei.

Revenind la cerşetori, cred că ei îndeplinesc în societatea noastră rolul *iurozilor* bizantini, ruşi sau sârbi, al bufonilor europeni şi – de ce nu? – al micilor profeţi iudei ai Vechiului Testament, dar care vorbesc într-o cheie, firește, socială. De ce nu şi religioasă? Nu vă pot spune decât atât: dacă raiul există, el există în primul rând pentru ei, nu pentru noi, ceilalţi, care ne credem buni şi neprihăniţi. De ce? Pentru că ei au trăit deja iadul. Iar dacă există un Dumnezeu drept, atunci pentru ei ar trebui să existe în primul rând. Fiindcă ei au îndurat cea mai profundă nedreptate ce i se poate face omului şi de aceea ar trebui să fie mântuiţi mai întâi. Lumea de dincolo trebuie construită în primul rând pentru ei, fiindcă sunt neprihănirea pervertită în tragedie şi neputinţă. Ei sunt întruchiparea suferinţei, ultimii sfinţi pe care noi, cei mulţi şi îmbuibaţi, îi transformăm în cerşetori şi-i pedepsim prin

ignoranţa şi nesimţirea noastră socială.

Să nu uităm că ei sunt asemenea peştilor sanitari pe care nu dăm doi bani, cei mai urâţi peşti din acvariu, dar care mănâncă şi curăţă rahatul produs de peştii-vedetă, cei frumoşi şi scumpi. Însă ei sunt cei mai importanţi peşti, pentru că, dacă mor, se duce naibii tot ecosistemul: se împute apa, totul devine opac, murdar şi, cel mai rău lucru care se poate întâmpla, dispare viaţa. Cerşetorii, aceşti „peşti sanitari", sunt cei care ţin în viaţă totul, pentru că ne curăţă nouă mizeria. Dar cine înţelege asta?

La puţin timp după această poveste avea să se nască copilul meu. Sănătos şi frumos. Frumos ca orice copil pe care părinţii îl văd unic. Şi este unic, în felul lui. Deodată am devenit tată, iar asta a schimbat radical situaţia. Am fost mereu obişnuit să gândesc ca un sectant, dar şi ca un bandit. Un copil presupune o mare responsabilitate, iar ca sectant, trebuie să-l cresc aşa încât să devină un înger al luminii bune. Bandiţii m-au învăţat altceva. Un copil înseamnă pierderea libertăţii, iar odată ce-l ai, se presupune că acel copil devine un potenţial înger al întunericului. Orice ai face tu şi oricum ai face, lumea se afundă în mocirlă şi în întuneric. E aproape ca în Apocalipsa lui Ioan: „Şapte îngeri, şapte îngeri am văzut zburând!"

Şi sunt tot mai convins că, pentru a câştiga bătălia, cel mai bine e să nu faci nimic. Să boicotezi existenţa. Dar educaţia nu-mi permite asta. Ea este mai puternică decât ce încep eu să înţeleg. Vreau să fiu leneş, foarte leneş, să dărâm totul în jur prin lenea mea, însă educaţia mă face să fiu activ, tot mai activ, până la epuizare. Lenea este un act de mare curaj şi deseori cred că doar leneşii pot salva lumea – sunt singurii deţinători ai celui mai preţios lucru care ne lipseşte: timpul. Lumea poate fi schimbată numai de oamenii care cunosc acest secret, iar leneşii sunt singurii deţinători de timp în acest moment. Ferice de ei!

Să revenim la copil. Copilul a venit ca un înger care te reînvaţă să speri, te reînvaţă să ai nădejde în ziua de mâine şi să cauţi răspunsurile în viitor. Patria ta devine

viitorul în care copilul trebuie să fie fericit. Şi cel mai important lucru e că reîncepi să iubeşti, să iubeşti lucrurile foarte simple. Să te bucuri pentru fiecare schimb de haine pişate, de fiecare oliţă, de fiecare pârţ al lui care devine brusc o simfonie. El creşte şi tu începi să reînveţi lucrurile. E perioada în care tu, tată, înveţi mai mult şi mai profund lucruri de la el decât el de la tine. Cu timpul, lucrurile se inversează, dar nu sunt sigur că e bine aşa.

A venit vremea să-l învăţ şi eu din ce ştiu şi înţeleg. Şi la un moment dat am ajuns şi la problemele dificile. De ceva vreme mă frământă o chestiune delicată: copiii şi rasismul. Zilnic petrec câteva ore alături de copii între doi şi şase ani. Din diverse categorii sociale. Între trei şi patru ani, mai toţi copiii au deja o opinie clară despre „ţigani”, care a devenit un nume tot mai generic pentru cei decăzuţi, săraci şi marginali. „Evrei” încă nu. Ce cred ei? Deja au format nucleul dur al stereotipului care domină mentalul colectiv al oamenilor maturi: hoţi, fură, răi, nespălaţi etc. Am verificat şi copii din „familii bune”. Sindromul e deja acolo. Unde, când, cum se „molipsesc” până şi în medii foarte „protejate” şi „deschise la minte”? Nu ştiu. Dar pot spune că la patru ani au deja acest sindrom inoculat profund.

Copilul meu, firește, nu e nici el protejat de astfel de „viruşi”, oricât am dori noi. Deja ştie şi spune cu subiect şi predicat: „ţiganii fură”. I-am explicat, dar, cum explicaţiile nu sunt cel mai bun pedagog, am zis că ar fi mai corect să-l duc să vadă şi să cunoască direct aceste medii. Am mers în vizită pe lângă gară la câteva familii de romi. A fost foarte instructiv. Mai ales pentru mine. Copiii ne-au primit veseli, părinţii, puţin suspicioşi, dar deschişi. Ştiu ei ce ştiu: „românii” nu vin niciodată fără un interes şi fără să vrea să profite de pe urma amărâţilor. „Albii” vin la cei amărâţi doar cu un scop bine definit şi mai mereu se termină urât pentru marginali.

Copiii aveau în loc de *gadget*-uri nişte porumbei. S-au jucat împreună. La un moment dat, copilul meu mi-a şoptit la ureche:

— Tata, da-s foarte murdari pe mâini. De ce?

— Nu au apă, nu au o casă cum avem noi, îi explic eu cumva şoptit. Nu au ce ai tu şi de aceea trebuie să-i ajutăm…

— Păi, hai să-i luăm acasă să-i spălăm, zise el brusc, iluminat parcă de descoperirea salvatoare.

A fost prima mare lecţie pe care am primit-o de la el. Mi-a arătat limitele şi ipocrizia ce se ascund în noi. Aşa deci, aici e rasismul nostru. În noi se ascunde fiara pe care credem că am civilizat-o şi educat-o, dar ea stă semiadormită şi e destul s-o trezim printr-un mic impuls ca să explodeze. Cum să încătuşăm şi să îmblânzim fiara din noi până la capăt? Asta încă nimeni nu ştie…

Când i-am povestit Profesorului acest incident pedagogic, a râs cu poftă. Da, e încă un copil nedresat. Nu uita că nu ceea ce-i spui contează, ci ceea ce faci. El încă nu ştie să mintă, iar tu în toată sinceritatea ta şi bunele tale intenţii de revoluţionar socialist creştin ce eşti, care îl combini pe Iisus cu Mahno sau ce mai ai tu în cap, vrând să faci raiul pe pământ, constaţi cum dresajul te-a făcut să înveţi să minţi fără să vrei şi uneori fără să ştii. Limitele sunt puse deja în tine. Minciuna e limba pe care o vorbeşti. Copilul tău încă nu a fost dresat, încă nu a învăţat să vorbească minciuna ca pe un adevăr. Dar în curând calapodul îl va struni şi educa aşa cum trebuie, pentru o carieră şi o viaţă obişnuite. Toţi trebuie să devenim pioni ai sistemului. Dar aşa e dacă vrei să-l faci om mare, nu bandit ca noi…

M-am întors în acea toamnă în Bucureşti. După mult timp petrecut printre cerşetori. Ies cu Saşa la plimbare şi mă opreşte unul din beţivii cartierului”.

— Domnu’ Vasile, am o veste tristă. S-o dus prietenul meu la Domnul.

Scoate o bomboană din buzunar şi i-o întinde lui Saşa.

— Saşa, uite, de sufletul lui nenea Gheorghe, că tare te mai iubea!

M-a impresionat. Deci a murit cel mai mare beţiv din

cartier. L-a luat Domnul la el, că aici era o lume care nu-l merita.

Am avut doi beţivi în cartier. Beţivi autentici. Mai era şi o doamnă cu ei, dar ea apărea doar seara şi nu am văzut-o beată, ci doar bând. Beţivii noştri consumau însă năprasnic. Eroic. Îi priveam mereu ca pe ultimii martiri fără cauză. Ce cauză să mai merite atâta suferinţă în ziua de azi?

Dimineaţa îl vedeam pe eroul meu cum îi tremură carnea pe el. Cerea să fie stropită cu alcool, căci altfel suferinţa era prea mare. El însă era demn. Nu cerşea. Puţinii care-l înţelegeau îi dădeau un strop din licoarea magică ieftină. Îşi începea pelerinajul prin cartier în căutare de noi surse. Găsea. Cum? Minune dumnezeiască! La biserică era mereu. Ştia toate ritualurile care se stropesc cu vin. Nu rata un mort. Era un adevărat creştin, chiar dacă cu mintea destul de tulbure. Avea un suflet bun, în care ar fi încăput un ocean de alcool. L-am văzut iarna căzut în zăpadă. Căzut, dar demn. L-am văzut dormind vara în soare la 40 de grade. L-am văzut mâncat de muşte şi lins de câini. Atâta suferinţă pusă la un loc rar vezi. Sfânt e puţin spus.

Însă de la acest beţiv şi mai ales de la cerşetori am învăţat cea mai înţeleaptă lecţie a tranziţiei spre nicăieri. O lecţie de economie. Şi anume că există o economie a lui Abel şi una a lui Cain. Există o economie a darului, una a sacrificiului, una a ofrandei şi una a acumulării. Există o economie construită pe dar, pe „risipă”, care nu e pentru tine, şi una construită pe acumulare egoistă, care e doar pentru tine.

Paradoxal e că prima produce viaţă şi comunitate, iar ultima, moarte şi pustiu şi se legitimează, aşa cum ne învaţă Cartea cea bună, prin furt şi crimă. Aşa scrie la Scripturi, nu mă înjuraţi pe mine. Citiţi!

Pentru mine, aceşti beţivi de cartier, alături de cerşetori, sunt cumva sau îndeplinesc funcţia ultimilor proroci iudei. Şi sunt cei mai duri critici ai puterii hegemonice. Ei sunt în total dezacord cu spiritul timpului

şi urmează cu sfinţenie spusele apostolului Pavel: „Să nu vă potriviţi chipului veacului acestuia”.

Aşa că aveţi grijă de beţivii şi cerşetorii din cartier, căci, dacă ei ne părăsesc, e vai şi amar de noi, cei treji!

Finkă: un *killer* între cuţit şi icoană

…dacă va omorî cineva pe Cain, Cain să fie răzbunat de şapte ori.

Facerea 4: 15

Răul are o putere de atracţie inimaginabilă. Cu cât eşti mai îndepărtat de el, cu atât magnetismul şi fascinaţia faţă de el sunt mai mari. De mic te atrage. Şi nimeni nu ştie de ce. Părinţii vor să te protejeze. Nu te lasă să te joci cu cine nu trebuie: reguli şi interdicţii. Spre binele tău. Toată familia este construită ca o cetate, făcută să te apere. Însă răul găseşte mereu o mică spărtură prin care sapă şi pătrunde, se strecoară şi intră în sufletul tău ca o rază de lumină întunecată. Totul în jurul tău este construit să te protejeze de rău, să te înveţe să alegi corect în viaţă. De la familie şi până la şcoală, trecând prin grădiniţă, totul are acest unic scop: să te formeze şi să te educe în aşa fel încât tu să alegi ce e bine. Însă, în ciuda tuturor sistemelor de educaţie şi a protecţiei, răul te va atrage la un moment dat şi te va seduce să treci de partea lui. Nimic nu e mai fascinant şi mai dulce decât răul. Dar unde şi când se termină binele şi unde şi când începe răul, nimeni nu ştie. Iar la un moment dat începem să le confundăm.

Noi, cei din lumea obişnuită, fraierii, cei care încercăm să trăim corect şi bine, avem mereu un sentiment de vinovăţie când începem să facem răul pe care-l facem, de multe ori fără să vrem. Chiar şi când îl facem din plăcere de multe ori avem acel sentiment de vinovăţie. Pentru a scăpa de acest sentiment, am inventat diverse trucuri religioase, etice sau psihologice. Să trăieşti cu sentimentul de vinovăţie nu e chiar cel mai uşor lucru. Uneori devine insuportabil. Cel mai uşor trăieşti nu când te ruşinezi, ci când eşti neruşinat, iar pentru asta e nevoie să-ţi învingi sentimentul de vinovăţie.

Cu timpul, fraierii încep să se obişnuiască şi devin tot mai imuni la acest rău, pe care la un moment dat îl fac ritualic, nu se mai protejează atât de mult, ci doar învaţă tehnici prin care să se mintă pe ei înşişi şi pe cei din jurul lor. Cu vârsta, doar aparenţele mai contează, nu şi realitatea, adevărul şi autenticul. Copiii sunt însă învăţaţi să se apere de rău şi sunt cei mai protejaţi. Aşa e jocul nostru ipocrit.

La bandiţi şi la hoţii în lege lucrurile sunt puţin diferite. De mici sunt educaţi cu răul şi el este asumat pe faţă. Răul nu e ceva străin, ci face parte din fiinţa şi viaţa lor. El nu trebuie ţinut undeva departe, ci trebuie asumat. E parte a vieţii şi ei cresc cu el de faţă, gândesc prin el, acţionează prin el. Ei nu au mustrări de conştiinţă, pentru că nu au de ce. Diavolul este câinele lor de casă, fie şi turbat, dar e un membru al familiei. Mai degrabă nu e câine, ci lup. De aceea sunt într-un fel mult mai naturali şi mai autentici, pentru că nu vor să împace nimic cu nimic. Nu vor să creeze aparenţe. Nu. Ei sunt ceea ce sunt şi îşi asumă acest lucru. Nu se dau drept ceea ce nu sunt. Poate doar se dau mai răi decât sunt, aşa cum noi ne dăm mai buni decât suntem. La bandiţi şi fraieri totul pare a fi pe dos.

Am vrut foarte mult să cunosc un *urka,* un bandit profesionist, specializat în asasinate la comandă. E o specie aparte, pentru că sunt foarte retraşi, nu fac alte afaceri şi nu sunt implicaţi în tot soiul de grupări, bande sau reţele. Sunt un soi de bandiţi însinguraţi, care nici măcar cu lumea lor, a bandiţilor, nu se intersectează decât strict când onorează anumite comenzi. De ei dai foarte greu şi nu ai nicio şansă să-i cunoşti dacă nu faci parte din elita bandiţilor, pentru că meseria lor presupune un grad maxim de risc şi e nevoie de foarte multă discreţie. Aici totul se învârte în jurul secretului. Niciodată nu se ştie clar cine, pentru cine şi de ce a comandat un asasinat. Iar *urka* nu ştie neapărat pentru cine şi de ce execută această comandă.

Astfel de comenzi apar destul de rar, însă este nevoie

de cineva să facă treaba asta murdară. Am putea spune că sunt mai degrabă nişte raritǎţi. Când încep să se înmulţească, de obicei se vorbeşte despre o perioadă dificilă. Bandiţii ştiu şi ei că furtul şi banul iubesc liniştea şi regulile clare. Când apar crimele înseamnă că sunt vremuri tulburi şi regulile sunt confuze. Apele tulburi scot demonii şi monştrii la suprafaţă. Moartea cuiva nu e un semn al puterii unuia asupra altuia, ci mai degrabă un semn al slăbiciunii, al disperării. O autoritate este instituită, chiar şi în lumea îngerilor căzuţi, să protejeze viaţa, nu să o distrugă. Să o protejeze pentru a o supune. Când se întâmplă să fie comandată o moarte, trebuie să existe un motiv foarte serios şi întemeiat. Şi aceste motive mai apăreau din când în când. În perioada de final a Imperiului şi mai ales în epoca lui Elţîn, a marelui *bespredel, urka* au devenit foarte căutaţi. Pe atunci oricine avea un pistol devenea criminal şi visa să devină *killer.* Era epoca marii inflaţii.

Când i-am spus Profesorului despre intenţia mea de a-l întâlni pe Finkă, nici nu a vrut să audă. Ştiam despre el multe poveşti şi legende. Auzisem că s-a retras din activitate şi că ar avea o căsuţă, un soi de cherhana, undeva printr-un sat de pe malul Mării Negre.

I97

— Sunt lucruri pe care e mai bine să nu le ştii! Moartea nu-i un lucru care se povesteşte. O s-o cunoşti când o să ai treabă cu ea direct, aşa, vorbim vorbe. Ce vă place vouă ăstora cu carte să visaţi şi să vorbiţi aiurea! O să-ţi povestească Finkă poveşti cum le tăia gâtul la alţi bandiţi? se indignă Profesorul.

Însă eu ştiam că o să cedeze. Avea o slăbiciune pentru mine şi nimic din ce l-am rugat vreodată nu mi-a refuzat.

— Bine, o să-i facem o vizită. Dar să nu te prind că mergi singur sau că te lauzi că l-ai cunoscut, pentru că nu-ţi pot garanta nimic. Ăştia sunt oameni mai speciali. Nu le plac vorbele multe şi fără acoperire. Atenţie la ce şi cât vorbeşti, mă sfătui bătrânul.

I-am promis că voi fi înţelept şi nu voi sări calul.

Bătrânul Finkă era faimos pentru că fusese cel mai bun *killer*. Într-adevăr, stătea într-o căsuţă dărăpănată, nu departe de malul mării. Marea se vedea de după nişte copaci. Avea o casă tipic sudică, cu o mică prispă în faţă, cu geamuri mici şi pereţi foarte groşi.

Avea o faţă aspră, o cicatrice lungă pe obraz, pe care ridurile bătrâneţii o ascundeau cumva. Pe cap avea îndesată o şapcă, dar care nu-i acoperea chipul în întregime şi lăsa să se întrevadă ochii ce scânteiau şi te ardeau când de ţintuia cu privirea. Avea o privire tăioasă şi aspră. Când am întins mâna să-l salut, am simţit o strângere fermă şi mult mai puternică decât m-aş fi aşteptat. Pe braţe avea tot felul de tatuaje stranii, multe dintre ele aduceau a iconiţe şi cruci. De fapt, toată camera părea un mic altar. Dar să luăm lucrurile pe rând.

Discuţia a început greu, însă după câteva ture de *cifir* Finkă îşi mai făcu de câteva ori semnul crucii şi îi dădu drumul.

— Eu nu cred că moartea adevărată trebuie să vină pe neaşteptate, brusc şi uşor. Nu trebuie neapărat să mori dureros, dar trebuie să mori conştient, de aceea îi dispreţuiesc profund pe cei care omoară de la distanţă, cum sunt lunetiştii. Asta nu e moarte, asta nu înseamnă să fii îngerul morţii. Sau mai degrabă mesagerul ei. Moartea trebuie să se ofere în aşa fel încât cel care moare să înţeleagă ce i se întâmplă şi de ce i se întâmplă. Moartea cuiva trebuie să aibă timp să intre în corp şi în conştiinţă. Cel care moare trebuie să simtă sărutul rece al morţii. Trebuie să simtă teama sau împăcarea. Trebuie să-i simtă umbra şi răceala. Lunetiştii şi cei care omoară la comandă de la distanţă nici măcar nu ştiu ce este moartea. Ei execută ceva tehnic. Între cel ce moare şi cel ce apasă pe trăgaci sau pe un detonator nu există nicio legătură, poate doar una tehnică. Ce fel de ucigaş eşti dacă nu-l priveşti în ochi şi dacă nu-i vezi moartea? Tu eşti îngerul morţii şi îi aduci în dar moartea. Nu o poţi trimite printr-o scrisoare. Tu eşti dator să i-o oferi în mână, să suferi alături de el, să

urăşti alături de el. Tu eşti mesagerul responsabil pentru moartea lui. Un adevărat ucigaş este parte a morţii celuilalt. Orice damnat care moare de mâna ta devine responsabilitatea ta, iar atunci când îşi dă duhul moare şi ceva din tine. Cu fiecare mort nou, mori şi tu câte puţin. De fiecare dată. De aceea trebuie să suferi, să te temi şi să te împaci cu moartea alături de el. D-aia eu omor cu cuţitul, şi nu cu arma. Moartea se aduce printr-un fâlfâit de aripi.

Îngerul morţii trebuie să te atingă, trebuie să se atingă de cel ce primeşte mesajul morţii. Iar cuţitul îţi oferă moartea perfectă, pentru că de la cuţit nu se moare instantaneu decât foarte rar. Cuţitul lasă o urmă care dă drumul sângelui să curgă. Iar în timp ce sângele, acest lichid purtător de viaţă, părăseşte corpul, omul are timp să înţeleagă ce i se întâmplă, are timp să se gândească la el şi la viaţa lui, pe care a petrecut-o cu rost sau fără rost, cu bucurii sau cu necazuri. Iar clipa aceea mică pe care ţi-o oferă moartea adusă de cuţit este o veşnicie. O veşnicie care-ţi permite să gândeşti, să simţi şi să înţelegi totul. Cuţitul, asta este arma perfectă pentru un omor profesionist la noi. Să nu uiţi niciodată că moartea este un înger şi, ca orice înger, este fascinant de frumoasă. Iar noi, ucigaşii profesionişti, doar ne facem meseria, oferind această întâlnire unică într-un mod mai special. Noi nu omorâm oricum şi avem o mare responsabilitate. Noi suntem aleşii prin care omul se întâlneşte cu moartea. Noi suntem ca nişte călugări, ca nişte preoţi care îndeplinesc acest ritual al întâlnirii omului cu moartea.

În timp ce el tot povestea, nu ştiu de ce, mi-am amintit de fochistul lui Balabanov, care spunea că „a omorî de la distanţă nu înseamnă război”.

Vocea lui hârâită, dar destul de puternică mă trezi din gânduri.

— Cred că ai citit Apocalipsa lui Ioan, tinere. Tot capitolul şase îl am tatuat. E poate cea mai frumoasă lucrare semnată de Hudojnik. Uite.

Şi pe măsură ce se dezbrăca, Îngerul Moarte şi

Locuinţa morţilor luau chip, ca nişte icoane pravoslavnice, pe corpul lui deja îmbătrânit, dar care arăta cu atât mai spectaculos. În timp ce recita, îmi arăta cu degetul fiecare pasaj rostit ca pe o icoană aflată pe iconostasul care era corpul lui tatuat:

Când a rupt Mielul cea dintâi din cele şapte peceţi, m-am uitat şi am auzit pe una din cele patru făpturi vii zicând cu un glas ca de tunet: „Vino şi vezi!”. M-am uitat şi iată că s-a arătat un cal alb. Cel ce stătea pe el avea un arc; i s-a dat o cunună şi a pornit biruitor şi ca să biruie. Când a rupt Mielul a două pecete, am auzit pe a doua făptură vie zicând: „Vino şi vezi!”. Şi s-a arătat un alt cal, un cal roşu. Cel ce stătea pe el a primit puterea să ia pacea de pe pământ, pentru ca oamenii să se înjunghie unii pe alţii, şi i s-a dat o sabie mare. Când a rupt Mielul pecetea a treia, am auzit pe a treia făptură vie zicând: „Vino şi vezi!”. M-am uitat şi iată că s-a arătat un cal negru. Cel ce stătea pe el avea în mână o cumpănă. Şi, în mijlocul celor patru făpturi vii, am auzit un glas care zicea: „O măsură de grâu pentru un leu! Trei măsuri de orz pentru un leu! Dar să nu vatămi untdelemnul şi vinul!”. Când a rupt Mielul pecetea a patra, am auzit glasul făpturii a patra zicând: „Vino şi vezi!”. M-am uitat şi iată că s-a arătat un cal gălbui. Cel ce stătea pe el se numea Moartea, şi împreună cu el venea după el Locuinţa morţilor. Li s-a dat putere peste a patra parte a pământului, ca să ucidă cu sabia, cu foamete, cu molimă şi cu fiarele pământului. Când a rupt Mielul pecetea a cincea, am văzut sub altar sufletele celor ce fuseseră înjunghiaţi din pricina Cuvântului lui Dumnezeu şi din pricina mărturisirii pe care o ţinuseră. Ei strigau cu glas tare şi ziceau: „Până când, Stăpâne, Tu, care eşti sfânt şi adevărat, zăboveşti să judeci şi să răzbuni sângele nostru asupra locuitorilor pământului?”. Fiecăruia din ei i s-a dat o haină albă şi li s-a spus să se mai odihnească puţină vreme, până se va împlini numărul tovarăşilor lor de slujbă şi al fraţilor lor, care aveau să fie omorâţi ca şi ei. Când a rupt Mielul pecetea a şasea, m-am uitat şi iată că s-a făcut un mare cutremur de pământ. Soarele s-a făcut

negru ca un sac de păr, luna s-a făcut toată ca sângele şi stelele au căzut din cer pe pământ, cum cad smochinele verzi din pom, când este scuturat de un vânt puternic. Cerul s-a strâns ca o carte de piele pe care o faci sul. Şi toţi munţii şi toate ostroavele s-au mutat din locurile lor. împăraţii pământului, domnitorii, căpitanii oştilor, cei bogaţi şi cei puternici, toţi robii şi toţi oamenii slobozi s-au ascuns în peşteri şi în stâncile munţilor. Şi ziceau munţilor şi stâncilor: „Căderi peste noi şi ascundeţi-ne de faţa Celui ce şade pe scaunul de domnie şi de mânia Mielului; căci a venit ziua cea mare a mâniei Lui, şi cine poate sta în picioare?”

Profesorul îmi spusese despre el că e un tip foarte religios. Şi e adevărat că în casa lui erau multe icoane. Vechi şi noi. Stăteau înşirate pe toţi pereţii. Corpul lui era, cum spuneam, un adevărat iconostas. El era o icoană tatuată. Avea câteva icoane cu lumânări aprinse alături şi deseori îşi făcea semnul crucii. Ştiu că mai toţi bandiţii sunt foarte religioşi, însă Finkă a fost primul care o făcea atât de ostentativ. Dacă corpul nu l-ar fi trădat, mai ales din cauza tatuajelor, ai fi zis mai degrabă că e călugăr, căci rar mi-a fost dat să văd un tip cuprins de un spirit atât de evlavios. Cum se împăcau aceste sentimente religioase cu munca lui e greu să-mi imaginez şi să înţeleg. Cert e că nu pleca la o crimă fără să spună înainte rugăciunea şi nu termina niciun omor fără rugăciune şi semnul crucii. Şi avea grijă ca de fiecare dată să meargă la spovedanie. Era convins că nu poate merge la o crimă dacă nu s-a spovedit înainte. Aceste ritualuri le respecta cu sfinţenie. Se spune că odată a avut de omorât o familie întreagă de Paşte. A stat cu ei la masă, s-a rugat şi pe urmă, după ce le-a spus „Hristos a înviat!”, le-a tăiat tuturor gâturile. Însă nu înainte de a-i lăsa să răspundă „Adevărat a înviat!”. Finkă ţinea mult la sărbătoarea de Paşte, aşa că nu-şi putea permite să nu-i lase să serbeze învierea, cea mai mare sărbătoare a creştinătăţii, religie căreia îi era dedicat trup şi suflet. Aşa spune legenda. Aşa cum l-am cunoscut, povestea pare plauzibilă. Şi se mai spune că nu primea

comenzi în perioadele de post, iar când omora un membru de partid, îi cresta pe limbă semnul crucii. Mie nu mi-a confirmat. Când l-am întrebat, a surâs şi a spus doar atât:

— Crezi că pe diavolii ăştia asta i-ar fi salvat? Ăstora trebuia cu fieru' roşu pe inimă să le faci semnul crucii. Ştii când omori cu inima împăcată? m-a întrebat Finkă. Când nu ai teamă, când eşti împăcat cu moartea şi îl iubeşti pe Dumnezeu. Dar lipsa fricii e cea mai importantă. Trebuie să fii neînfricat, iar acest sentiment se spune că vine la a doua sau a treia generaţie de bandiţi. Abia atunci le dispare organul fricii. E un sentiment pe care nu-l mai cunosc mulţi bandiţi, şi atunci ei devin neînfricaţi şi deseori dau dovadă de un curaj nebun. Devin înspăimântători pentru toţi ceilalţi. Frica îmblânzeşte omul, chiar dacă uneori îl face laş. Lipsa fricii poate transforma uneori omul în monstru, pentru că până şi fiarele se tem de ceva. Groaznic lucru este să nu-ţi fie frică.

Finkă continua să-şi facă semnul crucii şi să învârtă nişte mătănii pe mână. Nu ştiu dacă făcea rugăciunea inimii, dar cam aşa lăsa impresia.

— La noi, iadul şi raiul, tinere, sunt simultan pe pământ. Pentru fiecare vorbă şi faptă trebuie să răspunzi acum, nu cândva, în viitor. Pentru tot ce ai spus şi ai făcut acum răspunzi imediat, instantaneu. Şi pentru nimic nu există iertare, ci eşti judecat şi pedepsit, judecat şi remunerat acum, pentru tot ce ai spus şi ai făcut. Viaţa noastră e ca şi cum am umbla goi în faţa lui Dumnezeu. Viaţa noastră parcă se petrece în prezenţa lui Dumnezeu. Pentru noi nu intecvin nici banii sau averile noastre, nici statutul sau poziţia socială, nici mama sau tata, nici prietenul sau copilul, nici partidul sau banca. Pentru noi nu intervine nimeni, pentru că noi suntem goi şi singuri în faţa Lui acum, nu în viitor. Orice gest este judecat pe faţă de autorităţile alese de noi, acceptate de noi, şi ele trag linia judecând corect. Şi pe toate acestea le plăteşti aici, acum, pentru totdeauna. Noi facem aici ceea ce ar trebui să facă Dumnezeu în lumea de dincolo. Pentru voi, viaţa

asta e de neimaginat, fiindcă la voi totul se va decide dincolo, într-o altă lume, de aceea ştiţi să minţiţi, să fiţi falşi, să vă faceţi instituţii care să vă protejeze. Voi sunteţi lipsiţi de protecţie doar când vă întâlniţi cu noi. Noi venim şi vă punem singura şi ultima întrebare metafizică şi religioasă: banii sau viaţa? Noi, asemenea lui Hristos, întrebăm unde îţi este comoara. Comoara ta e acolo unde-ţi este şi inima. Noi însă punem întrebarea asta pe bune şi în mod radical. Nu ne jucăm cu frazele, ci cu viaţa ta. Noi nu te lăsăm să alegi cândva, cumva, când o să vină un timp al bătrâneţii şi înţelepciunii, ci acum, cu cuţitul la gât, te întrebăm: banii sau viaţa? Şi abia acum începi să înţelegi şi tu, fraiere, ce e mai important în viaţă. Adică să înţelegi că viaţa ta este cea mai importantă şi că comoara ta e un amărât de portmoneu sau un cont bancar de rahat, că e o proprietate care nu face doi bani şi că totul e fără rost dacă-ţi pierzi viaţa. Şi când simţi cuţitul la venă, întrebarea noastră nu-i un joc teoretic. Datorită nouă, după ce te cunoşti şi după ce răspunzi corect la întrebare, începi să apreciezi viaţa. Întâlnirea cu noi este ca o întâlnire cu Dumnezeu, cel care-ţi dă viaţa şi ţi-o ia. După ce te întâlneşti cu noi şi răspunzi şi alegi corect, începi să trăieşti cu adevărat. Începi o nouă viaţă. Te naşti din nou, aşa că teme-te de noi, dar nu în aşa măsură încât să te aperi cu orice mijloace şi să încerci să nu te întâlneşti cu noi. Cândva, cumva, undeva, ne vom întâlni. Fii doar pregătit să răspunzi corect la întrebare şi fii pregătit să te desparţi de avutul tău. Fii împăcat cu asta, pentru că primeşti în dar viaţa. O viaţă adevărată, nu una falsă. După întâlnirea cu noi vei aprecia fiecare secundă, fiecare clipă şi fiecare suflare. Viaţa abia atunci începe. Ferice de cei ce se întâlnesc cu noi şi aleg corect, căci a lor este împărăţia cerului.

Finkă tăcu puţin, scoase de după o masă un baian şi începu să cânte un faimos cântec banditesc cu vocea lui răguşită.

Când felinarele se sting pe strada noastră.

Când vă e frică să ieşiţi prin mahala.

Atuncea hop şi noi, atuncea-i vai de voi.
Atuncea hop şi noi, să facem tărăboi.
Iar dacă ţi se-ntâmplă să ne ieşi în cale.
Să nu îţi fie mult prea frică, te rugăm.
Noi te-ntrebăm frumos, răspunde-ne, de poţi.
Cum crezi că-ţi este-acuma ţie de folos.
Noi am dori să punem doar o întrebare.
Vrei portofelul sau mai vrei ca să trăieşti?
Alege cumpătat, alege-ntemeiat.
Căci nu vrem viaţa să-ţi luăm, neapărat.
Nu stăm să ne tocmim cu tine ca la piaţă.
Noi întrebăm, ca tu să înţelegi.
Viaţa n-are preţ, iar banii-s de nutreţ.
E bine să te dovedeşti băiat isteţ.

Ai vrea pesemne să ne ştii la puşcărie.
Noi nu vrem altceva decât puţin respect.
Dar dacă nu ne ştim şi nici nu ne iubim.
Nu-i prea plăcut atunci când ne întâlnim.
Sperăm să fie o-ntâlnire fericită.
Avem un suflet, cum aveţi şi voi.
Se poate rezolva, se poate aranja.
Avem acelaşi ţel şi noi, şi dumneata.
Când felinarele se sting pe strada noastră.
Când vă e frică să ieşiţi prin mahala.
Atuncea hop şi noi, atuncea-i vai de voi.
Atuncea hop şi noi, să facem tărăboi.

— Ştii, mi-a spus Finkă la despărţire, e ceva deosebit la furnici care se numeşte „spirala morţii”, „cercul morţii” sau „dansul morţii”. Insectele astea, care sunt un simbol al organizării, hărniciei şi inteligenţei, intră la un moment dat în acest cerc al morţii. Formează uneori un cerc şi se învârt aşa habotnic ore în şir, până se epuizează şi mor. Merg unele peste altele, peste cadavrele celor mai puţin rezistente. Se învârt în „cercul morţii” până moartea le taie posibilitatea de a se mai roti. De ce fac dansul ăsta al morţii? Sunt multe ipoteze, dar eu am înţeles aşa. Furnicile nu au văz, ci se conduc după alte simţuri. Merg în şir una

după alta în căutarea hranei, folosindu-se de miros. În timp ce caută de mâncare mergând în şir, elimină un feromon care le permite celorlalte furnici să-l simtă şi să poată să se ghideze şi să se urmeze una pe alta. Dereglarea apare atunci când liderul furnicilor calcă pe urmele pe care a mers deja şi intră într-un cerc, făcând o greşeală capitală: propria urmă pe care o calcă devine urma care-l conduce mai departe, făcând astfel un cerc ce nu se va mai sfârşi decât cu moartea prin extenuare a întregului furnicar. Astfel se produce „cercul morţii”. Treaba noastră, şi mai ales a mea, este să reparăm acest cerc al morţii, lichidându-i pe cei care induc în eroare un grup întreg, astfel încât să protejăm furnicarul de „dansul morţii”. E mult mai bine să moară unul decât să moară toţi. Cineva trebuie să întrerupă această spirală a morţii şi noi am fost cei aleşi.

Finkă s-a întors spre icoanele lui. A mai aprins un opaiţ la una dintre ele, cea a sfântului Nicolae, considerat de mulţi hoţi protectorul lor. Şi-a făcut semnul crucii şi ne-a condus spre uşă. La despărţire mi-a făcut semnul crucii şi mie. Şi am plecat în noapte.

Când am ajuns acasă, l-am întrebat pe Profesor:

— Tu măcar crezi în Dumnezeu?

Profesorul s-a uitat lung la mine şi mi-a spus:

— Nici nu ştiu dacă cred sau nu, dar ştiu că îl respect. Dacă există, nu bag mâna în foc că mă poate ierta pentru tot ce am făcut. Şi am făcut multe. E dreptul lui să mă trimită în rai sau în iad. Le merit, cred, pe amândouă. Dar, indiferent unde voi ajunge, voi fi demn şi-mi voi asuma pedeapsa. Sper doar că lumea lui va fi suficient de dreapta şi nu mă va pune iar să o iau de la capăt. Pentru că noi avem un crez, şi anume acela că Dumnezeu nu e fraier. Şi cu siguranţă nu are cum să fie *musor.* Noi credem că el e unul de-al nostru şi nu are cum să fie nedrept ca lumea asta.

Şi, înainte de a merge la culcare, mi-a spus:

— Ştii, Vasea, sunt două seminţii născute din cei doi fii ai lui Adam şi Eva. Unii se trag din Abel, iar alţii din

Cain. Fraierii vin din Abel, iar bandiţii şi hoţii se trag din Cain. Ce a mai rămas din Abel în voi e greu de spus. Doar fumul de la jertfe care se ridică în sus şi nu mai ştim dacă Dumnezeu le mai primeşte. Pentru că de mult nu mai credeţi în nimic. Credeţi doar în aparenţe. Dacă din Abel nu a mai rămas nimic, atunci din Cain a rămas aproape tot, pentru că lumea noastră a devenit o lume în care Cain l-a învins pe Abel. Hai să-ţi citesc din Scripturi, ca unui sectant. Uite ce scrie la Facerea 4: 1 – 15:

Adam s-a împreunat cu nevasta sa Eva; ea a rămas însărcinată şi a născut pe Cain. Şi a zis: „Am căpătat un om cu ajutorul Domnului!”. A mai născut şi pe fratele său Abel. Abel era cioban, iar Cain era plugar. După o bucată de vreme, Cain a adus Domnului o jertfă de mâncare din roadele pământului. Abel a adus şi el o jertfă de mâncare din oile întâi născute ale turmei lui şi din grăsimea lor. Domnul a privit cu plăcere spre Abel şi spre jertfa lui; dar spre Cain şi spre jertfa lui n-a privit cu plăcere. Cain s-a mâniat foarte tare şi i s-a posomorât faţa. Şi Domnul a zis lui Cain: „Pentru ce te-ai mâniat şi pentru ce ţi s-a posomorât faţa? Nu-i aşa? Dacă faci bine, vei fi bine primit; dar dacă faci rău, păcatul pândeşte la uşă; dorinţa lui se ţine după tine, dar tu să-l stăpâneşti”. Însă Cain a zis fratelui său Abel: „Haidem să ieşim la câmp”. Dar pe când erau la câmp, Cain s-a ridicat împotriva fratelui său Abel şi l-a omorât. Domnul a zis lui Cain: „Unde este fratele tău Abel?”. El a răspuns: „Nu ştiu. Sunt eu păzitorul fratelui meu?”. Şi Dumnezeu a zis: „Ce ai făcut? Glasul sângelui fratelui tău strigă din pământ la Mine. Acum blestemat eşti tu, izgonit din ogorul acesta, care şi-a deschis gura ca să primească din mâna ta sângele fratelui tău! Când vei lucra pământul, să nu-ţi mai dea bogăţia lui. Pribeag şi fugar să fii pe pământ”. Cain a zis Domnului: „Pedeapsa mea e prea mare ca s-o pot suferi. Iată că Tu mă izgoneşti azi de pe faţa pământului; eu va trebui să mă ascund de faţa Ta şi să fiu pribeag şi fugar pe pământ; şi oricine mă va găsi mă va omorî”. Domnul i-a zis: „Nicidecum; ci dacă va omorî cineva pe Cain, Cain să fie răzbunat de şapte ori”. Şi

Domnul a hotărât un semn pentru Cain, ca oricine îl va găsi să nu-l omoare.

În acea noapte am adormit foarte greu. M-am tot gândit la cele spuse de Finkă şi la textele Profesorului. A fost o noapte cu multe vise şi coşmaruri pe care le-am uitat imediat ce m-am trezit. Era o altă zi.

Mercurul roşu, mirajul unei generaţii ratate

Ochii noştri cer schimbare, în râsul şi-n plânsul nostru şi-n sângele ce ne curge în vene Aşteptăm o schimbare, schimbare.

Viktor Ţoi

De ce să faci dragoste, căci asta s-a făcut deja, e istorie. Intelectualii nu fac dragoste, ei discută despre ea. Acest sentiment straniu de impotenţă: nimic nou nu poate să se întâmple, pentru că totul deja s-a făcut. Aceşti oameni trăiesc îngropaţi în istorie. Ei trăiesc într-un anticariat, într-un magazin de antichităţi şi au nu o viaţă, ci doar un *déjà vu,* crezând că acesta e realitate. Pentru ei, realitatea este repetarea unui trecut. Ei sunt veşnic nemulţumiţi şi deprimaţi, fiind incapabili să trăiască în prezent. Ei pot trăi doar în trecut, pentru că sunt înghiţiţi de istorie. Lumea lor e de fapt un sarcofag. Acesta este omul istoric.

Oamenii care n-au conştiinţa propriei istorii sunt mult mai fericiţi. Cum ar spune Nietzsche, doar animalele sunt fericite, pentru că nu au memorie şi conştiinţa propriei istorii. Noi trăim însă într-un sens kafkian: să fie mlaştină. După ’90 am trăit şi eu această mlaştină fără s-o înţeleg. Mlaştina istorică a lui Kafka este aproape ca o mistică iudaică inversată. Dar despre ea, altă dată.

Mereu m-am întrebat de unde vine capacitatea aceasta extraordinară a sectanţilor şi a bandiţilor de a se descurca de minune cu o realitate incredibil de complicată, radical diferită de cea a majoritarilor şi mai ales a elitei, a oamenilor culţi, total lipsiţi de simţul actualităţii şi realităţii. Ei trăiesc în lumi foarte diferite. Totul mi se pare legat de această lipsă a memoriei, a conştiinţei propriei istorii şi a apartenenţei la o istorie. Oamenii nu trăiesc în

poveşti, ci în actualitate şi de aceea au cu totul alte modalităţi de a rezolva relaţiile cu puterea şi cu tot anturajul. Au şi ei, firește, micile lor legende şi mituri, dar ele nu îndeplinesc rolul de istorie, ci de modele de acţiune pentru prezent. Nu sunt plasate în trecut, ci în prezent. Sunt ca parabolele hristice: poveşti de pus în practică, în afara timpului.

Legendele şi parabolele sunt de fapt istoria oamenilor de la periferie, de la margine. Ei bine, aceşti oameni aruncaţi mai degrabă la coşul de gunoi al istoriei au nişte aptitudini în actualitate şi realitate pe care aproape nimeni altcineva nu le posedă. Actualitatea şi realitatea nu sunt în centru, ci la periferie. Centrul este doar un loc al celor care trăiesc ceva ce a avut deja loc la periferie. De aceea periferia este de fapt în avangarda evenimentelor, numai că aceste evenimente nu sunt încă istorie. Centrul doar preia aceste evenimente şi le face istorie, le istoricizează. Centrul este anticarul şi locul unde este expusă istoria lui ce a fost. Locul în care se produc însă realitatea, actualitatea şi mai ales viaţa este periferia, marginea. Da, putem spune că centrul produce moarte, dar şi putere, pe când periferia produce viaţă, singura care poate să se opună puterii de la centru. Doar viaţa poate învinge moartea.

Generaţia mea, născută în anii ’60—70, nu doar că nu a iubit comunismul, dar nici măcar nu l-a urât. Şi acesta e lucrul cel mai grav, poate. Ea pur şi simplu l-a dispreţuit total. Şi, fapt mai grav, l-a ignorat profund, iar ignoranţa omoară orice regim. Când faţă de un regim te comporţi ca şi cum n-ar exista, el moare pur şi simplu. Aceasta este marea lecţie! Asta e lecţia dată de generaţia mea. Ea l-a distrus printr-un soi de ignoranţă profundă. Generaţia mea era interesată doar de lucruri pe care regimul nu ni le punea la îndemână. Şi noi ne-am retras în apartamente, beciuri, garaje, tabere, parcuri, să ne delectăm cu micile noastre plăceri. Iar plăcerile noastre se reduceau la lucruri banale: o pereche de blugi, un vinii cu Beatles şi o carte cu vederi liberale, precum Bulgakov sau Brodski. Dacă

prindeam şi o sticlă de Cola, eram deja în transă, şi o amestecam cu un Cabernet moldovenesc ieftin.

A venit, cam pe neaşteptate, *perestroika* şi au început carnavalul şi adrenalina. Indiferenţa noastră a dispărut treptat şi am devenit foarte activi. Voiam să distrugem această lume din temelii şi pe ruinele ei să facem alta. Una nouă, ca afară: liberă şi prosperă. Cum? Nimeni nu ştia, dar eram convinşi că lumea noastră trebuie rasă din temelii şi că trebuie să omorâm *sovokul,* acel *homo sovieticus* inferior şi brutal, şi să ne educăm după modelul omului nou, capitalist liber şi prosper. Totul suna atât de frumos!

Cu toţii ne-am născut şi am trăit asemenea eroului din filmul *Curierul* al lui Şahnazarov, pentru a lua regimul şi viaţa în derâdere. Dar, în acelaşi timp, voiam să ne căsătorim cu fiica şefului de partid sau de întreprindere, pentru a lua totul fără efort. Totul ni se cuvenea. După care am devenit toţi un soi de Bananan din filmul *ASSA,* acel rebel fără cauză, puţin plictisit, cu care am crescut şi am învăţat să ne revoltăm ironic, cu un dispreţ profund faţă de tot ce era în jur, faţă de ţăran şi muncitor, faţă de intelectualul de modă veche, faţă de părinţi şi faţă de ultimul bătrân care mai avea urmele marelui război pe chip. Am urât profund mediul din care am ieşit, pentru că totul ne mirosea a colectivism şi mocirlă sovietică. Nimic din ce au produs acele generaţii, cu tragediile şi fericirile lor, nu conta pentru noi. Nimic valoros, numai gunoi. Noi voiam cu toată fiinţa noastră să aruncăm totul: educaţie, infrastructură, economie, cultură, visuri şi speranţe. Patria noastră nu mai era în trecut, ci în viitor. Iar noi eram viitorul ei. Noi eram generaţia speranţei, crescută în ignoranţă, dispreţ şi ură faţă de tot ce contribuise la creşterea şi formarea noastră. Şi totul s-a dărâmat pe ritm de rock cântat în semn de protest:

În loc de căldură – verdele sticlei, în loc de foc – fum.
O zi a fost scoasă din plasa calendarului.
Soarele roşu arde de tot.
Ziua se topeşte odată cu el.

Peste oraşul ars pică umbră.
Inimile noastre cer schimbare.
Ochii noştri cer schimbare, în râsul şi-n plânsul nostru şi-n sângele ce ne curge în vene Aşteptăm o schimbare, schimbare.
Lumina electrică ne lungeşte ziua.
Cutia de chibrituri e goală.
Iar în bucătărie arde gazul înflorit albăstrui.
Ţigări avem, ceaiu-i pe masă.
E o schemă simplă
Şi în rest nu mai avem nimic, totul e în noi.
Inimile noastre cer schimbare.
Ochii noştri cer schimbare, în râsul şi-n plânsul nostru şi-n sângele ce ne curge în vene Aşteptăm o schimbare, schimbare.

Nu ne putem lăuda cu înţelepciunea privirii.
Nici cu gesturile îndemânatice ale mâinii.
Nici nu avem nevoie de aşa ceva Pentru a ne înţelege unii pe alţii.
Ţigări avem, ceaiu-i pe masă
Şi aici cercul se închide
Şi deodată ni se face frică să schimbăm ceva.
Inimile noastre cer schimbare.
Ochii noştri cer schimbare, în râsul şi-n plânsul nostru şi-n sângele ce ne curge în vene Aşteptăm o schimbare, schimbare.
Inimile noastre cer schimbare.
Ochii noştri cer schimbare, în râsul şi-n plânsul nostru şi-n sângele ce ne curge în vene Aşteptăm o schimbare, schimbare[6].

Şi am fost botezaţi generaţia speranţei. Noi am devenit simbolul schimbării şi nădejdii într-o lume cu totul nouă, liberă şi prosperă. Noi eram groparii lumii vechi. Eram de un optimism şi de o bucurie nebune. Am uitat să fim sceptici, cinici şi, mai ales, să tratăm cu ignoranţă noua lume care va să vină. Ne-am aruncat nebuneşte în

6 *Vreau schimbare,* trupa Kino şi Viktor Ţoi, traducere de Mihail Vakulovski.

iureşul schimbărilor istorice. Şi ce s-a ales din noi? S-a ales praful şi pulberea!

Ce s-a întâmplat, Profesore, cu noi? Nu ştiu, dar este evident că, în doar 15 ani, din generaţia speranţei, plină de optimism, am devenit generaţia disperării, plină de pesimism şi depresie. De ce? Toate visurile noastre s-au spulberat. Şi asta nu ar fi nimic, dar acum, când privim în urmă, vedem cum în aproape 20 de ani ne-am irosit viaţa fără rost, fără a pune nimic în loc. Ba mai mult, am distrus totul, fără să construim nimic. Toate construcţiile noastre au fost doar fum şi scrum. Nu am mai pus o piatră pe piatră. Am fost lăcustele care timp de 20 de ani am ros tot ce au făcut înaintaşii noştri. Am dărâmat şi vândut tot ce construiseră generaţiile părinţilor şi bunicilor noştri. Ceea ce ei realizaseră cu un preţ imens, cu multă sudoare şi sânge, noi am vândut pe doi lei cu o vioiciune şi o inconştienţă inimaginabile.

Am pierdut inutil atâta energie, că acum suntem epuizaţi. Şi în acest război cu noi înşine, aruncând la gunoi totul, brusc vedem că am rămas singuri, precari, deprimaţi şi rataţi.

Mă uit spre cei foarte tineri şi mă văd pe mine în anii adolescenţei, când ironizam şi dispreţuiam tot ce făceau cei din jur. Însă aceia mai construiau ceva, pe când noi cred că meritărm dispreţul lor, pentru că am devenit o generaţie a disperării.

Ce s-a întâmplat cu noi, Profesore? Cine ne-a luat minţile şi în ce am crezut de fapt? Şi să nu uităm că e abia începutul. Noi ne-am distrus ultimele garanţii ale unei morţi decente, pentru că suntem prima generaţie modernă ale cărei bătrâneţe şi moarte nu le mai poate întreţine şi garanta nimeni. Ne mai rămâne speranţa că vom avea norocul să murim repede.

Depresia şi alcoolul sunt prietenii care ne-au mai rămas. Iar cu acestea nimeni nu mai poate lupta. Am pus mâna pe chitară şi am început să cânt:

Mamă, eu nu mai pot să beau.

Mamă, varsă tot ce e pe masă – Eu nu mai pot să

beau.

Pe mine e un puternic arcan, îmi fac cruce când văd un pahar

Să susţin această minciună nu mai am har.

Mamă, eu nu mai pot să beau.

Patrioţii vor spune că fac o greşeală fatală.

Că practic mi-am vândut ţara natală.

Lor le e uşor, dar eu văd cum se subţiază aţa.

Văd cum îmi trece viaţa.

N-am făcut-o pe prostu.

35 de ani mi-am ştiut rostu.

Dar n-am cum să otrăvesc străinul din mine, Mamă, eu nu mai pot să beau.

Mamă, eu nu mai pot să beau.

Mamă, eu nu mai pot să beau.

Mamă, sună-i pe toţi prietenii mei.

Spune-le – eu nu mai pot să beau.

Asta-i marginea prăpastiei.

Spre care merg cu picioarele goale pe lama sabiei, M-am săturat să evit duşmanii adevărului.

Mamă, eu nu mai pot să beau.

Spune-le fraţilor că deja sunt mare.

Spune-i surorii că sufletul mă doare.

Aş fi putut să fiu un om obişnuit.

Dar am pierdut acest rol.

Am intrat într-o pădure fără capăt.

Mă uit în sus, dar norii nu se văd.

La biserică să spui că la toate uşile e un diavol – Demonul Alcool.

Mamă, eu nu mai pot să beau.

Mamă, varsă tot ce e pe masă – Eu nu mai pot să beau.

Pe mine e un puternic arcan, îmi fac cruce când văd un pahar.

Să susţin această minciună nu mai am har.

Mamă, eu nu mai pot să beau[7].

---

7 *Mamă, eu nu mai pot să beau,* trupa Akvarium şi Boris Grebenşcikov, traducere de Mihail Vakulovski.

Am băut cu năduf câteva căni de *cifir.* Eram deja ameţit, dar era acea ameţeală puţin euforică, ce face ca mintea să funcţioneze bine. O ameţeală energizantă, specifică acestui elixir al hoţilor.

— Profesore, o să-ţi citesc imnul generaţiei mele. E scris ca un poem. Ascultă, am început eu să prind curaj.

Nu ştiam să scriu poezie, deşi simt tot mai mult că doar poezia mai poate spune ceva cu adevărat astăzi. Cât îi invidiez pe amicii mei care scriu poezie. Dar eu nu pot…

Poem: Generaţia mea – stigmatul unei societăţi ratate în ultima perioadă mă tot întâlnesc cu oameni din generaţia mea, cu care discut. Sunt cei născuţi în anii ’70. Este ultima generaţie de copii educaţi în comunism, dar care, în afară de educaţie, nu au avut alt avantaj de la regim. Căderea lui i-a prins în liceu sau la facultate. Ei erau priviţi ca o generaţie a speranţei, erau optimişti şi energici. Erau convinşi că vor schimba lumea şi, mai ales, că vor transforma ţara din temelii. Am fost numiţi Generaţia Speranţei.

Acum, ajunşi spre 40 – 45 de ani, în ochii lor citesc doar atât: disperare, depresie, cinism, ratare. Ce s-a întâmplat? Unde au dispărut optimismul şi speranţa? Unde a dispărut strălucirea din priviri? Ce s-a întâmplat în ultimii 25 de ani cu ei? Ce s-a întâmplat cu noi? în anii ’90 s-au aventurat în 1.001 afaceri, din care s-a ales praful. Şi-au abandonat profesiile, crezând în tot soiul de mituri. Meseriile praf, familiile la limita depresiei sau a exploziei, în caz că le mai au. Energiile epuizate. Ochii trişti, spălaţi în pastile şi alcool. Joburi? NIET.

Cine a reuşit? Escrocii, băieţii fără scrupule, şarlatanii, bandiţii şi cei cu cheag bun, de familie asigurată. Atât, nu foarte mulţi, dar foarte obraznici, moralişti şi gălăgioşi. Şi foarte insensibili la castele inferioare. Restul, carne de tun. Majoritatea. Mai sunt şi excepţii, evident. Dar toată această tragedie am trăit-o ca pe un mare chef de izbândă. Până acum am citit istoria anilor 1990 – 2000 într-o notă optimistă, victorioasă. Abia acum începem să recitim istoria noastră într-o cheie

tragică şi realistă. Marele nostru chef a fost de fapt o înmormântare trăită ca un carnaval. Inconştient.

Dar nu disperaţi: se poate şi mai rău!

Mulţi îmi spun că vor să o ia de la capăt. Eu cred că nu se mai poate. Toate visurile s-au întors împotriva noastră şi s-au răzbunat cu vârf şi îndesat. Şi greul abia acum începe să vină: fără meserii, fără joburi, fără asigurări, fără pensii, fără familii stabile, doar cu ficaţii şi creierii praf. Adică fără viitor. Să ne sinucidem în masă? Să nu ne grăbim, că mai avem treabă.

Ce-i de făcut? Iată mesajul meu optimist! Cred că ar fi corect pentru generaţia noastră să ducem lucrurile până la capăt. În sus nu mai putem, dar în jos putem încă mult. Datoria generaţiei noastre e să facă rana cât mai vizibilă: până la fiere, până la os, purulentă şi sângerândă.

Cred că e de datoria noastră să devenim stigmatul unei societăţi ratate. Poate cei mai mici vor învăţa ceva din rănile şi tragedia noastră.

Pace, fraţi şi surori!

Profesorul mă asculta atent. Îşi aprinse o mahorcă stil *garmoşka.* Vorbi îngândurat, amintindu-mi de un episod foarte interesant:

— Cum îţi explici tu că acest regim ai *komuneara,* care era construit pe puterea raţiunii, a educaţiei ştiinţifice, a zborului în Cosmos, a ingineriei şi ateismului ştiinţific, brusc a colapsat şi a intrat într-o adevărată mistică, greu de explicat? O mistică mai neagră decât cea din Evul Mediu. Îţi mai aminteşti cum, în plină *perestroika,* apăruseră tot felul de cărţi ameţitoare despre cele mai obscure secte şi orientări mistice? Atunci au apărut nişte indivizi gen Kaşpirovski, care aveau în fiecare seară o emisiune TV pe postul naţional. Era încă URSS. Cine era individul? Se declara un fel de „terapeut”, un fel de „vraci” care vindeca „alternativ” de la distanţă. Vindeca şi rezolva toate problemele prin hipnoză televizată. Îţi imaginezi că o ţară de 300 de milioane, ţara „raţiunii, ateismului şi progresului”, se uita ca dementa la TV la un soi de Rasputin media de rit nou? în timpul emisiunilor lui pur şi

simplu oraşele deveneau pustii. Toţi cetăţenii sovietici se cuplau la acest corp mistic şi intrau în transă. Cum a fost posibil aşa ceva? Ce s-a întâmplat cu noi? Pe urmă au venit armate de kaşpirovski. Şi, în timp ce ţara se trata cu „medicină alternativă”, totul s-a năruit. Cum? De ce? Pe fondul ăsta a venit şi mistica nouă a puterii cu piaţa ei liberă, democraţia şi terapia de şoc. Privatizam totul şi transferam în mâinile noilor proprietari. Toţi voiam să facem bani repede, dintr-o lovitură, să ne îmbogăţim ca să putem consuma tot. Am câştigat libertatea, libertatea de a consuma. Iată noua mistică. Îţi aduci aminte care a fost prima mare afacere care a luat minţile întregului Imperiu? Până şi noi, bandiţii, care nu punem botul la astfel de schimbări, ci ne vedem de hoţiile noastre zilnice, am înnebunit. Avem un instinct sănătos pe care atunci l-am pierdut: nu credem nimic din ce face puterea şi nu ne asociem cu ea niciodată. Dar atunci am cedat! Ştii despre ce afacere vorbesc? Afacerea care a marcat trecerea de la un regim la altul se numeşte *Krasnaia Râuţi,* adică *Mercurul Roşu*. Îţi mai aminteşti? întrebă Profesorul trăgând adânc din ţigară.

Şi deodată mi se luă vălul de pe ochi. Mi-am amintit şi am înţeles totul. Cum am uitat de acest eveniment important, care, într-adevăr, ne înnebunise pe toţi!? Pentru că pe toţi ne atinsese într-un fel sau altul această febră a câştigului, a profitului pe care o declanşase *Krasnaia Râuţi.*

Pentru cine nu ştie, să explic. Se întâmpla pe la finele anilor ’80 şi începutul anilor ’90, când toţi, dar absolut toţi au început să fugă după câştig – unii nu mai puteau rămâne la vechiul loc de muncă pentru că se închidea aproape tot ce privatiza noua putere, alţii pur şi simplu nu mai acceptau să lucreze la „stat” şi se mutau la „privat” sau se apucau de *business,* cum cerea spiritul vremii. Ei bine, atunci, la început de drum, a apărut această mare afacere a secolului.

În tot Imperiul s-a dus vestea că din fabricile militare, care erau cu nemiluita, a început să se scoată la vânzare

mercur roşu. Că mercurul costă puţin la stat, ca tot ce e de stat, dar că pe piaţa neagră ajunge la nişte preţuri extraordinare, care tot cresc. Iar pe piaţa externă acest „aur viu” atinge sume colosale.

Tu, simplu cetăţean, nu trebuia decât să găseşti un vânzător şi un cumpărător şi să scoţi din acea tranzacţie un mic procent. Acel procent însemna însă pentru tine un câştig enorm. Cu o simplă afacere cu mercur roşu, o singură tranzacţie, puneai mâna pe o avere şi deveneai stăpânul lumii noi.

Şi, ca în toate romanele cu suspans, dintr-odată, toţi cetăţenii ţării s-au transformat din muncitori, ţărani, ostaşi, ingineri şi intelectuali în cumpărători şi vânzători de mercur roşu. Au lăsat baltă locul de muncă, şcoala, armata, fabrica şi uzina, CAP-ul şi ferma şi tot ce însemna un loc de muncă stabil şi au pornit în căutarea acestui Graal al *businessului* care, odată găsit, prin simpla lui atingere te făcea bogat ca în filmele hollywoodiene.

Ce s-a întâmplat? Toţi şi-au irosit micile economii sau averile, toţi şi-au aruncat la gunoi cunoştinţele şi şi-au făcut praf relaţiile de prietenie şi familiile, doar pentru a găsi mercurul roşu. Ani de zile această fata morgana a omului post-sovietic l-a bântuit şi i-a luat minţile. El o tot vedea şi, când credea că se apropie, ea dispărea în neant. Şi iarăşi, şi iarăşi. Toţi aveau vânzători şi cumpărători, toţi sperau că mai e un pic până să încheie mica tranzacţie, pe care, de fapt, nimeni nu a reuşit vreodată să o realizeze.

După ani, când fantasma şi epidemia trecuseră, oamenii s-au trezit la realitate, ca după o mare beţie, mahmuri rău. Însă era deja prea târziu. Profesorul are perfectă dreptate. Da, febra căutării mercurului roşu este emblema perfectă a iluziei în care a trăit generaţia mea. Această căutare fantasmagorică este emblema consumului imens de energie şi a distrugerii unei întregi generaţii şi mai ales a vieţilor atâtor oameni vii, reali. Şi e doar începutul. Generaţia Speranţei s-a întâlnit cu fantasma mercurului roşu în fosta URSS şi a Caritasului în România, care i-a luat minţile şi a transformat-o în Generaţia

Disperării.

Mulţumesc, Profesore, pentru amintire!

— Ştii, Profesore, am urât şi încă urăsc anii ’90. Mai ales acum, când înţeleg mai bine ce s-a întâmplat. De fapt, voi aţi învins. Voi aţi devenit legea, voi aţi devenit instituţiile de putere. V-aţi descurcat de minune în apele tulburi ale liberalizării nebune din anii aceia. Uite, şi la noi pretinsa elită se minunează că poporul votează doar penali şi bandiţi. Oare de ce? mă întreb eu…

În timp ce vorbeam, pe uşă intră Makintoş. El vorbea rar, dar cu tâlc.

— Spune-i şi tu, Maki, de ce alergau oamenii la noi în anii ’90 şi de ce poporul votează penali. Tu crezi că „liderii de opinie11 au dreptate când dau vina pe popor, că e prost? îl întrebă Profesorul pe Maki.

Maki se opri în mijlocul camerei, se scărpină puţin la ceafă şi îşi aprinse o ţigară, apoi se aşeză pe un taburet. Trase din ţigară, scuipă printre dinţi în scrumieră şi zise:

— Pe mine nu mă îngrijorează că oamenii votează un bandit de-al nostru, ci că liderii voştri de opinie sunt atât de idioţi. Pe fraierii ăştia nici după bere la non-stop nu i-aş trimite, nu să le cer părerea…

— Adică? întreb eu nedumerit.

— Când oamenii vin la noi, nu vin pentru că le-am fi dragi, ci pentru că nu mai au încredere în nimic: stat, poliţie, justiţie, lege. Nimic. Înţelegi? Când totul e varză, bandiţii rămân ultima autoritate şi lege. Ei, uite, asta trebuie să-i pună pe gânduri… Ce înseamnă asta? Că cei cu adevărat periculoşi sunt în instituţiile statului, la TV, în structurile de putere, în parlament, prin universităţi, iar oamenii pricep asta şi fug la noi, singurii care mai avem o lege şi o autoritate pe-aici. Înţelegi? Prin urmare, pregătiţi-vă, că venim să vă salvăm, îmi zice el zâmbind şmechereşte. De curvele astea cu ştaif nu scăpaţi voi uşor, dar ştim noi să le scoatem ochiul rău…

— O, Makintoş, asta e o veste bună. Pe voi ne bazăm, am zis ironic.

— Hai, te pupă tata. Şi nu uita să-mi trimiţi cartea când

e gata, îmi zise el la despărţire.

— Te chem la lansare să vorbeşti, dacă te eliberezi până atunci.

— OK, dar fără papionari, numai cu tatuaţi.

— S-a făcut, şmechere…

— Dar, înainte de plecare, hai să stăm puţin jos.

Era obiceiul lor. Dacă sectanţii se rugau la fiecare despărţire ca Dumnezeu să-i aibă în grijă, bandiţii se aşezau şi stăteau câteva minute în tăcere. Mai beau uneori un pahar şi mai cântau.

— Vasea, hai să bem la despărţire câte-un *cifirok* şi să ascultăm un cântec de despărţire, zise Profesorul.

Maki începu să pregătească de zor ultimul *cifir,* iar Profesorul aşează pick-up-ul, puse un disc negru şi în casă începu să hârâie vocea răguşită a lui Vâsoţki…

Eu nu iubesc finalul ce-n destin e, de viaţă obosit n-am fost nicicând.

Nu orice anotimp îmi face bine.

Când vesele cântări nu pot să cânt.

Eu nu iubesc cinismul ce-mpietreşte, nu cred în exaltări şi-s furios când un străin scrisorile-mi citeşte, privindu-mi peste umăr, curios.

Eu nu iubesc nici vorba jumătate sau întreruptă nu ştiu cum, pieziş.

Nu-mi place când se-mpuşcă pe la spate căci de-i nevoie eu lovesc făţiş1.

Întâlnirea cu un bandit devenit oligarh

Teme-te nu de cei care te bagă% în puşcărie, ci de cei care te scot de acolo, nu de cei care-ţi iau, ci de cei care-ţi dau.

Bunelul sectant în ultimii ani nu am mai fost pe la Odessa, iar la Chişinău merg tot mai rar. Merg de asemenea tot mai rar la Kiev şi la Moscova, cu toate că mulţi prieteni mă invită acolo. Chiar şi Bugeacul îl vizitez rar. Estul, pentru mine, are o profundă valoare sentimentală. De fiecare dată când merg acolo, sufăr mult când văd acele locuri. S-au schimbat prea mult, iar eu le am în minte aşa cum le-am cunoscut când eram copil şi

adolescent. Acum nu mă mai regăsesc în ele, aşa că prefer să rămân cu amintirile intacte. Acestea sunt uneori mai importante decât realitatea. Sunt mica mea comoară ascunsă, la care numai eu şi o mână de oameni avem acces. În acelaşi timp, am o senzaţie stranie, care uneori devine chiar enervantă, că acolo nu s-a schimbat nimic. Doar ambalajul, anumite nuanţe, dar în rest totul a rămas la locul său. Sau poate că doar eu m-am schimbat? Aceste lucruri mă frământă.

Profesorul mă sună tot mai rar. A îmbătrânit destul de mult. Are câţiva oameni noi în jurul lui care nu-mi sunt la fel de familiari ca faimosul Makintoş, uriaşul ce mă purta pe palme când eram mic. Acel om cu înfăţişare fioroasă, de care se temeau toţi hoţii din regiune şi care mie mi se părea atât de blând şi de bun. Acel om care vorbea puţin, dar, când apărea, se dădeau la o parte cei mai temuţi fii ai Odessei. Acum am impresia că tinerii din jurul Profesorului seamănă prea mult cu mine şi asta mă irită. Nu prea am ce învăţa de la ei. Mi se par peste măsură de orgolioşi, vorbesc prea mult şi au ceva din lumea aceasta nouă, îmbibată de fals şi viteză. Toţi împreună nu au stat în puşcărie şi nu adună anii pe care i-a petrecut acolo faimosul hoţ în lege pe care-l idolatrizează şi-l ascultă cu sfinţenie, Profesorul. Dar nu e timpul pierdut.

Din când în când mă sună şi mă întreabă dacă am probleme sau dacă am nevoie de ajutorul lui. Ştiu că nu-mi va face niciodată vreun rău, dar în acelaşi timp sunt educat să nu am de-a face cu lumea lor. Profesorul însuşi mi-a spus-o de mai multe ori:

— Vasika, tu nu faci parte din lumea noastră şi nici să nu încerci să intri, de aceea e bine să nu ai de-a face niciodată cu noi. Să nu crezi niciodată un bandit şi să nu-i datorezi niciodată nimic. Dacă ai intrat în lumea lor e ca şi cum ai intra într-o mlaştină, de acolo n-o să mai poţi ieşi niciodată. Mâna unui bandit care se întinde spre tine să te ajute nu e mâna care te va ajuta. Cândva, ea va şti să-ţi înfigă şi cuţitul când va crede de cuviinţă. Mai ales dacă nu

faci parte din lumea lor. Totul costă, iar bandiţii nu rămân datori niciodată şi vin să-şi ia plata pentru orice gest aparent salvator şi bun. Pot schimba legile din mers pentru că ei se cred legea. Aşa că să nu accepţi niciodată nimic de la ei. Cât trăiesc eu, spunea îngândurat Profesorul, mai pot să te protejez, însă după aceea nu ştiu ce se poate întâmpla, aşa că ţine-te departe.

Am ascultat pe cât mi-a fost cu putinţă aceste sfaturi ale bătrânului meu unchi bandit. Dacă îl vizitam, o făceam strict în interes profesional, ca să-i ascult poveştile sau să stăm puţin la taclale. Nu-i ceream nimic, nu apelam la el pentru ajutor şi nu-l ispiteam cu întrebări delicate. îl lăsam mai degrabă pe el să se deschidă şi să mi se destăinuiască. Dar el ştia bine cine sunt eu şi cine este el şi de ce aveam acele întâlniri. „Interesul profesional" era doar o formă de a mă minţi.

În realitate, atracţia pe care o simţeam faţă de acea lume şi de acest om rău era foarte mare. Curiozitatea mea era satisfăcută şi mă simţeam bine acolo. Nu ştiu nici azi de ce.

Într-una din zile am primit un telefon ciudat de la el.

— Vasile Andreevici, mă luă el puţin mai oficial, dar cumva în glumă, uite, am o mică treabă cu tine. Avem un băiat care acum lucrează în sistemul bancar pentru cei mai importanţi mahări din zonă. E om de încredere. Un puşti foarte isteţ, se pricepe la poveştile acestea bancare şi la schemele financiare. Noi l-am folosit mult la Kiev şi la Moscova, dar acum e la Chişinău şi la Bucureşti, unde lucrează pentru noii voştri oligarhi, cum le ziceţi voi.

— Bun, şi eu cu ce pot ajuta? Băncile sunt un domeniu pe care nu-l cunosc şi tu ştii bine părerea mea despre ele. Cu cât le vom distruge mai repede, cu atât vom scăpa de problemele pe care le pot crea. Îmi displac profund bancherii şi tot ce ţine de domeniul ăsta, am început eu puţin iritat.

Era un moment în care vedeam roşu în faţa ochilor când auzeam de bănci. Aveam pe atunci câţiva amici care o păţiseră cu tot soiul de contracte dubioase, îşi pierduseră

casele, şi ştiam prin ce drame trec. Mai era şi perioada în care băncile americane, după ce făcuseră escrocherii criminale, erau salvate din banii publici. Le uram.

— Ah, ce-mi place *romantica,* zise el puţin ironic. Şi tatăl tău era la fel. Putea să moară de foame şi să-şi pună în pericol familia pentru convingerile lui. Rar întâlneşti oameni din ăştia, iar azi par nişte eroi antici. Au dispărut, s-au evaporat…

— După cum vezi, nu s-au evaporat toţi. Mai sunt unii şi or să fie tot mai mulţi, i-am tăiat-o scurt.

Era o zi călduroasă.

— Aşa te vreau, dar să fii atent, că noii lupi nu sunt băieţii în trenciuri negre ai tătucului Stalin. Cu ăştia nu te joci, mare atenţie. Ăştia ştiu să facă plastilină şi din sfinţi. Eu am văzut mulţi oameni la viaţa mea, dar curve terminate ca ăştia nu există. Asta însă e altă poveste. Ascultă aici, continuă el. Ce-ţi propun eu e o poveste care ar putea să te intereseze mai degrabă profesional decât financiar. Ştii că nu te bag în scheme şi buclucuri. Situaţia stă în felul următor. Acest geniu combinator lucrează pentru un *romik* al vostru plin de bani. Bandit ca toţi banditii actuali, băgat în toate. Sigur îl ştii din presă. Şi îmi spune că mahărul vrea să cheltuie mulţi bani pe intelectuali şi ziarişti. Bănuiesc că ştii ce-i freacă mintea, dar am zis că poate te interesează. Dacă te interesează, îi dau telefonul tău să te sune. Dacă nu, am şi uitat despre ce am vorbit. Spune-mi.

Recunosc că tentaţia şi curiozitatea erau mai mari decât precauţia. De obicei îmi asum riscul. În adolescenţă cel mai tare m-au enervat teologii americani cu „siguranţa mântuirii”. Acest tip de gândire mă scotea din minţi: totul trebuie să fie sigur şi garantat. Nu, fraţilor, mântuirea şi salvarea sunt o luptă permanentă, fără sfârşit. De asta îi adoram pe ruşi, care transformau totul în risc. Pentru ei, riscul este o binecuvântare. Asta mă unge la suflet.

Am zis: hai să văd despre ce e vorba, să încerc. Eram curios să cunosc un om atât de bogat. Cu tot dispreţul meu aproape visceral faţă de bogăţie şi bogaţi, nu pot să nu

recunosc că este ceva ce te atrage la această lume. E un magnet puternic şi nicio educaţie nu te poate opri. Te amăgeşti cu ideea că oricum eşti prea stăpân pe tine ca să cazi sub vraja celor bogaţi şi a lumii lor sclipitoare. Ai o educaţie solidă şi nişte convingeri prea puternice pentru a ceda ofertei tentante a mesei celui bogat. Oare aşa să fie? Nu ştii până nu încerci, iar Dumnezeul meu este un Dumnezeu al riscului, şi nu al siguranţei, de aceea îţi dă mai mult decât poţi duce. De aceea eşti pe cont propriu de fiecare dată.

— Bun, să mă sune, să văd exact despre ce e vorba. Pare atractiv din punct de vedere profesional, zic eu distant.

În mintea mea exista şi această carte pe care trebuia într-o zi s-o termin. *Davai…*

Ne-am salutat şi am închis telefonul. Cum nu era una dintre perioadele mele de mare succes pe plan profesional, ba chiar aş spune, dacă aş fi sincer, că nu stăteam prea bine cu finanţele, am zis că poate e momentul să scot nişte bani de la oligarhi. După care m-am gândit mai bine şi mi-am zis: nu, e o prostie. Am rezistat până la vârsta asta şi acum să pun botul la prima ofertă? Nu, în niciun caz. Gândul ăsta m-a tot frământat câteva zile. Ce voi face când voi primi oferta?

În astfel de cazuri, mintea construieşte argumente incredibile. Ea poate justifica aproape orice, găseşte raţiuni nebănuite şi argumente pe care niciodată nu te-ai fi gândit să le foloseşti. Când în interiorul tău apare un grăunte de îndoială şi acesta se combină cu dorinţa, care intră în dezacord cu convingerile tale, mintea poate deveni diabolic de performanţă în a justifica orice. În aceste momente e bine să te gândeşti la bandiţi. Poate de aceea ei sunt atât de convinşi că nimic din ceea ce fac nu este imoral, criminal, ilegal etc. Mintea lor produce justificări pentru orice faptă, oricât de gravă.

Brusc mi-am amintit de textele Vechiului Testament pe care le citeam în copilărie. Despre cum Dumnezeu i-a dat lui Moise cele 10 porunci, dar i-a şi spus să meargă să

taie capetele Amaleciţilor. Îmi aduc aminte bine predica 1 din Samuel 15: „Du-te acum, bate pe Amalec şi nimiceşte cu desăvârşire tot ce-i al lui; să nu-i cruţi, şi să omori bărbaţii şi femeile, copiii şi pruncii, cămilele şi măgarii, boii şi oile”. Saul a mers şi a trecut prin sabie tot, dar a venit acasă cu Amalec şi bogăţia acestuia: „Dar Saul şi poporul au cruţat pe Agag şi oile cele mai bune, boii cei mai buni, vitele grase, mieii graşi şi tot ce era mai bun; n-a vrut să le nimicească cu desăvârşire şi au nimicit numai tot ce era prost şi nebăgat în seamă”. Şi aici începe mânia Domnului şi negocierea, pentru că una e să nimiceşti *„cu desăvârşire* tot ce-i al lui” şi alta să păstrezi „tot ce e mai bun”. Sunt etici şi logici foarte diferite. Saul e în situaţia mea: caută raţionamente şi argumente nebănuite. Când Samuel întreabă: „Ce înseamnă behăitul acesta de oi care ajunge la urechile mele şi mugetul acesta de boi pe care-l aud?”, ce răspunde Saul? „Le-au adus de la amaleciţi, pentru că poporul a cruţat oile cele mai bune şi boii cei mai buni, ca să-i jertfească Domnului Dumnezeului tău; iar pe celelalte le-am nimicit cu desăvârşire”. 33*

Ah, lecturi vechi. Un copil de sectant în lumea bandiţilor. Dar de ce să-mi frământ mintea şi creierul, dacă deocamdată nu ştiu despre ce e vorba? mi-am spus şi am încercat să uit discuţia.

Într-o zi a sunat telefonul. Am fost informat că sunt aşteptat pentru o discuţie cu celebrul om de afaceri din România, poate cel mai bogat om din regiune. Un domn respectabil, membru de seamă al societăţii româneşti. Mi s-a dat adresa unde trebuia să ajung şi unde aveam să fiu aşteptat. Am confirmat şi, peste câteva zile, m-am dus cu un taxi ieftin la locul indicat. L-am rugat pe taximetrist să oprească cu câteva case mai departe, căci nu voiam să mă vadă nimeni coborând din maşină în faţa reşedinţei „stâlpului societăţii11 noastre. Nu pentru că îmi era jenă, ci pentru că voiam să fiu precaut. Am un obicei vechi: când merg la o întâlnire importantă, niciodată nu opresc exact la locul cu pricina, ci puţin mai departe, ca să am spaţiu şi un răgaz.

Un cartier scump. Un ghetou de lux, cum îl numesc eu. Garduri foarte înalte, ca o cetate care nu se poate cuceri uşor. Un conac uriaş, impozant. Simpla deschidere a porţii şi spaţiul imens ce-ţi apărea în faţa ochilor, cu casa uriaşă, construită în stil occidental, cu destul de mult bun gust, te făceau să te simţi mic şi neputincios. Am fost preluat imediat de un bodyguard şi condus înăuntru. Am trecut prin mai multe camere până am ajuns, probabil, la biroul „fooss-ului”, care părea să mă aştepte. Nu are rost să vă descriu interiorul, căci aţi văzut suficiente filme americane proaste. Bogăţia este peste tot la fel. Plictisitoare şi neinteresantă. Doar sărăcia este, cum ar spune Tolstoi, diferită în fiecare loc.

În faţa mea stătea cunoscutul oligarh la care toată lumea visa să ajungă. Stătea întins pe un fotoliu imens de culoare vişinie, cu picioarele sprijinite pe un soi de scăunel, pentru un plus de confort, şi pufăia un trabuc. Era îmbrăcat destul de lejer, stil sport. Avea o vârstă greu de ghicit, noroc că eram destul de informat în privinţa lui. Dar arăta altfel decât în revistele *glossy* şi pe sticlă. Pot spune că părea mai interesant aşa, neretuşat. Avea nişte ochi foarte vii, cum numai bandiţii din sud au.

L-am salutat mai mult dând din cap şi am rostit cuminte un „bună ziua”. El s-a ridicat, a pus trabucul în scrumieră şi mi-a întins mâna.

— Salut, arh auzit că mi-ai fost recomandat de cel mai temut bandit din Odessa! Tu chiar eşti nepotul lui? El, Profesor, tu, Pisateli, adică scriitor, spuse pe un ton glumeţ şi vesel. Complicată e lumea asta…

— E doar un mit, domnule, i-o tai eu scurt. Dar iată că asta ne face să ne intersectăm, ceea ce nu ştiu cui foloseşte.

— Bun, asta contează mai puţin, important e să ai recomandări de genul ăsta, ele îţi deschid multe uşi.

— Nu prea mă folosesc de recomandări, cu atât mai mult dacă vin de la bandiţii şi hoţii din Odessa. Eu fac parte dintr-o altă lume, iar ei sunt pentru mine doar materie de studiu; opinia mea în privinţa lor e clară.

— Lasă, lasă, că avem timp să discutăm. Ce bei? Vin, coniac, whisky, un cocktail, ceva, vin?

— Roşu sec, dacă se poate.

— Se poate orice aici, spuse el cu un aer important.

Am fost serviţi, ne-am aşezat la masă şi a început povestea.

— Vreau mai întâi să te întreb ce părere ai despre mine. Hai la per tu. Spune-mi sincer, nu mă minţi, că pe-aici toţi mint.

— Cred că ştii deja părerea mea despre tine, bănuiesc că ai fost informat despre tot ce scriu şi vorbesc. Ai destul de mulţi băieţi isteţi în jurul tău, care să-ţi spună şi să te prevină cu cine te întâlneşti. Eu, în general, nu-mi schimb discursul şi opiniile, indiferent dacă vorbesc cu un fost rege, cu un bandit, cu un oligarh sau cu un ţăran. Eşti un fost bandit care s-a plasat corect în jungla postcomunistă şi a pus mâna pe multă avere prin diverse scheme, unele deloc cuşer. Acumulare sălbatică de capital se numeşte. Iar acum intri în faza următoare, în care vrei să cumperi legitimare, să-ţi speli imaginea şi să devii „un stâlp al societăţii”, iar pentru asta ai nevoie de mulţi politicieni, de mass-media şi de tot soiul de lingăi intelectuali de care ţara asta nu duce lipsă. O să-i plăteşti bine şi toată această armată o să-ţi spele imaginea. În definitiv, ăsta e capitalismul şi, dacă aş fi fost în locul tău, aş fi făcut aceleaşi scheme clasice. Eu înţeleg perfect mecanismele, dar nu-mi schimb limbajul doar pentru că fostul bandit şi-a schimbat costumul şi statutul. Un hoţ trebuie să stea în puşcărie, spune povestea. Iar tu vrei acum să ştergi urmele, chiar dacă banii lasă urme adânci. De curăţarea urmelor se vor ocupa lingăii pe care-i vei plăti. Corect?

— Perfect. Îmi plac băieţii sinceri şi fără frică. Ai fi fost un bandit bun. Păcat că moşul tău te-a lăsat să te prosteşti cu şcoala. Ah, şcoala vieţii te-ar fi lecuit de romantismele astea şi ai fi devenit cinic şi crud ca noi. Da, aşa suntem noi, le vom lua tot, până la ultima leţcaie, le vom prăda şi ţara, dacă nu au habar să se protejeze şi să se apere. Asta e, noi am câştigat.

— Să vedem pentru cât timp, fiindcă nicio bătălie de felul ăsta nu e câştigată pentru totdeauna, încerc eu să-i tai din elan.

— Mda, dialectica asta a istoriei. Dar vom avea noi grijă să ne protejăm şi să ne apărăm de „romantici ca voi, care din când în când mai învolburează apele istoriei. Apropo, ce veţi face cu oamenii ca mine, pe care se sprijină societatea, când veţi ajunge la putere? Noi oferim locuri de muncă şi stabilitate economică. Să zicem că veniţi voi, romanticii care luptă pentru şanse egale şi redistribuire. Ce faceţi cu noi? Expropriaţi tot?

— Ca să vorbesc ca de la bandit la bandit, căci, chiar dacă nu-s născut bandit, sunt şi eu puţin, pentru că am stat pe lângă faimosul Profesor, şi ca marele combinator al lui Ilf şi Petrov, eu cunosc 1.001 metode relativ legale prin care pot să vă iau averile şi să le folosesc într-un scop mai nobil, în loc să fie frecate pe un ştiu ce mofturi. Şi, fie vorba între noi, ştii bine că între naţionalizare şi privatizare nu este nicio diferenţă de esenţă, pentru că amândouă sunt decizii politice în zona economică şi ţin de putere. Cine are puterea poate decide ce se naţionalizează sau se privatizează. Sunt procese ale sistemului. În baza cărei legitimităţi au naţionalizat comuniştii în anii ’50 proprietăţile burgheziei? în baza cărei legitimităţi au privatizat în anii ’90 toată averea ţării? Cine ne-a întrebat? Nimeni. Puterea a decis. Cei care au avut puterea au luat o decizie politică şi au executat-o. Doar că naţionalizarea s-a făcut în interesul celor mulţi, iar privatizarea, în interesul celor puţini. *Capisci?* Cu toţii suntem băieţi deştepţi, am citit nişte cărţi şi trebuie să înţelegem cine şi cu sprijinul cui este suveran. Deci bucură-te de bogăţia ta, cât o mai ai. Dar sfatul meu pentru tine şi pentru toată gaşca voastră de băieţi isteţi ai noului capitalism este următorul: cu cât exageraţi mai mult, cu atât ruptura va fi mai mare şi cu atât va curge mai mult sânge. Şi nu pentru că vrem noi sau pentru că poporul e dornic de sânge. Nu. El vrea foarte puţine lucruri. Tu ştii bine asta. Însă voi radicalizaţi situaţia. Eu zic că e mult mai înţelept să-ţi tai acum nişte

degete şi să blocăm extinderea şi chiar să facem o redistribuire mai cumpătată, decât să vină nişte disperaţi să-ţi ia capul şi să-ţi dea foc la casă. Până şi pentru copiii tăi e mai bine să stea în şcoală împreună cu ai mei, să aibă vecini, să aibă în jurul lor copii educaţi şi sănătoşi, că doar nu toţi o să vi-i creşte-ţi afară. Şi oricum, vor trebui să se întoarcă să continue afacerile părinţilor. Voi sunteţi doar nişte foşti bandiţi. Aţi uitat de unde-aţi plecat? Bun, vă transformaţi în noua burghezie şi noii aristocraţi, dar în acest caz noi suntem nevoiţi să devenim fie revoluţionari, fie bandiţi. Aşa că fă-ţi ziduri cât China, ia-ţi maşină blindată, iar copiii tăi să nu iasă din casă fără o armată de bodyguarzi, căci nimeni nu le poate garanta că se vor întoarce. Şi ei ce vină au? Noi vom avea grijă ca voi să nu puteţi dormi de frică. Atâta lucru să ştii că am învăţat de la bandiţi: vă e teamă de frică. Şi asta nu din cauza noastră, ci a voastră, fiindcă aţi pus mâna pe tot şi nu vreţi să împărţiţi. Iar dacă vrei să trăim împreună în pace şi linişte, atunci ar trebui să împărţim. E un contract social. Dacă nu… voi nu ne garantaţi nimic, noi nu vă garantăm nimic. Adică vă garantăm doar frica, noi suntem prea disperaţi şi flămânzi ca să ne mai temem. Alegeţi voi, mingea e în terenul vostru. Asta aşa, scurt, concis, la obiect, o frescă socială ca între doi bandiţii educaţi, am terminat eu discursul şi am dat ultimele înghiţituri de vin peste cap.

— Bravo, frumos! spuse el aplaudând demonstrativ şi luă sticla de vin ca să-mi mai toarne un pahar. Apreciez sinceritatea ta. Să ştii că asta mi se întâmplă tot mai rar: să vină oameni pe care nu-i cunosc şi să-mi spună ce gândesc. Toţi vor bani, iar pentru asta sunt în stare de orice, să se umilească în ultimul hal. Te apucă scârba. Apreciez sinceritatea ta, dar tu, ca de obicei, exagerezi. Nu ai habar cât pot rezista oamenii din zona asta. Sunt obişnuiţi cu tot felul de stăpâni şi nedreptăţi. Dar să revenim la subiect. Ştii pentru ce te-am chemat aici, concret? O să-ţi zic. În ultima perioadă am achiziţionat câteva trusturi importante din media. E timpul să facem ceva în acest domeniu. N-o să te mint, n-o să-ţi spun că

vreau să schimb lumea, dar chiar vreau să fac ceva pentru ţara asta. E timpul să mă implic serios în politică şi am nevoie de media.

— Era de bănuit, zic eu. Dar corect e că nu faci asta pentru ţară, ci pentru tine. Sunt totuşi două lucruri diferite. Şi cum vei controla maşinăria, căci nu mai merge pe sistemul vechi?

— Ah, acum e aşa de simplu! Ştii ce am făcut? O chestie banală. Viţelul de aur a îngenuncheat poporul lui Dumnezeu şi n-o să pot eu să îngenunchez o mână de jurnalişti, politicieni şi intelectuali care asta mă roagă? în primul eşalon al presei, acolo unde se iau deciziile şi se fac politicile editoriale şi tot ce este important, de câte ori crezi că am mărit salariile? Nu o dată, nu de două ori, ci de patru-cinci ori. Pe cei care nu mă interesau i-am dat afară. Celor care aveau acţiuni le-am dat un purcoi de bani şi i-am scos de pe piaţă. Le-am dat un şut în cur la odihnă, să se bucure de banii luaţi. Le-am dat mult mai mult decât costa pachetul lor de acţiuni. E felul meu de a-i umili pe unii. Ăştia şi în sicriu vor şti că i-am umilit. Umilinţa e ca o ştanţă cu fierul roşu pe suflet. Odată pusă, nu mai iese. Şi eu vreau ca ei să ştie că sunt sclavii mei, chiar dacă vor avea poate cândva posibilitatea să se răzbune. Răzbunarea robilor e cruntă, dar robi vor rămâne. Asta e una din plăcerile mele perverse. Însă câinilor de pază, trepăduşilor ăstora de doi lei, le-am dat o căruţă de bani. S-au speriat. Au venit alergând la mine să mă întrebe ce să facă, ce să execute. Le-am zis că au mână liberă. Îmi place la nebunie să mă joc aşa. Ştii de ce? Oamenii ăştia cărora le-am dat cinci salarii peste ce aveau nu vor dormi noaptea. Ei nu au nevoie de foaie de parcurs, de indicaţii, căci vor avea insomnii cu lunile ca să-mi ghicească gândurile şi dorinţele. Nu vor mai avea nopţi liniştite pentru că se vor gândi mereu la ce trebuie să facă să-mi intre în voie. Ca să bagi adevărata cenzură a lumii libere nu iei, nu interzici, ci dai. Dă-le bani mulţi şi i-ai făcut robi pe vecie. Cu cât salariile vor fi mai mari, cu atât cenzura va fi mai drastică, pentru că adevărata cenzură este cea care-ţi vine nu din

exterior, ci din interior. Acum nici nu verific ce fac, pentru că ştiu că fac mult mai bine ce trebuie decât dacă le-aş fi dat eu o foaie de parcurs şi reguli cu ce pot face şi ce e interzis. Asta-i frumuseţea capitalismului, frate. Ce joc frumos!

— Aşa e, bună mişcare, dar în timp prezintă anumite riscuri. Se poate întoarce şi împotriva ta, zic sorbind din pahar.

— Cum anume? Sunt curios.

— încă nu sunt pe statul tău de plată, zic eu făcându-i cu ochiul. Nu dau sfaturi şi nu-ofer consultanţă. În plus, uiţi că suntem pe baricade diferite…

— Ha, ha, ha, râse el cu poftă şi-şi aprinse un alt trabuc. Şi acum să revin la dragii tăi intelectuali. Uite, am nevoie de o listă cu primii 100 de intelectuali ai ţării, cei care contează. Îi cam ştiu eu aşa, dar vreau o listă profesionistă cu cei care contează.

— De ce? Ce să faci cu ei azi? Nu prea contează în ecuaţia politică şi economică actuală. Doar dacă vrei nişte papagali de curte să-ţi împodobeşti palatul, o iau eu mai ironic.

— Lasă, ştiu că nu fac doi bani, iar cu mărunţişul din buzunar le cumperi tot neamul, dar am eu, aşa, un vis de mult. Să-i am pe toţi ăştia pe statul meu de plată. Pe toţi, până la ultimul. Pe toţi îi vreau acolo, nu contează cât plătesc. Le fac reviste, fond cultural, fond de premii, fundaţie pentru societăţi deschise, democraţie şi orice alte baluri. Dar îi vreau pe toţi, cu sau fără papion. Trebuie să înveţe cine e stăpânul lor. Iar stăpânul lor este doar cel care-i are pe statul de plată. Vreau ca papagalii ăştia să-mi ciugulească din palmă.

— OK, sună bine. Ţi-o fac gratis, pentru că vreau să văd această distracţie până la capăt. La bandiţi întotdeauna am apreciat momentele lor de sinceritate. Şi cred că numai bandiţii ştiu să umilească cu adevărat, căci au ceva profund inuman în ei. Sau poate că ei o fac doar pe faţă şi e mult mai corect aşa. Dar ce vrei tu să faci îmi aduce în faţa ochilor o imagine: toţi culturnicii ţării cu papion şi goi

puşcă. Cu fundurile la vedere. Oameni goi în faţa stăpânului. Un sentiment puternic de umilinţă. Mai că mi se face milă de ei.

— Mai am încă multe idei din astea, să ştii!

— Nu mă îndoiesc.

Ne-am despărţit. Şi mi-a rămas un gust straniu: un amestec de bucurie, tristeţe şi ceva foarte amar. A rămas să-i fac lista cu cei 100 de vajnici intelectuali ai neamului. Aveam să o trimit pe e-mailul omului nostru de legătură.

Făcând lista, m-am distrat copios. E ceva pervers, într-adevăr, în povestea asta, recunosc. Poate e şi ceva din imoralitatea ascunsă în noi, căreia îi dăm frâu liber. Dar îmi ziceam: să-i lăsăm să se bucure că le dai bani, că doar nu le iei gâtul. Şi cine va vrea să refuze nu are decât, dar să-i punem la încercare. Puterea de a-i pune pe oameni la încercare are ceva diabolic. Într-adevăr, nu sunt un înger şi undeva în sufletul meu zace probabil un mic bandit nenăscut încă. O fi prea târziu?

La scurt timp după ce am transmis lista am primit un telefon de la omul nostru de legătură:

— Salut! Lansăm proiectul. Eşti invitat. Hai, că o să fie distractiv. Va fi prezentă toată lista ta.

Am ajuns la un hotel de lux, spre seară. Totul era aranjat impecabil. O sală mare, totul puţin prea baroc pentru gustul meu, dar părea un loc impozant şi bine ales pentru astfel de evenimente. În jur, mai toată lumea bună a oraşului: intelectuali rafinaţi, doamne distinse, frumos coafate. Eu făceam un pic notă discordantă cu şapca mea de proletar fără cauză, tenişi chinezeşti şi veşnicul sacou rămas moştenire de la tata. E un sacou purtat de trei generaţii şi ţin la el. E haina mea fetiş.

După ce orchestra de cameră interpretă puţină muzică clasică, însuşi marele intelectual al neamului ieşi în faţa unui pupitru cu o voce sobra, puţin conspirativă, de parcă voia să anunţe începerea unui eveniment de proporţii cosmice. Ne-a explicat pe un ton grav, pe alocuri tremurător, cum ţărişoara noastră a suferit în timpul comunismului criminal. Trecem peste faptul că omul

nostru a fost membru de partid. A continuat cu nevoia profundă de modernizare. Cum ţara noastră intrase între războaie într-o epocă glorioasă de modernizare şi democraţie, în care s-au pus bazele liberalismului, şi cum comuniştii au aruncat-o în hăul istoriei. Cum noi am suferit şi ei ne-au asuprit, dar totuşi am rezistat epocii criminale. Şi cum, în sfârşit, am câştigat libertatea. Iar acum e timpul nostru, e de datoria noastră, a intelectualilor, să ne implicăm cât mai mult. Toţi ascultau înflăcăraţi vorbele marelui nostru intelectual şi parcă erau purtaţi spre noi lupte de discursul emoţionant şi înflăcărat. Fiecare simţea că e parte a acestei lupte şi că victoria depinde de fiecare dintre noi.

Spre finalul discursului plin de patos, intelectualul nostru ne-a spus că, pe lângă intelectuali, fără a căror implicare nu se întrevede un viitor luminos, ci doar unul sumbru, mai există nişte oameni extrem de importanţi, stâlpii societăţii, care în aceste vremuri tulburi **34 i** şi-au asumat riscuri imense, s-au sacrificat şi au intrat în luptă, devenind astfel principalii vectori ai schimbării, ai modernizării, democraţiei şi pieţei libere. Ei sunt marii noştri oameni de afaceri!

Şi în momentul culminant a apărut el. Figura cea mai aşteptată a serii. Omul care avea să anunţe lansarea marelui fond *România viitorului,* care va oferi sume imense de bani în sprijinul culturii, al societăţii deschise şi al implementării democraţiei, al schimbării mentalităţii şi al pieţei libere la noi în ţară. Acest fond va fi condus de corifeii elitei noastre culturale cu deschidere şi transparenţă, iar banii se vor distribui pe principiul meritocraţiei pentru toţi cei care doresc să participe la bunul mers al lucrurilor în această ţară. Ştiţi cum sună acest tip de recital.

Era îmbrăcat impecabil, avea o privire rece, puţin arogantă, un discurs scurt, dar hotărât. A pornit de la spusele intelectualului.

— Da, ne explică el, venim din mocirla criminală şi întunecată a comunismului, dar avem oameni care pot să

scoată ţara din acest marasm şi să o îndrume pe calea progresului.

Ne-a povestit cum a pornit de la zero, cum şi-a lăsat jobul sigur, cum şi-a vândut prima motocicletă şi cum a investit în mod chibzuit fiecare bănuţ. Ne-a vorbit despre sacrificiul făcut, despre riscuri şi, mai ales, despre greutăţile prin care trec afacerile pe care le conduce. A vorbit despre cum se luptă cu statul care-l fură şi-l împovărează cu taxe. O veche moştenire, clar. A vorbit despre mentalitatea învechită, cu rădăcini, fireşte, în comunism, şi despre oamenii care nu pot înţelege crizele şi scăderile preţului la petrol sau fluctuaţiile bursei şi deseori protestează la orice mică întârziere de salariu. Şi cum el trebuie să vină cu bani de acasă pentru a menţine miile de locuri de muncă. Mentalitatea asta comunistă nu ne lasă să ne dezvoltăm. Dar a sosit vremea schimbării.

Totul spus rece, dar în acelaşi timp emoţionant. Voia să puncteze foarte clar că sumele imense pe care le alocă culturii şi societăţii civile sunt banii lui „personali”, făcuţi cu sacrificii, şi că au o valoare foarte mare. A mai spus că el crede în succes şi în aceşti oameni deosebiţi care au calităţi morale şi profesionale excepţionale şi că le oferă fondul cu generozitate spre binele lor şi prosperitatea ţării. Toţi au sărit în sus la final şi au aplaudat cu ovaţii discursul marelui om de afaceri, atât de generos cu ţara sa. Toţi se simţeau acum aleşi, iar ideologia lui simplă părea să spună că noi, toţi cei prezenţi în sală, avem o superioritate antropologică. Pe fondul acestor ovaţii, eroul nostru a părăsit sala. Iar intelectualul, înainte de a închide ceremonia şi de a trece la masa cea bogată şi la vinul cel scump, şi-a aranjat papionul şi ochelarii şi a tras o concluzie. Ca un amin după predică sau rugăciune. Cu aceeaşi voce gravă şi tremurândă ne-a explicat cum pe astfel de oameni se bazează ţara noastră şi cum doar cu ei în frunte putem progresa.

— Păcat că poporul nu înţelege. Câte locuri de muncă, câte familii trăiesc din generozitatea lui! Voi ştiţi câte mii de euro costă fiecare minut al acestui om? s-a

adresat sălii intelectualul nostru, vizibil emoţionat. Iar el tocmai şi-a cheltuit cu noi… şi s-a uitat la ceas.

M-am uitat şi eu la ceas şi era cât pe ce să izbucnesc în râs, dar nu am vrut să stric atmosfera şi să profanez extazul publicului. Am ieşit din sală. Omul nostru de legătură mă chemă într-un cabinet alăturat. Acolo se afla eroul nostru.

— Cum ţi s-a părut? zâmbi el ca o vulpe.

— Coregrafia şi discursul, bune. Le-ai luat piuitul „gherţoilor", cum le zici. Dar ai grijă la cur, că ăştia sunt în stare să-ţi facă răni de la atâta pupat. Ai văzut că deja îţi măsurau secundele pierdute cu ei în milioane. Ha, ha, ha, am râs cu poftă. Ce idioţi…

— Chiar aşa? Ha, ha, ha, începu şi el să râdă. Bun, te salut, ţinem legătura, dar rămâne secretul nostru, nu dai pe goarnă.

— Ştii că-s slobod la gură. Nu promit nimic. O să te bag poate într-o carte, ca erou negativ.

— Bun, doar să nu-mi foloseşti numele.

— OK, oricum, pentru mine, tu eşti interesant ca specie, nu ca individ. Te salut!

— Ah, ce rău eşti, bandit mic şi intelectual. Hai, te salut!

Am dat mâna şi nu ne-am mai văzut. Când am ieşit în stradă, era deja noapte, iar în buzunar mai aveam doar bani de taxi.

Final cu miros, moarte şi lacrimi

Ce este strâmb nu se poate îndrepta şi ce lipseşte nu poate fi trecut la număr.

Eclesiastul 1: 15

Septembrie este una dintre cele mai frumoase şi speciale luni ale anului. De fapt, pentru mine în septembrie începe anul. Nu-mi place deloc ianuarie. Nu e nici sărbătoare, nici muncă, nici sfârşit clar şi nici început. O văd ca pe o lună confuză cumva, încărcată şi stresantă. În schimb, în septembrie începe totul. Se potolesc arşiţele de vară, se lasă încet o răcoare plăcută, soarele încălzeşte încă puternic, dar nu mai dogoreşte atât de năprasnic precum cel din august, iar cerul devine parcă mai albastru.

Toamna încep şi acele nopţi plăcute în care trebuie să porţi primele haine puţin mai groase, pentru că nu mai poţi rămâne la bustul gol. E o răcoare plăcută. În septembrie ai poate cel mai frumos cer înstelat şi o lună deosebit de luminoasă.

Tot atunci, culorile câmpului, livezilor şi viilor încep să se schimbe pe zi ce trece. În jur totul îşi schimbă cameleonic culoarea. Totul intră într-o formă de coacere şi degradare treptată. Totul se îngălbeneşte, roşeşte, pocneşte şi cade. Totul se descompune cu folos. Este cea mai frumoasă degradare la care poţi asista. Şi atunci totul capătă miros. Vezi şi simţi toate acestea, clipă de clipă şi zi de zi.

Pe uliţele satelor şi cătunelor din sud, nu doar via, mustul şi vinul miros înţepător şi ameţitor. E de înţeles, pentru că începe vremea culesului şi a teascului care zdrobeşte strugurele, transformându-l în vin. Vezi prin ogrăzi cum tinerii şi bărbaţii trag la teasc, pun în lin găleţile de struguri şi cum cei mai în vârstă duc cu roaba „borhotul”, resturile de struguri şi boabe strivite. Au fost presate atât de puternic, încât arată ca nişte bucăţi mari de granit, care sunt însă compuse din toate aceste rămăşiţe ale strugurelui: coaja, sâmburii şi crenguţele ciorchinelui. Tot acest borhot se pune într-o groapă mare, unde se păstrează ca hrană de iarnă pentru animale.

Acesta e mirosul nebuniei. A fierberii vinului, care în fiecare an îşi ia ca ofrandă sufletul vreunui beţiv sau al unui gospodar mai neatent ce intră în beci să-l verifice şi nu mai iese, pentru că beciul are doar acest miros care înlocuieşte aerul, oxigenul şi-omoară plăcut de dulce. E un fenomen atât de des întâlnit la noi, încât am ajuns să-l considerăm natural. Omul moare cu urciorul sau cu paharul în mână, degustând primul rod. Ce moarte plăcută: ca într-un vis, ca o fantasmă.

Însă mirosul pe care nu l-am mai întâlnit nicăieri atât de pregnant este cel al legumelor. Dar nu al legumelor crude, ci al celor gătite. Şi nu oricum, ci în combinaţie. Amestecul acela pentru zacuscă şi feluritele ghiveciuri

creează arome ameţitoare.

Afară, în curţi sau prin grădini, oamenii îşi fac un fel de cuptoare şi plite din lut. Par destul de simple ca model şi construcţie. Nimic sofisticat. Le vezi mari, mătăhăloase, de culoarea lutului amestecat cu paie şi pleavă. Cu câteva găuri mari în mijloc, cât să încapă ceaunele imense, cu o gaură laterală prin care se bagă lemnele ca să se întreţină focul şi un hogeac în capăt prin care iese fumul, arată ca nişte minitancuri gata de luptă. Pe foc vezi cum clocoteşte amestecul de roşii, mai întâi coapte şi descojite, la care se adaugă apoi ardei, şi ei copţi, morcovi şi toate celelalte mirodenii pe care le dă toamna în această zonă binecuvântată. Usturoiul, ceapa albă şi ceapa roşie, ţelina şi pătrunjelul, mărarul şi leuşteanul, toate stau pregătite să sară în aceste ghiveciuri al căror miros ameţitor umple toată mahalaua.

Este un miros unic, pentru că prin el mi-am educat simţul olfactiv. Aşa am învăţat să disting de la mare distanţă ce tip de preparate se gătesc, ce conţine oala care se află la două curţi depărtare, dar care te îmbie şi te face să salivezi. O, dar cum miroase *dumata,* acea pastă de ardei căpia şi boia, când se pregăteşte! Toate aceste procese durează zile în şir, pentru că oamenii se pregătesc de iarnă şi beciurile vor fi pline cu sute de astfel de borcane, care vor conserva gusturile şi mirosurile toamnei, pentru zilele şi nopţile lungi de iarnă. În lunile friguroase le mănânci cu plăcere şi, chiar dacă nu mai au acea aură şi acel miros proaspăt ca atunci când au fost făcute, te trimit totuşi cu gândul la frumuseţea toamnei. Şi astăzi aceste mirosuri şi gusturi mă fac să retrăiesc toamnele copilăriei.

Mulţi ani mai târziu, când am primit o bursă la Sarajevo şi am prins o toamnă la fel de superbă, cum numai cele din copilărie au fost, am trăit un moment de confuzie. Fusesem cazat într-un bloc comunist, tipic, cum sunt mai toate blocurile din est construite în anii ’70. Un bloc cu patru etaje, la câţiva paşi de centrul vechi, între vechea fabrică de bere, o biserică catolică, una pravoslavnică şi câteva moschei. M-am îndrăgostit atunci

de cântecul de jale al muezinilor. Ceva îmi dădea o stare plăcută, care mă trimitea cu gândul la copilărie. Eram pentru prima dată în această ţară străină, necunoscută, cu mulţi musulmani, un mediu nu tocmai familiar pentru mine. Descoperi că-ţi sunt atinse şi trezite nişte sentimente foarte intime, profunde şi bine ascunse. E sentimentul acela pe care-l ai atunci când te întorci acasă după foarte mulţi ani. Un sentiment pe care începi să-l capeţi după 40 de ani, după ce te-ai îndepărtat definitiv de ai tăi şi de locurile copilăriei. Unele lucruri chiar le uiţi sau le ascunzi adânc, de teamă să nu ţi le mai aminteşti, pentru că sunt dureroase. Şi brusc revii în acele locuri şi ele ies la suprafaţă. Le credeai moarte, uitate definitiv, şi acum dau năvală peste tine şi te emoţionează profund, aproape că-ţi dau lacrimile. Deşi eşti matur, stăpân pe situaţie şi încerci să le controlezi, să te prefaci că de fapt nu se întâmplă nimic, ele vin peste tine nemiloase. Poate că de aceea, de la o vârstă, ne temem să vizităm unele locuri, fie şi în amintire. E prea dureros, pentru că suntem neputincioşi în faţa lor.

Aşa a fost şi de data asta, dar nu înţelegeam de ce. Să fi fost oare de vină sârba, care mă trimitea cu gândul la sonoritatea limbilor slave cu care crescusem? Nu, nu asta era cauza. Să fi fost mediul, să fi fost anotimpul? Nici astea nu puteau fi. Ceva nu se lega.

Într-una din zile cineva a sunat la uşă şi am deschis, în faţa mea stătea o bătrână gârbovită, în halat de casă, cu un batic legat pe după urechi, cum numai pe la noi mai purtau, şi cu un vas nu prea mare, învelit cu grijă. A spus câteva vorbe în sârbă, ce aduceau a „bine ai venit la noi” şi „poftim asta din partea noastră, în semn de respect”. Era un soi de pâine şi sare. Un gest care la noi se făcea mereu, un obicei. Ori de câte ori cineva gătea ceva în cantităţi mai mari, cum era, de exemplu, la tăierea porcului sau la pregătirea ghiveciurilor de toamnă pentru iarnă, din aceste bucate sc. 35° dădeau deoparte porţii mici pentru rude şi vecinii cei mai apropiaţi. Era ca un ritual. Vecina mea, mama Mariţa, în curtea căreia am copilărit, pentru că

eram de aceeaşi vârstă cu unul dintre copiii ei, a făcut şi un loc în gard ca să putem trece de la unul la celălalt fără să mai ocolim pe la poartă. Când gătea ceva, mereu mă striga şi îmi dădea peste gard. Cel mai mult îmi plăceau pâinea caldă şi *posmezii* cu brânză, abia scoşi din cuptor. Ea era printre ultimii vecini care mai făceau cu regularitate pâine la cuptor. Aproape de fiecare dată când făcea, un colţ mare de pâine şi câţiva *posmezi* ajungeau la noi. Era un lucru normal, un fel de a arăta că suntem o comunitate, că împărţim anumite lucruri de care ne bucurăm împreună. Nu ştiu dacă se mai păstrează astăzi aceste gesturi şi practici, începuseră să dispară chiar şi în oraşele unde rezistaseră mulţi ani, în curţile blocurilor şi ogrăzile vechilor case din Odessa şi Chişinău. În spaţiul occidental, ele au dispărut de foarte mult timp şi poate de aceea nu ne mai simţim ca acasă.

Şi atunci mi-am dat seama ce anume trezise în mine acel sentiment profund că eram acasă, acea emoţie care mă trimitea cu gândul la copilăria mea. Mirosul. Da, aici, în Sarajevo, am descoperit acelaşi miros cu cel pe care-l au toamnele din Bugeac, din sudul Ucrainei, al Basarabiei şi României, din Odessa, Chişinău, Bolgrad, Cahul, Brăila, Galaţi sau Tulcea. E mirosul acestor ghiveciuri şi zacuşte, acestor ardei şi roşii coapte amestecate cu usturoi, ceapă, morcovi şi toate mirodeniile locului. E mistica mirosului şi a amintirii acestuia.

Şi atunci am înţeles că eram acasă. Aceşti oameni care vorbeau o limbă străină, care aveau o religie pe care nu o înţelegeam şi obiceiuri diferite de ale mele posedau însă ceva esenţial, care mă făcea să mă simt ca acasă, să mă uit la ei ca la vecinii mei de curte din Bugeac, să o văd în vecina bătrână care mi-a adus un blid de zacuscă pe bunica mea. La ei am găsit acelaşi miros. Mirosul copilăriei mele. Atunci am înţeles că acesta ne face să fim una şi e mai puternic decât tot ce ne desparte: religie, limbă, obiceiuri. Şi am mai înţeles că mă aflu de fapt acasă acolo unde regăsesc această mireasmă. Casa şi curtea mea se termină acolo unde se termină acest miros, acolo unde

întâlnesc altfel de arome, de care nu mai sunt legat în mod direct, care nu-mi mai trezesc amintiri, ci doar curiozităţi culinare şi olfactive.

Maşina înainta spre Brăila, ne apropiam de Dunăre. În depărtare se vedeau ruinele marelui combinat metalurgic al Galaţiului, care arătau ca nişte schelete imense ale unor dinozauri metalici amintind de o lume dispărută. Nimic nu arată mai tragic decât aceste ruine metalurgice care acum au devenit monştrii şi coşmarurile unei lumi apuse. Cum or fi arătând ele pentru oamenii care le-au dedicat toată viaţa? Ce tragedii or fi în sufletul lor? Mi-a fost întotdeauna teamă să vorbesc despre aceste subiecte sensibile cu ei. Câtă energie s-a consumat pentru a le construi… în câţiva ani totul s-a năruit. O deşertăciune a deşertăciunii, cum spune înţeleptul Solomon. Tragedia însă nu poate fi ascunsă de nimic.

3 Si

Priveam spre oamenii şi locurile atât de familiare. Tarabele, gheretele, copiii care se jucau în stradă. Oraşul avea încă aura oraşelor din sud, în care mahalalele sunt încă vii şi păstrează un amestec aparte de rural şi urban. Imediat ne vom apropia de Prut, râul copilăriei mele. În dreapta se află portul Galaţi, în zare se vede portul din Reni, Ucraina, cândva un mare port al Uniunii Sovietice, iar în faţă, unul nou îşi face apariţia la Giurgiuleşti. Singurul port al Basarabiei. Gurile rele spun că e al unui oligarh din Chişinău, cu care, întâmplător, mi-am petrecut adolescenţa şi amândoi eram îndrăgostiţi de aceeaşi fată. Stau la coadă la vamă, pe podul de peste Prut, şi admir această privelişte. Aici Prutul se varsă în Dunăre şi e o întretăiere de drumuri, de ţări, de hotare şi, poate, de lumi. Aici a început viaţa noastră complicată. Şi, poftim, unul stă la coadă să intre în vamă ca să meargă să-şi vadă părinţii aflaţi la o aruncătură de băţ, iar altul a devenit bandit, convertit în politician, şi are port la Dunăre. Necunoscute sunt căile acestor meleaguri şi ale fiilor lor. Ce ne mai uneşte? Amintirea că am iubit aceeaşi fată? Poate amintirea copilăriei sovietice trăite în comun, în care

copiii de politruci, de bandiţi şi de economişti sau ingineri, muncitori şi ţărani erau în aceeaşi clasă? Copiii noştri cu siguranţă nu vor avea amintiri comune, ai lui sunt în Elveţia la şcoli private, iar ai noştri la grădiniţe şi şcoli de stat. Cum vor împărţi oare copiii noştri aceeaşi ţară? Oare ce-i poate uni şi ţine împreună?

Mă trezi din gânduri vameşul, care-mi ceru paşaportul.

— V-aţi născut pe aici, văd, după paşaport, îmi spuse grănicerul tânăr, care ar fi putut fi fiul meu, dacă aş fi avut un traseu standard în viaţă.

— Da, am copilărit pe aici. Am bătut aceste sate de pe malul Prutului la picior: Giurgiuleşti, Gâşliţa, Slobozia, Văleni, Brânza, Colibaşi, Vad, Manta, Paşcani, Crihana, Cahul… Pot să enumăr toate satele din zonă şi din tot Bugeacul. Tata a avut grijă să mă ducă peste tot. Pot să vă spun fiecare sat şi cătun până la Odessa şi Chişinău. Dar pe la 15 ani am fugit de aici şi acum îmi pare rău cumva, am început eu melancolic.

Grănicerul nu mă mai asculta însă. Îmi puse paşaportul în mână şi-mi ură drum bun.

Vama a rămas în urmă. Am intrat pe drumurile proaste din sudul Basarabiei. Aveam să dorm aici peste noapte, în dreapta sunt Ucraina, vechiul ţinut al Basarabiei, porturile Reni, Ismail şi Cetatea Albă, sau Akkerman, cum îi ziceau ai mei. Locurile pe care le vizitam cu regularitate când eram mic. În sus, spre nord, e tărâmul găgăuzilor, Vulcăneşti şi Comrat, şi drumul care duce spre Bolgrad, un alt oraş al copilăriei. Iar în stânga e drumul spre Chişinău, de-a lungul râului Prut, dar nu înainte de a trece prin Cahul, Cantemir, Leova şi Hânceşti sau Kotovsk, cum îi ziceam în copilărie. Mai întâi trec prin satele cărora le ştiu fiecare casă, fiecare groapă, fiecare hârtoapă şi al căror colb, deranjant pentru toţi vizitatorii străini, este pentru mine ca o mană cerească. Pentru că e colbul copilăriei, colbul din care m-am născut şi din care mi-am construit fiecare celulă şi pe care nu l-aş da pentru niciun oraş din lume. Am străbătut mai mult de jumătate de glob,

dar nimic nu mă emoţionează mai mult ca acele locuri. Cu toţii avem astfel de locuri despre care ne e foarte greu să vorbim.

Am străbătut la rând Giurgiuleşti, Crihana, Slobozia Mare, Văleni, Brânza şi am poposit în satul bunicilor şi în al meu, Colibaşi. M-am oprit la casa de lângă moară. Dar despre asta o să povestesc altă dată. Acum nimeni nu mă mai aştepta la poartă. Sosise vremea înmormântărilor.

De fapt, despre asta voiam să vă povestesc.

Primisem un telefon de la deja bătrânul Makintoş, care mă anunţa că Profesorul înotase în mare în acea lună septembrie, începutul nostru de an, al oamenilor din sud. Şi marea îl înghiţise. Sosise timpul să ne luăm adio de la ultimul bandit, ultimul mare hoţ de şcoală veche, unul dintre cei mai fascinanţi şi mai complicaţi oameni pe care i-am cunoscut, care a lăsat urme adânci în sufletul meu.

A doua zi, în buna tradiţie a familiei mele, când încă nu se luminase de ziuă, am plecat spre Odessa, ca să pot prinde ivirea zorilor undeva dincolo de câmpiile şi lacurile de după Bolgrad, spre gurile Nistrului care dau în Marea Neagră, înainte de a o lua la vale, spre câmpiile Odessei.

Oraşul se trezise de ceva vreme când am ajuns. Era zgomotul din prima parte a zilei. Mult mai energic, vioi şi încă neobosit – dinamica unui început de zi. La primele ore, toată lumea aleargă să înceapă muncile, să vândă şi să cumpere, până spre amiază. La amiază, lucrurile amorţesc puţin sau au un aer mult mai aşezat. Bazarul se linişteşte şi el. Vânzătorii de legume încep să-şi facă încet bagajele.

Spre amiază nu mai vezi acel du-te-vino al dimineţii. Încep să se aglomereze cafenelele, restaurantele şi crâşmele. Oamenii încep încet să se pregătească de seară. E ca un ritual de trecere. Urmează a doua parte a zilei, în care am impresia că nimeni nu mai crede. Ea devine cumva formală. Oamenii revin la locurile de muncă, la tarabele lor, dar totul anunţă cumva că lucrurile importante s-au făcut deja în prima parte a zilei. Lucrurile serioase se fac întotdeauna până-n ora 12. După aceea rămân doar cele nesemnificative sau începi pregătirea

pentru dimineaţa zilei următoare.

Spre seară, după ora 17, oraşul intră într-un cu totul alt ritm. Sunt câteva ore aglomerate în care oamenii sunt într-o forfotă continuă. După care vine timpul de plimbare, odihnă şi iarăşi o înviorare plăcută, care nu mai are energia dimineţii, ci e leneşă şi melancolică.

Bunicile şi mamele îşi plimbă copiii înainte de culcare. Parcurile se aglomerează. Pe faleză, fetele se plimbă agale, vrând parcă să-i trezească din amorţire pe toţi băieţii care trag de bere şi care le mângâie de la distanţă cu privirile lor golăneşti. Bandiţii se pregătesc să iasă în oraş sau la petrecerile de seară. Fiindcă pentru ei mâine va fi o zi importantă: va fi înmormântat marele Profesor, ultimul erou al Odessei.

Oraşul însă se schimbase foarte mult. Sau doar mi se părea? Ori poate că eu m-am schimbat mai mult decât oraşul? Poate că acum îl văd cu alţi ochi. Cine poate să spună?

M-a întâmpinat bătrânul Makintoş, care de mult nu mai era acel gigant Gulliver în ţara piticilor. Îmbătrânise mult. Parcă se topise. Acel colos era acum un bătrân gârbovit, cu mâinile şi picioarele slăbite, cu chipul zbârcit, nebărbierit de câteva zile, dar cu ochii încă sclipitori. Ochii nu trădează niciodată. El era omul căruia cândva, nu foarte demult, îi încăpeam în palmă şi care îmi făcea toate poftele copilăriei.

M-a îmbrăţişat şi mi-a şoptit doar atât:

— Probabil, aşa a ales el să moară. Nici mie nu mi-a spus că pleacă să se scalde. La cei aproape 90 de ani ai lui, nu l-aş fi lăsat singur. Dar a ales să moară înţelept. Oricum, e mult mai bine decât să fii împuşcat sau tăiat, căci trăim vremuri tare tulburi pe-aici. Ştii că vechii noştri duşmani de la tine, din Bolgrad, au ajuns la putere în Kiev, iar Chişinăul e condus de *suceava.*

Am dat a lehamite din mână.

— Ştiu, ştiu bine. Îi cunosc de mici. Cu unii am dormit în acelaşi pat. Vor distruge tot şi e mare păcat de oamenii de aici. Bine că s-a terminat însă povestea asta.

Am mers să ne plimbăm pe faleză. Păşeam agale şi l-am întrebat un lucru care mă frământa de mult, dar pe care nu avusesem curajul să-l întreb.

— Maki, de ce ţi se spune Makintoş? Şi cum ai ajuns tu umbra Profesorului? Nu mi-ai spus niciodată povestea.

— Vasika, asta a fost în altă viaţă. A fost foarte demult. Ştii cum se spune, să nu te întorci niciodată la locurile vechi. Dumnezeu ar trebui să interzică întoarcerea în timp. Doare mult şi probabil nu vom găsi nici eu şi nici tu ceea ce căutăm. Povestea este aşa. Eram încă un puşti fugit de la casa de corecţie, pentru că eu am crescut fără părinţi. Am fost generaţia de după războiul care lăsase pe străzi milioane de copii orfani. Eram puzderie de copii. Flămânzi, singuri, îngroziţi, speriaţi şi disperaţi. Rezista cel care ştia să muşte mai bine, să fie mai agresiv şi să se adapteze la această junglă. Statul a început să ne vâneze ca pe maidanezi şi să ne arunce în aceste puşcării pentru copii care erau orfelinatele. Sau, şi mai rău, când creşteam şi făceam prostii, ne aruncau direct în colonii. Locurile astea erau groaznice. De acolo nu mai ieşeai om, ci fiară. Eu am fugit şi am avut norocul să fiu cules de pe stradă de Profesor, pentru că aveam un talent deosebit. Ştiam să deschid orice uşă, ori de lacăt, orice încuietoare. E o meserie foarte apreciată în lumea hoţilor. Eram începător, dar aveam talent. Dacă cineva mi-ar fi dat şansa, aş fi putut deveni un faimos *medvejonok,* cum i se spune în limba noastră acestei meserii. Şi mai ştiam un lucru: să-mi dobor duşmanul dintr-o lovitură. N-are rost să-ţi consumi energia cu bătăi inutile. Ele oricum se transformă într-un ritual. Dar dacă trebuie să te baţi, atunci e preferabil să-ţi dobori duşmanul dintr-o lovitură. Când totul părea să devină mult prea frumos pentru mine, căci intrasem într-o bandă faimoasă, protejat de Profesor, lucru la care visează orice *baistruk* crescut pe stradă sau în coloniile cu regim sever, am făcut o mare prostie. Una imensă. Nici acum nu-mi pot explica de ce am făcut asta, dar am comis-o. Am furat pistolul amuletă al Profesorului. El nu-l folosea. Nici măcar gloanţe nu avea, doar îl ţinea undeva ascuns, pentru

că-i plăcea cum arăta. Şi da, arăta ca o bijuterie. Era o operă de artă. Nu mai văzusem aşa ceva. Şi nu ştiu de ce l-am furat. Nu mă puteam abţine. L-am furat şi l-am ascuns sub pernă. Eram un mucos prost şi inconştient. Un astfel de gest te făcea automat un decăzut, ajungeai în casta inferioară, de unde nu te mai ridicai niciodată.

Ori erai omorât. E o lege de aur la noi: nu furi niciodată, dar niciodată de la ai tăi. Pedeapsa este foarte aspră. Cu atât mai mult când furi de la un hoţ în lege. Eu însă am furat de la Profesor, protectorul meu. S-au strâns la judecată, au discutat şi au tras linie. Profesorul a cerut să mi se dea dreptul la apărare. Ce puteam spune? Eram într-o situaţie jalnică. Ştiam ce mă aşteaptă. Nu mai aveam speranţe. Eram încă tânăr şi preferam să-mi taie gâtul decât să ajung decăzut. Nu exista o mai mare ruşine şi umilinţă! Şi asta e pe toată viaţa. Am spus doar atât: „Mi-a plăcut atât de mult pistolul, că nu m-am putut abţine şi l-am luat. Nici măcar nu cred că l-am furat. Nu m-am putut abţine să-l iau. L-am ţinut sub pernă, atât. Faceţi cum credeţi că e corect. Dar prefer să-mi luaţi gâtul decât să mă treceţi la decăzuţi…”. Profesorul a avut ultimul cuvânt. Şi a vorbit aşa: „E prea tânăr ca să-i luăm gâtul. Să-l aruncăm în groapa celor decăzuţi avem timp, căci viaţa lui abia începe. îl iau sub protecţia mea şi-mi asum greşeala lui şi tot ce va face de acum înainte. Este în responsabilitatea şi sub protecţia mea. Aveţi cuvântul meu. Dacă va mai greşi, va plăti şi el şi voi plăti şi eu. Dar ca să nu uite ce s-a întâmplat, vom pune un semn de aducere aminte. Tinere, trebuie să alegi două degete. Pe care le alegi?”, a întrebat Profesorul. Cum eu aveam nevoie de degetele de la mână, pentru că meseria mea se baza pe ele, am ales degetele de la picioare.

Bătrânul Maki şi-a scos papucii pe care-i purta şi când mergeam la plajă şi mi-a arătat laba piciorului stâng. Am văzut o cicatrice mare unde ar fi trebuit să fie degetul mare şi cel alăturat. O cicatrice uşor de ascuns, dar care cu siguranţă a lăsat urme adânci. Acum am înţeles de ce mergea puţin clătinat.

— După ce mi-a tăiat degetele ca să nu uit ce-am făcut, Profesorul mi-a întins pistolul şi mi-a zis: „Păstrează-l. E al tău. Probabil îl vei merita. De-acum îţi vom spune Makintoş şi viaţa ta e în mâinile mele, trebuie să te protejez, căci te-am născut din nou. Eşti precum copilul meu pe care nu-l voi avea niciodată. Când salvezi pe unul de la moarte, nu el îţi este dator, ci tu eşti obligat să ai grijă de viaţa lui mai departe. Aşa că o să te numeşti de azi Makintoş”. Aşa m-a botezat, după numele pistolului, şi aşa mi-a rămas numele: Makintoş sau Maki, pentru apropiaţi. Dar îţi spun că a fost cea mai fericită zi din viaţa mea, iar Profesorul mi-a făcut cea mai plăcută rană, pentru care i-am rămas mereu dator şi devotat. Am avut onoarea să fiu toată viaţa *umbra* Profesorului. Asta e povestea.

În faţă, valurile se mişcau agale spre mal. Soarele asfinţea şi-şi pierdea din putere, dar încă nu era frig. Vântul de seară începu să adie şi iarba uscată să se culce la pământ. Doar scaieţii mei dragi, de care Profesorul era îndrăgostit şi în care se tăvălea gol de fiecare dată când ieşea din puşcărie, stăteau dârji, chiar dacă uscaţi şi ciufuliţi, în aşteptarea iernii ce avea să-i pună la pământ. Era o frumoasă seară de toamnă.

Eu priveam în zare şi voiam să plâng, dar nu ştiam de ce. De furie, amestecată cu un soi de disperare? Nu era necaz, nu era milă, nu era bocet, nu era nici măcar nostalgia după o lume care dispărea. Voiam doar să plâng, să plâng continuu şi atât…

Această carte nu ar fi putut apărea fără sprijinul şi ajutorul celor despre care am scris. Le mulţumesc tuturor celor care au avut răbdarea şi bunăvoinţa de a povesti şi de a destăinui câte ceva din lumea lor. Am promis că le voi păstra anonimatul şi trebuie să mă ţin de cuvânt. De la ei am învăţat că nu poţi să te joci cu promisiunile şi cuvintele.

Le mulţumesc prietenilor care m-au ajutat la redactarea textului: Maria Cernat şi Corina Tulbure. Îi mulţumesc Gabrielei Coman pentru ajutorul imens pe care mi l-a oferit prin lectura, observaţiile şi comentariile preţioase. Îi mulţumesc redactorului Adrian Botez, cu care

colaborez excelent deja la a doua carte.

Îi mulţumesc lui Laurenţiu Midvichi pentru generozitatea cu care a participat la realizarea acestui volum, oferind un bogat material ilustrativ. Lucrările lui au pornit de la o bază documentară oferită de mine, însă artistul a avut libertate totală.

Le mulţumesc pentru traduceri lui Mihail Vakulovski şi Ovidiu Niculescu, precum şi lui Florin Dumitrescu pentru ajutorul poetic acordat la timpul potrivit. Îi mulţumesc lui Dan Ungureanu pentru informaţiile utile oferite cu generozitate.

Mare parte din carte a fost scrisă la Iaşi, în perioada în care am fost la rezidenţa acordată de FILIT şi găzduită de

Muzeul Literaturii în curtea Casei Pogor, lucru pentru care le sunt profund recunoscător.

Această carte e tributară laşului şi ieşenilor care m-au găzduit în perioada scrierii, au stat la poveşti cu mine şi mi-au oferit din timpul şi bucuria lor de viaţă. Le mulţumesc familiilor Ciortuz, Mănăstireanu, Zaharia, Poeană & amicei Mari Blaj, precum şi tuturor prietenilor din Iaşi care şi-au făcut timp pentru mine. Ştiu ei cine sunt. Toni Teofil, mersi pentru bicicletă. Le mulţumesc fetelor şi flăcăilor de la Beer Zone, care şi-au deschis sufletele şi au avut nervi pentru lungile seri de poveste.

De asemenea, le mulţumesc mult celor din cartierul Dallas, care mi-au oferit momente unice de disperare, depresie şi reflecţie. Păcat că acest cartier nu este în atenţia nimănui. Vom reveni.

Şi, nu în ultimul rând, le mulţumesc Simonei şi lui Saşa, pentru răbdare şi înţelegere.

Începutul 13

Cum l-am cunoscut pe Profesor 24

Un sectant printre leandri şi bandiţi 38

Sfârşitul copilăriei 55

Despre bătaie, dresaj şi ritual de împerechere 72

Pianistul sau virtuozitatea unui hoţ de buzunare 95

Despre buzunare şi haine: de la *băute couture* şi

pret-ă-porter la uniforme şi zeghe 113
Ţigan – aventuri prin stepa Bugeacului 126
Fenea sau despre limba hoţilor 144
Despre tatuaj, oameni goi sau istoria scrisă pe corp 164
Cartea a treia la asfinţit
Drumuri şi contrabandă 183
Legea hoţilor şi povestea castelor spusă de ultimul hoţ în lege 198
Profesorul – hoţul care mi-a schimbat viaţa 215
La bordel cu ***tiotea*** Hana 235
Legende cu ***cifir*** 254
Cartea a patra
La miez de noapte
Clanul cerşetorilor: ultimii oameni, ultimii sfinţi 277
Finkă: un ***killer*** între cuţit şi icoană 294
Mercurul roşu, mirajul unei generaţii ratate* 310
Întâlnirea cu un bandit devenit oligarh 326
Final cu miros, moarte şi lacrimi 346
Mulţumiri 361
au apărut:
Adriana Babeţi, Prozac. 101 pastile pentru bucurie Ion Vianu, Exerciţiu de sinceritate Eugen Istodor, Dicţionarul ideilor fixe. După 20 de ani Nicolae Breban, Profeţii despre prezent. Elogiul morţii Vasile Emu, Ultimii eretici ai Imperiului
Dan Lungu, Lucian Dan Teodorovici (coord.), Str. Revoluţiei nr. 89 Gabriel Andreescu, L-am urât pe Ceauşescu. Ani, oameni, disidenţă
Herma Kennel, Radu Filipescu, Jogging cu Securitatea Mihaela Miroiu, Otilia Dragomir (coord.), Naşterea. Istorii trăite Matei Vişniec, Cronica ideilor tulburătoare sau despre lumea contemporană ca enigmă şi amărăciune Ileana Mălăncioiu, Exerciţii de supravieţuire Gabriela Melinescu, Jurnal suedez V (2003 – 2008)
Andreea Paul (coord.), *Forţa politică a femeilor* Doina Uricariu, *Scara leilor* (vol. I-II)
Ion Vianu, *Apropieri*

Daniel Cristea-Enache, *Cinematograful gol*
Andrei Şerban, O *biografie*
Bogdan Suceavă, Memorii din biblioteca ideală
Nadia Anghelescu, Mic jurnal cu amintiri
George Banu, Iubire şi neiubire de teatru
Râsvan Popescu, Cutia cu maimuţe
Ştefan Agopian, Scriitor în comunism (nişte amintiri)
Gina Stoiciu, Exilul. Viaţa în fragmente Simona Sora, Seinfeld şi sora lui Nabokov Dan Lungu, Amelia Gheorghiţă (coord.), Cărţi, filme, muzici şi alte distracţii din comunism Petru Dumitriu, Non credo, oro
George Banu, Monologurile neîmpliniţii Matgorzata Rejmer, Bucureşti. Praf şi sânge Corin Braga, Acedia. Jurnal de vise (1998 – 2007)
Mircea Diaconu, Scaunul de pânză al actorului
Emil Brumaru, Veronica D. Niculescu, *Cad castane din castani.*
Amintiri de ieri şi azi
Alina Purcaru (coord.), Poveşti cu scriitoare şi copii
Ioan Groşan, Lumea ca literatură. Amintiri
Adriana Babeţi, Prozac 2.90 de pastile împotriva tristeţii
Ana Dragu, Mâini cuminţi. Copilul meu autist
Ion Vianu, Frumuseţea va mântui lumea şi alte eseuri
Vasile Ernu, *Sectanţii*
Adriana Săftoiu, Cronică de Cotroceni
Florin Lăzărescu, întâmplări şi personaje
Bogumil Luft, Românii în goana după happy-end
Andreea Paul (coord.), Forţa economică a femeilor
Dan Grigore, Dia Radu, *Lumea în Si bemol*
Dan Lungu, Amelia Gheorghiţă (coord.), *Cartea copilăriilor*
Vasile Ernu, *Bandiţii*

Redactor: Adrian Botez Coperta: Radu Răileanu
Bun de tipar: octombrie 2016. Apărut: 2016 Editura Polirom, B-dul Carol 1 nr. 4 – P.O. BOX 266 700506, Iaşi, Tel. & Fax: (0232) 21.41.00; (0232) 21.41.11; (0232) 21.74.40 (difuzare); E-mail: officepolirom.ro Bucureşti,

Splaiul Unirii nr. 6, al. B3A, sc. 1, el. 1, sector 4, 040031, O.P. 53 Tel.: (021) 313 89 78; E-mail: office.bucureştipolirom.ro

Tiparul executat la GANESHA PUBLISHING HOUSE – Bucureşti tel.: 021 423.20.58, tel. /fax: 021 424.98.13, e-mail: contactganesa.ro, web: ganesa.ro

„Poarta s-a deschis nu doM spre o curte şi o casă, ci spre o lume pe care în mod normal nu aveam cum să o cunosc şi cu care nu ar fi trebuit să mă intersectez niciodată. Era o deschidere pe care nu o voi uita niciodată şi care mi-a schimbat viaţa definitiv. Aici aveam să descopăr paradisul îngerilor căzuţi şi să aflu cum arată purgatoriul şi infernul damnaţilor şi năpăstuiţilor. Aici aveam să mă întâlnesc cu unul dintre eroii vieţii mele, un înger negru cu un suflet prins între rai şi iad, care pentru mine urma să fie un înger păzitor, dar care mi-a deschis calea spre o lume monstruoasă. Dragi cititori, în paginile ce urmează voi încerca să povestesc această lume decăzută prin ochii eroului meu, aşa cum e ea văzută şi înţeleasă de un copil. Eu voi povesti ceea ce am văzut şi auzit. Dacă aveţi curiozitatea şi curajul, urmaţi-mă, căci voi intra pe această poartă şi nu ştiu dacă voi mai ieşi…”
Vasile Erau

Ilustraţia copertei şi foto autor: e Laurenţiu Midvichi

VASILE ERNU s-a născut în URSS în 1971. A fost redactor fondator al revistei *Philosophy & Stuff şi* redactor asociat al revistei*ldeea artă + societate*. În ultimii ani a avut rubrici de opinie în *România liberă*, *Hot. News, Timpul* şi *Adevărul,* precum şi rubrici permanente în revistele *Noua literatură, Suplimentul de cultură* şi *Observator cultural.*

A debutat cu volumul *Născut în URSS* (2006, 2007, 2010, 2013), nominalizat la numeroase premii şi distins cu Premiul pentru debut al *României literare* şi cu Premiul pentru debut al Uniunii Scriitorilor din România. A mai publicat: *Ultimii eretici ai Imperiului* (2009); *Ceea ce ne desparte* (în colab., 2010); *Inteligheţia rusă azi* (2012); *Sunt un om de stânga* (2013); *Sectanţii* (2015);

Inteligheņţia basarabeană azi (2016).

A coordonat: *Iluzia anticomunismului* (în colab., 2008), *Ucraina live* (în colab., 2014) şi *Republica Moldova la 25 de ani* (în colab., 2016). Este unul dintre fondatorii şi coordonatorii proiectului www.criticatac.ro. Mai multe detalii pe www.ernu.ro.

Volumul *Bandiţii* este al doilea din *Mica trilogie a marginalilor,* în care a mai apărut *Sectanţii* şi urmează să apară *Izgoi-Jidi.*

Un băiat din Bugeac, crescut şi educat de o familie exemplară de sectanţi, descoperă o lume cu totul diferită de orice văzuse până atunci: altă etică, alte valori şi alte reguli. Iar oamenii ei arată, se îmbracă, vorbesc, gândesc, acţionează şi cântă altfel. Aceasta e „împărăţia hoţilor" – oameni tatuaţi straniu, care au ales să-şi construiască o societate proprie, nesupusă instituţiilor oficiale, şi pentru care normalitatea e strict interzisă. Chiar şi sectanţii îi consideră „îngeri căzuţi". Iar dacă nu pot fi salvaţi, sunt aruncaţi în puşcării, unde ar trebui să fie reeducaţi. Însă pentru ei închisoarea înseamnă „acasă", ba chiar este necesară dacă vrei să devii bandit. Tânărul din Bugeac e atras de aceşti marginali după ce, întâmplător, se împrieteneşte cu un hoţ faimos, cu rang înalt, din Odessa, iar acesta devine un adevărat maestru pentru el. Astfel pătrunde într-o lume necunoscută şi inaccesibilă şi descoperă tainele unei comunităţi pline de contrabandişti şi tâlhari, hoţi de buzunare şi prostituate, asasini şi cerşetori, ce îşi pun totuşi gaj viaţa pentru respectarea unui cod al onoarei. *Bandiţii* dezvăluie „în negativ" faţa ascunsă, fascinantă a proscrişilor şi felul în care e văzut raiul de către cei ce trăiesc în infern.

EDITURA POLIROM
ISBN 978 – 973 – 46 – 6309 – 5
mm
www.polirom.ro
Carte publicată şi în ediţie digitală